

พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาสังคม
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาสังคม
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก”

ของ ธัญวดี กำจัดภัย

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รักชนก ชำนาญมาก)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฟ้ารุ่ง มีบุตร)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพันธ์ ขัดขุมแสง)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(ดร. เสาวลักษณ์ ลิ้มศิริวงศ์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรองกาญจน์ ชูทิพย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก
ผู้วิจัย	ธัญวดี กำจัดภัย
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฟ้ารุ่ง มีบุตร
กรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพันธ์ ชัดชุมแสง
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สาขาวิชาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567
คำสำคัญ	พระสุพรรณกัลยา การพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2540 ถึง ปัจจุบัน 2) การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก และ 3) อิทธิพลของความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ทางสังคมบนฐานแนวคิดการตีความ ภายใต้กรอบแนวคิดสัญวิธวิทยาวัฒนธรรมของ Roland Barthes แนวคิดเพศภาวะ และแนวคิดท้องถิ่นนิยม เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 คน ที่คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ทั้งพื้นที่กายภาพ และพื้นที่ออนไลน์ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ร่วมกับวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก มีความชัดเจนตั้งแต่ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ที่เริ่มต้นจากการแสวงหาความมั่นคงทางจิตใจของคนในชุมชน พระสุพรรณกัลยาในฐานะวีรสตรีผู้เสียสละได้รับการยกย่องให้เป็นต้นแบบของความเข้มแข็งและคุณธรรม ส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นหันมาสนใจเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยามากขึ้น ตลอดจนแพร่ขยายจากพื้นที่ทางกายภาพสู่พื้นที่ออนไลน์ มีการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก สะท้อนถึงความพยายามในการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์เข้ากับปัจจุบัน ในบริบทที่หลากหลาย ความหมายที่ถูกสร้างขึ้นล้วนมีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น โดยองค์กรเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสร้างความหมายและสื่อสารคุณค่าของพระสุพรรณกัลยาให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มและบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามีอิทธิพลต่อ

การพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสังคมและวัฒนธรรม 2) ด้านเศรษฐกิจ และ 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา

Title PRINCESS SUPHANKALAYA AND LOCAL DEVELOPMENT IN
PHITSANULOK PROVINCE

Author Thunyavadee Gumjudpai

Advisor Assistant Professor Farung Mee-Udon, Ph.D.

Co - Advisor Assistant Professor Jaggapan Cadchumsang, Ph.D.

Academic Paper Ph.D. Dissertation in Social Development,
Naresuan University, 2024

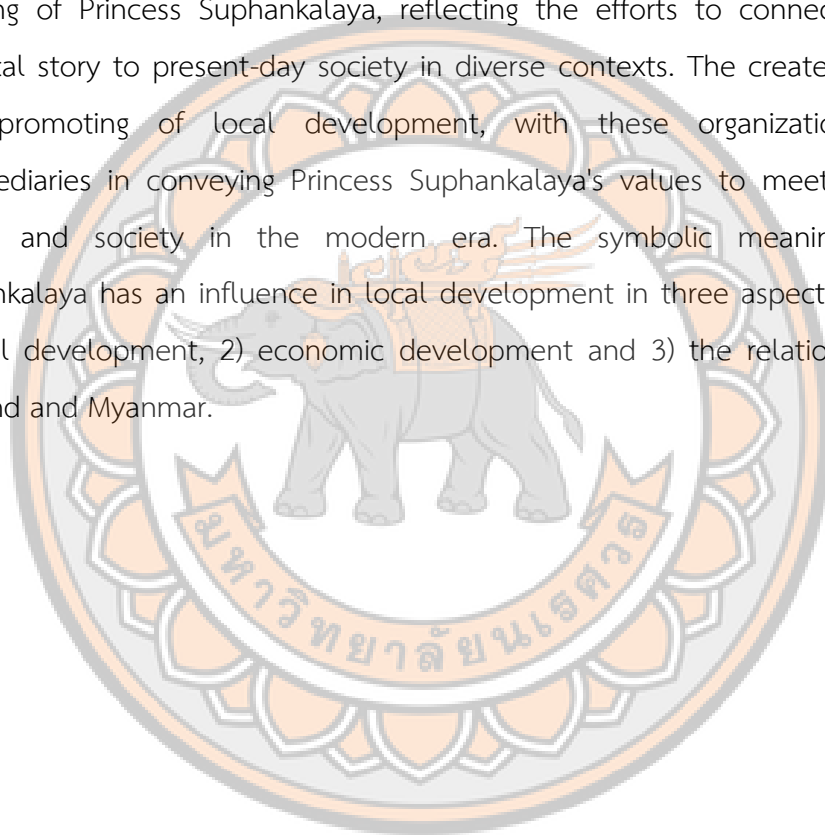
Keywords Princess Suphankalaya, Local Development,
Phitsanulok Province

ABSTRACT

The thesis entitled "Phra Suphannakalya Princess Suphankalaya and Local Development in Phitsanulok Province" aims to study: 1) the emergence of worshipful faith movement on Princess Suphankalaya from 1997 to the present, 2) the creation and using of the symbolic meaning of Princess Suphankalaya by various organizations in Phitsanulok Province, and 3) the influence of the symbolic meaning of Princess Suphankalaya on local development in Phitsanulok Province.

This research employed a qualitative methodology, focusing on social phenomena with theoretical frameworks based on Roland Barthes' cultural semiology, concept of gender and concept of localism. The research aims to explore the meanings and interpretations of the tales of Princess Suphankalaya in local development contexts. Informative data are collected from 26 key informants selected via purposive sampling method. These key informants are in both physical area base and online base. The data collection methods include in-depth interviews, participating observation, non-participating observation, and documentary analysis of related research literatures. To ensure data reliability and validity, triangulation method is applied, integrating multiple data sources and analysis techniques with critical descriptive presentation within a stated framework.

The study found that emergence of worshipful faith in Princess Suphankalaya in Phitsanulok Province became prominent during the 1997 economic crisis, which was rooted in the seek of society for psychological or spiritual security. Princess Suphankalaya, as a self-sacrificing heroine, is honored as a role model of strength and virtue, leading the local people to become more interested in historical stories related to her. This worshipful faith spreads from physical area base to online platforms. Various organizations in Phitsanulok have created and used the symbolic meaning of Princess Suphankalaya, reflecting the efforts to connect spirit of the historical story to present-day society in diverse contexts. The created meanings do help promoting of local development, with these organizations acting as intermediaries in conveying Princess Suphankalaya's values to meet the needs of groups and society in the modern era. The symbolic meaning of Princess Suphankalaya has an influence in local development in three aspects: 1) social and cultural development, 2) economic development and 3) the relationship between Thailand and Myanmar.

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฟ้ารุ่ง มีบุตร ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้ความรู้ คำปรึกษา และคำแนะนำ พร้อมทั้งเสียสละเวลาอันมีค่า ใส่ใจและให้กำลังใจ เป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาในการพัฒนาวิทยานิพนธ์จนกระทั่งประสบความสำเร็จ

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์ รองศาสตราจารย์ ดร. สมสุข หินวิมาน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฐานิดา บุญวรรณ ที่กรุณาให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย รวมถึงให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ ทำให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้อง และมีคุณภาพ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รักชนก ชำนาญมาก ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร. เสาวลักษณ์ ลิ้มศิริวงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ที่กรุณาให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่า

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม และคณาจารย์ในภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรทุกท่านที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ขยายและสร้างมุมมองทางวิชาการ จนสามารถนำความรู้ไปต่อยอดในการพัฒนางานวิจัยและการทำงานในอนาคต

ขอขอบพระคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ต้นสังกัดของผู้วิจัย ที่ให้โอกาสเรียนรู้ในศาสตร์ที่สนใจ ขอบคุณเพื่อนร่วมงานทุกคนที่ให้คำแนะนำและกำลังใจตลอดการทำงานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ ครอบครัววัชรเศรษฐพงศ์ และครอบครัวกำจัตภัย สำหรับกำลังใจ และการสนับสนุนในทุกด้านอย่างดีที่สุด ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร. บุรินทร์ กำจัตภัย สามิผู้ให้ พร้อมทั้งมอบโอกาส กำลังใจ และการสนับสนุนทุกด้านอย่างเต็มที่ ขอขอบคุณกำลังใจจากมนุษย์ตัวน้อย น้องไอริน กับน้องโอนีส ขอขอบพระคุณ พี่ตุ๋ และพี่กบ ที่มีแต่ความหวังดีและอยู่เคียงข้างกันตลอดเวลา

ขอบคุณ พี่อ้อย น้องเก่ง น้องปอย และน้องยอด เจ้าหน้าที่คณะสังคมศาสตร์ที่เป็นมากกว่าผู้สนับสนุนและผู้ช่วยเหลือ ขอขอบคุณ พี่ตุ๊ก พี่ปู เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยที่คอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ขอขอบคุณครอบครัวพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร พี่เจี๊ยบ น้องออย น้องมัน น้องเค้ก น้องนิสา น้องกุ่ม น้องหอม และน้องก๊อต ที่คอยช่วยเหลือให้กำลังใจ ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ และประสานเสียงหัวเราะไปด้วยกันเสมอ ขอขอบคุณ น้องน้ำหวาน น้องแนน น้องพลอย น้องเบญญ์ น้องปิ่นปิ่น น้องโบ๊ท น้องนล น้องแอล และน้องเก็ท ผู้ช่วยในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ขอขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่กรุณาเสียสละเวลาในการให้ข้อมูล และ
มอบกำลังใจ ตลอดจนคำอวยพรที่มีค่า ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการพัฒนางานวิจัยจนสำเร็จ

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่
คุณพ่อเจริญ อัครเศรษฐพงศ์ (พ.ศ. 2485-2549) ผู้เป็นที่รักจากความทรงจำอันงดงามและ
ความสำนึกในพระคุณของคุณแม่บังอร อัครเศรษฐพงศ์ ผู้ให้ชีวิตแก่ผู้วิจัย

ธัญวดี กำจัดภัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
ประกาศคุุณูปการ	ช
สารบัญ	ณ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
ขอบเขตของงานวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดสัณยวิทยาวัฒนธรรม	11
แนวคิดเพศภาวะ.....	17
แนวคิดท้องถิ่นนิยม	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
กรอบแนวคิดการวิจัย	41
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....	42
ระเบียบวิธีวิจัย	42
รูปแบบการวิจัย.....	42
พื้นที่ศึกษา	43
กลุ่มเป้าหมาย	43
การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
การวิเคราะห์ข้อมูล	52

การนำเสนอผลการวิจัย.....	53
จริยธรรมการวิจัย.....	53
บทที่ 4 บริบทพื้นที่วิจัย	55
4.1 ลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลก	55
4.2 ประวัติศาสตร์พิษณุโลก: เมืองสองแควในอดีตและปัจจุบัน	56
4.3 พระสุพรรณกัลยากับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา	57
4.4 บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน.....	59
บทที่ 5 กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในพิษณุโลก.....	65
5.1 กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา ใน พ.ศ. 2540-2567	65
5.2 สัญญาพระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่กายภาพ	72
5.3 สัญญาพระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์.....	100
บทที่ 6 การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญญาพระสุพรรณกัลยา.....	105
6.1 การสร้างความหมายเชิงสัญญาพระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก	108
6.2 การใช้สัญญาพระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก	133
บทที่ 7 พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นพิษณุโลก.....	141
7.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม	142
7.2 ด้านเศรษฐกิจ	148
7.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา	151
บทที่ 8 บทสรุป	163
สรุปผลการวิจัย	163
อภิปรายผล	168
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	183
บรรณานุกรม	185
ภาคผนวก	196
ประวัติผู้วิจัย	213

สารบัญตาราง

๑. แสดงการสร้าง ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์
 ๒. แสดงการเปรียบเทียบความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในอดีตและปัจจุบัน
 ๓. แสดงผู้สร้างและผู้ใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง
 พิชณโลก (พื้นที่กายภาพ)
 ๔. แสดงผู้สร้างและผู้ใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	41
ภาพ 2 หน้าปกหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา หลวงปู่โง้ง โสโร.....	66
ภาพ 3 หน้าปกหนังสือพระสุพรรณกัลยา: จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชุตินทรานนท์ พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2542	68
ภาพ 4 พระรูปพระสุพรรณกัลยา จากสำนักข่าวไทย ข่าวดังข้ามเวลา พ.ศ. 2560	71
ภาพ 5 พระรูปพระสุพรรณกัลยา จากสำนักข่าวไทย ข่าวดังข้ามเวลา พ.ศ. 2560	72
ภาพ 6 พื้นที่ที่มีการสร้างพระรูปและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก	73
ภาพ 7 คาถาบูชาพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	76
ภาพ 8 ปฏิทินสวัสดิ์ปีใหม่พระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	77
ภาพ 9 เหรียญพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	77
ภาพ 10 ที่ห้อยหนักรถยนต์ ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	78
ภาพ 11 ผ้ายันต์ติดอยู่ตามร้านค้าและบ้านเรือน จังหวัดพิษณุโลก	78
ภาพ 12 หนังสือการ์ตูนความรู้ ชุด วีรชนไทย พระสุพรรณกัลยา โดย สำนักพิมพ์ E.Q. Plus	79
ภาพ 13 หนังสือการ์ตูน พระสุพรรณกัลยา	79
ภาพ 14 สะพานสุพรรณกัลยา เป็นสะพานข้ามแม่น้ำน่าน เชื่อมระหว่างวัดจันทร์ตะวันออก และวัดจันทร์ตะวันตก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	81
ภาพ 15 สระว่ายน้ำสุพรรณกัลยา ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	81
ภาพ 16 สระสุพรรณกัลยา ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	82
ภาพ 17 อาคาร 4 ร่มเกล้าสุพรรณกัลยา ณ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	82
ภาพ 18 ถนนพระสุพรรณกัลยา ซอย 1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	83
ภาพ 19 ห้องประชุมสุพรรณกัลยา ชั้น 3 ตึกสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยนเรศวร	83
ภาพ 20 พื้นที่ศึกษาพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก	84

ภาพ 21 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	86
ภาพ 22 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติ พระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันศุกร์ที่ 25 มกราคม 2562	87
ภาพ 23 กิจกรรมจากเว็บไซต์ของกองกำลังพล กองทัพภาคที่ 3 เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566	88
ภาพ 24 การรำถวายในพิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	90
ภาพ 25 พิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.....	91
ภาพ 26 พิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.....	91
ภาพ 27 ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา	92
ภาพ 28 กิจกรรมจากเว็บไซต์ของโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2567	94
ภาพ 29 โลโก้ของสมาคมสตรีศรีสองแคว จังหวัดพิษณุโลก.....	95
ภาพ 30 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	97
ภาพ 31 พิธีบวงสรวงเทพเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	99
ภาพ 32 พระรูปพระสุพรรณกัลยาในพิธีบวงสรวงเทพเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.....	99
ภาพ 33 ภาพหน้าเพจพระสุพรรณกัลยา ย้อนรอยกรรม ตามรอยกรรม.....	100
ภาพ 34 ข้อความและรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ใน Line Group ของสมาคมสตรีศรีสองแคว	101
ภาพ 35 ข้อความและรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ใน Line Group ของกลุ่มสตรีหาพระสุพรรณกัลยา.....	102
ภาพ 36 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	108
ภาพ 37 พระรูปพระสุพรรณกัลยาจากเอกสารการจัดกิจกรรมของสมาคมสตรีศรีสองแคว	114
ภาพ 38 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก ของ ดร.สมไทย วงษ์เจริญ ประธานบริหาร กลุ่มวงษ์พาณิชย์ กรุ๊ป	115
ภาพ 39 ภาพพระสุพรรณกัลยา ณ บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก....	116
ภาพ 40 โพสต์ ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2567.....	126
ภาพ 41 ภาพศูนย์ข้อมูลวัฒนธรรมประเทศเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ บริเวณสี่แยกอินโดจีน.....	142

ภาพ 42 เทศบาลนครพิษณุโลกจัดเสวนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก ครั้งที่ 1 วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2565 ที่วัดจันทรตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	147
ภาพ 43 ภาพถ่ายร่วมกันของพนักงานขาย บริษัท กิฟฟารีน พิษณุโลก	150
ภาพ 44 การถ่ายภาพร่วมกันของผู้จัดงานเสวนาและตัวแทนชาวเมียนมาที่ร่วมฟังเสวนา	152
ภาพ 45 ข้างของเครื่องใช้ที่ระบุว่าเป็นของใช้ของพระสุพรรณกัลยา	152
ภาพ 46 พิธีบวงสรวงเทิดพระเกียรติศกทำบุญสถานที่ประทับพระสุพรรณกัลยา ณ เมืองตองอู ประเทศเมียนมา ระหว่างวันที่ 16-18 เมษายน 2567	153
ภาพ 47 บรรยากาศการเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา ความลับในตองอู จะถูกเปิดเผยโดยผู้เชี่ยวชาญโบราณคดีชาวเมียนมา ณ วัดจันทรตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	155
ภาพ 48 การเปิดพิพิธภัณฑ์พระสุพรรณกัลยา เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2568 ณ วัดจันทรตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	156
ภาพ 49 รูปภาพโลหะมีลักษณะคล้ายกระจากมาแสดงสันนิษฐานว่าเป็นของใช้ ของพระสุพรรณกัลยาที่ตองอูเมื่อครั้งอดีต ณ วัดจันทรตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	157
ภาพ 50 พระรูปพระสุพรรณกัลยาที่เมืองตองอูประกอบคำอวยพร ประพันธ์โดย อุทานวิน เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2568 ณ วัดจันทรตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	158

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระสุพรรณกัลยาพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงประสูติประมาณ พ.ศ. 2095 ณ พระราชวังจันทน์ เมืองพิษณุโลก นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ ไทยได้ตั้งข้อสังเกตว่าเรื่องราวของพระนางมีปรากฏอยู่ในเอกสารของพม่าเท่านั้น ในขณะที่เอกสาร จากฝั่งไทยกลับไม่มีการบันทึกไว้ในพงศาวดารไทย จะพบเพียงบันทึกในคำให้การชาวกรุงเก่าที่นำมา เรียบเรียงเป็นตำนานที่อ้างอิงจากเอกสารพม่า กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตลอดเวลาที่ผ่านมา 400 กว่าปี เรื่อง ของพระนางแทบจะไม่ได้รับการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ชาติไทยแต่อย่างใด (ธิดา สาระยา, 2542) เรื่องของพระสุพรรณกัลยาเป็นเพียงเรื่องราวที่ได้แทรกอยู่ในการกู่ชาติของสมเด็จพระนเรศวรเพียง บางส่วนเท่านั้น (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2544; เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร, 2547; ชาตรีเฉลิม ยุคล. ม.จ., 2549; ชาดา นนทวัฒน์, 2549; พิมาน แจ่มจรัส, 2550; กิตติ วัฒนสมหาตม์, 2553; อานนท์ จิตรประกาศ, 2554; สุนทร ชูตินธรรานนท์, 2562)

แม้แต่พระนามและเรื่องราวเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในเอกสารทั้งจากฝั่งไทยและ พม่าก็มีความแตกต่างกัน ได้แก่ พงศาวดารฉบับมาตรฐานของพม่าฉบับอุกาลา และพงศาวดารฉบับ หอคำแก้ว (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2544; เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร, 2547; สุนทร ชูตินธรรานนท์, 2562) โดยเอกสารจะอ้างถึงพระสุพรรณกัลยาว่าเป็นนางที่เชื่อมั่นในเผ่าพันธุ์ของตน หรืออะเมี้ยวโยง ในเรื่องนี้ มิกกี ฮาร์ท (Myint Hsan Heart) (2562) นักประวัติศาสตร์ชาวพม่าผู้เขียนหนังสือโยเดียกับ ราชวงศ์พม่า ได้วิเคราะห์พระนามของพระสุพรรณกัลยาตามพงศาวดารมหาราชวงศ์และหอแก้วของ พม่า พบว่าพระนามที่ปรากฏในเอกสารเหล่านั้นคือ พระสวณ หรือ พระสวรรณ แต่เมื่อเทียบกับ พระนามใหม่ที่พระเจ้าบุเรงนองพระราชทานว่า อะโมโรรุ่ง แปลว่า ผู้รักชาติ ฮาร์ท เห็นว่า พระนาม อะเมโรรุ่ง ที่ปรากฏนั้นไม่น่าจะเป็นภาษาพม่า แต่เป็นการอ่านเพี้ยนเป็น อะเมี้ยวโยง หรืออะเมี้ยวโยง โดยสันนิษฐานว่า พม่าไม่นิยมเปลี่ยนชื่อเดิมของบุคคลต่าง ๆ ให้เป็นภาษาพม่า แต่จะคงชื่อเดิมไว้ เช่น พระนเรศ พระยาพัตร พระยาจักรี พระนางแก้ว เป็นต้น

ขณะที่เอกสารจากฝั่งไทยซึ่งได้แก่คำให้การของเชลยศึกหลังสงครามเสียกรุง พ.ศ. 2310 พงศาวดารฉบับคำให้การกรุงเก่าและฉบับคำให้การขุนหลวงหาวัด กล่าวว่า พระสุพรรณกัลยาเป็น เชลยศึกที่สมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงถวายแด่พระเจ้าบุเรงนองเพื่อเป็นองค์ประกันร่วมกับสมเด็จพระ นเรศวร ต่อมาพระสุพรรณกัลยาทรงขอให้สมเด็จพระนเรศวรกลับมา และเมื่อสมเด็จพระนเรศวร

ทรงมีชัยในศึกยุทธหัตถีกับพม่า พระสุพรรณกัลยาถูกพระแสงฟันสิ้นพระชนม์ที่ทุ่งนางสาวดีใน พ.ศ. 2135 ในขณะที่ฮาร์ท (2562) ได้แย้งว่า หากเหตุการณ์การประหารพระสุพรรณกัลยามีจริงย่อม ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ควรได้รับการบันทึกในประวัติศาสตร์ แต่กลับไม่พบหลักฐานการสิ้นพระชนม์ ของพระสุพรรณกัลยา จากข้อมูลใน พ.ศ. 2124 ซึ่งว่าหลังจากการบุกเผาหงสาวดีโดยยะไข่ พระมเหสี ของพระเจ้าบุเรงนองและพระเจ้านันทบุเรงถูกอพยพไปยังเมืองตองอู และบางส่วนถูกย้ายไปยังยะไข่ จึงมีความเป็นไปได้ว่าพระสุพรรณกัลยาอาจสิ้นพระชนม์ด้วยโรคชราที่ต้องอุหรือยะไข่ อีกทั้งประเด็น เรื่องการมีราชบุตรหรือพระธิดาของพระสุพรรณกัลยาและพระเจ้าบุเรงนองนั้น ในพงศาวดารพม่ามี หลักฐานว่าพระราชธิดาของพระสุพรรณกัลยา มีพระนามว่า “เจ้าหญิงเจ้ากุ่มชี” หรือชื่อเล่น “มั่งอะถ้อย” แปลว่า “เจ้าหญิงน้อย” และพระนามอย่างเป็นทางการคือ “เจ้าหญิงพิษณุโลก” ทรงประสูติที่หงสาวดีใน พ.ศ. 2113 พระเจ้าบุเรงนองทรงพระราชทานสิทธิในภาษีทั้งหมดจากเมือง พิษณุโลกให้แก่พระราชธิดา ต่อมาเจ้าหญิงพิษณุโลกได้อภิเษกสมรสกับเจ้าชายเกาลัด บุตรชายของเจ้า เมืองคำ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของพระเจ้ายมราชจระเข้ เจ้าเมืองอังวะ และทรงมีพระธิดาหนึ่งพระองค์ พระนามว่า “เจ้าหญิงจันทรวดี”

ในเรื่องนี้ พิมาน แจ่มจรัส (2550) อธิบายว่า ความแตกต่างระหว่างเอกสารฝั่งไทยและพม่า นั้น เกิดจากภูมิหลังและแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน รวมถึงวิธีการอ้างอิงที่ไม่เหมือนกัน แม้แต่พระนาม ของพระสุพรรณกัลยาก็มีความหลากหลาย เช่น องค์ทอง จันทกัลยา สุวรรณกัลยา พระสวณ พระสว่าง พระสุวรรณ พระสุวรรณเทวี พระสุพรรณกัลยาณี สมเด็จพระสุพรรณกัลยา เป็นต้น ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงจะขอใช้พระนาม “พระสุพรรณกัลยา” เท่านั้น

อย่างไรก็ตามพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา พระสุพรรณกัลยาเริ่มเป็นที่รู้จักเป็น อย่างดีในสังคมไทย โดยรับรู้กันว่าพระองค์ทรงเป็นขัตติยราชานารีแห่งอยุธยา ผู้เสียสละเพื่อแผ่นดิน (สุริยัน อริยวงศ์โสภณ, 2550) เป็นวีรสตรีผู้มีความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง (เทพมนตรี ลิปพอยม, 2542; พลัปลึง คงชนะ, 2543; ปาริชาติ ไชยชนะ, 2544; ทรงภพ ชุนมธูรส, 2549; พิมาน แจ่มจรัส, 2550; วันชนะ ทองคำเถา, 2552; กิตติ วัฒนสมมหาตม์, 2553; สุเนตร ชุตินธรานนท์, 2562) ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยาในประวัติศาสตร์ชาติไทยมี ค่อนข้างจำกัด แม้แต่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก จากเอกสารประกอบการเรียนวิชา สังคมศึกษารายวิชาท้องถิ่นของเราที่สอนในโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดมีพระประวัติของพระสุพรรณ กัลยาปรากฏแทรกในประวัติของสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งเป็น 1 ใน 7 บุคคลสำคัญของจังหวัดพิษณุโลก และบุคคลสำคัญทั้งหมดเป็นบุรุษ (สุภาพรณ์ สงวนให้, 2536) เรื่องราวที่ชาวพิษณุโลกรู้จักกันดี คือ เรื่องสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ นักรบผู้ยิ่งใหญ่ที่รบชนะพม่า ในเอกสารราชการ ของพิษณุโลกระบุไว้ในประวัติเมืองว่า “เมื่อครั้งพระนเรศวรมหาราชดำรงฐานะ พระมหาอุปราชครอง

เมืองพิษณุโลก ระยะนั้นไทยตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงรวบรวมชายฉกรรจ์ชาวพิษณุโลกกอบกู้อิสรภาพชาติไทย” (จังหวัดพิษณุโลก, 2564; เทศบาลนครพิษณุโลก, 2564)

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน พิษณุโลกมีความเชื่อมโยงกับประเทศไทยในหลายด้าน ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนา โดยพิษณุโลกมีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติไทย เป็นศูนย์กลางทางการปกครองและทหารในภาคเหนือตอนล่างในฐานะเมืองหน้าด่าน ส่งผลให้มีความสำคัญทางการเมืองการปกครองและเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางด้านการทหารที่สำคัญ (บุญยสฤษฎ์ เอนกสุข และวศิน ปัญญาธนะกุล, 2558) ข้อมูลจากศูนย์ปฏิบัติการจังหวัดพิษณุโลก (2564) พบว่า พิษณุโลกเป็นพื้นที่ที่มีหน่วยงานของกระทรวงกลาโหมตั้งอยู่ในหลายแห่ง ได้แก่ กองทัพอากาศที่ 3 กองพลทหารราบที่ 4 ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, กองบัญชาการกองทัพน้อยที่ 3 กองบัญชาการช่วยรบที่ 3 ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ, กองพลพัฒนาที่ 3 ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ, กองทัพกรมรบพิเศษที่ 4 ค่ายสฤษดิ์เสนา, กองบิน 46 กองพลบินที่ 3 กองบัญชาการยุทธทหารอากาศ พิษณุโลก, กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 31 ค่ายเจ้าพระยาจักรี พิษณุโลก นอกจากนี้คำขวัญประจำจังหวัดพิษณุโลก ประโยคแรก คือ “พระพุทธชินราชงามเลิศ ถิ่นกำเนิดพระนเรศวร” กล่าวอีกนัยหนึ่งเมืองพิษณุโลกเป็นเสมือนเมืองนักรบและเมืองของชายชาติทหาร หนึ่งในค่ายทหารที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา คือ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ใน พ.ศ. 2540 ช่วงรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ พิษณุโลกได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่สี่แยกอินโดจีน ข้อได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ของพิษณุโลกคือการตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์กลางของกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-Region) การตั้งอยู่บนแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก และแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ ทำให้พิษณุโลกมีศักยภาพที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์และการขนส่ง สำหรับรองรับเศรษฐกิจของสี่แยกอินโดจีนได้ (วรินทร์ วงษ์มณี และวันชัย รัตนวงษ์, 2549) การพัฒนาสี่แยกอินโดจีนมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการบริการ (ธีรเดช โพธิ์ทอง, 2564) ฟาร์ุง มีอุดร และคณะ (2563) ชี้ว่าศาลพระสุพรรณกัลยา เป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่ได้รับการส่งเสริมในพื้นที่เขตเมืองพิษณุโลก อย่างไรก็ตามเป้าหมายในการพัฒนาสี่แยกอินโดจีนที่ดำเนินมาตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดเพราะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ได้แก่ โครงการส่วนใหญ่ยังอยู่ในขั้นตอนการดำเนินโครงการ และหลายโครงการเป็นโครงการระดับใหญ่ (Mega Project) ที่ต้องใช้ทุนมหาศาลและเวลาในการดำเนินการระยะยาว การดำเนินโครงการต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการสนับสนุนจากภาครัฐที่มีกฎระเบียบและขั้นตอนที่ไม่เอื้อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าสถานการณ์ทางการเมืองในระดับประเทศที่ผ่านมาไม่มี

เสถียรภาพ ทำให้การสนับสนุนจากภาครัฐเป็นไปอย่างไม่เต็มที่ (Mee-Udon, & Rattanaprathuma, 2020) ที่สำคัญเป็นช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2540 - 2543 (Thiwaphan, 2018) ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันกับการเกิดกระแสศรัทธาบูชาพระสุพรรณกัลยา

แท้จริงเรื่องของพระสุพรรณกัลยา ได้เริ่มเป็นที่รู้จักอีกครั้งในสังคมไทยมาบ้างแล้ว ก่อน พ.ศ. 2540 เมื่อสาธุศิษย์หลวงปู่โง่น โสรโย ได้เผยแพร่หนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยาที่เขียนโดย หลวงปู่โง่น เมื่อครั้งเป็นฆราวาสหลวงปู่โง่นเป็นบุตรบุญธรรมของ Dermonsh (เดียร์มอนเซ) ชาวฝรั่งเศสผู้มีอิทธิพลทางการธุรกิจและการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคอาณานิคม ท่านได้เดินทางติดตามพ่อบุญธรรมไปหลายประเทศทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา เดิมนับถือศาสนาคริสต์ตามบิดา ในช่วงฝึกงานที่ดูไบนับถือศาสนาอิสลาม ต่อมาอายุ 25 ปี ได้บวชเป็นพระในฝ่ายมหานิกายกับครุบาศรีวิชัย และ 5 ปีต่อมาปฏิบัติเป็นธรรมยุติกกับอาจารย์วัง ท่านสำเร็จการศึกษาด้านศัลยแพทย์จากประเทศฝรั่งเศส (หลวงปู่โง่น โสรโย, 2541)

หนังสือพระสุพรรณกัลยาถูกตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อใดนั้น ไม่ปรากฏชัด แต่พบว่าหนังสือที่พิมพ์ใน พ.ศ. 2541 เป็นฉบับที่ทำให้พระสุพรรณกัลยาเป็นที่รู้จักมากขึ้น หนังสือเล่มนี้เขียนรายละเอียดความเป็นมาของพระสุพรรณกัลยาอย่างวิจิตรผ่านการพบนกกันทางจิตวิญญาณ ในขณะที่หลวงปู่โง่นได้รับนิมนต์ไปช่วยงานด้านประติมากรรมจากท่านมหาปีตะโกภิกษุพระมหาเถระชาวมอญ เมืองพะโค (หงสาวดี) ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของกรุงเรกุน (เมืองย่างกุ้ง) เมื่อ พ.ศ. 2491 แต่ด้วยเกิดปัญหาทางการเมืองทำให้หลวงปู่โง่นถูกกักบริเวณที่พม่าเป็นเวลาประมาณ 1 ปี หลังจากได้รับอิสรภาพกลับจากพม่าหลวงปู่โง่น โสรโย จึงได้เริ่มรวบรวมเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ทั้งเป็นภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาอังกฤษ ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา เมื่อกลับเมืองไทย หลวงปู่โง่น โสรโย ได้นำเอกสารทั้งหมดมาเขียนเป็นหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา

ใน พ.ศ. 2541 หลวงปู่โง่น โสรโย ได้ร่วมกับ พลโทถนอม วัชรพทุธ แม่ทัพภาคที่ 3 จัดสร้างพระรูปของพระสุพรรณกัลยาขนาดเท่าองค์จริงขึ้นเป็นครั้งแรก และได้อัญเชิญมาประดิษฐานไว้ภายในค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ใกล้กับพระบรมราชานุสาวรีย์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ ในการนี้หลวงปู่โง่น โสรโย ได้นำชิ้นส่วนของพระอัฐิ และเครื่องประดับที่ขุดพบจากสถานที่ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่ฝังพระศพของพระสุพรรณกัลยามาบรรจุในพระอุระของพระรูปองค์นี้ด้วย (พิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, 2564) แม้จะเป็นการสร้างพระรูปที่ไม่สามารถแยกขาดออกจากสมเด็จพระนเรศวร และสมเด็จพระเอกาทศรถได้ แต่การสร้างพระสุพรรณกัลยาขึ้นในครั้งนี้ทำให้ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นสตรีผู้เสียสละเพื่อราชบัลลังก์และชาติบ้านเมือง มีพระคุณต่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และการกู้อิสรภาพของชาติไทย จากนั้นพระรูปและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของพระสุพรรณกัลยาได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และต่อเนื่องในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

นอกจากพระรูปที่เป็นปฏิมากรรมต่าง ๆ ซึ่งตั้งอยู่ตามสถานที่ดังกล่าวแล้ว ยังมีสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา หรือสิ่งที่ใช้พระนามของพระสุพรรณกัลยาเป็นชื่อ ได้แก่ สะพาน อาคาร ห้องประชุม สระว่ายน้ำ บทเพลง บทกลอน บทคาถาบูชา รูปถ่าย ปฏิทิน เหรียญ ล้อคเก็ต ของที่ระลึก และหนังสือ นอกจากนี้ยังมีการจัดพิธีสมโภชและบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา เป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะที่วัดจันทร์ตะวันออก ซึ่งตั้งอยู่ที่เชิงสะพานสุพรรณกัลยา

กล่าวได้ว่า เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ซึ่งแพร่หลายในสังคมไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา เป็นประวัติศาสตร์ที่ได้รับการบันทึกโดยหลวงปู่โง่นได้ทำให้ฐานะของพระสุพรรณกัลยาเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เป็นสัญลักษณ์ของสงครามและความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับพม่า ในยุคต้นตองอูตามที่บ้านทิกในประวัติศาสตร์ มาเป็นภาพลักษณ์ใหม่ โดยการเปลี่ยนจากสตรีสูงศักดิ์ให้กลายเป็นเทพเจ้าที่ศักดิ์สิทธิ์ กระแสความศรัทธาในพระสุพรรณกัลยาได้รับการกล่าวถึงมากขึ้นในงานวิชาการของสังคมไทย ในมุมมองของนักวิชาการ พระสุพรรณกัลยามีฐานะที่หลากหลาย ได้แก่ เป็นวีรสตรีผู้เสียสละ (วรพจน์ แสงทอง, 2564) เป็นวีรสตรีที่โลกลิ้ม (ภันธกานต์ กัมทอง, 2550) เป็นวีรสตรีของสามัญชน ที่ไม่ได้เกิดจากการสร้างของรัฐ หรือที่สุนทรใช้คำว่า “วีรสตรีนอกทำเนียบ” (สุนทร ชุตินทรานนท์, 2562, น. 10)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาที่แพร่หลายในจังหวัดพิษณุโลก เกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 (เทพมนตรี ลิปพะยอม, 2542; พลัปลึง คงชนะ, 2543; ปาริชาติ ไชยชนะ, 2544) นักวิชาการหลายท่านได้ชี้ว่า ช่วงเวลาดังกล่าว กระแสท้องถิ่นนิยมได้แพร่หลายอย่างกว้างขวาง เนื่องจากคนไทยต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ (พัฒนา กิติอาษา, 2546; Hewison K., 1999; สุนทร ชุตินทรานนท์, 2562; Taylor J., 2008) ในมุมมองของเสนห์ จามริก (2543 อ้างถึงใน พัฒนา กิติอาษา, 2546) กระแสท้องถิ่นนิยมคือการเสนอแนวทางเลือกใหม่ของท้องถิ่นหรือชุมชนเพื่อการปฏิรูปสู่ระเบียบสังคมใหม่ หลังจากที่กระแสหลักของการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับกระแสโลกาภิวัตน์มาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจเรื่องของท้องถิ่นจำเป็นต้องพิจารณาควบคู่กับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ด้วย เพราะโลกและท้องถิ่นต่างมีความสัมพันธ์กันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้

การเกิดขึ้นของกระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาเป็นปรากฏการณ์ทางศรัทธาของท้องถิ่นพิษณุโลก แนวคิดแรกที่ถูกวิจัยใช้ในการทำความเข้าใจเรื่องนี้เป็น แนวคิดท้องถิ่นนิยม (พัฒนา กิติอาษา, 2546) เนื่องจากพิษณุโลกเป็นหน่วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีเครือข่ายทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลก ในขณะเดียวกัน พิษณุโลกยังมีกระบวนการยื่นหยัดต่อสู้บุรณะ พื้นฟู อัตลักษณ์และอิสรภาพของตนเอง โดยเฉพาะในช่วงที่เศรษฐกิจระดับประเทศประสบ

ภาวะวิกฤติ พระสุพรรณกัลยาจึงกลายเป็นหนึ่งในทางเลือกในการพึ่งตนเองของพิษณุโลก ดังนั้น ท้องถิ่นภีวตันและโลกาภีวตันจึงมีความสัมพันธ์กันในหลายลักษณะ ทั้งที่มีความขัดแย้ง ต่อสู้ ช่งชิง และประนีประนอมระหว่างกัน

นอกจากพิษณุโลกแล้ว กระแสความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยายังเกิดขึ้นในระดับประเทศ อีกด้วย แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ประธานกรรมการบริษัท กิฟฟารีน สกายไลน์ ยูนิตี้ ได้ทำการผลิตข้อความหมายของความเสียสละของพระสุพรรณกัลยา โดยการนำสตรีที่มีตัวตนจริงในอดีต ซึ่งธิดา สาระยา ได้อธิบายว่าเป็นสตรีที่มีชะตากรรมน่าเห็นใจ (ธิดา สาระยา, 2542) มาเป็นขวัญกำลังใจในการทำธุรกิจจนประสบความสำเร็จ ซึ่งสวนทางกับธุรกิจอื่นในช่วงเวลาที่ประเทศกำลังได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในยุคฟองสบู่แตก (ยุค IMF) (สุนทร ชูตินธรรานนท์, 2562)

ในการทำความเข้าใจกรณีทีแพทยหญิงนลินีได้ใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการฝ่าฟันวิกฤตชีวิต จนสามารถนำพาชีวิตและธุรกิจผ่านพ้นไปได้ นั้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องเพศสภาวะ (Gender) มาเป็นกรอบแนวคิดที่สอง แนวคิดนี้อธิบายถึงความเป็นหญิงและความเป็นชาย ซึ่งเกิดจากบทบาทของหญิงชายที่ถูกประกอบสร้างหรือกำหนดโดยสังคมแต่ละแห่ง (Social Construct) ในกรณีของแพทย์หญิงนลินีทีได้ใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นแรงบันดาลใจนั้น มีความเชื่อมโยงกับความเป็นผู้หญิงในสังคมไทย ซึ่งแพทย์หญิงนลินีทำธุรกิจทีเกี่ยวข้องกับความงามในสังคมไทย ความเป็นผู้หญิงมักถูกเชื่อมโยงกับความงามและการมีสถานะรองจากเพศชาย ในขณะที่พระสุพรรณกัลยาตกอยู่ในฐานะทีลำบากเนื่องจากเป็นเชลยและเป็นองค์ประกันในต่างแดน แต่พระสุพรรณกัลยาได้ใช้ความอดทนและความเข้มแข็งในการมีชีวิตเพื่อสนับสนุนให้พระนเรศวรสามารถกระทำการใหญ่เป็นวีรบุรุษกู้ชาติจนสำเร็จ นักวิชาการได้ตั้งข้อสังเกตว่า สังคมไทยมีลักษณะคล้ายคลึงกับสังคมส่วนใหญ่ในโลกนี้ โดยมีระบบเพศสภาวะทีให้คุณค่ากับความเป็นชาย (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2554)

อย่างไรก็ตามจากบทบาทของผู้หญิงไทยทีเปลี่ยนไปในปัจจุบัน พบว่าผู้หญิงเริ่มมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ทั้งทีเดิมแล้วพื้นที่สาธารณะส่วนมากเป็นพื้นที่ของผู้ชาย นักวิชาการระบุว่าการเกิดขึ้นของกลุ่มสตรีในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศนั้น มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ผู้หญิงในแต่ละทีมีความต้องการและภูมิหลังทีแตกต่างกัน การเคลื่อนไหวของผู้หญิงมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในชีวิตของผู้หญิงในท้องถิ่นนั้น ๆ (Songsamphan, 2011)

ในกรณีของจังหวัดพิษณุโลก พบว่า หนึ่งในหลายกลุ่มทีมีความศรัทธาและได้นำพระสุพรรณกัลยามาเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน คือ กลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแคว ซึ่งประกอบด้วยสตรีจากภูมิหลังทีหลากหลาย ตั้งแต่อดีตข้าราชการ พนักงานรัฐ แม่ค้า และประชาชนทั่วไป ใน พ.ศ. 2557 กลุ่มนี้มีสมาชิกทั้งชายและหญิงรวมประมาณ 500 คน (รุ่งกานต์ ศรีลัมพ์ และคณะ, 2557) กลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแควได้ใช้พระรูปของพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ในการทำกิจกรรม เพื่อ

สังคม การใช้สัญลักษณ์นี้มีที่มาและความหมายอย่างไรบ้างต่อกลุ่มสตรีและต่อสังคมในท้องถิ่น การรวมตัวของผู้หญิงที่ทำงานเพื่อสังคมเป็นการท้าทายโครงสร้างอำนาจในพื้นที่ อย่างไรก็ตามที่น่าสนใจคือ กลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องพระสุพรรณกัลยานั้นมีความหลากหลายทั้งกลุ่มสตรี กลุ่มทหาร กลุ่มพระสงฆ์ คหบดี ประชาชนทั่วไปทั้งหญิงชายและเพศทางเลือก

ในการทำความเข้าใจกระแสพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นในพิษณุโลกนั้น แนวคิดที่สาม คือ แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรม (Cultural semiology) ของ Barthes (1967, แปลโดย Lavers, & Smith, 1964 ; 1970 อ้างถึงใน นพพร ประชาณุกุล, 2544; คมลักษณ์ ไชยยะ, 2562) ได้ให้ความหมายของสัญลักษณ์ไว้ว่ามีอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับแรก Denotative meaning เป็นระดับความหมายนัยตรงที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างเป็นภววิสัย (objective) ความหมายนี้เป็นความหมายที่ผู้ใช้เข้าใจตามตัวอักษร ได้รับการยอมรับทั่วไปตามข้อตกลงที่กำหนดขึ้นมาในลักษณะของการอธิบายหรือพรรณนา (descriptive level) หรือเป็นความหมายนัยตรง ส่วนความหมายระดับที่ 2 Connotative meaning เป็นระดับความหมายแฝง ที่เกิดขึ้นจากการตีความโดยอัตวิสัย (Subjective) ของแต่ละบุคคลซึ่งจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ต่าง ๆ ของแต่ละคนที่ได้ประสบมาในชีวิตหรือบริบททางสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ Barthes เรียกความหมายโดยนัยนี้ว่า เป็นความหมายชั้นที่ 2 (Second order of Signification) กาญจนา แก้วเทพ (2555) เรียกความหมายระดับความหมายแฝงของ Barthes ว่าความหมายนัยประหวัด ซึ่งมีความหมายที่แยกย่อยออกมาหลาย ๆ ความหมาย แต่มีเพียงความหมายเดียวเท่านั้นที่จะถูกติดตั้งรหัสออกมาโดยเก็บกด ปิดบัง ซ่อนเร้นความหมายโดยนัยอื่น ๆ เอาไว้

การศึกษาเบื้องต้นพบว่า เรื่องพระสุพรรณกัลยาในช่วงเวลา 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมเชิงประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับประเด็นทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนเรื่อง เพศสภาวะ และสตรีนิยม เป็นต้น (เทพมนตรี ลิปะยอม, 2542; พลัปลิง คงชนะ, 2543; ปาริชาติ ไชยชนะ, 2544; เสาวณิต จุลวงศ์, 2549; ทรงภพ ขุนมธุรส, 2549; วันชนะ ทองคำเถา, 2552; ทวีลักษณ์ พลราชม, 2560; อาษา ภาคอารีย์, 2561; สุนทร ชุตินธรานนท์, 2562) อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มีความสนใจศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาในแง่มุมของการพัฒนาที่ยังไม่มีการศึกษามาก่อน เพื่อต้องการหาข้อมูลจากผู้คนในพิษณุโลกในช่วง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาว่า กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน ของจังหวัดพิษณุโลก เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาถูกสร้างและใช้อย่างไร จากองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมถึงของความหมายที่ถูกสร้างขึ้นนั้นมีอิทธิพลอย่างไรบ้างต่อการพัฒนาท้องถิ่น การศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการเปิดพรมแดนความรู้ใหม่เรื่องพระสุพรรณกัลยาในมิติด้านการพัฒนาสังคม

คำถามการวิจัย

1. กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน ของจังหวัดพิษณุโลก เกิดขึ้นมาได้อย่างไร
2. ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาถูกสร้างและใช้อย่างไร จากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก
3. ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน ของจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตของงานวิจัย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมหลังกระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน แต่มุ่งเน้นการศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้แนวคิด ดังต่อไปนี้ 1) แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรม ของ Roland Barthes มาทำความเข้าใจความหมายนัยตรง (denotative meaning) และความหมายแฝง (connotative meaning) ในการสร้างและการใช้ความหมายของพระสุพรรณกัลยาของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) แนวคิดเรื่องเพศภาวะ (gender) เพื่อทำความเข้าใจถึงการเกิดขึ้นของพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่ชายเป็นใหญ่ และ 3) แนวคิดท้องถิ่นนิยม (localism) เพื่อทำความเข้าใจว่าการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ มีอิทธิพลของการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกอย่างไรบ้าง

ขอบเขตเชิงพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่อำเภอเมืองพิษณุโลกเพราะเป็นพื้นที่ที่มีกระแสความเชื่อความศรัทธาในพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏตามสถานต่าง ๆ ของพิษณุโลก และเพื่อให้เห็นความหลากหลายของข้อมูลและความหมายของสัญญาณที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ทั้งที่เป็นกายภาพที่มีพระรูปของพระสุพรรณกัลยาดั้งอยู่ มีพิธีกรรมเกิดขึ้นเป็นประจำต่อเนื่อง และพื้นที่ออนไลน์ที่ปรากฏสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา หรือมีการนำสัญญาณที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยามาใช้ในพื้นที่ออนไลน์ดังกล่าว

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) พิจารณาจากความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์กับพระสุพรรณกัลยา ที่อยู่ในพื้นที่กายภาพ และพื้นที่ออนไลน์ ได้แก่ การเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม การเข้าร่วมพิธีกรรม การมีความเชื่อ ศรัทธา และการใช้สัญลักษณ์พระรูปของพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกเป็นสำคัญ โดยสัมภาษณ์รายบุคคลแบบเจาะลึก (In depth interview) จากคนท้องถิ่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออนไลน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระแสศรัทธา หมายถึง ความเชื่อความเคารพที่มีร่วมกันต่อพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก มีการยกย่องเทิดทูนบูชาขอพรเพื่อปกป้องรักษาความสุขและความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ผู้ที่เคารพและบูชา

กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา หมายถึง กิจกรรมการแสดงออกผ่านรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การเคารพบูชา พิธีกรรมบวงสรวง การสร้างสัญลักษณ์ การใช้สัญลักษณ์ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ในพื้นที่กายภาพเขตอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก และพื้นที่ออนไลน์

สัญญาณพระสุพรรณกัลยา หมายถึง สิ่งแทนรูปเคารพ รูปภาพ ข้อความ พิธีกรรมหรือปฏิบัติการในท้องถิ่นที่แสดงถึงพระสุพรรณกัลยา ทั้งความหมายนัยตรงและความหมายแฝง

การสร้างความหมายสัญญาณพระสุพรรณกัลยา หมายถึง การกำหนดความหมายของพระสุพรรณกัลยา โดยบุคคลและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่มีต่อสัญญาณพระสุพรรณกัลยา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

การใช้ความหมายสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา หมายถึง การนำสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามาใช้ในการสร้างความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก ทั้งพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ โดยมีเป้าหมายที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก

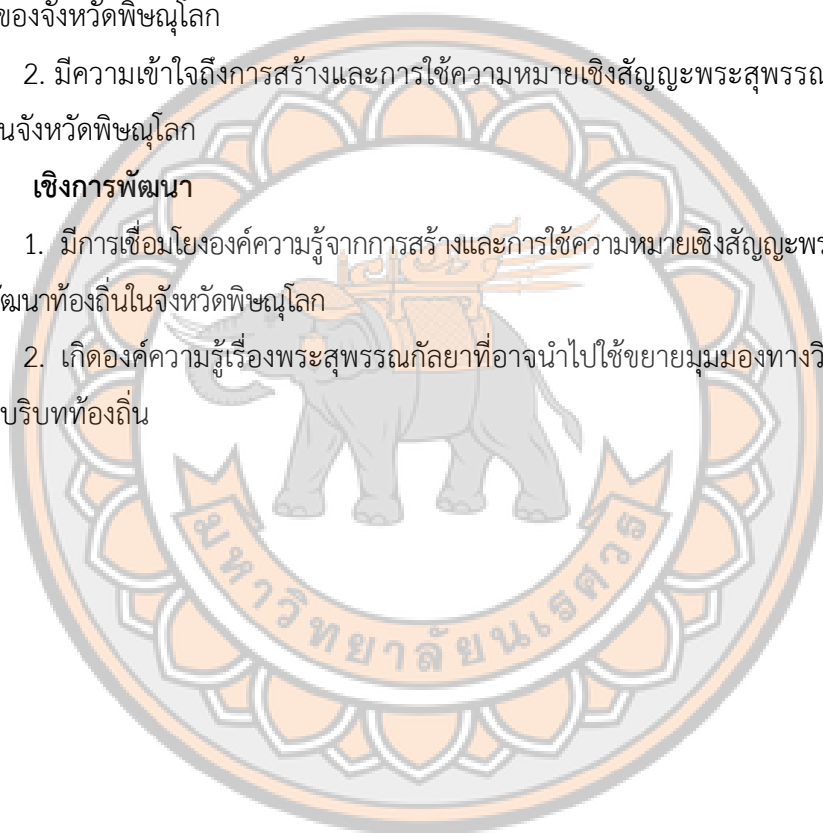
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

เชิงวิชาการ

1. มีความเข้าใจในการเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา ในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบันของจังหวัดพิษณุโลก
2. มีความเข้าใจถึงการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

เชิงการพัฒนา

1. มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก
2. เกิดองค์ความรู้เรื่องพระสุพรรณกัลยาที่อาจนำไปใช้ขยายมุมมองทางวิชาการด้านพัฒนาสังคมในบริบทท้องถิ่น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง “พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดทฤษฎีหลัก (Theoretical Framework) เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกระแสการพ ศรัทธา ในท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลกที่มีต่อพระสุพรรณกัลยา ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วย

1. แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Semiology)
2. แนวคิดเพศภาวะ (Gender)
3. แนวคิดท้องถิ่นนิยม (Localism)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

โดยมีรายละเอียดของเนื้อหา ดังนี้

แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรม

ในเบื้องต้นผู้วิจัยขออธิบายถึงทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) พอสังเขปเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงกับแนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรมของ โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักสำคัญที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการวิเคราะห์ ตีความความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก

สัญวิทยาได้รับการพัฒนาและมีรากฐานเริ่มต้นมาจากการคิดทางภาษาศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับ สัญลักษณ์ ระบบความหมายของสรรพสิ่ง และเชื่อว่าภาษามีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัวคนในสังคมสามารถรับรู้และเข้าใจได้ตรงกันในทุกที่ทุกเวลา หากพิจารณาความหมายของสัญวิทยาตามรากศัพท์ที่มาจากภาษากรีก คือ Semeion จะแปลว่า Sign หรือ “สัญลักษณ์” สัญวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบของสัญลักษณ์ทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏอยู่ในความคิดของมนุษย์ สัญลักษณ์อาจได้แก่ ภาษา รหัส สัญลักษณ์ เครื่องหมาย รูปภาพ รูปเคารพ เป็นต้น ดังนั้น สัญศาสตร์ (Semiotics) จึงศึกษาเรื่องกระบวนการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมายและขั้นตอนการทำงานของตัวสัญลักษณ์ เพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายถูกสื่อออกมาได้อย่างไร มีความหมายอะไรได้บ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบประสบการณ์ของผู้รับสารและบริบททาง

นักคิดที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้แนวคิดนี้เป็นที่รู้จักในวงวิชาการคือ ชาร์ล เพียร์ส (Charles S. Peirce: ค.ศ. 1839 – 1914) นักปรัชญาชาวอเมริกัน และเฟอร์ ดินันด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure: ค.ศ. 1857 – 1913) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์ ในทัศนะของ Terence Hawks (1977) กลุ่มนักวิชาการที่นำโดย Peirce จะใช้คำว่า “Semiotics” ในขณะที่กลุ่มของ Saussure จะใช้คำว่า “Semiology” อย่างไรก็ตามทั้งสองคำต่างก็สื่อความหมายถึงการศึกษาาระบบของสัญญาณ (a system of signs) หรือศาสตร์ที่ว่าด้วยสัญญาณ (a science of signs) สำหรับนักสัญญาณวิทยาสัญญาณมีความหมายได้โดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างจากสิ่งอื่น ซึ่งเป็นการยอมรับและการรับรู้เข้าใจที่ตรงกันของคนในสังคม ดังนั้น สัญญาณจึงไม่จำเป็นต้องมาในรูปแบบของภาษาเพียงอย่างเดียว

Semiotics เป็นคำที่ Peirce นำมาใช้ในการทำความเข้าใจระบบเครื่องหมายอื่นที่ไม่ใช่ภาษา Peirce (1931 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2542) ได้จัดสัญญาณออกเป็น 3 ประเภทที่น่าสนใจ คือ Icon Index และ Symbol โดย Icon เป็นสัญญาณที่เป็นตัวแทนที่เหมือนหรือคล้ายกันกับสิ่งที่มันหมายถึง เช่น รูปถ่าย แผนที่ เป็นต้น Index เป็นสัญญาณที่มีความเกี่ยวพันกันโดยตรงกับสิ่งที่อ้างอิงถึง เช่น ถ้าบ้านหลังไหนมีผ้าอ้อมตากอยู่แสดงว่าในบ้านนั้นมีเด็กอ่อนอยู่ หากสัมผัสได้ถึงกลิ่นน้ำหอม อาจบ่งบอกว่ามีคนอยู่ใกล้ ๆ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการรับรู้สัญญาณทางประสาทสัมผัส สัญญาณเชิงสัญลักษณ์ (Symbol) นั้นต่างจากสัญญาณเชิงดัชนี (Index) เพราะจะขึ้นอยู่กับข้อตกลงที่มนุษย์ในแต่ละสังคมร่วมกันกำหนด ไม่มีความเกี่ยวข้องกับความคล้ายคลึงหรือความสมเหตุสมผลตามธรรมชาติ การตีความจึงต้องพึงพาวัฒนธรรมอย่างมาก เช่น สีดำ ในบางวัฒนธรรมอาจหมายถึงความเศร้าโศก แต่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่งอาจสื่อถึงความมีเกียรติและความสง่างาม

ส่วนการประกอบสร้างความหมายของ Peirce มีความคิดเห็นแตกต่างจาก Saussure เล็กน้อยในเรื่ององค์ประกอบของสัญญาณ สำหรับ Peirce สัญญาณเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามแนวคิดของ Gottdiener (1995) ความสัมพันธ์ของสัญญาณสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) พาหะหรือสื่อที่นำความหมายไปสู่จิตใจของผู้รับรู้ เรียกว่า “representamen” 2) ความคิดหรือการตีความที่ได้จากสัญญาณ เรียกว่า “interpretant” หรือ ส่วนของความหมาย 3) วัตถุที่ representamen แทนความหมายหรืออ้างอิงถึง เรียกว่า “object” หรือ “referent” ซึ่งเป็นสิ่งที่สัญญาณนั้นเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์อยู่ อาจเป็นสิ่งที่จริงหรือเหตุการณ์ที่ representamen นำเสนอ เมื่อมองในมุมของ Peirce จะเห็นว่า representamen มีความคล้ายกับ “รูปสัญญาณ” (Signifier) ของ Saussure และ interpretant มีความใกล้เคียงกับ “ความหมายสัญญาณ” (Signified) ของ Saussure แต่ก็ไม่เหมือนกันโดยสมบูรณ์ เพราะ interpretant ครอบคลุมความหมายที่เกิดจากสัญญาณเองและจากประสบการณ์ของผู้สัมผัสสัญญาณนั้น ๆ interpretant ไม่ใช่ผู้แปลความหมาย แต่เป็น “ผลลัพธ์” ที่เกิดจากการรับรู้และตีความสัญญาณ ซึ่งรวมถึงประสบการณ์ของผู้รับรู้ที่สัมพันธ์กับ “วัตถุจริง” (object) (สรณี วงศ์เปี้ยสัจ, 2544)

อย่างไรก็ตาม ภายหลัง Saussure ได้ให้คำอธิบายถึง สัญญะอื่น ๆ อีกมากมายที่นอกเหนือจากภาษาที่สามารถแสดงความหมาย ความคิดของผู้ส่งสารได้ ไม่ว่าจะเป็นภาษาใบ้ พิธีกรรม อาหาร อาการเจ็บป่วย เป็นต้น ดังนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเป็นสัญญะได้ (Saussure, 1990 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560) Semiology จึงเป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงวิถีชีวิตของสัญญะ (life of sign) ภายในสังคมที่สัญญะนั้นถือกำเนิดขึ้นมา เมื่อขยายความคำว่า “วิถีชีวิต” ของสัญญะให้กว้างออกไป จึงหมายความว่าการศึกษาการกำเนิด การเจริญ การแปรเปลี่ยน และการสูญสลายของสัญญะหนึ่ง ๆ สัญญะประกอบขึ้นมาจากอะไรและมีกฎเกณฑ์ใดบ้างที่ควบคุมตัวสัญญะเหล่านั้นอย่างไร

ตามแนวคิดสัญวิทยาของ Saussure เขาได้ให้ความสำคัญกับโครงสร้างภายในสัญญะของระบบภาษาที่ช่วยให้มนุษย์เกิดการสื่อสาร ซึ่งมีผลต่อกระบวนการคิดหรือจิตใจของมนุษย์ ทั้งที่เป็นสิ่งที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ ภาษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสะท้อนโลกแห่งความจริง แต่กลับเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการสร้างความหมายใหม่ ๆ ขึ้นมา มนุษย์ไม่ได้ใช้ภาษาเพียงแค่สื่อสารความหมายของสิ่งที่มีอยู่จริงในโลกเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิ่งที่อาจไม่มีอยู่จริงด้วย (Daniel Chandler, 2002) สัญญะ (Sign) นั้นประกอบด้วยสององค์ประกอบสำคัญ คือ “รูปสัญญะ” (Signifier) ซึ่งเป็นสิ่งที่เราสามารถรับรู้ได้ผ่านประสาทสัมผัส ได้แก่ เสียงที่เปล่งออกมาในการพูด และ “ความหมายสัญญะ” (Signified) เป็นแนวคิดหรือความหมายที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้รับสาร การเชื่อมโยงระหว่างรูปสัญญะและความหมายสัญญะเป็นผลจากข้อตกลงทางวัฒนธรรม (cultural convention) ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์ตามธรรมชาติหรือเหตุผล แต่เกิดขึ้นจากการกำหนดขึ้นโดยสมมติ (arbitrary) จึงมักอยู่เหนือความเข้าใจ (transcendent) การกำหนดให้รูปสัญญะหนึ่ง ๆ ต้องใช้กับความหมายสัญญะหนึ่ง ๆ มีกฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ที่สร้างอย่างเป็นระบบซ่อนอยู่เบื้องหลังการจับคู่กันของรูปสัญญะและความหมาย เรียกว่า รหัส (code) ดังนั้น การสร้างและสื่อความหมายตามแบบ Saussure คือการใช้รหัสหรือการเลือกและรวม สัญญะอย่างมีระบบระเบียบตามขนบหรือกติกาที่ชุมชนหรือสังคมกำหนดไว้ ทำให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่มีความหมาย

สรุปได้ว่า ทั้ง Saussure และ Peirce มีความคล้ายคลึงกันในเชิงวิชาการเมื่อกล่าวถึงการศึกษาและการค้นคว้าความหมายที่อยู่เบื้องหลังของสัญญะและสัญลักษณ์ (Leeds-Hurwitz, 1993) ทั้งสองต่างมีความสนใจในปัญหาด้านความรู้ โดยมองว่าการทำความเข้าใจโลกของมนุษย์นั้นพึ่งพาระบบภาษาหรือสัญญะที่มีโครงสร้างและการจัดการอย่างเป็นระเบียบ (organized system of signs) อย่างไรก็ตาม วิธีที่ Saussure และ Peirce ใช้ในการศึกษารูปแบบและกลไกของสัญญะนั้นมีแนวทางที่แตกต่างกัน (Gottdiener A., 1995) กล่าวคือ Saussure ว่ามุ่งศึกษาเฉพาะไปที่ตัวสัญญะนั้นให้มีความหมายอะไร ในขณะที่ Peirce สนใจกับกระบวนการสร้างความหมายของสัญญะนั้น ๆ และ

ดูความสัมพันธ์ของสัญญะกับวัตถุใด ๆ ก็ตามที่สัญญะนั้นหมายถึง ตลอดจนประสบการณ์ของผู้ตีความต่อสัญญะนั้นด้วย (อรรณพ ปิณฑโนวาท, 2549)

เพื่อทำความเข้าใจโลกของมนุษย์ผ่านภาษาหรือระบบของสัญญะที่มีการจัดการ (Organized system of signs) ภายหลังจึงมีนักวิชาการอีกหลายคนที่น่าสนใจทางสัญญวิทยา (Semiology) ไปพัฒนาต่อยอด ได้แก่ Hjelmslev (1899 – 1965), Morris (1901 – 1979), Bense (1910 -1990), Jackobsen (1896 – 1982) และหนึ่งในนั้นคือ Barthes (1915 – 1980) ซึ่งเป็นผู้ที่นำแนวคิดสัญญวิทยาวัฒนธรรมมาใช้ในการศึกษาสังคม และเป็นหนึ่งในแนวคิดหลักในวิทยานิพนธ์นี้ โดยจะได้อธิบายเพิ่มเติมต่อไป

ในแวดวงวิชาการของประเทศไทยได้มีความสนใจนำเอาทฤษฎีสัญญวิทยามาใช้มากขึ้น และถูกพัฒนานำไปใช้ในการศึกษาวิจัยข้ามศาสตร์ต่อมาอย่างแพร่หลาย ทฤษฎีสัญญวิทยานั้นมีความซับซ้อนอย่างมากถึงแม้ว่าจะใช้หลักวิธีการวิเคราะห์คล้ายกันที่มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะความหมายของสื่อวัตถุที่ต้องการศึกษา ทั้งนี้ยังมีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความหมายเชิงสัญญะในหลากหลายสาขาวิชาทั้งภาษาศาสตร์ คติชน การสื่อสาร วัฒนธรรม ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์ ได้แก่ ตัวบท (text) วาทกรรม (discourse) ประเภทของสื่อ-ศิลป์ (genres) รูปแบบ (style) และสภาวะความจริง (modality) ซึ่งมีมิติเหล่านี้ไม่เคยอยู่ลำพังแต่มีการทับซ้อนและทำหน้าที่ร่วมกัน เพื่อค้นหากฎเกณฑ์ที่ใช้ในการสร้างความหมาย การเจรจาต่อรองความหมาย การปฏิสัมพันธ์ การรับรู้ ของผู้ผลิตและผู้รับ และชี้ให้เห็นถึงวิธีการสร้างความหมายตามกฎเกณฑ์ที่อยู่เบื้องหลังการสร้าง การผลิต การใช้ความหมายที่เกิดจากการเจรจาต่อรองกันในพื้นที่ต่าง ๆ ที่สัญญะปรากฏอยู่ รวมทั้งการแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมเอาเปรียบที่กฎเกณฑ์ ซึ่งอยู่เบื้องหลังการผลิตสร้างสัญญะของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอำนาจต่างกัน

นักวิชาการเช่น กาญจนา แก้วเทพ (2542) อธิบายเรื่อง สัญวิทยาหมายถึงสิ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อให้มีความหมาย (meaning) แทนของจริง/ตัวจริง (object) ในตัวบท (text) และในบริบทหนึ่ง ๆ (context) กาญจนา แก้วเทพ (2552) อธิบายเพิ่มเรื่องกระบวนการสร้างความหมาย (signification) สิ่งต่าง ๆ เป็นผลรวมจากประสบการณ์ในโลกแห่งวัตถุและกระบวนการทางสมองที่ทำงานร่วมกัน ในขณะที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2555) อธิบายว่า สัญญะเป็นเรื่องของการถูกกำหนดให้เป็นมากกว่าการเป็นไปโดยธรรมชาติ สัญญะมีบทบาท หน้าที่ในการสื่อ และสร้างความหมายในชีวิตประจำวันของคนไม่แตกต่างไปจากภาษา และมองว่าสัญญะก็เป็นภาษาแบบหนึ่งเหมือนกัน โดยทำการศึกษาสังคมผ่านวัตถุเพื่อสื่อความหมายในหลากหลายรูปแบบที่ปรากฏในสังคมสมัยใหม่ ได้แก่ วรรณกรรม ละคร ภาพยนตร์ ดนตรี แฟชั่นเครื่องแต่งกาย ตลอดจนถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมทั่วไป มีการสำรวจสืบค้นความหมายในโลกของสัญญะ (sign) ที่ทับซ้อนบนโลกของความเป็นจริงที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เลย เช่นเดียวกับปรวรณ์ ดวงรัตน์ (2557) อธิบายถึง

ความหมายของสัญลักษณ์จะแปรเปลี่ยนไปตามบริบทที่แตกต่างกันของสังคม มนุษย์เรียนรู้การสร้าง ความหมายใหม่จากความหมายเดิมผสมผสานกับค่านิยมในสังคม ก่อให้เกิดการยอมรับ และสร้าง ความเข้าใจกับความหมายที่เปลี่ยนไป

เมื่อสัญลักษณ์มีความเกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ แนวคิดสำคัญ ในการศึกษาเพื่อหาความหมายและทำความเข้าใจความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ แนวคิดสัญลักษณ์วิทยาวัฒนธรรม (Cultural semiology) ของ Roland Barthes (1967, แปลโดย Lavers & Smith, 1964; 1970 อ้างถึงใน นพพร ประชาณุกุล, 2544; คมลักษณ์ ไชยยะ, 2562) Barthes เป็นนักสัญลักษณ์วิทยาชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ที่บุกเบิกนำเอาแนวคิดสัญศาสตร์ ด้านภาษาศาสตร์ของ Saussure มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ และตีความสิ่งต่าง ๆ ในสังคม การศึกษาสัญลักษณ์ของ กล่าวกอีกนัยหนึ่ง นักคิดที่มีอิทธิพลต่อ Barthes คือ Saussure) Barthes เริ่มต้นจากการมองหน่วยที่เล็กที่สุดของ การสื่อความหมาย ซึ่งก็คือสัญลักษณ์ (signs) โดยแต่ละสัญลักษณ์นั้นประกอบด้วย “รูปสัญลักษณ์” (signifier) และ “ความหมายสัญลักษณ์” (signified) ตัวอย่างเช่น ไฟจราจรสีแดงทำหน้าที่เป็นรูปสัญลักษณ์ที่สื่อถึง ความหมายว่าให้รถหยุด ในขณะที่ไฟสีเขียวเป็นรูปสัญลักษณ์ที่บ่งบอกให้รถสามารถเคลื่อนที่ต่อไปได้ การสร้างความหมายสัญลักษณ์เป็นเรื่องของวัฒนธรรม ดังนั้น การศึกษาสัญลักษณ์จึงจำเป็นต้องเจาะลึกลง ไปถึงการสร้างความหมายทางวัฒนธรรมของผู้กำหนดความหมายเหล่านั้น เพราะการประกอบสร้าง ความหมายต่อผู้รับสารอาจมีการบิดเบือน กดทับ รื้อถอน ปิดบัง อำพราง ความหมายนั้นถูกสร้างขึ้น อย่างแนบเนียนเสมือนว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ Barthes ตั้งข้อสังเกตว่าในที่สุด ความหมายนั้นจะกลายเป็นความจริงที่สังคมยอมรับ ซึ่ง Barthes เรียกสิ่งนี้ว่า “มายาคติ”

งานของ Roland Barthes ที่เป็นที่รู้จักในแวดวงนักวิชาการ ได้แก่ Elements of Semiology (1967) และ Mythologies (1972) นอกจากนี้ ผลงานการศึกษาที่มีชื่อเสียงของ Barthes อีกผลงานหนึ่ง คือ การศึกษาภาพถ่ายโฆษณาในบทความ Rhetoric of the Image (1977) และ The Imagination of the Sign (1982) เครื่องแต่งกายแฟชั่นในหนังสือ The Fashion System (1983 อ้างในฉบับ ค.ศ. 1990) ตัวอย่างการศึกษาผ่านนิตยสาร Elle และ Le Jardin des Modes (ค.ศ. 1958–1959) จากการวิเคราะห์ของ Barthes ตามแนวคิดสัญลักษณ์วิทยาวัฒนธรรม ที่ส่วนมากจะเป็น เรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมสมัยนิยม ได้แก่ โฆษณา ภาพยนตร์ รวมถึงแฟชั่นและภาพถ่าย Barthes วิเคราะห์การสื่อความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรมในโลกของความเป็นจริงในกรณีนี้ คือ เครื่องแต่งกายที่ เป็นเพียงสิ่งของธรรมดาไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ แต่กลับมีพลังซ่อนเร้นเต็มไปด้วยความหมาย มากมายอยู่เบื้องหลังในโลกของสัญลักษณ์ ทำให้เห็นถึงผลกระทบจากอิทธิพลของวัฒนธรรมการบริโภค นิยมที่ส่งผลโดยตรงต่อการยอมรับหรือชื่นชมในสินค้าผู้บริโภคนำไปสู่การเลือกที่จะบริโภคอย่าง ง่ายดาย หากผู้บริโภคขาดความตระหนักรู้และการรู้เท่าทันกับสัญลักษณ์ที่ได้รับ (คมลักษณ์ ไชยยะ, 2562)

Barthes (1967, แปลโดย Lavers & Smith, 1964; 1964 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560) ได้กล่าวถึงการสร้างความหมายของสัญลักษณ์ไว้ดังนี้

1. ความหมายนัยตรง (denotative meaning) เป็นการให้ความหมายกับสิ่งที่กล่าวถึงโดยตรง เป็นความหมายสากล (universal) เป็นความหมายเดียวกับทุกคน และเป็นความหมายตรงที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างเป็นสภาวะวิสัย (objective) อ้างอิงขึ้นมาโดยไม่มีการประเมินคุณค่าจากตัวผู้ใช้ ความหมายและปราศจากความโน้มเอียงในค่านิยมใดค่านิยมหนึ่ง ความหมายนี้เป็นความหมายที่ผู้ใช้เข้าใจตามตัวอักษร ได้รับการยอมรับทั่วไปตามข้อตกลงที่กำหนดขึ้นมาในลักษณะของการอธิบายหรือพรรณนา (descriptive level) หรือเป็นความหมายนัยตรง ความหมายที่ชัดเจน Barthes เรียกความหมายนัยตรงนี้ว่า เป็นความหมายชั้นที่ 1 (first order of signification) หากนำมาเชื่อมโยงกับเรื่องที่ว่าพระสุพรรณกัลยาในความหมายนัยตรง หมายถึง ชัตติยนารีสตรีสูงศักดิ์ พระราชธิดาในพระมหากษัตริย์และพระวิสุทธิกษัตริย์ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ พระมเหสีน้อย (โกโละดอ) ในพระเจ้าบุเรงนอง และพระมารดาของเจ้าหญิงมุกข์ หรือเจ้าหญิงเมงอทเว หรือ เจ้าหญิงพิษณุโลก

2. ความหมายแฝง (connotative meaning) เป็นความหมายทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมการรับสารในแต่ละบริบทของสังคม เกิดขึ้นจากการกำหนดรูปแบบของตัวหมายหรือตัวให้ความหมาย เป็นระดับความหมายแฝงที่เกิดขึ้นจากการตีความโดยอัตวิสัย (subjective) ของแต่ละบุคคลซึ่งจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ของแต่ละคนที่ได้ประสบมาในชีวิตหรือบริบททางสังคม วัฒนธรรมนั้นซึ่งมักเกี่ยวข้องกับความรู้สึกหรือสิ่งที่สังคมให้คุณค่า Barthes เรียกความหมายแฝงนี้ว่า เป็นความหมายชั้นที่ 2 (second order of signification) มีความสำคัญกับบุคคลอย่างแท้จริงทั้งในแง่ของการรับรู้ การถอดรหัส การตีความหมายและสามารถแปรเปลี่ยนความหมายไปได้อีกมากมาย ในกรณีความหมายแฝงของพระสุพรรณกัลยา คือ การกลายเป็นตัวอย่างสตรีที่เป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้หญิงในสังคม เป็นตัวอย่างการเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง เป็นตัวอย่างของลูกที่ดีที่ปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อแม่ การเป็นพี่สาวที่ดีที่ช่วยปกป้องดูแลน้องชายให้ปลอดภัยสามารถทำการใหญ่เพื่อชาติบ้านเมืองได้สำเร็จ ที่สำคัญในเวลาต่อมาได้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนธรรมดาสามารถขอพรได้เหมือนเทพ

กาญจนา แก้วเทพ (2555) ชี้ว่า รหัสเป็นสิ่งที่ควบคุมกำกับอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมตลอดเวลา ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่าง รูปสัญลักษณ์หรือตัวหมาย (signifier) กับความหมายของสัญลักษณ์หรือตัวหมายถึงของรูปสัญลักษณ์ (signified) ในแต่ละสังคมจะมีรหัสที่แตกต่างกัน ระบบความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์กับการสร้างความหมายนั้นเกิดจากสิ่งที่เป็นพื้นฐานเริ่มต้นจากหน่วยที่เล็กที่สุดของการสื่อความหมาย กาญจนา แก้วเทพ เรียกความหมายระดับความหมายแฝงของ Barthes ว่าความหมายนัยประหวัด ซึ่งจะมีความหมายที่แยกย่อยออกมาหลาย ๆ ความหมาย แต่จะมีเพียง

ความหมายเดียวเท่านั้นที่จะถูกติดตั้งรหัสออกมาโดยเก็บกด ปิดบัง ซ่อนเร้นความหมายโดยนัยอื่น ๆ เอาไว้ หากผู้ที่กำหนดความหมายโดยนัยนั้นมีอำนาจมากก็จะสามารถทำให้ความหมายโดยนัยประหวัดนั้นกลายมาเป็นความหมายตามเนื้อความได้

จากความหมาย 2 ระดับ Barthes ให้ความสนใจกับความหมายแฝงที่ถูกประกอบสร้างโดยสังคมเพราะเชื่อว่าความหมายโดยนัยนั้นมี “มายาคติ” (myth) อยู่ มายาคติคือความคิดหรือความเชื่อที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับโดยไม่ตั้งคำถาม และมักสอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่ในสังคม ในขณะนั้น ส่วนกระบวนการสร้างมายาคติ (mythologies) เป็นการที่เปลี่ยนแปลง ลดทอน ปิดบัง หรือบิดเบือนสถานะของสิ่งต่าง ๆ ในสังคมให้ดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นสิ่งปกติ หรือมีหน้าที่เพียงแค่ในเชิงประโยชน์ใช้สอยในสังคมนั้น (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545; นพพร ประชากุล, 2547)

Barthes (1972, แปลโดย Lavers & Smith, 1957; 1967 อ้างถึงใน อรรพรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2549) กล่าวถึง มายาคติ (myth) ว่ามีลักษณะเป็นเรื่องเล่าสำหรับวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ เพื่อใช้อธิบายข้อเท็จจริงและความเป็นไปของธรรมชาติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ แม้ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราในสังคมนั้นล้วนเป็นสัญลักษณ์มีระบบวัฒนธรรม เป็นรหัสหรือกฎเกณฑ์ แต่ด้วยความเคยชินหรือการอำพรางของวัฒนธรรมจึงมองข้ามหรือมองไม่เห็นความหมายในระดับที่สรรพสิ่งต่าง ๆ มีฐานะเป็นสัญลักษณ์ หรือถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์ และมีบทบาทหน้าที่ในเชิงสัญลักษณ์ (sign-function)

แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรม (cultural semiology) Barthes (1967, แปลโดย Lavers, & Smith, 1964; 1970 อ้างถึงใน นพพร ประชากุล, 2544; คมลักษณ์ ไชยยะ, 2562) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาและวิเคราะห์วัฒนธรรมและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการทำความเข้าใจความหมายของพระสุพรรณกัลยาที่มีการสร้างและใช้ความหมายของพระสุพรรณกัลยาของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดพิษณุโลก ในช่วงระยะเวลาประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา

แนวคิดเพศภาวะ

ความหมายของ เพศภาวะ

เพศสภาวะ หรือ เพศภาวะ หรือ เพศสภาพ รวมถึงบทบาทหญิงชาย หรือ มิติหญิงชาย มีรากศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า Gender ถูกสร้างขึ้นตามกระแสสตรีนิยมในช่วง ค.ศ. 1970 โดยพัฒนามาจากพื้นฐานความคิดในทฤษฎีประกอบสร้างทางสังคม (social constructionist theory) (Kabeer, 1999; สุขาดา ทวีสิทธิ์, 2550)

สังคมตะวันตกมีความพยายามในการเรียกร้องสิทธิสตรีมาตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 17-19 การเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มสตรี เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์โลก การเคลื่อนไหวทางสังคมในโลกตะวันตกได้รับการตอบรับและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั่วโลกมาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มสตรีนิยมมีการพัฒนาการแนวคิดตามลำดับเริ่มจากกลุ่มสตรีนิยมเสรีนิยม (Liberal Feminism) ที่เรียกร้องให้ผู้หญิงได้ออกไปสู่ออกสู่โลกสาธารณะเช่นเดียวกับผู้ชาย เพื่อเป็นการลดทอนอคติทางเพศที่มีต่อผู้หญิง กลุ่มสตรีนิยมมาร์กซิสต์ (Marxist Feminism) แสดงการเรียกร้องทางทุนนิยมที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกทางหน้าที่และการเอารัดเอาเปรียบผู้หญิงในสังคม กลุ่มถอนรากถอนโคนหรือสายรากเหง้า (Radical Feminism) ที่ปฏิเสธกลุ่มสตรีนิยมมาร์กซิสต์และมองว่าการกดขี่ผู้หญิงเกิดขึ้นเพราะเธอเป็นผู้หญิง กลุ่มสังคมนิยม (Socialist Feminism) สนใจการเรียกร้องการกดขี่ทางชนชั้นและการมีส่วนร่วมในการผลิตในพื้นที่สาธารณะของผู้หญิง กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Feminism) มีความสนใจเรื่องบุคลิกภาพและกระบวนการทางจิตใจ อัตลักษณ์ทางเพศ และกลุ่มหลังสมัยใหม่ (Postmodern Feminism) ที่ให้ความสนใจกับวาทกรรมเรื่องของการอำนาจว่าได้สร้างความสัมพันธ์ในเรื่องความเป็นเพศอย่างไรบ้าง จะเห็นว่าในทุกกลุ่มล้วนตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบให้กับความเป็นสากลของผู้หญิงที่ต้องการความเท่าเทียม ความเสมอภาค การไม่แบ่งแยกเพศทางชีววิทยา เพื่อลดความขัดแย้งและอัตลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2545)

ในบริบทของสังคมไทย หลายคนอาจเห็นด้วยว่าสตรีนิยมเป็นแนวทางเชิงทฤษฎีและการเคลื่อนไหวทางสังคมมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขความไม่เท่าเทียมและการกดขี่ทางเพศ บางคนต้องการรวมผู้หญิงเข้ากับกระแสหลักของสังคม เพื่อปลดปล่อยผู้หญิงจากเครือข่ายที่ซับซ้อนของโครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตามกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของสตรีในประเทศไทยนั้น ถูกตีความและโต้ตอบในลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ผู้หญิงหลายคนเริ่มมีบทบาทในการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ เวทีสำหรับผู้หญิงจึงมีทั้งที่เป็นทางการในระดับรัฐ และเวทีในแต่ละท้องถิ่นที่มีปัญหาเฉพาะในประเด็นที่ผู้หญิงต้องการตามบริบทของพื้นที่ (Songsamphan, 2011)

มโนทัศน์ที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ถูกกดขี่ข่มเหงจากสังคม และกระบวนการสร้างอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ก่อให้เกิดการเรียกร้องมีความต้องการปรับเปลี่ยนความคิดของสังคมให้มีความเท่าเทียมเสมอภาค นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดเรื่องเพศสภาวะ แนวคิดนี้พยายามที่จะทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างเพศและบทบาททางเพศตามที่สังคมประกอบกันสร้างขึ้น ความแตกต่างระหว่างเพศ (sex) กับบทบาทในการดำรงชีวิตของแต่ละเพศสภาพ การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเพศ (gender relations) นำไปสู่การศึกษาบทบาทของหญิงชายในสังคมได้อย่างลึกซึ้ง

ตามวาทะของ ซีโมน เดอ โบวัวร์ (Simone Lucie Ernestine Marie Bertrand de Beauvoir) ในหนังสือเรื่อง The Second Sex นักสตรีนิยมคนสำคัญได้กล่าวถึงความหมายของเพศสภาพว่า ผู้หญิงไม่ได้คลอดออกมาแล้วเป็นหญิง แต่ถูกสังคมเป็นผู้กำหนดสร้างลักษณะให้กลายเป็นหญิง (Simone de, 1989 อ้างถึงใน เนตรดาว แพทย์กุล, 2544) สำหรับประเทศไทยพบว่า ในช่วง ค.ศ. 1970 - 1980 นักวิชาการของไทยเริ่มมีความสนใจที่จะศึกษาประเด็นเพศสภาพ โดยมีการแสดงความคิดเห็นถกเถียงในเวทีสัมมนาวิชาการ และในวารสารทางวิชาการมากขึ้น ความพยายามที่จะทำความเข้าใจ ความแตกต่างระหว่างหญิงชายในสังคมไทยมีอิทธิพลมาจากแนวคิดเพศสภาพในสังคมตะวันตกที่เห็นว่าผู้หญิงมักอยู่ในสถานะที่เป็นรอง ความเป็นรองของผู้หญิงนั้นไม่ใช่สิ่งที่มาจากธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หากแต่เป็นการประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องนี้ในสังคมไทยต่างเห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมแบบชายเป็นใหญ่ (Benedict, 1952; วิระดา สมสวัสดิ์, 2548; กฤตยา อาชวนิจกุล, 2551) ดังนั้น ในการทำความเข้าใจเรื่องเพศสภาพในสังคมไทยจะต้อง ทำความเข้าใจระบบอุดมการณ์ ความเชื่อ วาทกรรม และสภาพเงื่อนไขที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตของคนไทย (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2555)

เพศสภาพมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมไทย เป็นภาพลักษณ์สตรีในประวัติศาสตร์ไทยไม่มีความแตกต่างไปจากสตรีในประวัติศาสตร์ตะวันตก (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2547) คุณลักษณะของแต่ละเพศที่ถูกกำหนดไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ได้ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่หล่อหลอมแม่แบบทางพฤติกรรมจากสถาบันทางสังคมอันได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน สื่อมวลชนและสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ เป็นต้น (กฤตยา อาชวนิจกุล และวรรณาทองสีมา, 2548) พิษณุ อภิสมาจารโยธิน (2559) อธิบายคำว่า “เพศสภาพ” หรือ “เพศสภาพ” เป็นการประกอบสร้างความหมายให้กับความแตกต่างระหว่างเพศทางร่างกาย โดยเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และความเชื่อระหว่างความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชาย นิศา ชูโต และคณะ (2538 อ้างถึงใน ทิพอาภา วรสุข, 2551) กล่าวว่า เพศสภาพหรือบทบาทของหญิงชาย gender เป็นบทบาทที่ปฏิบัติกันมาตามความเคยชินว่า ผู้หญิงควรทำอะไรอย่างใด ผู้ชายควรทำอะไรอย่างใด และยึดมั่นเอาตัวเองว่า บทบาทเหล่านั้นเป็นเรื่องของเพศใดเพศหนึ่ง หากผู้ใดไม่ทำตามถือว่าเป็นเรื่องผิดปกติไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าในวงวิชาการของประเทศไทย มีการให้ความหมายของ “Gender” ไว้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น “บทบาทหญิงชาย” “บทบาททางเพศ” “ความสัมพันธ์หญิงชาย” “เพศสภาพ” “เพศสภาพ” “เพศภาวะ” และ “เพศวัฒนธรรม” เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อสรุปที่ตรงกันคือ Gender เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น ดังนั้น เพศสภาพ ตามความเข้าใจของผู้วิจัย คือความเป็นชายหรือเป็นความหญิงที่ถูกประกอบสร้างและให้ความหมายจากสังคมเป็นความสัมพันธ์ที่บอกถึง

บทบาทระหว่างเพศหญิงและเพศชายที่สังคมคาดหวัง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้การขัดเกลาจากสถาบันต่าง ๆ ของสังคม

ยกตัวอย่างเช่น สังคมไทยมีความคาดหวังในบทบาททางเพศต่างกันระหว่างลูกสาวและลูกชายในเรื่องการตอบแทนบุญคุณ เมื่อลูกชายได้บวชให้ครอบครัวถือเป็นการตอบแทนบุญคุณด้านจิตวิญญาณของครอบครัว ในขณะที่การตอบแทนบุญคุณของลูกสาวคือการทำให้ครอบครัวได้มีกินมีใช้และรวมถึงการดูแลพ่อแม่ยามแก่ชรา (Mee-Udon, & Itarat, 2005) นอกจากนี้ยังพบว่าหนึ่งในเหตุผลที่หญิงสาวในชนบทนิยมแต่งงานกับชายต่างชาตินั้นมาจากการต้องการตอบแทนบุญคุณครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวมีฐานะดีเป็นที่ยอมรับในสังคม (Mee-Udon, 2017) ความเชื่อ ค่านิยมในสังคมไทยที่ปลูกฝังจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม มีการถ่ายทอดผ่านอุดมคติด้วยค่านิยมชายเป็นใหญ่ การแสดงให้เห็นถึงอำนาจปิตาธิปไตยที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและสร้างความแตกต่างทางเพศขึ้นในสังคม ปรากฏในวรรณกรรม สุภาษิต สำนวน โวหาร ตำนาน เรื่องเล่า คำคม และข้อคิดต่าง ๆ ในสังคมไทย ได้แก่ สุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่ กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ ฉบับธนบุรี ที่มุ่งสอนและควบคุมศีลธรรมของผู้หญิง แสดงภาพสะท้อนในบทบาทของผู้หญิงที่ถูกกำหนดด้วยผู้ชาย (ปราณี วงษ์เทศ, 2559)

อย่างไรก็ตามปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นในสังคมทุกระดับและทุกสาขาอาชีพ ภาพสะท้อนของผู้หญิงที่มีบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้หญิง ทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม ผู้หญิงต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในการหารายได้เลี้ยงครอบครัวมากขึ้นไป (นริสรา พิงโพธิ์สภ, 2550) การมีโอกาสด้านการศึกษาสูงขึ้นทำให้ผู้หญิงไทยมีแนวคิดและวิธีการในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องมาซึ่งสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคตามแบบตะวันตก จากการเคลื่อนไหวเพื่อขยายแนวคิดเรื่องสิทธิผู้หญิงและความเสมอภาคกันระหว่างชายกับหญิง มีการผลักดันให้เกิดการรับรองอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบ เห็นได้ชัดเจนเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เครือข่ายองค์กรผู้หญิงได้มีส่วนร่วมในการร่างประกาศเจตนารมณ์อย่างชัดเจนว่า “คนทุกเพศมีความเท่าเทียมกัน” และปรากฏเรื่อยมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 ว่า

...บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลจะกระทำมิได้

กฎหมายนี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นของผู้หญิงในสังคมไทย (อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2561) อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังพบว่าผู้หญิงมักมีสถานภาพที่ต่ำกว่าผู้ชายในทุกวัฒนธรรมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในค่านิยม วิถีปฏิบัติ จารีต ประเพณี และศาสนา เป็นต้น (วิระดา สมสวัสดิ์, 2548)

ในการสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย กลุ่มสตรีในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกได้มีการสร้างความหมายในการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ กลุ่มสตรีศรีสองแควมีการใช้สัญลักษณ์ความเป็นผู้หญิงเสียสละเพื่อสังคมของพระสุพรรณกัลยา ในการรวมใจกันทำงาน อีกทั้งยังได้มีการใช้สัญลักษณ์นี้ในการสร้างพื้นที่ทางสังคม การมีบทบาททางสังคมของสตรีในท้องถิ่น ทำให้บทบาทสตรีมีมิติที่เพิ่มมากขึ้นจากพื้นที่การทำงาน ในบ้านเรือน เรือกสวนไร่นา มีหน้าที่ดูแลเพียงสมาชิกภายในครอบครัว มาเป็นการทำงานนอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะและมีบทบาทในการพัฒนาสังคมในประเด็นที่ตอบสนองความต้องการของสตรีมากขึ้น

อย่างไรก็ตามพบว่า นอกเหนือจากกลุ่มสตรีที่มีศรัทธาในพระสุพรรณกัลยาแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า มีกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศหรือเพศทางเลือกที่มีความศรัทธาเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา และกลุ่มบุรุษที่มีความเชื่อและศรัทธาในพระสุพรรณกัลยา อีกหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทหาร พระสงฆ์ คหบดี รวมทั้งประชาชนทั่วไปในท้องถิ่น

วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ได้นำแนวคิดเรื่องเพศภาวะมาใช้ทำความเข้าใจในประเด็นการเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาที่ทำให้สัญลักษณ์ความเป็นผู้หญิงปรากฏขึ้นในพื้นที่ชายเป็นใหญ่ การยอมรับนับถือพระสุพรรณกัลยาเช่นเดียวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในจังหวัดพิษณุโลก จึงมีนัยยะสำคัญที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

แนวคิดท้องถิ่นนิยม

ดังที่กล่าวมาแล้ว พิษณุโลกเป็นท้องถิ่นที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย แม้ว่าในมุมมองของนักวิชาการ ความหมายของ “ท้องถิ่น” โดยทั่วไปคือ ชนบทที่ห่างไกลเป็นพื้นที่ล้าหลัง ขาดความเจริญต้องได้รับการพัฒนาความเป็นท้องถิ่นปรากฏผ่านอาหารพื้นถิ่นในแต่ละภูมิภาค การแต่งกาย ประเพณี วัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว เดิมสังคมไทยมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ทำให้วัฒนธรรมมีความหลากหลาย แต่เมื่อเกิดรัฐสมัยใหม่การสร้างอุดมการณ์ชาตินิยม เพื่อรวมศูนย์อำนาจทำให้ท้องถิ่นต้องถูกรวมกับชาติและรัฐส่วนกลางมีอำนาจเหนือคนในท้องถิ่น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2556; อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2562)

สมสุข หินวิมาน (2548) ชี้ว่า การเปิดพื้นที่ให้กับท้องถิ่น ชุมชนโดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยเกิดปัญหาจากสภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ทำให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ วัฒนธรรมของชุมชน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ก่อให้เกิดวาทกรรมท้องถิ่นนิยมที่ทำให้ภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับภาคชนบทไทยเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศท้องถิ่นกลับมาเพื่อพู่กันอีกครั้งพลังของท้องถิ่นเห็นได้จากกระบวนการทางสังคมภายในท้องถิ่นที่พยายามสร้างภาพลักษณ์ หรือตัวแทนการให้ความหมายของสัญลักษณ์ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ พัฒนาการของท้องถิ่นนิยมและการหยิบยกเอาท้องถิ่นขึ้นมาเป็นตัวแทนของการต่อสู้ทางอุดมการณ์นำไปสู่การเคลื่อนไหวทางสังคม

ท้องถิ่นนิยมในสังคมไทยเกิดขึ้นหลังจากประเทศไทยเกิดวิกฤติเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 (Hewison, 1999) พัฒนา กิตติอาษา (2546) ชี้ว่า ท้องถิ่นนิยมเป็นการเสนอทางเลือกในการปฏิรูประเบียบสังคมใหม่ที่มีที่ว่างให้กับความแตกต่างหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ท้องถิ่นนิยมเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาพร้อมกับความทันสมัยของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน สุนทรชัย ขอบยศ (2562) อธิบายว่า แนวคิดท้องถิ่นนิยมมีความแตกต่างจากแนวคิดเสรีนิยม ซึ่งเน้นการให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยแนวคิดท้องถิ่นนิยมจะให้ความสำคัญกับ 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) มนุษย์ 2) ชุมชน และ 3) รากเหง้าทางประวัติศาสตร์ และมีความแตกต่างจากแนวคิดเสรีนิยม 3 ประการคือ ประการแรก แนวคิดนี้เน้นว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า รวมถึงสิทธิเพื่อเติมเต็มความต้องการขั้นพื้นฐานและความผูกพันกับภูมิปัญญาของตน ซึ่งสถานที่เหล่านี้เชื่อมโยงกับธรรมชาติและความรู้สึกผูกพันกับชุมชน วัฒนธรรม ค่านิยม และประเพณีที่สะท้อนถึงรากเหง้าของมนุษย์ แนวคิดนี้เน้นให้มนุษย์ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมถึงเคารพสิทธิของทั้งมนุษย์ ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ประการที่สอง แนวคิดท้องถิ่นนิยมให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนเพราะมนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในลักษณะพึ่งพาอาศัย ประเด็นสุดท้ายการให้ความสำคัญกับรากเหง้าความเป็นมา (History) ของคนและของชุมชน ที่แสดงให้เห็นผ่านประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่บรรพบุรุษได้ร่วมกันสร้างสมและถ่ายทอดมาเพื่อนำเสนอคุณค่าของภูมิปัญญาที่ต้องการส่งต่อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน เช่นเดียวกับ วีรชาติ ภักดี (2563) ระบุว่า ความเป็นท้องถิ่นต้องมีปัจจัยทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นเองเป็นองค์ประกอบสำคัญ ดังนั้น เรื่องของท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยคนในท้องถิ่นเป็นผู้สร้างเพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่แตกต่างจากภายนอกที่คนอื่นมองเห็น

กิตติพงษ์ ประพันธ์ (2565) มองว่า ความเป็นภูมิภาคและความเป็นท้องถิ่นนั้นมีความเป็นพลวัต มีวิวัฒนาการต่อเนื่อง ความเป็นพลวัตถูกแสดงออกและสามารถสังเกตได้จากอัตลักษณ์ของปัจเจกตัวบุคคล พื้นที่ ชุมชน และวัฒนธรรมที่มีความไม่ตายตัว มีการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม โดยเฉพาะเมื่อยุคโลกาภิวัตน์เข้ามาทำลายข้อจำกัดของเวลา พรมแดนและช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นส่วนหนึ่งที่เพิ่มอำนาจให้กับระบบทุนนิยมทั้งในระดับชาติและข้ามชาติ

ในการแสวงหาผลกำไร และผลประโยชน์ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคและท้องถิ่นอย่างรวดเร็วหลากหลาย ทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มภูมิภาคต่าง ๆ เช่น กลุ่มประชาคม ASEAN กลุ่ม NASTA เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจและเอกภาพในการต่อรองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม นักวิชาการต่างเห็นว่า ท้องถิ่นไม่เคยดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวและมีความเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในระดับภูมิภาค ระดับประเทศและโลกมาโดยตลอด ในการทำความเข้าใจท้องถิ่น เราจึงไม่อาจจะตัดขาดกระแสท้องถิ่นออกจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้เลย (พัฒนา กิตติอาษา, 2546; Giddens, 1991; ธนิยาญจน์ จินาพันธ์, 2552; อัสวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2561) ดังนั้น การทำให้ท้องถิ่นและภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์และความเป็นสากลนี้จึงไม่ได้หมายความว่า เป็นการสูญเสียเอกลักษณ์หรือความเฉพาะตัว แต่เป็นการปรับตัวและพัฒนาไปตามบริบทของสังคมโลก ซึ่งท้องถิ่นและภูมิภาคต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวและสร้างเอกลักษณ์ใหม่ ๆ ที่สามารถอยู่ร่วมกับกระแสโลกได้ โดยยังคงรักษาความสำคัญในบริบทท้องถิ่นและวัฒนธรรมของตนเอง

ในกรณีของพระสุพรรณกัลยานั้น เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำเอาบุคคลในอดีตหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ย้อนกลับเข้ามาสู่กระแสความสนใจของประชาชนอีกครั้ง โดยนำเสนอผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ พิธีกรรมบวงสรวง การจัดเวทีเสวนาสาธารณะที่เล่าเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา การให้ความสำคัญกับพระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลที่มีบทบาทในประวัติศาสตร์ การบูชาพระสุพรรณกัลยาในเชิงสัญลักษณ์ของความเสียสละ เป็นการนำบุคคลในอดีตกลับมามีชีวิตอีกครั้งเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้สึภาคภูมิใจและการเป็นเจ้าของในท้องถิ่น พิษณุโลก การนำเสนอเรื่องราวหรือคุณค่าของพระสุพรรณกัลยาจะช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์และความผูกพันของประชาชนในท้องถิ่นกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตนเอง นักวิชาการเรียกว่า การฟื้นอดีต (Revitalization) การฟื้นอดีตให้กลับมีชีวิต เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดความภาคภูมิใจในสายเลือดของตน (แถมสุข นุ่มนนท์, 2522) อย่างไรก็ตามการฟื้นอดีตอาจมีการนำเสนอให้เห็นถึงความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวตนของท้องถิ่น ที่มีนัยโต้แย้งกับของประวัติศาสตร์ของชาติและผู้มีอำนาจในท้องถิ่นทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจะเป็นผู้ครอบงำและการผลิตซ้ำอัตลักษณ์และอุดมการณ์ระดับท้องถิ่นแทน (ยงยุทธ ชูแว่น, 2562) ในอีกกรณีการฟื้นอดีต อาจมาพร้อมกับการค้าหรือการส่งสมอุดมการณ์ระดับชาติ (McGuian, 1993)

ตามแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมในพื้นที่จำกัด โดยให้ความสำคัญกับการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นให้คงอยู่ ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปีวัดจันทร์ ตะวันออกได้มีการจัดพิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา ซึ่งเป็นความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ โดยพิธีกรรมนี้ถูกสร้างขึ้นใหม่เพื่อสะท้อนถึงความจงรักภักดี ความเชื่อมั่น และการยกย่องเกียรติคุณของพระสุพรรณกัลยา วีรสตรีผู้เสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง พิธีกรรมดังกล่าวกลายเป็นเครื่องมือสำคัญ

ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม โดยตอบสนองต่อความโหยหาดีของผู้คนในสังคมและสะท้อนกระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่อ้างอิงถึงความสัมพันธ์ในอดีต ทั้งยังเป็นเครื่องมือที่กลุ่มบุคคลในชุมชนใช้เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ปรากฏการณ์นี้มักเด่นชัดในช่วงที่สังคมเผชิญกับวิกฤตหรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการนำสิ่งที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์และแบบฟอร์มในอดีตกลับมาปรากฏในปัจจุบัน (Hobsbawm, 1983) นอกจากนี้ ปฐม หงษ์สุวรรณ (2560) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมในลักษณะที่หยิบยืมเรื่องราวในอดีตมาสร้างสิ่งใหม่หรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งนำไปสู่บทบาทใหม่ของวัฒนธรรมภายใต้บริบทของสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมลักษณะนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากนโยบายของรัฐที่มุ่งพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยรัฐมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อใช้เป็นจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามายังพื้นที่และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านมิติทางวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์นี้ ได้นำแนวคิดท้องถิ่นนิยมในการศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดพิษณุโลก จำแนกออกเป็นพื้นที่กายภาพ ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพบกที่ 3) วัดจันทร์ตะวันออก โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี กลุ่มสตรีศรีสองแคว บริษัทวังษณิชัย พิษณุโลก และพื้นที่ออนไลน์ ได้แก่ เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา อูบรุ้กฉญุ พระพิณางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว และ Line Group (กลุ่มปิด) ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา เพื่อทำความเข้าใจอิทธิพลของความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยพบว่าจากงานที่ศึกษามีบางประเด็นมีความเกี่ยวข้องกันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน ได้แก่ บางเรื่องเป็นการใช้แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรมกับแนวคิดท้องถิ่นนิยม บางเรื่องเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมหรือประวัติศาสตร์การเมืองที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสภาวะ และบางเรื่องเป็นท้องถิ่นนิยมกับเพศสภาวะ ดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรมและท้องถิ่นนิยม

จากการศึกษาพบว่ายังไม่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาที่ใช้แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรมมาอธิบาย พบเพียงการศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยใช้บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ อาทิเช่น การศึกษาในภาคเหนือ Katherine Bowie (2014) ศึกษาเรื่องราวของ

ครูบาศรีวิชัย พบว่า ครูบาศรีวิชัยได้รับการยกย่องว่าเป็นพระสงฆ์นักบุญแห่งล้านนา แม้ได้ละสังขารไปนานแล้ว แต่ก็ยังมีรูปเคารพและสถานที่สำคัญที่แสดงการมีตัวตนของท่าน นอกจากหลักฐานสำคัญในด้านการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของพุทธศาสนิกชนในการสร้างเส้นทางขึ้นสู่พระธาตุดอยสุเทพแล้ว Bowie พบว่า ครูบาศรีวิชัยยังมีความหมายในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ระบบการเมือง การศึกษาระหว่างล้านนาและสยาม ต่อมาใน พ.ศ. 2561 พิสิษฐ์ นาสี ได้ศึกษาเกี่ยวกับครูบาในล้านนาด้านความหมายและรูปแบบ ผลการศึกษาพบว่า ครูบาสมัยใหม่ ไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้อย่างตายตัว แต่เป็นสิ่งที่ถูกปรับเปลี่ยน ประเมินคุณค่าใหม่และมีการตีความใหม่อยู่ตลอดเวลาเป็นการผลิตความเป็นล้านนาซ้ำกันในบริบทโลกาภิวัตน์ การเติบโตของชนชั้นกลาง ความเฟื่องฟูของศาสนา รวมถึงบทบาทการเป็นผู้กระทำการของครูบาสมัยใหม่ในปฏิสัมพันธ์กับบริบทที่เฉพาะเจาะจงทำให้ครูบาสมัยใหม่ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงมากกว่าครูบาสมัยเก่าจนสามารถก้าวขึ้นเป็นครูบาสำหรับผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับนานาชาติได้ จิราชาติ สันติยะศ (2553) พบว่า การสร้างความหมายเรื่องพระราชชายาเจ้าดารารัศมีให้เป็นบุคคลสำคัญนั้นเกิดจากการจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างท้องถิ่น (ล้านนา) กับชาติไทย โดยมี การศึกษานี้เปิดเผยถึงความทรงจำในกระแสหลักจากความรักและความผูกพันระหว่างพระราชชายาเจ้าดารารัศมีกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้กลายเป็น “สายใยรักสองแผ่นดิน” ที่ได้รับการสร้างซ้ำอย่างต่อเนื่อง จนมีอิทธิพลต่อสังคม ทำให้ท้องถิ่นล้านนาไม่สามารถต่อต้านความเป็นชาตินิยมได้ แต่กลับเต็มใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยและร่วมกันสร้างสรรค์ความเจริญที่สะท้อนถึงความก้าวหน้าของชาติไทย และวรวิศรา อนันต์โท (2559) ศึกษาการผลิตซ้ำของตำนานที่เกี่ยวข้องกับพระนางจามเทวีในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ รูปเคารพ วัตถุมงคล จิตรกรรม บทเพลง บทกวี ละคร และพิธีกรรม ได้เปิดเผยถึงวิธีการที่สังคมไทยในปัจจุบันนำตำนานนี้มาประยุกต์ใช้ โดยการผลิตซ้ำเหล่านี้สะท้อนถึงการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในบริบทของการท่องเที่ยว ชาติพันธุ์ และความรู้สึทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น

การศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ งานของ วราภรณ์ เผือกเล็ก (2547) ศึกษา เรื่อง การสร้างวีรสตรีสามัญชน ได้แก่ ท้าวสุรนารี ท้าวเทพกษัตรี และท้าวศรีสุนทร ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พบว่า ในยามวิกฤต บทบาททางสังคมของชายหญิงอาจผันแปรไปได้ จึงเป็นไปได้ที่ผู้หญิงจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการรบ ซึ่งน่าจะเป็นของชาย การศึกษาทางประวัติศาสตร์จึงเป็นเพียงเครื่องยืนยันสมมติฐานของรัฐที่มีอยู่แล้ว เพื่อตอบสนองอุดมการณ์รัฐที่เป็นรัฐชาติสมัยใหม่ เป็นการนำเอาโครงเรื่องของวีรสตรีสามัญชน เพียงบางส่วน มาแต่งเติม ปรับเปลี่ยนเพื่อสร้างและเผยแพร่เรื่องที่สร้างไปยังทุกคนในสังคมด้วยสื่อและเครื่องมือของรัฐ ได้แก่ บทละคร เพลง แบบเรียน พิธีกรรม และการสร้างอนุสาวรีย์ ทำให้กลายเป็นความจริงที่สังคมยอมรับโดยปริยาย ส่วนในงานของ วสุนธรา ยืนยง (2556) ศึกษา เรื่อง สังคม และวัฒนธรรมไทยจากพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตามแนวคิดบทบาทของพระมหากษัตริย์ ความเชื่อในเรื่องผี วิญญาณ

และพุทธพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนเรศวร พบว่า สมเด็จพระนเรศวรและสถาบันพระมหากษัตริย์ มีอิทธิพลเป็นภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย ในเรื่องความเชื่อตามคติเทวราชา ความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลังสำหรับการกราบไหว้บูชาให้ชีวิตดีขึ้น ความเชื่อเรื่องการบูชาผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ตลอดจนแสดงภาพสะท้อนของเรื่องพุทธพาณิชย์ที่ซื้อขายกันบนความเชื่อของคนในสังคมในบริเวณพื้นที่ของพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวร ต่อมา นุสรา จิตตเกษม (2558) ศึกษากระบวนการสร้างความหมายให้กับรูปเคารพขนาดใหญ่มหิมาทางศาสนา พบว่ารูปเคารพขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาถูกสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน และมีการสืบทอดและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถสะท้อนถึงความเคารพต่อพุทธศาสนาในสังคมไทย ขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งความเชื่อเกี่ยวกับผี โหราศาสตร์ และพราหมณ์ รูปเคารพมหิมาในแต่ละภูมิภาคแสดงให้เห็นถึงตัวตนและความปรารถนาของกลุ่มผู้สร้างรวมถึงผู้ศรัทธา กิจกรรมหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องอาจถูกมองว่าเป็นการค้าหรือไม่ ขึ้นอยู่กับมุมมองและการตีความของแต่ละบุคคล และการศึกษาของ Phutthanathanapaa et al. (2020) วิเคราะห์การใช้สัญลักษณ์ "นาค" ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) จังหวัดมุกดาหาร ประเทศไทย พบว่า สัญลักษณ์นาคถูกใช้ในแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ งานประติมากรรม สถาปัตยกรรม และพิธีกรรม โดยสร้างประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจที่มีผลกระทบสูงสุด การใช้สัญลักษณ์นาคสามารถนำไปพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจในเขต SEZ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับตัวตนท้องถิ่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเสริมสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่

การศึกษาในภาคใต้ ในงานของ ญชัญญนพ สุขใส (2554) ศึกษาเรื่อง “จตุคามรามเทพ: กระบวนการสร้างความหมายและมูลค่า” อ้างอิงจาก 3 แนวคิดหลัก คือ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความหมาย แนวคิดเรื่องการผลิตและการเปลี่ยนเป็นสินค้าเชิงสัญลักษณ์ และแนวคิดด้านการตลาดและโฆษณา ผลการศึกษาพบว่า 1) สัญลักษณ์และความหมายของจตุคามรามเทพมีรากฐานในจังหวัดนครศรีธรรมราชมายาวนาน แต่การผลิตวัตถุมงคลนี้ในรูปแบบทางการเริ่มต้นใน พ.ศ. 2530 2) ช่วงแรกของการผลิตจตุคามรามเทพ วัตถุมงคลถูกแจกจ่ายเป็นของขวัญหรือของที่ระลึก แต่ในช่วง พ.ศ. 2548-2551 จตุคามรามเทพได้พัฒนาเป็นสินค้าทางวัตถุมงคลอย่างชัดเจน โดยมีการเปลี่ยนความหมายจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่แจกจ่ายฟรี มาเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูงในบางรุ่น มีราคาสูงถึง 3.8 ล้านบาท 3) การสร้างความหมายและมูลค่าของจตุคามรามเทพเกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของ การผลิตทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการผลิต 4) การโฆษณามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนความหมายและเพิ่มมูลค่าของวัตถุมงคลจตุคามรามเทพ 5) สภาวะเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมการบริโภคและพาณิชย์มากขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ส่งผลให้การบริโภควัตถุมงคลจตุคามรามเทพเจริญรุ่งเรือง ต่อมา พิเชฐ แสงทอง (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “จตุคามรามเทพ”

และ “ไอ้ไข่” เพื่อสำรวจการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาอำนาจรัฐไปสู่การพึ่งพาอำนาจประชาชน พบว่า จตุคามรามเทพมีการตั้งเอาตำนานเมืองนครศรีธรรมราชและตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราชมาสร้างสรรค์ใหม่ ส่งผลให้พระยาศรีธรรมโศกราช ซึ่งเดิมไม่มีความเชื่อมโยงกับการค้า กลายเป็นไอ้ดอลในวงการธุรกิจและการค้า ในขณะที่กระแส “ไอ้ไข่” จากวัดเจดีย์ ส่งผลให้วัดเจดีย์มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ โดยผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ รูปหล่อ เหรียญ ผ้ายันต์ และของเซ่นไหว้ต่าง ๆ ถูกผลิตขึ้นจากการบูชาของผู้คน ไอ้ไข่ที่มีต้นกำเนิดจากเด็กชายชาวนาที่ซุกซนและเป็นคนธรรมดา ได้ถูกยกระดับขึ้นมาเป็น “เทพแห่งสามัญชน” ที่มีคุณสมบัติเป็น “ผู้ให้” และ “ผู้พลีเพื่อคนอื่น” และ ธวัชรัตน์ พรหมวิเศษ (2562) การศึกษาด้านาน “ไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์” และกระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ พบว่าตำนานนี้มีลักษณะเป็นสหบท ซึ่งประกอบไปด้วยตำนานท้องถิ่นและตำนานสากลที่มีอยู่ในสังคมไทย ได้แก่ ตำนานเจ้าที่ ตำนานกุมารทอง ตำนานปู่โสมเฝ้าทรัพย์ และตำนานหลวงพ่อบุญรอด การหล่อหลอมของตำนานเหล่านี้ส่งผลให้ความเชื่อและความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อไอ้ไข่เด็กวัดเจดีย์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีผลต่อการใช้งานวัตถุมบูชาในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการบูชาไอ้ไข่ในฐานะกุมารเทพ โดยการใช้เครื่องบูชาในลักษณะเดียวกับการบูชากุมารทอง และในฐานะเทพแห่งโชคลาภที่มีวิธีปฏิบัติเสมือนการบูชานางกวัก แมวกวัก และเทพเจ้าเงิน การปฏิบัติเหล่านี้สะท้อนถึงการไหลเวียนของตำนานและความเชื่อในสังคมไทย ที่เกิดการผสมผสานกลายเป็นเรื่องเล่าชุดใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการประกอบพิธีกรรมในบริบทสังคมใหม่ที่เชื่อมโยงระหว่างโลกแห่งความศักดิ์สิทธิ์และโลกแห่งการท่องเที่ยวย่างกลมกลืน

ความศรัทธาของพระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่ช่วยให้สามารถก้าวข้ามผ่านวิกฤตชีวิตได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคงของแพทย์หญิงณลินี ไพบูลย์ ประธานกรรมการบริษัท กิฟฟารีน สกายไลน์ ยูนิตี้ (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2548; สุเนตร ชุตินธรานนท์, 2562) ในช่วงที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2540 แพทย์หญิงณลินี ไพบูลย์ ได้กลายเป็นผู้นำทางธุรกิจที่สร้างกระแสศรัทธาผ่านสื่อมวลชนจากการผลิตข้อความความหมายของความเสียสละของพระสุพรรณกัลยา มีการตั้งมูลนิธิช่วยเหลือสังคม (ปาริชาติ ไชยชนะ, 2544) โดยการนำพาสตรีผู้มีตัวตนจริงในอดีตที่ ธิดา สาระยา (2542) กล่าวถึงว่าเป็นสตรีผู้มีชะตากรรมน่าเห็นใจ มาเป็นขวัญกำลังใจในการดำเนินธุรกิจจนกระทั่งสามารถนำพาชีวิตและธุรกิจผ่านพ้นวิกฤตจนประสบผลสำเร็จสวนกระแสธุรกิจอื่น (สุเนตร ชุตินธรานนท์, 2562) แม้ว่าแพทย์หญิงณลินีจะไม่ได้ทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาหรือนำพระสุพรรณกัลยามาทำธุรกิจเพื่อหารายได้ให้กับบริษัท แต่ทำให้เกิดกระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาและมีการนำไปต่อยอดในเชิงธุรกิจในสังคมไทยในขณะนั้น

เทพมนตรี ลิปพะยอม (2542) ได้อธิบายว่า มีการใช้กระแสความเชื่อความศรัทธาของพระสุพรรณกัลยาให้กลายเป็นสินค้าในสังคม ได้แก่ การพิมพ์ภาพพระสุพรรณกัลยาออกมาจำหน่ายสร้างรายได้ในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เช่นเดียวกับงานของ ปาริชาติ ไชยชนะ (2544) พบว่า

กระบวนการสื่อสาร ฟันอดีตกรณีพระสุพรรณกัลยา เมื่อประมาณ พ.ศ. 2539 ที่มีจุดเริ่มต้นจาก หลวงปู่โง่น โสรโย และแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ทำให้เกิดสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ภาพวาด ปฏิทิน หนังสือ หนังสือพิมพ์ จนกลายเป็นกระแสฟีเวอร์ในประชาชนช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

นอกเหนือจากอิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา ของหลวงปู่โง่น โสรโย ภาพวาดจากจินตนาการของจิตรกรที่ แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ เป็นผู้จ้างให้วาด เพื่อจัดทำปฏิทินรูปภาพสำหรับแจกจ่าย ประกอบกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับกระแส ความเชื่อความศรัทธาของพระสุพรรณกัลยาอย่างต่อเนื่องนั้น ในความคิดของ ชีรภาพ โลหิตกุล (2548) เห็นว่าการที่สังคมไทยเกิดการตื่นตัวอย่างมากต่อกรณีของพระสุพรรณกัลยา ในช่วง พ.ศ. 2540 - 2542 ส่งผลให้คนไทยที่ศรัทธาเกิดความต้องการที่จะไปท่องเที่ยวเยี่ยมชมตามรอย พระราชวังบวรเนือง ณ เมืองหงสาวดี ที่เคยเป็นที่ประทับของพระสุพรรณกัลยาก็ยังมีพระชนม์ชีพ มากขึ้น ในงานของปาริชาติ ไชยชนะ (2544) อธิบายว่า ผู้ที่ช่วยทำให้เรื่องของพระสุพรรณกัลยาแพร่ สะพัดเป็นวงกว้างในสังคมไทยอีกคน คือ นายสุรียัน อริยวงศ์โสภณ หรือ หมอหยอง ที่มีบทบาทสำคัญ ในการจัดคณะผู้ศรัทธาไปทัวร์ที่ประเทศพม่า เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมไหว้พระเสริมมงคล 12 ปีเกิด กับหมอหยอง ที่จัดพิมพ์ใน พ.ศ. 2541 และใน พ.ศ. 2565 มีการจัดทัวร์เศรษฐกิจสองเมือง ทัวร์ธุรกิจ ทัวร์อิมบิยู “ค้าขายในเมียนมาอย่างไร ให้ประสบความสำเร็จ” โดยมีกิจกรรมไปกราบสักการะขอพร พระรูปพระสุพรรณกัลยาด้วย จัดโดยกลุ่มพันธมิตรไทย-เมียนมา

พลับพลึง คงชนะ (2543) อธิบายว่า กระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาเกิดขึ้น ในสถานการณ์ที่ประเทศอยู่ในสภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคมถูกรุมเร้าด้วยปัญหา คนในสังคม จำนวนมากจึงมองหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นทางเลือกหนึ่งของคนใน สังคมใช้เป็นที่พักทางจิตใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับบริบทของสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและมา จากความเคารพผีเมืองว่าจะสามารถเป็นผู้ช่วยปกป้องรักษาบ้านเมือง แม้จะสิ้นพระชนม์ไปแล้ว เช่นเดียวกับสุนทร ชุตินทรานนท์ (2562) ที่ได้สัมภาษณ์ ในทำนองเดียวกันว่า เมื่อสังคมเกิดปัญหา ทำให้พระสุพรรณกัลยากลายเป็นหลักให้ผู้คนยึดเหนี่ยว

...ถ้าตราบใดที่กลไกทางด้านการเมือง เศรษฐกิจหรืออะไรต่ออะไรต่าง ๆ ไม่ได้เป็น หลักประกันความมั่นคงของชีวิต บุคคลที่จำเป็นต้องการความมั่นคงของชีวิต ให้มีความหวัง ในการดำรงชีวิตต่อไป

(สำนักข่าวไทย ข่าวดังข้ามเวลา, 2560)

ความเชื่อและกระแสศรัทธาในพระสุพรรณกัลยา ในความคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2545) มองว่า ผู้ที่ให้การเคารพนับถือพระสุพรรณกัลยานั้นส่วนมากเป็นชนชั้นกลางที่อยู่ในเขตเมืองที่มีความเชื่อและพิธีกรรมอิงกับศาสนาพุทธ นิธิ เรียกว่า ลัทธิพิธีสุพรรณกัลยา (ลัทธิพิธีตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 มีความเกี่ยวข้องกับศาสนามักเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดำเนิน และมีพิธีกรรมตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือของศาสนานั้น ๆ) ที่ทำให้เกิดการบูชารูปของพระสุพรรณกัลยาเป็นวัตถุมงคล เสริมเรื่องความเจริญรุ่งเรืองด้านการค้าขายมากที่สุด รองลงมาเพื่อสร้างความสบายใจขอให้มิโชคลาภ ลัทธินี้จะมีการเล่าพระประวัติของพระสุพรรณกัลยาที่ทรงเสียสละเพื่อชาติบ้านเมืองยอมเป็นองค์ประกันในพม่า ช่วยให้สมเด็จพระนเรศวรได้กลับมากอบกู้บ้านเมืองได้สำเร็จ ส่วนที่พระสุพรรณกัลยาถูกยกย่องให้เป็นวีรสตรีแห่งชาตินั้นเป็นเพียงคำอธิบายเพื่อให้สังคมยอมรับอย่างชอบธรรมเท่านั้น

งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเพศภาวะและสตรีนิยมในสังคมไทย

จากการศึกษา พบว่ามีการศึกษาวีรสตรีที่เกิดจากการสร้างของรัฐ อาทิเช่น งานของสายพิน แก้วงามประเสริฐ (2537) ศึกษาถึงการมีรูปเคารพของท้าวสุรนารี (ย่าโม) วีรสตรีของชาวจังหวัดนครราชสีมา ผู้ที่ประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่าเป็นผู้รวบรวมประชาชนชายหญิงต่อสู้กับกองทัพประเทศลาวที่เข้ามารุกรานประเทศไทยด้วยความกล้าหาญ เสียสละและเด็ดเดี่ยวจนได้รับชัยชนะ อย่างไรก็ตามสายพินได้ตั้งคำถามและศึกษาพบว่าย่าโมถูกสร้างตามนโยบายแห่งทางการเมืองของรัฐและมีการยกย่องย่าโมจากสามัญชนขึ้นเป็นท้าวสุรนารี แต่การค้นพบดังกล่าว ทำให้ชาวโคราชต่อต้านอย่างมากจนเป็นเหตุให้หนังสือไม่สามารถวางจำหน่ายได้ และ กษริน วงศ์กิตติขวลิต (2552) ศึกษา เรื่อง “ภาพตัวแทนของพระสุริโยทัยในวรรณกรรมไทย” พบว่า พระสุริโยทัย ในวรรณกรรมไทยถูกประกอบสร้างและภาพตัวแทนหลากหลายมิติ ได้แก่ ภาพยอดวีรสตรีจากการให้ความหมายการสิ้นพระชนม์ ยอดภรรยา ความสำนึกรักชาติ เชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ และความคิดเกี่ยวกับลักษณะของสตรีที่พึงประสงค์ของสังคม ส่วนในงานของ จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ (2550) ศึกษา เรื่อง “บทบาทสตรีในเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต: เชื่อมโยงของพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ” พบว่าสตรีราชสำนักไทใหญ่มีบทบาทที่สำคัญในพื้นที่ครัวเรือน สังคม การเมือง และไม่สามารถแยกบทบาทพื้นที่ส่วนตัวออกจากพื้นที่สาธารณะได้บทบาทของสตรีถูกผูกติดอยู่กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมและเรื่องส่วนตัวกลายเป็นเรื่องที่แยกไม่ออกจากการเมือง และอดิศรศักดิ์สูง (2560) ศึกษา เรื่อง “มโนทัศน์เรื่องผู้หญิงในประวัติศาสตร์นิพนธ์ภาคใต้” พบว่า มโนทัศน์ที่มีต่อผู้หญิงในประวัติศาสตร์มักเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักและมีการกิจกรรมการเมืองบ้างเท่านั้น ความเป็นพลเมืองของรัฐ โดยมีวีรสตรีของชาติเป็นต้นแบบ

การศึกษาบทบาทของสตรีชั้นสูงของไทย อาทิเช่น งานของ อาษา ภาคอารีย์ (2561) ศึกษาเรื่อง “ภาพสะท้อนของสตรีที่ปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยา” พบว่า ภาพสะท้อนของ พระสุพรรณกัลยาสมัยอยุธยามีบทบาทเป็นคู่อภิเษกสมรส เพื่อสร้างความเป็นเครือญาติ และมีบทบาทเป็นองค์ประกันทางการเมือง เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น และสร้อยดี อ่องสกุล (2562) ที่ศึกษาเรื่อง “บทบาทขัตติยนาารี หรือสตรีสูงศักดิ์ ในดินแดนล้านนา” พบว่า บทบาทของขัตติยนาารีมีพัฒนาการเป็นสองตอน ตอนแรก บทบาทขัตติยนาารี ยุคจารีต ตอนสอง บทบาทขัตติยนาารียุคใหม่ พบว่า ตอนแรก ขัตติยนาารีมีบทบาททางการเมือง ทำหน้าที่ช่วยเหลือ กษัตริย์ เช่น เป็นเจ้าเมือง เป็นแม่ทัพ เป็นผู้สำเร็จราชการ ในที่สุดมีอำนาจเพียงผู้เดียวในฐานะ กษัตริย์สตรี ตอนสองเมื่อเข้าสู่ยุคใหม่ ล้านนาอยู่ภายใต้อำนาจของสยาม ขัตติยนาารีร่วมสร้าง สายสัมพันธ์กับราชสำนักสยามอย่างชัดเจนซึ่งเกียรตินิยม แต่ภายหลังขัตติยนาารีหมดบทบาทลง เมื่อล้านนาสลายและรวมกับสยาม

การศึกษาสตรีในตำนาน อาทิเช่น สายฝน จิตนุพงศ์ (2553) การศึกษาเกี่ยวกับตำนาน นางเล็ดขาวแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายของเรื่องเล่าจากท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้ยากที่จะยืนยัน ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากตำนานเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่ออธิบายสถานที่ ความเชื่อ และ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละชุมชน อย่างไรก็ตาม การนำตำนานและเรื่องเล่าทาง ประวัติศาสตร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้กลายเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในยุคที่ การแข่งขันทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้วัฒนธรรมสามารถถูกแปรรูปเป็นสินค้าเพื่อดึงดูด นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมา ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว (2557) การศึกษานางเล็ดขาว และตำนานท้องถิ่นในภาคใต้ของประเทศไทยเผยให้เห็นบทบาทสำคัญของผู้หญิงในประวัติศาสตร์และ ศรัทธาทางพระพุทธศาสนา สตรีในฐานะผู้บูชาเทพที่เป็นเพศหญิงมีความสำคัญในหลายศาสนา ได้แก่ ในศาสนาฮินดูและมหายาน โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีผู้หญิงหลายคนที่มีบทบาทสำคัญทั้งในด้าน วัฒนธรรมและการปกครอง ตัวอย่างเช่น ตำนานพระนางจามเทวีซึ่งเป็นผู้นำทางภาคเหนือ และ ตำนานพระธาตุนครศรีธรรมราชที่มีพระนางเหมชาลาและพระทนต์กุมารเป็นผู้รับผิดชอบในการนำ พระทันตธาตุมาประดิษฐานที่หาดทรายแก้ว เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ระหว่างศรัทธาและการนำทางวัฒนธรรมของสตรีในสังคมไทยสตรีผู้สร้างวีรกรรมปกป้องบ้านเมือง เช่น สมเด็จพระศรีสุริเยทัย ท้าวสุรนารี ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร เป็นต้น เรื่องราวของพระนาง เล็ดขาว (เจ้าแม่อยู่หัว) ถูกเล่าขานในตำนานท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญด้านการจรรโลง พระพุทธศาสนา เป็นสตรีที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และในงานของ ทศศิยาภรณ์ สุขสง และพัชลิน จินนุ่น (2563) ศึกษา “การสืบทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับนางเล็ดขาวในบริบทสมัยใหม่” พบว่า มีการสืบทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับนางเล็ดขาวอย่างแพร่หลายผ่านโนราโรงครู รายการโทรทัศน์ วัฒนธรรม สื่อออนไลน์ และบทเพลงในวิทยุ ในบริบทสมัยใหม่ เรื่องเล่าเกี่ยวกับนางเล็ดขาว

ในปัจจุบันต้องการชี้ให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ เป็นการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในท้องถิ่นให้คงอยู่ และเพื่อต้องการอนุรักษ์ไว้ให้คนในท้องถิ่น

ส่วนการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยานั้น เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา เกิดจากการตั้งคำถามจากนักวิชาการถึงการมีตัวตนของพระองค์ในหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์จนที่สุดนำไปสู่ประเด็นการเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์ในเรื่องพระสุพรรณกัลยาในระยะเวลาต่อมา ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป ขณะเดียวกันในช่วงนั้นมีการเผยแพร่เรื่องพระสุพรรณกัลยาผ่านสื่อต่าง ๆ จนกลายเป็นกระแสการพหุรथाไปทั่วประเทศ โดย เทพมนตรี ลิปะยอม (2542) กล่าวถึง กระแสความเชื่อความศรัทธาของพระสุพรรณกัลยา ชัตติยานริสมัยอยุธยาที่ถูกผลิตเป็นสินค้าภาพออกมาจำหน่าย สร้างรายได้ในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หรือยุคไอเอ็มเอฟ งานนี้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ เช่น ควรมีการเปิดช่องทางไว้สำหรับหลักฐานใหม่ที่อาจมี ในอนาคตการศึกษาประวัติศาสตร์ควรรู้เท่าทันว่าใครเป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์ และเขียนด้วยวัตถุประสงค์ใด ดังกรณีการตั้งคำถามว่า พระสุพรรณกัลยามีพระองค์จริงในประวัติศาสตร์หรือไม่ ในแง่การสอนวิชาประวัติศาสตร์ของ พลับพลึง คงชนะ (2543) ศึกษา เรื่อง “กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา ปรากฏการณ์ที่สะท้อนปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์” พบว่า เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเป็นเรื่องจริงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ แต่อิงนิยาย เนื่องจากเกิดจากการปรุงแต่งจากหลายฝ่ายจนทำให้การรับรู้ของคนไทยบิดเบี้ยวไป กระแสความศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในสถานการณ์ที่ประเทศอยู่ในสภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคมถูกรุมเร้าด้วยปัญหา คนในสังคมจำนวนมากมองหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พระรูปพระสุพรรณกัลยาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งให้คนในสังคมจะเลือกเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ ตามรากฐานของสังคมไทยที่มาจากความเคารพผีเมืองว่าจะเป็นผู้ช่วยปกป้องรักษาบ้านเมืองเมื่อสิ้นพระชนม์ไปแล้ว ซึ่งถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในสังคมไทยที่ไม่ได้สอนให้ผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักคิดและวิเคราะห์ และการศึกษาในแง่มูทางนิเทศศาสตร์ของ ปาริชาติ ไชยชนะ (2544) เรื่อง “กระแสการสื่อสารฟีนอิต: ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์” ใช้แนวคิดเรื่องการฟีนอิต พบว่า กระบวนการสื่อสารฟีนอิตกรณีพระสุพรรณกัลยา ประมาณ พ.ศ. 2529 มีจุดเริ่มต้นจาก หลวงปู่โง่น โสรโย และแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ทำให้เกิดสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ภาพวาด ปฏิทิน หนังสือ หนังสือพิมพ์ เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่จนกลายเป็นกระแสฟิเวอร์ในประชาชน ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏ คือ วีรสตรีผู้เสียสละ

การศึกษาในแง่มูทางวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาและสตรีไทย อาทิเช่น งานของ เสาวณิต จุลวงศ์ (2549) ศึกษา เรื่อง นวนิยายไตรภาคชุดกษัตริยาของทมยันตีเป็นการเล่าเรื่องจากภาพอดีต 3 ภาค ภาคแรกของกษัตริยา มีศูนย์กลางการเล่าเรื่องอยู่ที่ พระวิสุทธิกษัตริย์ พระมหาธรรมราชา ภาคสอง มีศูนย์กลางการเล่าเรื่องอยู่ที่พระสุพรรณกัลยา และ

ภาคสามมีศูนย์กลางการเล่าเรื่องอยู่ที่สมเด็จพระนเรศวร งานของเสวณิตพบว่า กษัตริยาถูกนำเสนอเป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์ โดยเนื้อหาเป็นประวัติศาสตร์ที่นำมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยใช้จินตนาการ ทำให้ตัวละครทั้งที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์และที่สมมติขึ้นมาใหม่แสดงบทบาทร่วมกัน ส่วนงานของวันชนะ ทองคำเภา (2552) ได้ศึกษา ตัวละครพระพี่นางสุพรรณกัลยาณีของกาญจนา นาคนันทน์ พบว่า พระพี่นางสุพรรณกัลยาณี ของกาญจนา เป็นวีรสตรีทางวัฒนธรรม (culture heroin) ที่มีการเล่าเรื่องพระสุพรรณกัลยาให้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสำนวนอื่น ๆ ที่โดยทั่วไป การเขียนวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ นักเขียนจะยึดถือความถูกต้องของข้อมูลอย่างเคร่งครัด และนิยมใช้พระราชพงศาวดาร หรืองานของนักประวัติศาสตร์เป็นหลักในการประพันธ์ ตัวอย่างเช่น การเล่าเรื่องในงานบทละคร เรื่อง พระสุพรรณกัลยา ของสมภพ จันทระประภา และนวนิยายเรื่อง กษัตริยา ตอน แก้วกัลยาแห่งแผ่นดิน ของทมยันตี เป็นต้น แต่กาญจนา นาคนันทน์ เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่โง้ง กาญจนา มีการใช้สำนวนในหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา มาเป็นแก่น ในการเล่าเรื่องและเรียบเรียงเขียนใหม่เป็นนวนิยาย เรื่อง พระพี่นางสุพรรณกัลยาณี งานของ กาญจนา นาคนันทน์ เน้นเล่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชาวมอญ ผสมผสานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา หรือตำนานพื้นบ้านต่าง ๆ ทำให้แตกต่างจากงานของนักเขียนอื่น ๆ กล่าวโดยย่อ ลักษณะภาพลักษณ์ วีรสตรีทางวัฒนธรรมที่ถูกนำเสนอในงานของกาญจนา นั้น เพื่อตอบได้ว่าทกกรรมกระแสของนักวิชาการ ที่ไม่ยอมรับการดำรงอยู่ของพระสุพรรณกัลยา

ทรงภพ ขุนมธูรส (2549) ศึกษา เรื่อง “ขัตติยนารีในนวนิยายไทยอิงประวัติศาสตร์” พบว่า พระสุพรรณกัลยาในนวนิยายไทยอิงประวัติศาสตร์มีบทบาทเป็นสตรีชั้นสูง เป็นขัตติยนารีที่มีหลายบทบาท เป็นพระธิดาที่เคารพเชื่อฟังพระบิดาและพระมารดา เป็นพระพี่นางทำหน้าที่เลี้ยงดูอนุบาล ปกป้องดูแลพระอนุชา เป็นพระมเหสีในพระเจ้าบุเรงนอง และเป็นพระมารดาของเจ้าหญิงเจ้ากัณธิ์ หรือเจ้าหญิงพิษณุโลก ในแง่มุมของความเป็นผู้หญิงนั้น พระสุพรรณกัลยา ทำหน้าที่ไม่แตกต่างจาก ผู้หญิงคนธรรมดาสามัญทั่วไป จะแตกต่างก็ตรงที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ในฐานะ ชนชั้นนำ ขณะนั้นอยุธยาพ่ายแพ้สงครามตกเป็นเมืองประเทศราชของหงสาวดี พระสุพรรณกัลยาจึงมีบทบาททางการเมืองเป็นตัวประกันเป็นเครื่องบรรณาการ เพื่อช่วยปกป้องบ้านเมืองให้ปลอดภัย สตรีธรรมดาไม่สามารถทำได้ การเป็นสตรีชั้นสูงเป็นขัตติยนารี ทำให้ต้องมีหน้าที่สำคัญที่ต้องเสียสละ เพื่อบ้านเมืองด้วยความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยว

อาทิตยา จารุจินดา (2555) ศึกษา เรื่อง “การสร้างภาพความเป็นหญิงในนวนิยายไทย สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม” พบว่า ความเป็นหญิงกับการสร้างชาติถูกนำไปเชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกัน สตรีมีความสำคัญในฐานะผู้ร่วมสร้างชาติ เป็นวาทกรรมหลักเกี่ยวกับสตรีที่ถูกสร้างขึ้น ความเป็นผู้หญิงถูกเชื่อมโยงกับเพศสภาพ ความเป็นอารยะ ครอบครัวยุคใหม่ และความเป็นพลเมืองของชาติ โดยมีการใช้เครื่องมือในการสร้างและตอกย้ำวาทกรรมหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การใช้คำขวัญ

การตั้งชื่อหญิงชาย บทเพลง บทละครประวัติศาสตร์ บทความ คำกล่าวในโอกาสต่าง ๆ ตลอดจนรายการสนทนาทางวิทยุ และมีการสร้างวาทกรรมให้เป็นรูปธรรมโดยการดำเนินการผ่านสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง และการโฆษณาประชาสัมพันธ์โดยการใช้สื่อมวลชน

จากงานวิจัยของ ทรงภพ ขุนมธุรส (2549) และอาทิตยา จารุจินดา (2555) แม้จะศึกษาบทบาทของสตรีในบริบทที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองมีจุดเชื่อมโยงกันในแง่ของการสร้างภาพลักษณ์ของสตรีที่มีความสำคัญต่อชาติและสังคม ทรงภพ ขุนมธุรส เน้นถึงบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะขัตติยนารีที่ต้องเสียสละเพื่อบ้านเมือง โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนเพื่อรักษาความปลอดภัยของชาติ ในขณะที่งานของ อาทิตยา จารุจินดา ศึกษาการสร้างภาพลักษณ์ของสตรีในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเชื่อมโยงสตรีกับการสร้างชาติผ่านการใช้สื่อและวาทกรรมทางสังคม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์และการใช้สื่อมวลชน ทั้งสองงานวิจัยต่างชี้ให้เห็นว่าสตรีมีบทบาทสำคัญในการสร้างชาติและมีความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองไม่ต่างจากบุรุษ แม้ในรูปแบบที่แตกต่างกัน สตรีในทั้งสองบริบทต่างถูกนำเสนอในฐานะผู้เสียสละและร่วมสร้างความมั่นคงให้กับชาติ

ดลยา แก้วคำแสน และปฐม หงส์สุวรรณ (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความหมายของผู้หญิงในชาดกล้านนา พบว่า ความหมายดังกล่าวมีลักษณะเป็นไปตามแนวคิดปิตาธิปไตย การผลิตและการถ่ายทอดความหมายเหล่านี้ถูกกำหนดโดยมุมมองของผู้ชาย ภายในชาดกล้านนา ผู้หญิงถูกนำเสนอในฐานะของแม่และภรรยา ถูกมองเป็นทรัพย์สินของชาย และถูกจัดให้เป็นเพศที่ต้องพึ่งพาอาศัย นอกจากนี้ยังถูกระบุเป็นวัตถุทางเพศและถูกตีความในแง่ลบว่าเป็นสัญญาณของความไม่บริสุทธิ์และความสกปรกไม่บริสุทธิ์ ชาดกล้านนาจึงเป็นพื้นที่หนึ่งในการประกอบสร้างความหมายและภาพแทนของผู้หญิงบางประการกับผู้คนในสังคมล้านนาซึ่งอาจไม่ใช่ภาพสะท้อนความจริงเสมอไป

ทวีลักษณ์ พลราช (2560) ปริทัศน์หนังสือ เรื่อง “ผู้หญิงอยุธยา” หนึ่งใน ผู้หญิงอยุธยา คือ พระสุพรรณกัลยา ที่ถูกเขียนโดย มิกกี้ ฮาร์ท กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสุนทร ชุตินทรานนท์ ในมุมมองที่ต่างกัน ได้แก่ ความเป็นแม่ ความเป็นเมีย เป็นพี่ เป็นลูกสาว เป็นตัวแทน และความเป็นคน อย่างไรก็ตามเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์นั้นมีผู้ชายเป็น ผู้เล่าหลักและอาจถูกครอบงำด้วยบทบาทและแนวคิดของผู้ชาย หากอธิบายในแนวทางสตรีนิยมเล่าในมุมมองที่เป็นจุดยืนและความรู้สึกนึกคิดของผู้หญิงบ้างอาจมีความแตกต่างจากประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ เช่นเดียวกับงานของ อาษา ภาคอารีย์ (2561) ที่ศึกษาภาพสะท้อนของสตรีที่ปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยา พบว่า ภาพสะท้อนของพระสุพรรณกัลยา สมัยอยุธยามีบทบาทเป็นคู่อภิเษกสมรส เพื่อสร้างความเป็นเครือญาติ และมีบทบาทเป็นองค์ประกันทางการเมืองเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น

งานวิจัยของ ดลยา แก้วคำแสน และปฐม หงส์สุวรรณ (2563) และ ทวีลักษณ์ พลราชม (2560) ชี้ให้เห็นถึงการถูกรอบงำโดยแนวคิดปิตาธิปไตย โดยในงานของ ดลยา และปฐม มุ่งเน้นการศึกษาผ่านชาตก้านนา ซึ่งเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่สร้างและถ่ายทอดความหมายของผู้หญิงในฐานะของแม่และภรรยาที่พึงพิงผู้ชาย และถูกมองในแง่ลบผ่านมุมมองของเพศชาย ส่วนงานของทวีลักษณ์ มุ่งเน้นการปริทัศน์หนังสือเกี่ยวกับผู้หญิงอยุธยา โดยเฉพาะบทบาทของพระสุพรรณกัลยาที่ถูกบรรยายผ่านมุมมองของผู้ชายและแนวคิดทางการเมืองในฐานะตัวประกันและผู้เชื่อมความสัมพันธ์ทางการเมือง ทั้งสองงานมีจุดร่วมในการชี้ให้เห็นว่าสตรีถูกจำกัดบทบาทผ่านกรอบของเพศชายและสังคมปิตาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างอยู่ที่ขอบเขตการศึกษา โดยงานของ ดลยา และปฐม มุ่งเน้นในระดับวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา ในขณะที่งานของ ทวีลักษณ์ ศึกษาบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในบริบททางประวัติศาสตร์และการเมืองระดับชาติ

ภาสกร กฤษสมัย และคณะ (2548) เขียนบรรยายความคิดของตัวการ์ตูนพระสุพรรณกัลยาที่แสดงถึงความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง หลังจากพระเจ้าอานันทบุเรงทรงพิโรธที่สมเด็จพระนเรศวรมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชาและกอบกู้บ้านเมืองได้สำเร็จว่า

...แม้ตัวข้ามีอาจได้อยู่คู่กรุงศรีอยุธยาแต่ใจของข้าก็คอยภาวนาให้บ้านเกิดของข้าได้เป็นเอกราชแลร่มเย็นเป็นสุข

(ภาสกร กฤษสมัย และคณะ, 2548)

วรินทิรา นาทองบ่อจรัส พัฒนวิรุณ (2562) เขียนบรรยายความรู้สึกของเพ็ญรุ่งนางเอกในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง จอมใจโยธยา ขณะที่เธอกำลังอ่านหนังสือถึงตอนที่พระสุพรรณกัลยาถูกนำไปถวายตัวแด่พระเจ้าหงสาวดี ว่า

...เพ็ญรุ่งให้รู้สึกสับสนวุ่นวายใจยังไม่ถูก อาจเพราะหล่อ่น เป็นหญิงสาวสมัยใหม่ที่ไม่อาจทนต่อความอยู่ดุษณีธรรมใด ๆ ได้ หรืออาจเป็นเพราะหล่อ่นไม่เคยพึงใจในการเหยียดเพศชนชั้น

(วรินทิรา นาทองบ่อจรัส พัฒนวิรุณ, 2562)

ในฐานะที่นักเขียนผู้นี้เป็นผู้หญิง จึงบรรยายความรู้สึกในเชิงไม่เห็นด้วยว่าผู้หญิงจะต้องตกเป็นเครื่องมือในทางการเมืองและถูกนำไปถวายตัวให้กับผู้ชายอย่างไม่มีทางเลือก

ข้อเขียนหนึ่งที่แสดงถึง ความเทิดทูน เคารพรักในพระคุณของพระสุพรรณกัลยาของประชาชนคนพิษณุโลก ปรากฏในหนังสือที่แจกเป็นที่ระลึกในงานสมโภชพระรูปสมเด็จพระพินางสุพรรณกัลยาใน พ.ศ. 2558 ความว่า

...สมเด็จพระสุพรรณกัลยาทรงเป็น "วีรขัตติยนารี" ที่กล้าหาญเด็ดเดี่ยวทรงเสียสละประโยชน์สุขตลอดพระชนม์ชีพ เพื่ออาณาประชาราษฎร์ ทรง อดอาจะมีพระหฤทัยเข้มแข็งแน่วแน่ไม่แพ้บุรุษใดในโลกกล้า ยากนักที่จะหาผู้ใดเปรียบปาน แม้กาลเวลาจะผ่านมายาวนานสักปานใดพระเกียรติคุณอันยิ่งใหญ่ยังปรากฏอยู่ให้เราเห็นเป็นประจักษ์พยานมาจนถึงปัจจุบัน ... แม้มิได้ทรงจับศัตรารูปกบฏบ้านเมือง เสมือนชายชาติตรีแต่ทรงใช้พระทัยอันกล้าหาญยอมพลีเพื่อคนไทย เสด็จจากบ้านเมืองอันเป็นมาตุภูมิ ไปทรงระทมทุกข์ยากลำบากกายใจ แทนคนไทยทั้งปวงตั้งแต่พระชนม์ 17 พรรษา รวมเวลา 23 ปี และได้เสด็จกลับมาไทยอีกเลยตลอดระยะเวลากว่า 400 ปี บัดนี้ ... ดังนั้น พระสงฆ์และฆราวาสจึงพร้อมใจกันสร้างพระอนุสาวรีย์แห่งการรำลึก ณ แดนประวัติศาสตร์วัดจันทร์ตะวันออกแห่งนี้ เสมือนการอัญเชิญพระองค์เสด็จกลับสู่มาตุภูมิเมืองพิษณุโลกสองแควที่พระองค์ทรงผูกพัน

(พระครูพิพิธพัฒนานุยุต และพระมหาธนศักดิ์ จินตกวี, 2558)

จากการศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้แนวคิดเทศสภาวะมาอธิบายการศึกษา พระสุพรรณกัลยาในบริบทของการพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลกสะท้อนถึงบทบาทของสตรีในฐานะที่ไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญและการเสียสละเพื่อชาติ แต่ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของสตรีที่ถูกกำหนดและแปลความหมายโดยสังคมแบบชายเป็นใหญ่ที่มีกจะจำกัดบทบาทของสตรี ในแง่การปกป้องชาติและการมีหน้าที่สำคัญเพื่อบ้านเมือง โดยผ่านการใช้ภาพลักษณ์ของ พระสุพรรณกัลยาในการเชื่อมโยงกับการพัฒนา สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างการรับรู้ในระดับท้องถิ่นผ่านสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาที่เป็นตัวแทนผู้หญิงในการพัฒนาและการสร้างความร่วมมือกับผู้ชายในท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดท้องถิ่นนิยมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

จิราภรณ์ สถาปรวรรณะ (2554) ศึกษา เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก พบว่า เรื่องราวของเมืองพิษณุโลกมักถูกนำไปผูกติดกับประวัติศาสตร์ชาติไทย ได้แก่ เมืองศูนย์กลางการปกครองเมืองชุมทางการค้า เมืองศาสนา และการศึกษา จิราภรณ์ได้นำเสนอความสำคัญของเมืองพิษณุโลกไว้ 4 ประการ คือ (1) ท่าเลที่ตั้งและสภาพภูมิอากาศ (2) ทรัพยากรธรรมชาติประจำถิ่น และความชำนาญเฉพาะทาง (3) กำลังคน (4) จิตวิญญาณของเมืองคือ พระพุทธชินราชเป็นศูนย์รวมขวัญ

กำลังใจของชาวเมือง เป็นงานวิจัยที่ปูพื้นฐานสร้างความเข้าใจถึงบริบทเชิงประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลก

ในการศึกษาของ สุเนตร ชุตินธรานนท์ (2550, 2562) นักประวัติศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในการทำวิจัยเรื่อง พระสุพรรณกัลยา พบว่า พระสุพรรณกัลยามีบทบาทและความสำคัญต่อการเมืองของอยุธยาและหงสาวดีอย่างมาก แต่บทบาทของพระสุพรรณกัลยามีความแตกต่างจากขัตติยนารีพระองค์อื่นของไทย ได้แก่ พระสุริโยทัย พระวิสุทธิกษัตริย์ พระเทพกษัตริย์ พระมหาบรมดิลก พระสุวัฒน์ และเจ้าขั้วมณีจันทร์ เนื่องจากขณะนั้นอยุธยาพ่ายแพ้สงคราม กลายเป็นเมืองประเทศราชของราชอาณาจักรพม่า ภายใต้การปกครองของพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นกับอยุธยามาก่อน พระสุพรรณกัลยาเป็นราชินิกุลที่มีบทบาทสำคัญของพิษณุโลกมีฐานันดรสูงศักดิ์ เนื่องจากเป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอในพระมหาจักรพรรดิ พระอัยยิกาษัตริย์แห่งอยุธยาเป็นพระราชธิดาในพระมหาธรรมราชา พระราชมารดาเป็นพระอัครมเหสีเมืองพิษณุโลกแสดงถึงการเป็นที่รักของพระมหากษัตริย์ ความสำคัญนั้น ทำให้พระสุพรรณกัลยาถูกส่งตัวไปเป็นองค์ประกันที่หงสาวดีใน พ.ศ. 2112 เพื่อเป็นเครื่องยืนยันทางการเมืองและเป็นสิ่งที่แสดงถึงความจงรักภักดีระหว่างอาณาจักรตามจารีตที่ปฏิบัติกันมา สุเนตร ชุตินธรานนท์ อธิบายว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นเสมือนตัวแทนของประเทศไทยเป็นสายใยทางการเมืองสำคัญระหว่างไทยกับพม่าในยุคต้นตองอู ทำให้พม่าและไทยรักษาสัมพันธ์ไมตรีได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนถึงเวลาที่พม่าและไทยขาดสัมพันธ์ไมตรีเมื่อสมเด็จพระนเรศวรมีชัยชนะต่อพม่าในสงครามยุทธหัตถีใน พ.ศ. 2135

ทั้งนี้ สุเนตร ชุตินธรานนท์ (2562) ได้อธิบายว่า ปราบฏการณ์กระแสเคราฟศรัทธา พระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น มีการสร้างละครโทรทัศน์เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทำให้ สมภพ จันทรประภา ได้ถ่ายทอดออกมาเป็นบทละครย้อนประวัติศาสตร์แพร่ภาพออกอากาศทางโทรทัศน์ในลักษณะละครเวที เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ในชื่อเรื่อง พระสุพรรณกัลยา จัดขึ้นโดยมูลนิธิช่วยการสาธารณสุขในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิราชราชนรินทร์ ต่อมา พ.ศ. 2543 บริษัทกันตนา ได้นำนวนิยายของทมยันตรี เรื่อง กษัตริยา ตอน แก้วกัลยาแห่งแผ่นดิน มาดัดแปลงให้เข้ากับเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเป็นละครโทรทัศน์แพร่ภาพออกอากาศทางช่อง 7 (วันชนะ ทองคำเถา, 2552)

ในขณะเดียวกัน แวดวงนักวิชาการต่างมีการวิพากษ์วิจารณ์แสดงทรรศนะอย่างกว้างขวางถึงการมีตัวตนของพระสุพรรณกัลยา มีการตั้งคำถามสำคัญว่า พระสุพรรณกัลยามีตัวตนจริงหรือไม่ จนทำให้เกิดความสับสนให้กับผู้คนในสังคมไทย และอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยตามมา นำไปสู่ประเด็นการเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์ในเรื่องพระสุพรรณกัลยา ดังนั้นในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการจัดเสวนาเกี่ยวกับเรื่องของพระสุพรรณกัลยา (พลับพลึง คงชนะ, 2543) ต่อมาในระหว่าง วันที่ 21 – 22

เดือนสิงหาคม ปีเดียวกัน ในการสัมมนาวิชาการ เรื่อง การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย – พม่า ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าสาคร กรุงเทพมหานคร มิกกี ฮาร์ท ได้เสนอข้อมูลและให้ความคิดเห็นตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งไทยและพม่าที่ปรากฏต่างระบุตรงกันว่า พระสุพรรณกัลยาทรงเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์มีที่ประทับ ณ เมืองหงสาวดีเป็นพระราชวังของพระเจ้าบุเรงนอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2112 ซึ่งขณะนั้นพระสุพรรณกัลยาน่าจะมีพระชนมายุ 17 พรรษา (ธีรภาพ โลหิตกุล, 2548 อ้างถึงใน มิกกี ฮาร์ท, 2562)

ใน พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งให้มีการชำระประวัติศาสตร์ขึ้น นำไปสู่ข้อสรุปที่ตรงกันของนักวิชาการประวัติศาสตร์ไทยว่า พระสุพรรณกัลยา เป็นสตรีที่มีตัวตนจริงในทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่มาจากตำนานแต่อย่างใด และใน พ.ศ. 2543 ในเดือนสิงหาคม กรมศิลปากรได้จัดสัมมนาเรื่องการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย – พม่า และต่อมาในเดือนกันยายน ปีเดียวกัน ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดสัมมนาวิชาการเรื่องพระสุพรรณกัลยา...จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์ (พลับพลึง คงชนะ, 2543)

อย่างไรก็ตาม พบว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ ของนักวิชาการทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่า เรื่องพระนามและการสิ้นพระชนม์ของพระสุพรรณกัลยายังมีความแตกต่างกัน ได้แก่ หนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า ระบุว่า พ.ศ. 2127 สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแกลง และต่อมาใน พ.ศ. 2135 สมเด็จพระนเรศวรได้ทำสงครามยุทธหัตถีและประสบชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชา ซึ่งส่งผลให้พระเจ้านันทบุเรงเกิดความโกรธเคือง เขาจึงเสด็จไปที่พระตำหนักของพระสุพรรณกัลยาและใช้พระแสงดาบฟันพระสุพรรณกัลยาและพระราชธิดาจนสิ้นพระชนม์ทั้งสองพระองค์พร้อมกัน เหตุการณ์นี้ถูกบันทึกไว้ในหนังสือ “คำให้การของขุนหาหลวงวัด” ซึ่งสะท้อนถึงความตึงเครียดทางการเมืองและการสู้รบในยุคนั้น ตามความระบุว่า

...เมื่อพระเจ้านันทบุเรง...เห็นองค์พระพี่นางพระนเรศร์นั้น ประทมอยู่ให้พระโอรสเสวยนมอยู่ที่ในที่ พระเจ้าหงสาวดีจึงฟันด้วยพระแสงก็ถูกทั้งพระราชมารดาและพระราชโอรสทั้งสองพระองค์ถึงแก่ความพิราลัย

(สุนทร ชุตินทรานนท์, 2542 อ้างถึงใน ธีรภาพ โลหิตกุล, 2548)

ในขณะที่ มิกกี ฮาร์ท (2562) เสนอว่าตามเอกสารประวัติศาสตร์พม่าไม่มีการบันทึกเรื่องพระเจ้านันทบุเรงทรงประหารพระสุพรรณกัลยาและราชบุตรหรือพระธิดา หากมีการประหารจริงถือได้ว่าเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญจำเป็นต้องบันทึกไว้ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากพระสุพรรณกัลยาเป็นขัตติยนารีของอยุธยาและเป็นพระมเหสีเล็กในพระเจ้าบุเรงนอง ที่สำคัญมีหลักฐานพบว่า

ใน พ.ศ. 2124 หลังยะไข่บุกเผาหงสาวดีได้มีการอพยพพระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนองและพระเจ้านันทบุเรงไปตั้งเมืองตองอู บางส่วนอยู่ที่ยะไข่ ทำให้เป็นไปได้ว่า พระสุพรรณกัลยาสิ้นพระชนม์ด้วยโรคชราที่เมืองตองอูหรือยะไข่

นอกจากนี้ข้อถกเถียงทางวิชาการระหว่างไทยและพม่าก็ต่างกัน ได้แก่ ในพงศาวดารพม่ามีหลักฐานปรากฏพระนามภาษาพม่าว่า เจ้าหญิงเจ้ากุนซี แปลว่า ผู้มีอำนาจบาตรมี ชื่อเล่น มังอะถ้อย แปลว่า เจ้าหญิงน้อย แต่พระนามอย่างเป็นทางการ คือ เจ้าหญิงพิษณุโลก พระราชธิดาของพระสุพรรณกัลยาที่ประสูติกับพระเจ้าบุเรงนอง ประสูติที่เมืองหงสาวดี พ.ศ. 2113 พระเจ้าบุเรงนองพระราชบิดาได้พระราชทานสิทธิในภาษีทั้งหมดที่ส่งมาจากพิษณุโลก ต่อมาภายหลังได้อภิเษกสมรสกับเจ้าชายเกาลัด บุตรชายของเจ้าเมืองคำที่ปรึกษาของพระเจ้ามังรายจระหวา เจ้าเมืองอังวะมีพระธิดา 1 พระองค์ พระนามว่า เจ้าหญิงจันทรวดี ดังนั้น เรื่องของพระองค์ที่ปรากฏในเอกสารฝั่งไทยและฝั่งพม่าจะมีความแตกต่างกันไปตามภูมิหลังของแหล่งข้อมูลการได้มาและการอ้างอิง (พิมาน แจ่มจรัส, 2550)

ดังที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อมองย้อนกลับไปถึงจุดเริ่มต้นของเรื่องราวตำนานพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นในบริบทสังคมท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง พบว่า พระสุพรรณกัลยาเริ่มเป็นที่รู้จักในสังคมไทยจากหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยาที่เขียน โดย หลวงปู่โง่น โสรโย จึงกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ฉบับหลวงปู่โง่น ทำให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาใหม่ในสังคมว่าพระนางไม่ใช่เป็นเพียงตัวประกันที่เพียงผู้อยู่เบื้องหลังการกู้ชาติของพระนเรศวรเท่านั้น แต่พระสุพรรณกัลยายังเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ยังคงมีจิตวิญญาณต้องการปกป้องรักษาแผ่นดินไทยด้วย

กระแสท้องถิ่นนิยมในสังคมไทยในช่วงเวลานั้นไม่เพียงเป็นเรื่องของพระสุพรรณกัลยา แต่ยังมีเรื่องราวของบุคคลต่าง ๆ ในพื้นที่อื่นที่สะท้อนถึงความเชื่อและพิธีกรรมในบริบททางวัฒนธรรมอีกด้วย ได้แก่ การศึกษาโดย สมศรี จินสุข (2545) พบว่าทหารเรือและประชาชนทั่วไปมีความเชื่อและพิธีกรรมในการสักการะพลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เพื่อแสดงความเคารพและขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยประชาชนมักจะมาขอความมั่นใจในการดำเนินชีวิตและคุ้มครองครอบครัว ในขณะเดียวกัน ภาคภูมิ สุขเจริญ (2558) ได้นำเสนอถึงการยกย่องพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอในฐานะที่เป็น “พระบิดาแห่งกองทัพเรือ” และ “หมอพร” ผู้ที่คอยช่วยเหลือประชาชน แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาในระดับท้องถิ่นที่เกิดจากการรับรู้และการกระทำร่วมกันในสังคม ส่วน อนุชสร เรืองมาก (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “ไอ้ไข่ วัดเจตีย์” และพบว่าประวัติและตำนานของไอ้ไข่มีการนำเสนอในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นบทความในหนังสือ หนังสือพิมพ์ รายการโทรทัศน์ บทเพลง และการเล่าเรื่องแบบปากต่อปาก ตำนานต่าง ๆ ที่มีโครงเรื่องคล้ายกันมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป นอกจากเรื่องราวที่เกี่ยวกับความเป็นมาของไอ้ไข่แล้ว ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับรูปเคารพของไอ้ไข่ ที่ถูกนับถือว่าเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ โดยมีการสร้างเครื่องบูชาเพื่อแทน

ตัวตนของไอโซ เพื่อใช้เป็นเครื่องเคารพสำหรับประชาชนผู้มีความศรัทธา และการศึกษาของ ปิยวัฒน์ สีแดงสุก และชาติชาย มุกสง (2565) ในเรื่องการสร้างเรื่องเล่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในพื้นที่หนองบัวลำภู พบว่ามีการเชื่อมโยงกับการพระราชพิธีบวงสรวงที่จัดขึ้นในพื้นที่ และการสร้างศาลสมเด็จพระนเรศวรเป็นการตอบสนองต่อสภาวะทางการเมืองในเวลานั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความทรงจำร่วมในท้องถิ่น

การศึกษาเหล่านี้สามารถบอกได้ว่า แม้ว่าความศรัทธาและการสร้างเรื่องเล่าจะมีพื้นฐานมาจากการเคารพและการบูชาที่ต่างกัน แต่พบว่าเรื่องเล่าเหล่านั้นมีการสร้างความหมายที่ส่งผลกระทบต่อ การดำรงอยู่และพัฒนาการในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างและรักษาความทรงจำร่วมเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นในสังคมไทย ทั้งนี้สรุปได้ว่าแม้แต่เรื่องเล่านี้ จะมีความแตกต่างกันในด้านบริบทและการเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ แต่ทั้งหมดก็สะท้อนถึงกระแสท้องถิ่นนิยมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในยุคเดียวกัน

การศึกษาของณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี (2557) เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องเจ้าแม่สองนางของชุมชน ลุ่มแม่น้ำโขงเผยให้เห็นถึงกระบวนการที่ความเชื่อดังกล่าวแพร่กระจายไปยังชุมชนในลุ่มแม่น้ำชีตาม การเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งนำไปสู่การสร้างตำนานและอัตลักษณ์ใหม่ในท้องถิ่น โดยการบูรณาการทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่เพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน ต่อมาสุวิภา จำปาวัลย์ และนเรนทร์ ปัญญาภู (2560) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับพระนางจามเทวีในจังหวัดลำพูน พบว่า การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์มีผลต่อการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านการรับรู้จากเอกสารและ สื่อที่ช่วยเล่าเรื่องประวัติศาสตร์และความเชื่อเกี่ยวกับพระนางจามเทวี ซึ่งทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับ สถานที่ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพระนาง ในขณะเดียวกันในงานของภูกิจ ยลชญาวงศ์ (2560) พบว่าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) ในจังหวัดนครราชสีมานอกจากเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์กลางใน การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนแล้วยังเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีความศรัทธา ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น และในการศึกษาของ อรอนงค์ โฆษิตพิพัฒน์ (2562) พบว่าในยุคหลัง สมัยใหม่ ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น โดยสามารถเข้าถึงพื้นที่สาธารณะและสร้าง เครือข่ายการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีส่วนในการเพิ่มคุณค่าให้กับความเป็นผู้หญิงในสังคม

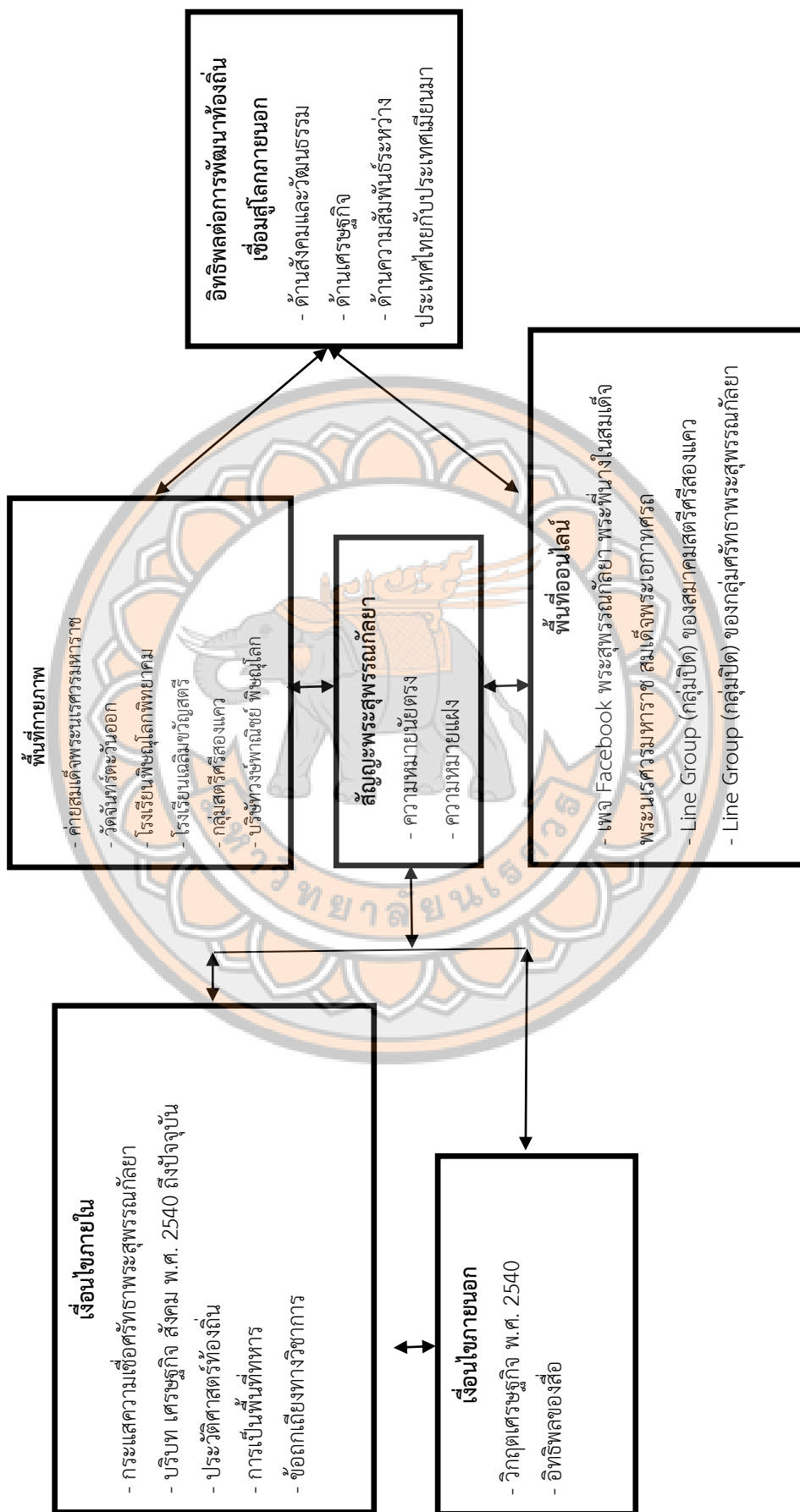
การศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องในการสำรวจบทบาทของความเชื่อและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนาท้องถิ่น แม้จะมีบริบทที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดต่างมุ่งหมายที่จะ สร้างความเข้าใจในความเชื่อและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างมี ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและประเพณีในสังคมไทยที่มีความเชื่อมโยงกับ การพัฒนาท้องถิ่น โดยการมองว่าความเชื่อและวัฒนธรรมที่ได้รับการปรับเปลี่ยนสามารถกลายเป็น เครื่องมือสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับชุมชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ

พัฒนาการศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยเมื่อมองย้อนหลังไป 2 ทศวรรษ พบว่า ในระยะแรกเป็นการศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาในบริบททางประวัติศาสตร์และต่อมา มีการขยายจากบริบททางประวัติศาสตร์ไปสู่บริบทด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บริบททางด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนเรื่อง เพศภาวะ และสตรีนิยม การศึกษานี้พบว่า แม้พระสุพรรณกัลยาจะเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ แต่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาไม่ได้จบลงในอดีต และยังนำกลับมาทำให้มีชีวิตอีกครั้งในปัจจุบันที่สำคัญกว่าการเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาอย่างแพร่หลายต่อเนื่องในสังคมไทยและในพิชณโลกที่ดำเนินมามากกว่าสองทศวรรษ เกิดจากพลังของภาคประชาชนมากกว่าจากภาครัฐ แม้ว่าพระสุพรรณกัลยาจะเป็นบุคคลในอดีตที่ผู้เขียนประวัติศาสตร์ชาติไทยเคยละเลย จะด้วยเหตุผลใดก็ตามพระสุพรรณกัลยาได้กลับมารับการยกย่อง เคารพบูชา ศรัทธา จากสามัญชนคนไทยเป็นวงกว้าง ส่งผลต่อรัฐที่ต้องออกมายอมรับการมีตัวตนของพระสุพรรณกัลยาจนต้องมีการขบถประวัติศาสตร์ในที่สุด

วิทยานิพนธ์นี้จึงต้องการหาข้อมูลจากผู้คนในพิชณโลกที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบันของจังหวัดพิชณโลกนั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร เพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยานั้นถูกสร้างและใช้โดยใคร และอย่างไร และมีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิชณโลกอย่างไร

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดที่ประกอบด้วย ความเชื่อมโยงของเงื่อนไขภายใน ได้แก่ พัฒนาการความเชื่อ ความศรัทธา พระสุพรรณกัลยาในบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ปรากฏ ในบริบทพื้นที่ทหาร ข้อถกเถียงของนักวิชาการในเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในแง่มุมต่าง ๆ และเงื่อนไขภายนอกที่เกิดจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ ในช่วง พ.ศ. 2540 ตลอดจนอิทธิพลของสื่อ ทำให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยานั้นถูกสร้างและถูกใช้จากกลุ่มทหาร โรงเรียน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ สตรี นักวิชาการท้องถิ่น นักธุรกิจ ประชาชนและองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในลักษณะที่แตกต่างบนพื้นที่ทางกายภาพ และพื้นที่ออนไลน์ ความหมายที่เกิดขึ้นนี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิชณโลก และเชื่อมโยงกับบริบทภายนอกในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก นอกจากนี้ยังศึกษาถึงอิทธิพลของความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก ในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรมของ Roland Barthes แนวคิดเพศภาวะ และแนวคิดท้องถิ่นนิยม ในการศึกษาปรากฏการณ์ในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ทางสังคมบนฐานแนวคิดการตีความ ทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 คน โดยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ทั้งพื้นที่กายภาพและพื้นที่ทางสังคมออนไลน์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ระเบียบวิธีวิจัย

รายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการวิจัย พื้นที่ศึกษา กลุ่มเป้าหมาย วิธีการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิจัย และจริยธรรมการวิจัย มีดังต่อไปนี้

รูปแบบการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ทางสังคมบนฐานแนวคิดการตีความ (Interpretivism) วิธีการวิจัยนี้อธิบายความจริงที่ถูกสร้างขึ้นและมีความหมายหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบท (Contextual) หรือสถานการณ์ โดยให้ความสำคัญกับความหมายในทัศนะของผู้ถูกศึกษา (Emic View) การใช้วิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและมีรายละเอียดของข้อมูลอย่างรอบด้าน การศึกษากรณีตัวอย่างเฉพาะรายจะช่วยให้ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะของผู้วิจัยมีน้ำหนักมากขึ้น (ไชย โพธิ์สิตา, 2547; 2554) นอกจากนี้คุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพคือมีการศึกษาในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติและเป็นวิธีวิจัยที่มีความยืดหยุ่นสูง (Patton, 1990)

พื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญหลายประการ ประการแรก มีปรากฏการณ์กระแสศรัทธาบูชาพระสุพรรณกัลยาเกิดขึ้นอย่างชัดเจน ประการต่อมา พิษณุโลกเป็นเมืองที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ไทย โดยเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญของภาคเหนือและเป็นสถานที่ประสูติของพระสุพรรณกัลยา ประการที่สามเป็นศูนย์กลางความเจริญในด้านเศรษฐกิจในภาคเหนือ มีการพัฒนาเป็นพื้นที่สีแยกอินโดจีน ในช่วง พ.ศ. 2540 เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการบริการ เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นของประเทศไทย อย่างไรก็ตามในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ จังหวัดพิษณุโลกก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤติดังกล่าว โดยมีผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก คนในสังคมจึงต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวเป็นกำลังใจในการต่อสู้กับปัญหาที่เข้ามาในชีวิต ในขณะนั้น เกิดปรากฏการณ์กระแสศรัทธาบูชาพระสุพรรณกัลยา ขึ้นทั้งในพิษณุโลกและในสังคมไทย หลังจาก พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ในสถานที่ต่าง ๆ ของพิษณุโลกมีการสร้างพระรูปและสัญลักษณ์เกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาขึ้นมากมายและต่อเนื่อง สถานที่ดังกล่าวได้รับการส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ประการสุดท้าย การเกิดขึ้นของกระแสความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาซึ่งเป็นสตรีในพื้นที่ที่เคยรับรู้กันเสมอมาว่าเป็นพื้นที่ของบุรุษเป็นเรื่องที่ไม่น่าสนใจ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายทั้งพื้นที่กายภาพ และพื้นที่ออนไลน์ ดังต่อไปนี้

1. ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพบกที่ 3)
2. วัดจันทร์ตะวันออก
3. โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม
4. โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี
5. กลุ่มสตรีศรีสองแคว
6. บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก ของ ดร.สมไทย วงษ์เจริญ
7. เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา อนุ ๐ ๙ ๓ ๗๒๒ พระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ

พระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ

8. Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว และ Line Group (กลุ่มปิด) ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา

กลุ่มเป้าหมาย

ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัย เป็นการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive) จากกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพิษณุโลก ตามหลักการที่สามารถให้ข้อมูลได้หลากหลายและครอบคลุมประเด็นการวิจัย (ชาย โพธิ์สิตา, 2554) เกณฑ์ในการ

คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้ที่มีข้อมูลเรื่องพระสุพรรณกัลยาและอาศัยในชุมชนที่มีพระรูปของพระสุพรรณกัลยาตั้งอยู่รวมถึงกลุ่มบุคคลที่อยู่บนพื้นที่ออนไลน์ ที่เป็นพื้นที่ทางความคิดที่ปรากฏสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา ที่มีอายุ 20 ปี – 85 ปี สามารถอ่านออกเขียนได้ และมีเพศสภาพที่หลากหลาย มีความสนใจ และสมัครใจในการให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 26 คน สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ที่มีพระรูปของพระสุพรรณกัลยาตั้งอยู่

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เพศ	อายุ	นามสมมติ	อาชีพ
ผู้นำชุมชน/ประชาชนในชุมชนวัดจันทร์ตะวันออก	ชาย (1)	68	สมชาย	ข้าราชการบำนาญ
	หญิง (2)	55	สมหญิง	ประกอบธุรกิจส่วนตัว
	หญิง (3)	22	สมใจ	นิสิตนักศึกษา
	หญิง (4)	46	สมหทัย	เจ้าหน้าที่ฝ่ายขายบริษัทกฟฟารีน
	หญิง (5)	41	สมฤทัย	ช่างเสริมสวย
	หญิง (6)	71	สมทรง	ข้าราชการบำนาญกระทรวงสาธารณสุข
	หญิง (7)	84	สมสมร	อดีตคุณครูเอกชน
พระสงฆ์วัดจันทร์ตะวันออก/ผู้นำพิธีกรรมบวชสรอง	ชาย (8)	74	สมควร	พระสงฆ์
	ชาย (9)	45	สมปอง	พระสงฆ์
	ชาย (10)	38	สมหมาย	พนักงานมหาวิทยาลัย
	หญิง (11)	82	สมศรี	ข้าราชการบำนาญ/นายกสมาคมสตรีศรีสองแคว
สมาคมนสตรีศรีสองแคว	หญิง (12)	73	สมสวย	ข้าราชการบำนาญ/ ุปนายกคนที่ 1 สมาคมสตรีศรีสองแคว
	ชาย (13)	69	สมศักดิ์	ข้าราชการบำนาญ/ประชาสัมพันธ์สมาคมสตรีศรีสองแคว
	ชาย (14)	28	สมหวัง	ข้าราชการครู/ สมาชิกถาวรสมาคมสตรีศรีสองแคว
	ชาย (15)	40	สมรักษ์	อาจารย์มหาวิทยาลัย
นักวิชาการท้องถิ่น	ชาย (16)	72	สมจริง	ข้าราชการบำนาญ/มีคฤหาสน์อสาศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชนิพนธ์
	หญิง (17)	71	สมฤดี	ข้าราชการบำนาญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เพศ	อายุ	นามสมมติ	อาชีพ
	หญิง (18)	56	สมบุรณ์	มัคคุเทศก์อาสาศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์
	หญิง (19)	65	สมสมัย	มัคคุเทศก์อาสาศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์
โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม	ชาย (20)	69	สมไท	ข้าราชการบำนาญ
โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี	หญิง (21)	59	สมรัตน์	คุณครูชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
นักธุรกิจ	ชาย (22)	69	สมโภชน์	ประธานบริหารกลุ่ม วงษ์พาณิชย์กรุป
ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	ชาย (23)	85	สมชาติ	ข้าราชการบำนาญอดีตแม่ทัพภาคที่ 3
	หญิง (24)	84	สมนารี	แม่บ้านทหารค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
	หญิง (25)	82	สมวารี	แม่บ้านทหารค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช
เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา	ชาย (26)	38	สมประสงค์	พนักงานบริษัท

จากตาราง 1 แสดงผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ที่มีพระรูปของพระสุพรรณกัลยาตั้งอยู่ ได้แก่ ผู้แทนจาก กลุ่มผู้นำชุมชน/ประชาชนในชุมชนวัดจันทร์ตะวันออก กลุ่มพระสงฆ์/ผู้นำพิธีกรรม บวงสรวง กลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแคว (นายกสมาคมและกรรมการสมาคม) ตัวแทนสตรีที่นำความเสียสละของพระสุพรรณกัลยาเป็นแนวทางทำงานเพื่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น ผู้แทนจากโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ผู้แทนจากกลุ่มนักธุรกิจ ผู้แทนจากกลุ่มทหารในค่ายสมเด็จพระนเรศวร และผู้แทนจากกลุ่ม Facebook พระสุพรรณกัลยา จำนวน 26 คน เป็นผู้ชาย จำนวน 12 คน มีอายุระหว่าง 28–85 ปี มีสถานภาพเป็นข้าราชการบำนาญ จำนวน 5 คน, เป็นพระสงฆ์ จำนวน 2 รูป เป็นอาจารย์และพนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน เป็นประธานบริหารกลุ่มวงษ์พาณิชย์กรุป จำนวน 1 คน เป็นข้าราชการครู จำนวน 1 คน และเป็นพนักงานบริษัท จำนวน 1 คน ส่วนผู้หญิง จำนวน 14 คน มีอายุระหว่าง 22–85 ปี มีสถานภาพเป็นข้าราชการบำนาญ จำนวน 4 คน เป็นอดีตคุณครูเอกชน 1 คน เป็นคุณครูชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน เป็นแม่บ้านทหารค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 2 คน เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายขายบริษัทกฟฟารีน 1 คนเป็นช่างเสริมสวย 1 คน เป็นมัคคุเทศก์อาสาศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ 2 คน เป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว

จำนวน 1 คน และเป็นนิสิตนักศึกษา จำนวน 1 คน และใช้นามสมมติในงานวิจัยแทนผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนเพื่อรักษาความเป็นส่วนตัวอย่างเหมาะสม

วิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กระบวนการขอความยินยอม (Informed consent process) หลังจากนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้ว ก่อนที่ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวิจัย และอ่านคำอธิบายถึงเหตุผลความเป็นมา วิธีการที่เกี่ยวกับการวิจัย ความรับผิดชอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในโครงการวิจัย ความเสี่ยงที่อาจได้รับ ประโยชน์ที่อาจได้รับ ข้อปฏิบัติขณะร่วมในการวิจัย ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้รับทราบ หลังจากนั้นให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีอิสระและเวลาในการตัดสินใจด้วยตนเอง เมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญยินยอมที่จะเข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยก็จะให้ลงนามยินยอมในเอกสารก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ความเสี่ยงที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการเข้าร่วมการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาจรู้สึกอึดอัด หรือไม่สะดวก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามข้อใดก็ได้ หรือถอนตัวออกจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานและการดำรงชีวิตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Inclusion Criteria)

1. กลุ่มที่เป็นคนในพื้นที่ (ผู้วิจัยสัมภาษณ์ในพื้นที่วิจัย)

- มีอายุ 20 ปี – 85 ปี
- สามารถอ่านออกเขียนได้
- มีเพศสภาพที่หลากหลาย
- เป็นผู้ที่มีข้อมูลเรื่องพระสุพรรณกัลยาเป็นอย่างดี
- อาศัยในชุมชนที่มีพระรูปของพระสุพรรณกัลยาตั้งอยู่เป็นเวลา 6 เดือนขึ้นไป
- สำหรับอาสาสมัครที่มีอายุ 60-85 ปีซึ่งเป็นบุคคลเปราะบาง ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพ

แข็งแรง ไม่เจ็บป่วยจนเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมการวิจัย มีสติสัมปชัญญะครบถ้วน

2. กลุ่มที่อยู่บนพื้นที่ออนไลน์

- เป็นผู้มีอายุระหว่าง 20 ปี – 85 ปี
- สามารถอ่านออกเขียนได้
- มีเพศสภาพที่หลากหลาย
- เป็น administrator ที่ดูแลสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา หรือเป็นสมาชิกของสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

- เป็นผู้ที่มีอุปกรณ์การสื่อสารที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมบนระบบออนไลน์หรือโทรศัพท์
- สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีอายุ 60-85 ปีซึ่งเป็นบุคคลเปราะบาง ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยจนเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมการวิจัย มีสติสัมปชัญญะครบถ้วน มีทักษะการใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

เกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อไม่นำบุคคลเข้าร่วมการวิจัยตั้งแต่แรก เพื่อปกป้องบุคคลจากความเสียหายหรืออันตรายที่อาจได้รับการถูกนำเข้าร่วมการวิจัย โดยผู้วิจัยกำหนดไว้ดังนี้

1. กลุ่มที่เป็นคนในพื้นที่ (ผู้วิจัยสัมภาษณ์ในพื้นที่วิจัย)
 - เป็นผู้ที่มีสุขภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมการวิจัย
 - เป็นผู้ที่มีปัญหาการสื่อสารด้วยคำพูด
 - เป็นผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการรับรู้
 - เป็นผู้ที่ญาติหรือผู้ดูแลไม่ยินยอมให้เข้าร่วมการวิจัย (กรณีของผู้สูงอายุ)
 - เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยไม่สามารถติดต่อได้
2. กลุ่มที่อยู่บนพื้นที่ออนไลน์
 - เป็นผู้ที่มีสุขภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมการวิจัย
 - เป็นผู้ที่มีปัญหาการสื่อสารด้วยคำพูด
 - เป็นผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการรับรู้
 - เป็นผู้ที่ไม่มียุทธศาสตร์การสื่อสารที่ใช้สำหรับทำกิจกรรมบนระบบออนไลน์หรือโทรศัพท์
 - เป็นผู้ที่ญาติหรือผู้ดูแลไม่ยินยอมให้เข้าร่วมการวิจัย (กรณีของผู้สูงอายุ)
 - เป็นผู้ที่ขาดทักษะการใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่
 - เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยไม่สามารถติดต่อได้

มาตรการป้องกันอันตรายต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/การรักษาความลับของข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิจัยในวิทยานิพนธ์และผลงานวิชาการรูปแบบอื่น ๆ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตระบุชื่อและนามสกุลของท่าน หากท่านไม่อนุญาต ผู้วิจัยจะใช้นามสมมติแทน เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัว ข้อมูลการวิจัยจะถูกเก็บในคอมพิวเตอร์ มีการป้องกันการเข้าถึงโดยใช้การเข้ารหัส โดยผู้วิจัยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงได้ ทั้งนี้ ข้อมูลในการวิจัยจะถูกจัดเก็บเป็นระยะเวลา 1 ปี สถานที่เก็บมิดชิดและปลอดภัย และจะทำลายภายในระยะเวลา 1 ปี หลังจากการวิจัยเสร็จสิ้น

มาตรการการดูแลและสิทธิของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 60 นาที จึงมีความเสี่ยงเล็กน้อย (minimal risk) หรือมีความเสี่ยงไม่มากไปกว่าความเสี่ยงที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะได้รับในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะหยุดพักเป็นเวลาประมาณ 15 – 20 นาที หรือจะรอนกว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญพร้อม เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ผ่อนคลายอิริยาบถ หรือทำกิจธุระส่วนตัว นอกจากนี้ ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยจะคอยสังเกตกิริยาอาการของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตลอดเวลา หากสังเกตเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญเหนื่อย เมื่อยล้า ต้องการหยุดพัก หรือทำธุระส่วนตัว ผู้วิจัยจะยุติการสัมภาษณ์ทันที และจะสัมภาษณ์ต่อหลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพักผ่อนหรือทำธุระส่วนตัวแล้ว แต่หากอาสาสมัครไม่พร้อมที่จะให้สัมภาษณ์ต่อ ผู้วิจัยจะยุติการสัมภาษณ์ในครั้งนั้น และจะนัดหมายอาสาสมัครเพื่อสัมภาษณ์ต่อในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะดวก ในกรณีของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้สูงอายุ ในขณะที่สัมภาษณ์ หากสังเกตเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีอาการเจ็บป่วย ผู้วิจัยจะรีบแจ้งให้ผู้ดูแลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบโดยทันที เพื่อทำการปฐมพยาบาลเบื้องต้น แล้วนำตัวส่งสถานพยาบาลใกล้เคียงโดยทันที

วิธีการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

การดำเนินการวิจัยมี 2 แนวทาง คือ

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิผู้วิจัยทำการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากการ อ่านเอกสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นบันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหนังสือ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เอกสารการประชุม สัมมนาทางวิชาการ รายงานการวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

2. การวิจัยจากสนาม (Field research) เป็นการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์โดยตรงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแนวทางการสัมภาษณ์ร่างจากวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ที่สามารถปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมกับปรากฏการณ์ในพื้นที่ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) รายบุคคลจากเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแนวทางการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าร่วมพิธีกรรม บวงสรวงพระสุพรรณกัลยาในสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังได้เข้าไปเป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับ พระสุพรรณกัลยาในท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มสตรีศรีสองแคว กลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา ที่มีปฏิสัมพันธ์ ต่อกันบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ในแอปพลิเคชันต่าง ๆ ได้แก่ Facebook Line เป็นต้น ผู้วิจัยใช้ วิธีการสังเกตการณ์จากข้อความ เนื้อหา รูปภาพที่สมาชิกได้นำมาเผยแพร่ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ ยังใช้การสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ เพื่อสังเกตพฤติกรรมระหว่างการสัมภาษณ์ การเลือกใช้เครื่องมือ ทั้ง 2 รูปแบบนี้จะทำให้ข้อมูลที่ได้มีความละเอียดมากขึ้น

จากการเข้าไปศึกษาสังเกตแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ภาคสนาม ในระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัย ได้รับเกียรติให้เข้าร่วมนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง “พระสุพรรณกัลยากับ การพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” ในงานเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา ตอน ประวัติศาสตร์ในประเทศเมียนมาและในประเทศไทย ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2566 ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีการถ่ายทอดสดผ่านเพจ Facebook ของชมรมชาวพิจิตรในพิษณุโลก ในการเสวนาครั้งนี้มีตัวแทนทั้งชาวไทยและชาวเมียนมาเข้าร่วมใน การเสวนาเล่าเรื่องของพระสุพรรณกัลยาในแง่มุมของประเทศเมียนมา ได้แก่ 1) นายกร ทัพพะรังสี (ประธานเสวนา) หัวข้อ วีรสตรีไทย ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ความศรัทธาพระสุพรรณกัลยากับ ความเกี่ยวข้องกับหลวงพ่อโง้ง ไสโรย 2) Mr. Than Win นักธุรกิจชาวตองอู หัวข้อ ผู้เล่าเรื่องราว เจ้าฟ้าหญิงไทย พระสุพรรณกัลยาในแดนพม่า 3) Ms. Khin Htar Yi หัวข้อ ของใช้ส่วนตัวพระสุพรรณ กัลยา 4) รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาอุตรตระกูล หัวข้อ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ 5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมพงษ์ สุขเล็ก หัวข้อ ปรากฏการณ์พระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยด้าน วิชาการ 6) อาจารย์ธัญวดี กำจัดภัย หัวข้อ งานวิจัยพระสุพรรณกัลยา 7) อาจารย์เพ็ญศรี รอดเกิด หัวข้อ พระสุพรรณกัลยาจากงานเสวนาประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร 8) ดร.สมไทย วงษ์เจริญ หัวข้อ ประสพการณ์กฤษฎาภินิหารพระสุพรรณกัลยา 9) คุณสุทิน เจริญสังข์ ผู้รวบรวมงานเสวนา เพื่อทำหนังสือ

ต่อมาเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2568 ผู้วิจัยได้เข้าร่วมฟังการเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณ กัลยา เรื่อง ความลับในตองอูจะถูกเปิดเผย ณ วัดจันทร์ตะวันออก ที่เกิดจากความร่วมมือจากหลาย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ มหาวิทยาลัยเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม สถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีน บริษัทวงษ์พาณิชย์ สมาคมสหพันธ์ ท้องเที่ยวภาคเหนือจังหวัดพิษณุโลก และชมรมชาวพิจิตรในพิษณุโลก โดยมีผู้เข้าร่วมเสวนาส่วนใหญ่ มาจากประเทศเมียนมา เป็นตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการของเมียนมา ได้แก่ 1) Mr. Nyo Myint Tun รองอธิบดีกระทรวงการศาสนาและวัฒนธรรม ภาคโบราณคดีและ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 2) Dr. Mya Thang นักเขียนประวัติศาสตร์และบทกวี นักวิจัยประวัติศาสตร์

ทองอุ 3) Ms. Ohmmar Myo นักวิจัยอาวุโสโบราณ 4) Mr. Than Win นักธุรกิจชาวทองอุผู้สนใจและศรัทธาในพระสุพรรณกัลยา และผู้เสวนาฝั่งไทย คือ ดร.สมไทย วงษ์เจริญ ผู้ก่อตั้งบริษัทวงษ์พาณิชย์ พิชณโลก เป็นผู้ดำเนินการเสวนา โดยใช้ล่ามชาวเมียนมาที่เป็นนิสิตสาขาวิชาภาษาไทยของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรในการแปลความหมายในครั้งนี้ด้วย

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยทำการสังเกตลักษณะกายภาพที่มีสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาปรากฏอยู่ในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดพิจนโลก โดยสังเกตว่าในแต่ละสถานที่ที่มีการสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาจะเป็นการสร้างในลักษณะแบบใดบ้าง ได้แก่ ทรงยืน ทรงนั่ง และทรงอยู่ร่วมกับพระราชวงศ์

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้จัดบันทึก สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงสำหรับการบันทึกการสัมภาษณ์ ปากกา สมุดบันทึกสำหรับจดบันทึก และกล้องบันทึกภาพ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ระบุรายการข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็น

2. จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์และรายการคำถามแต่ละประเด็น

3. ตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประกอบด้วย ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชุตินทรานนท์ ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและวัฒนธรรมศึกษา คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐานิดา บุญวรรณ ผู้เชี่ยวชาญด้านมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นประชาชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาทั้งในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นตัวแทนจากองค์กร

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นตัวแทนจากชุมชนท้องถิ่น

4. แก้ไขและปรับปรุงให้แบบสัมภาษณ์สมบูรณ์แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. ก่อนลงสนามวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นกระบวนการสัมภาษณ์ด้วยการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างราบรื่นและสะดวกสำหรับทั้งสองฝ่าย โดยจะมีการยืนยันรายละเอียดต่าง ๆ ให้ชัดเจนก่อนวันสัมภาษณ์ เพื่อสร้างความมั่นใจและความพร้อมในการดำเนินการสัมภาษณ์

ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มด้วยการสนทนาเพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้นได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์อย่างชัดเจน รวมถึงอธิบายเหตุผลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแจ้งถึงข้อปฏิบัติ ด้านจริยธรรมการวิจัย ตามที่ผู้วิจัยได้รับอนุมัติให้เก็บข้อมูล โดยเฉพาะในเรื่องการขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์ พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดจะถูกเก็บรักษาอย่างเป็นความลับ และหากมีช่วงใดที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ให้บันทึกเสียง ผู้วิจัยจะปฏิบัติตามคำขอทันที

สำหรับขั้นตอนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกครั้ง มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ทราบอย่างชัดเจน เคารพในศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์อย่างเคร่งครัด ในส่วนของการบันทึกเสียงและเอกสารบันทึกคำสัมภาษณ์จะถูกเก็บรักษาไว้อย่างปลอดภัย ในระหว่างทำการวิจัย ผู้วิจัยได้ขออนุญาต และขออภัยทุกครั้งต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เนื่องจากผู้วิจัยตระหนักและให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัว ตลอดจนเสรีภาพความเป็นอิสระในการตอบ ไม่ตอบ หรือการยุติการสัมภาษณ์ เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบในทางลบหรือการล่วงละเมิดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยจะปกปิดนามของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความถูกต้องโดยอาศัยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามแนวทางของสุมังค์ จันทวานิช (2540, 2554) เป็นการตรวจสอบในหลายมิติ ประกอบด้วย

1. มิติการตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการรวบรวมจากแหล่งที่หลากหลาย ได้แก่ เอกสารทางประวัติศาสตร์ งานวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา และการสังเกตการณ์ภาคสนาม เพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูล นอกจากนี้ ยังสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลสำคัญในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา อีกทั้ง ผู้วิจัยยังศึกษาข้อมูลทางออนไลน์ ได้แก่ เพจและกลุ่มสนทนาเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ตลอดจนลงพื้นที่สำรวจสถานที่ที่มีพระรูปของพระสุพรรณกัลยาปรากฏ ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดจันทร์ ตะวันออก โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี กลุ่มสตรีศรีสองแคว บริษัท วงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก เพื่อสังเกตบรรยากาศ พิธีกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับศรัทธาพระสุพรรณกัลยา รวมถึงถ่ายภาพและบันทึกภาคสนามเป็นหลักฐานประกอบการวิเคราะห์

2. มิติการตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือ โดยผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านสัญวิทยา การสร้างความหมายทางวัฒนธรรม เพศสภาวะและท้องถิ่นนิยม

3. มิติการตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theoretical Triangulation) ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิด สัญวิทยาทางวัฒนธรรม แนวคิดเพศภาวะ และแนวคิดท้องถิ่นนิยม ในการศึกษาปรากฏการณ์ กระแสศรัทธาการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก ขณะที่ ใช้แนวคิดเพศภาวะในการทำความเข้าใจบทบาททางเพศในสังคมว่ามีผลต่อการนำเสนอภาพของ พระสุพรรณกัลยาและส่งผลต่อบทบาทของผู้หญิงในพื้นที่หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ส่วนแนวคิดท้องถิ่นนิยมช่วย ขยายขอบเขตการศึกษาว่าชุมชนพิษณุโลกนำความหมายของพระสุพรรณกัลยามาใช้ในการพัฒนา ท้องถิ่นอย่างไร เมื่อรวมทั้งสามแนวคิดเข้าด้วยกัน จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ในฐานะสัญลักษณ์ที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างอัตลักษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก

4. มิติการตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ผู้วิจัย ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายเพื่อตรวจสอบและยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลเกี่ยวกับ พระสุพรรณกัลยาและการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตภาคสนาม รวมถึงการวิเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์ งานวิจัย บทความวิชาการ และสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ศรัทธาพระสุพรรณกัลยา และวิเคราะห์ เนื้อหา การใช้วิธีที่หลากหลายเช่นนี้ช่วยให้สามารถเปรียบเทียบและตรวจสอบข้อมูลจากหลายมุมมอง ลดอคติจากแหล่งข้อมูลเดียว และทำให้การวิเคราะห์มีความแม่นยำและรอบด้านมากขึ้น

การตรวจสอบในทั้งสี่มิตินี้ทำให้สามารถตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลได้ดีขึ้น ลดอคติจากมุมมองใดมุมมองหนึ่ง และทำให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น โดยเฉพาะในงานวิจัย เชิงคุณภาพที่เน้นการตีความและวิเคราะห์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการเก็บข้อมูลเสร็จแล้ว ในแต่ละวัน ผู้วิจัยได้กลับมาตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด พร้อมกับจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบว่าข้อมูลส่วนใดบ้างที่ยังขาด ตกหล่น และ จำเป็นต้องเก็บเพิ่ม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ (Miles, & Huberman, 1994) ดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) เป็นกระบวนการจัดการด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อทำข้อมูลเป็นระเบียบ ทั้งในทางกายภาพ (physical) เพื่อทำให้ข้อมูลเป็นระบบง่ายต่อการใช้งาน การจัดเก็บและการเรียกมาใช้เมื่อต้องการ และทางเนื้อหา (content) ในการจัดจำแนกข้อมูลตาม หัวข้อที่ศึกษา ควรทำการแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์และความสำคัญของข้อมูลนั้น ๆ ทำการจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล แต่ละส่วน โดยคำนึงถึงความสำคัญของข้อมูลต่อประเด็นที่ศึกษา และความเชื่อมโยงระหว่างหมวดหมู่ ต่าง ๆ เมื่อลำดับความสำคัญและความสัมพันธ์ของข้อมูลถูกจัดเรียงอย่างเป็นระบบ ทำให้สามารถ นำเสนอข้อมูลได้อย่างถูกต้องชัดเจนและเป็นระเบียบ

2. การนำเสนอข้อมูล (Data Display) ใช้การแสดงผลการวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยเน้นที่ความเป็นเหตุเป็นผลของข้อมูลและปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้อง การแสดงข้อมูลนี้ใช้วิธีการพรรณนาตามกรอบแนวคิดที่ถูกกำหนดไว้ในงานวิจัย เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนของการเชื่อมโยงและข้อมูล สรุปผลอย่างครบถ้วนมีความหมายชัดเจน และเข้าใจง่าย

3. การหาข้อสรุป (Conclusion) การตีความ (interpretation) และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (verification) เพื่อหาข้อสรุปและตีความหมายของข้อค้นพบของปรากฏการณ์ที่ได้จากการเก็บข้อมูลโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ (phenomenon relationship) ที่สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรในจังหวัดพิษณุโลกในรูปแบบต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับความเป็นท้องถิ่นนิยมและการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

การนำเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) โดยการวิเคราะห์ผ่านการอธิบายความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง การจัดกลุ่มข้อมูล การแสดงข้อมูลและการตีความเป็นการอธิบาย บรรยายข้อเท็จจริง นำเสนอข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย ในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยคำนึงถึงความถูกต้องและไม่บิดเบือนผลลัพธ์ เพื่อสะท้อนภาพรวมของปรากฏการณ์ที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้การนำเสนอเน้นถึงการสร้างคุณค่าและประโยชน์จากข้อค้นพบที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในเชิงวิชาการและสังคม

จริยธรรมการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมในมนุษย์ตามจรรยาบรรณของนักวิจัยเป็นสำคัญ คือ มีความตระหนักและรอบคอบต่อการประพฤติปฏิบัติในการทำวิจัย ซึ่งมีผลต่อความเที่ยงตรง คุณภาพ การนำเสนอความเป็นจริง และภาพสะท้อนของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และแนวทางถือปฏิบัติสำหรับจรรยาบรรณของนักวิจัย 9 ประการ ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมในทางวิชาการและการจัดการ การตระหนักถึงพันธกรณีในการทำงานวิจัยตามข้อตกลง การมีความรู้พื้นฐานในสาขาวิชาที่ทำการวิจัยอย่างเพียงพอ มีความรับผิดชอบต่อข้อมูลที่ศึกษาโดยให้ความเคารพในศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีอิสระทางความคิด ปราศจากอคติ เพื่อให้ข้อสรุปที่ได้มีความเที่ยงตรงและเป็นกลาง นอกจากนี้ การเผยแพร่ผลการวิจัยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ในทางวิชาการและสังคม ในขณะเดียวกันต้องให้ความเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น และมีความพร้อมที่จะยอมรับคำวิจารณ์และปรับปรุงงานวิจัยเพื่อความถูกต้อง ความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกระดับถือเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการอุทิศตนเพื่อสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการ และส่งเสริมประโยชน์สุขของสังคมและมนุษยชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2541)

การวิจัยนี้ผ่านกระบวนการการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมและการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยเข้าร่วมการอบรมในโครงการอบรมจริยธรรมการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร และได้รับเกียรติบัตรรับรองการผ่านการอบรม เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2562

2. ผู้วิจัยนำเสนอเค้าโครงการวิจัย (Proposal) ต่อคณะกรรมการจริยธรรมและการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอรับพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ตามระเบียบของมหาวิทยาลัยนเรศวร

3. โครงการวิจัย เรื่อง “พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” หมายเลขโครงการ P2-0274/2566 ได้ผ่านการรับรองแบบเร่งรัดจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ กลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2566

บทที่ 4

บริบทพื้นที่วิจัย

บทนี้นำเสนอบริบทของพิษณุโลกในมิติต่าง ๆ ทั้งทางประวัติศาสตร์ ลักษณะภูมิศาสตร์ ประชากร สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมาที่เกิดจากพระสุพรรณกัลยา ที่ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์การบูชาพระสุพรรณกัลยาใน พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยกระแสความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาได้รับการสืบสานและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันในจังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปประเด็นที่จะนำเสนอได้ดังนี้

4.1 ลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลก

4.2 ประวัติศาสตร์พิษณุโลก: เมืองสองแควในอดีตและปัจจุบัน

4.3 พระสุพรรณกัลยากับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา

4.4 บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน

4.1 ลักษณะภูมิศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลกตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีส่วนที่เชื่อมต่อกับภาคกลางกับภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 10,815 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,759,909 ไร่ จังหวัดพิษณุโลกมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ ทิศเหนือกับจังหวัดสุโขทัย และอุตรดิตถ์ ทิศใต้กับจังหวัดพิจิตร ทิศตะวันออกกับจังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือกับจังหวัดเลยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และทิศตะวันตกเฉียงใต้กับจังหวัดกำแพงเพชร ภูมิประเทศของจังหวัดพิษณุโลกทางตอนเหนือและตอนกลางเป็นเทือกเขาสูงและที่ราบสูง ส่วนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เขตภูเขาสูงจะอยู่ในเขตท้องที่ของอำเภอนครไทย อำเภอวังทอง อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอชาติตระการ และอำเภอเนินมะปราง ส่วนพื้นที่ตอนกลาง และตอนใต้เป็นที่ราบลุ่ม โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำยม เป็นย่านการเกษตรที่สำคัญที่สุดของจังหวัดอยู่ในท้องที่อำเภอบางระกำ อำเภอเมืองพิษณุโลก อำเภอพรหมพิราม และบางส่วนของอำเภอวังทอง ลักษณะภูมิอากาศบริเวณจังหวัดพิษณุโลก มีบริเวณความกดอากาศสูง หรือมวลอากาศเย็นกำลังค่อนข้างแรง มีลมมรสุมพัดผ่านจากทะเลจีนใต้และมหาสมุทรอินเดีย ทำให้บริเวณเทือกเขาและยอดดอย อากาศหนาว และแบ่งฤดูกาลออกได้เป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาวแม่น้ำสำคัญของจังหวัดพิษณุโลกมีสี่สาย ได้แก่ แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำวังทอง (แม่น้ำเข็ก) (สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก, 2565)

4.2 ประวัติศาสตร์พิษณุโลก: เมืองสองแควในอดีตและปัจจุบัน

ชื่อ "พิษณุโลก" มาจากคำว่า "พิษณุ" ซึ่งหมายถึง "พระวิษณุ" เทพเจ้าตามความเชื่อฮินดู ร่วมกับคำว่า "โลก" ที่หมายถึง "โลกแห่งพระวิษณุ" เมืองนี้ในอดีตมีชื่อเรียกหลากหลาย ได้แก่ "เมืองสองแคว" ซึ่งสะท้อนถึงตำแหน่งที่ตั้งระหว่างแม่น้ำน่านและแม่น้ำแควน้อย เมืองพิษณุโลกมีประวัติศาสตร์ยาวนาน เริ่มต้นจากการเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัยและมีบทบาทสำคัญในฐานะเมืองลูกหลวงในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท ซึ่งทรงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองมายังที่ตั้งปัจจุบัน ใน พ.ศ. 1900 เพื่อเป็นศูนย์กลางทางการปกครองและวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัย (เสนหา บุญยรักษ์ และทิพย์สุดา นัยทรัพย์, 2542) ด้วยเมืองพิษณุโลกมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ จึงกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญทั้งในด้านการปกครองและเศรษฐกิจ พระพุทธชินราช พระพุทธรูปสำคัญประจำเมืองพิษณุโลก ถูกสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท ซึ่งสะท้อนถึงความรุ่งเรืองทางศาสนาและวัฒนธรรมในยุคนั้น นอกจากนี้ พิษณุโลกยังมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางการค้าที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงสุโขทัยกับพื้นที่อื่นของประเทศ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนสองฝั่งของแม่น้ำน่าน ทำให้เกิดการค้าขายโดยใช้เส้นทางแม่น้ำน่านในการขนส่งสินค้า (จิรภัทร แสงดี, 2547)

ในยุคกรุงศรีอยุธยา พิษณุโลกได้กลายเป็นเมืองสำคัญในฐานะเมืองหลวงสำรอง โดยเฉพาะในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ที่ย้ายราชธานีมาที่พิษณุโลกและปรับปรุงระบบการปกครองเป็นแบบจตุสดมภ์ นอกจากนี้ พิษณุโลกยังเป็นที่ประสูติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วีรกษัตริย์ผู้ทรงกอบกู้เอกราชของไทย ซึ่งเป็นพระอนุชาของพระสุพรรณกัลยา ทำให้เมืองนี้ได้รับการยกย่องในด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (สุนทร ชูติธรรานนท์, 2562) เมืองพิษณุโลกยังเป็นที่เชื่อมโยงสำคัญระหว่างไทยและเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมา (หรือพม่าในขณะนั้น) โดยมีเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระสุพรรณกัลยาที่ถูกส่งตัวไปเป็นองค์ประกันที่หงสาวดีใน พ.ศ. 2112 ซึ่งเป็นเรื่องราวการต่อสู้เพื่อเอกราชและความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสองอาณาจักร และการตัดสินใจไม่ตรีใน พ.ศ. 2135 (เสนหา บุญยรักษ์ และทิพย์สุดา นัยทรัพย์, 2542)

ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พิษณุโลกยังคงเป็นเมืองสำคัญในฐานะศูนย์กลางการค้าขายและการคมนาคม โดยเฉพาะในยุคที่การเดินทางทางน้ำเป็นหัวใจของเศรษฐกิจ ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาระบบการคมนาคมทางถนนและทางรถไฟในยุคปัจจุบัน พิษณุโลกได้เปลี่ยนบทบาทเป็นศูนย์กลางด้านการขนส่ง การศึกษา และการพัฒนาภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบน โดยการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ยังเชื่อมโยงกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ครั้นถึง พ.ศ. 2437 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเมืองพิษณุโลกขึ้นเป็นมณฑล เรียกว่า มณฑลพิษณุโลก ต่อมาเมื่อยกเลิกการปกครองแบบมณฑลแล้ว

พิษณุโลกจึงมีฐานะเป็นจังหวัดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2476 (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2546) โดยมี อำเภอเมืองพิษณุโลก เป็นศูนย์กลางการปกครองของจังหวัด แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 20 ตำบล 173 หมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 21 แห่ง (สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก, 2565)

4.3 พระสุพรรณกัลยากับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา

ในช่วง พ.ศ. 2106 – 2107 เกิดสงครามช้างเผือก เป็นความขัดแย้งระหว่างกรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (เดิมคือ พระเทียรราชา ครองราชย์ พ.ศ. 2091 - 2111) กับพระเจ้ากรุงหงสาวดี “บุเรงนอง” (ครองราชย์ พ.ศ. 2093 - 2124) ช่วงเวลานั้นอยุธยามีช้างมงคลหรือ “ช้างเผือก” คู่พระบารมีพระเจ้าแผ่นดินอยู่หลายช้าง เป็นเหตุให้พระเจ้าบุเรงนองใช้สร้างปมความขัดแย้ง เพื่อทำสงครามกับอยุธยา สาเหตุหลักของสงครามคือความขัดแย้งเกี่ยวกับช้างเผือกที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยาทรงครอบครอง พระเจ้าบุเรงนองมีพระราชประสงค์ให้กรุงศรีอยุธยานำช้างเผือกมาถวาย ซึ่งถูกปฏิเสธโดยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ การปฏิเสธนี้ถูกมองว่าเป็นการลบหลู่เกียรติยศและอำนาจของพระเจ้าบุเรงนอง จึงกลายเป็นชนวนเหตุสำคัญที่นำไปสู่สงคราม พระเจ้าบุเรงนองทรงยกทัพขนาดใหญ่เข้ามายังดินแดนอยุธยา โดยมีเป้าหมายหลักคือการแสดงอำนาจเหนือภูมิภาคและกดดันให้กรุงศรีอยุธยายอมจำนน ใน พ.ศ. 2107 พระเจ้าบุเรงนองยกทัพมาตีเมืองพิษณุโลก สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชเจ้าเมืองพิษณุโลกยอมสวามิภักดิ์ต่อหงสาวดี ทำให้ต้องแปรสภาพเป็นเมืองประเทศราชของหงสาวดีไม่ขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2546; ธนกฤต ก้องเวหา, 2567)

หลังสงครามช้างเผือกพระเจ้าบุเรงนองได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงปกครองเมืองพิษณุโลก ในฐานะพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา (ระหว่าง พ.ศ. 2112 – 2118) เมืองพิษณุโลกมีบทบาทสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านทางเหนือของอาณาจักรอยุธยาอยู่ในภาวะความกดดันจากการรุกรานของอาณาจักรตองอู (พม่า) ซึ่งในรัชสมัยของพระเจ้าบุเรงนองได้ดำเนินยุทธศาสตร์ขยายอำนาจเหนือภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สงครามช้างเผือกเป็นเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างกรุงศรีอยุธยาและอาณาจักรตองอู ในขณะนั้นพระมหาธรรมราชาทรงปกครองเมืองพิษณุโลกต้องเผชิญแรงกดดันจากการเป็นเมืองหน้าด่าน โดยหลังจากกรุงศรีอยุธยาแพ้สงคราม ใน พ.ศ. 2108 เมืองพิษณุโลกจึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่า พระมหาธรรมราชาทรงมีบทบาทสำคัญในการบริหารเมืองในช่วงวิกฤต ทั้งยังคงรักษาความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านที่มีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์จนถึงยุคของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2546)

ภายใต้อิทธิพลของพม่า เมืองพิษณุโลกยังคงเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและศาสนา โดยเฉพาะในด้านพุทธศาสนา สมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงส่งเสริมการสร้างวัดและปฏิสังขรณ์ศาสนสถานเพื่อแสดงถึงความมั่นคงของเมือง สงครามครั้งนี้ไม่ได้เพียงส่งผลกระทบต่อกรุงศรีอยุธยา แต่ยังส่งผลสำคัญต่อเมืองพิษณุโลกและบุคคลสำคัญ ได้แก่ สมเด็จพระมหาธรรมราชา พระวิสุทธิกษัตริย์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระสุพรรณกัลยา และสมเด็จพระเอกาทศรถ

หลังจากกรุงศรีอยุธยาแพ้สงครามและตกเป็นเมืองประเทศราชของหงสาวดี สมเด็จพระมหาธรรมราชาจำต้องยอมสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าบุเรงนอง พิษณุโลกถูกควบคุมอย่างใกล้ชิด และสูญเสียชายฉกรรจ์จำนวนมากที่ถูกเกณฑ์เป็นแรงงานและกำลังพลให้กับพม่า การพัฒนาเมืองต้องหยุดชะงักยิ่งไปกว่านั้นสมเด็จพระมหาธรรมราชาถูกกดดันให้ส่งตัวพระสุพรรณกัลยา และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ไปยังหงสาวดีในฐานะองค์ประกัน เพื่อยืนยันความจงรักภักดีต่อพระเจ้าบุเรงนอง ทั้งยังต้องสนับสนุนทรัพยากรและกำลังพลแก่หงสาวดีตามที่ร้องขอ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการต่อสู้เพื่อกอบกู้เอกราชสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีชัยชนะต่อพม่าในสงครามยุทธหัตถี ใน พ.ศ. 2135

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2437 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงยกฐานะเมืองพิษณุโลกขึ้นเป็นมณฑลพิษณุโลก ภายหลังจากเมื่อระบบมณฑลถูกยกเลิก พิษณุโลกจึงมีฐานะเป็นจังหวัดมาจนถึงปัจจุบัน จังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเด่นในยุทธศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ในด้านที่ตั้ง เนื่องจากมีส่วนที่เชื่อมต่อกับภาคกลางกับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ

จากบริบทสำคัญของจังหวัดพิษณุโลกในเชิงประวัติศาสตร์ตามที่ได้กล่าวถึงนั้น จะเห็นว่าพระสุพรรณกัลยา พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีบทบาทการเมืองอย่างลึกซึ้งในช่วงที่อาณาจักรอยุธยาตกอยู่ภายใต้การปกครองของหงสาวดี (สุนทร ชูตินธรานนท์ (2550, 2562) อย่างไรก็ตาม บทบาทของพระองค์แตกต่างจากขัตติยนารีของอยุธยาท่านอื่น ๆ ได้แก่ พระสุริโยทัย พระวิสุทธิกษัตริย์ พระเทพกษัตริย์ พระมหาบรมดิลก และพระสุวัณน์ เนื่องจากพระสุพรรณกัลยามีสถานะสำคัญในช่วงเวลาที่อยุธยาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์อยุธยามาก่อน เนื่องจากเป็นราชินิกุลจากเมืองพิษณุโลก เป็นพระเจ้าหลานเธอของกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาหรือพระมหาจักรพรรดิ เป็นพระราชธิดาในพระมหาธรรมราชา เจ้าเมืองพิษณุโลก ทำให้มีศักดิ์ศรีสูงในราชวงศ์อยุธยา ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระมหาธรรมราชา จึงตัดสินใจส่งพระสุพรรณกัลยาไปเป็นองค์ประกันระหว่างไทยและพม่า ใน พ.ศ. 2112 เพื่อรักษาความสัมพันธ์ทางการทูตและความสงบระหว่างอาณาจักรอยุธยาและหงสาวดี การส่งพระสุพรรณกัลยาไปในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของจารีตทางการเมืองที่แสดงถึงความจงรักภักดีและยืนยันข้อตกลงระหว่างทั้งสองอาณาจักร ดังนั้น พระสุพรรณกัลยาจึงมีความสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองและการทูตระหว่างราชอาณาจักรอยุธยาและพม่า ในการยอมรับภารกิจด้วยความกล้าหาญและความเสียสละเพื่อประกันความมั่นคงของบ้านเมือง

4.4 บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน

การพัฒนาเมืองพิษณุโลกในปัจจุบัน สามารถอธิบายได้ในหลายมิติทั้งในด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยจังหวัดพิษณุโลกมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางเชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย ด้วยพิษณุโลก ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เชื่อมโยงเส้นทางการคมนาคมสำคัญ ซึ่งเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ที่เอื้อต่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและการบริการ ตลอดจนการท่องเที่ยวและการศึกษา พื้นที่นี้ยังตั้งอยู่ในศูนย์กลางของกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงและแนวระเบียงเศรษฐกิจที่สำคัญ ทำให้จังหวัดพิษณุโลกมีศักยภาพในการพัฒนา และสามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและภูมิภาคได้อย่างรวดเร็ว (วรินทร์ วงษ์มณี และวันชัย รัตนวงษ์, 2549; ธีรเดช โพธิ์ทอง, 2564) การเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมา ลาว และเวียดนาม ทำให้พิษณุโลกเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมและโลจิสติกส์ รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจที่ครอบคลุมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค นอกจากนี้ จังหวัดพิษณุโลกยังเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาและการพัฒนาในภูมิภาค โดยมีโครงการพัฒนาต่าง ๆ จากหน่วยงานรัฐและเอกชนที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

จังหวัดพิษณุโลกมีประชากรประมาณ 860,000 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดพิษณุโลก, 2565) ประกอบด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม โดยประชากรในพื้นที่ยังคงยึดถือวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับการเกษตรกรรมเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ในเขตเมืองมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สะท้อนถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการศึกษา ส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตในเขตเมืองและชนบท ด้านการปกครอง จังหวัดพิษณุโลกแบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองพิษณุโลก อำเภอนครไทย อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอชาติตระการ อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอบางระกำ อำเภอพรหมพิราม อำเภอวังทอง และอำเภอเนินมะปราง โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาลนครพิษณุโลก ทำหน้าที่ดูแลการพัฒนาชุมชนและส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิษณุโลก, 2565) สัญลักษณ์ประจำจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วยตราประจำจังหวัดเป็นพระพุทธรูปยืน มีธงประจำจังหวัดเป็นธงพื้นสีม่วง กลางธงเป็นตราประจำจังหวัดคือ รูปพระพุทธรูปยืนในวงกลม มีคำขวัญประจำจังหวัด คือ พระพุทธรูปยืนงามเลิศ ถิ่นกำเนิด พระนเรศวร สองฝั่งน่านล้วนเรือนแพ หวานฉ่ำแท้กล้วยตาก ถ้ำและน้ำตกหลากตระการตา มีต้นไม้ประจำจังหวัด คือ ต้นปีป มีดอกไม้ประจำจังหวัด คือ ดอกนนทรี (จังหวัดพิษณุโลก, 2567)

อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางของจังหวัด เป็นที่ตั้งส่วนงานราชการสำคัญ ๆ ของจังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่ตั้งของเขตเมืองเก่าพิษณุโลกที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีแม่น้ำน่านไหลผ่านกลางเมืองจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ มีการแบ่งเขตพื้นที่เทศบาล

ออกเป็นสองฝั่งแม่น้ำ ได้แก่ ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ ส่วนใหญ่เป็นแหล่งประกอบธุรกิจศูนย์กลาง การคมนาคม เป็นศูนย์กลางการติดต่อสื่อสารและธุรกิจบริการ ส่วนทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ เป็นย่านที่อยู่อาศัยของประชาชน สถานที่ราชการและสถานศึกษา สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปมี ลักษณะร้อนชื้น ฤดูร้อนจะมีอากาศร้อนถึงร้อนมาก ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงเดือน ตุลาคม ในฤดูหนาวจะมีอากาศเย็นจนถึงหนาว ส่วนเขตพื้นที่ที่มีภูเขาสูงจะมีอากาศหนาวถึงหนาวมาก ในอำเภอเมืองพิษณุโลกมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญกระจายอยู่ทั่วไป ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วรมหาวิหาร วัดนางพญา วัดราชบูรณะ วัดจุฬามณี วัดจันทร์ตะวันออก ศาลสมเด็จพระนเรศวร ส่วนแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถาน ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พระราชมังคลาภิเษก แนวคูเมืองและ กำแพงเมืองพิษณุโลก แหล่งโบราณคดีวัดจุฬามณี ตลอดจนมีแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระพุทธชินราช พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจ่าทวี พิพิธภัณฑ์ผ้ามหาวิทยาลัยนเรศวร และมีงานเทศกาลประเพณีของเมืองพิษณุโลกตลอดทั้งปี (จังหวัดพิษณุโลก, 2567) จากการศึกษา พบว่า ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานประเพณีตามขนบแบบแผนไทยหรือการจัดงานตามแบบแผนสากลล้วน มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและพระพุทธศาสนา มีการนำพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเข้ามา ประยุกต์ใช้สร้างความศักดิ์สิทธิ์เป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิต ซึ่งเห็นว่า วิถีชีวิตของผู้นับในเมือง พิษณุโลกมีความผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาและยังรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมในสอ ดประสานไปกับการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

จากประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของจังหวัดพิษณุโลก ทำให้มีวัฒนธรรมที่สะท้อนถึง ความหลากหลายทางประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ มีการแสดงออกผ่านวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี ที่สืบทอดกันมาช้านาน คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ยึดมั่นในศาสนาพุทธ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนวัด พระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร หรือที่รู้จักกันในนาม "วัดใหญ่" เป็นสถานที่สำคัญที่ประชาชนและ นักท่องเที่ยวให้ความเคารพบูชาอย่างมาก โดยเฉพาะ "พระพุทธชินราช" ซึ่งถือเป็นพระพุทธรูป คู่บ้านคู่เมือง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก, 2565) ความเชื่อและพิธีกรรมในพื้นที่ยังมี บทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่นพิธีบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พิธีบวงสรวง พระสุพรรณกัลยา โดยกิจกรรมนี้สะท้อนความเชื่อในความจงรักภักดีและความกล้าหาญของคนในพื้นที่ นอกจากนี้ จังหวัดยังมีประเพณีที่โดดเด่น ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง และ ประเพณีแข่งขันเรือยาว ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับธรรมชาติและ ศาสนา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2565)

วิถีชีวิตของคนในจังหวัดพิษณุโลกยังคงเชื่อมโยงกับเกษตรกรรมโดยเฉพาะการปลูกข้าว การเลี้ยงสัตว์ และการทำสวนผลไม้ วิถีชีวิตที่เรียบง่ายนี้ยังสะท้อนผ่านอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ แกงหยวกกล้วย น้ำพริกปลาย่าง น้ำตาลสด และกล้วยตาก ซึ่งกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลกมีความหลากหลาย โดยพึ่งพาทั้งภาคเกษตรกรรม การท่องเที่ยว และ

ภาคอุตสาหกรรม ในด้านเกษตรกรรมจังหวัดพิษณุโลกเป็นแหล่งผลิตข้าวสำคัญในภาคเหนือตอนล่าง โดยมีการพัฒนาการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต ได้แก่ การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า รวมถึงผลผลิตอื่น ๆ ได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง และผลไม้ต่าง ๆ (สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก, 2565)

ในด้านการศึกษา จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางการศึกษาที่สำคัญในภาคเหนือตอนล่าง โดยมีสถานศึกษาครอบคลุมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน ในระดับอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยที่สำคัญหลายแห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยพิษณุโลก มีวิทยาลัยการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคพิษณุโลก วิทยาลัยพัฒนศึกษาบึงพระพิษณุโลก และวิทยาลัยสารพัดช่างพิษณุโลก สำหรับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลกมีโรงเรียนหลายแห่งในทุกอำเภอ ได้แก่ โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยพิษณุโลก นับเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงการพัฒนาและความหลากหลายทางการศึกษาในพื้นที่ ช่วยเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

ในด้านการท่องเที่ยว จังหวัดพิษณุโลกมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า น้ำตกชาติตระการ และแหล่งประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระสุพรรณกัลยา การท่องเที่ยวเหล่านี้ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยปีละกว่า 2,000 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) ด้านอุตสาหกรรม จังหวัดมีนิคมอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารและแปรรูปสินค้าเกษตร รวมถึงธุรกิจการค้าชายแดนที่ได้รับประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดซึ่งอยู่บริเวณสี่แยกอินโดจีน นอกจากนี้ ยังมีธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางที่สนับสนุนการจ้างงานในพื้นที่ ได้แก่ การผลิตสินค้าหัตถกรรมและของที่ระลึก (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก, 2565)

นอกจากด้านเศรษฐกิจแล้ว จังหวัดพิษณุโลกยังเป็นแหล่งสำคัญทางวัฒนธรรม ด้วยสัญลักษณ์และเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรสตรีที่มีความเสียสละเพื่อชาติ การบูชาพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันไม่เพียงสะท้อนถึงการฟื้นฟูความทรงจำทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกที่เชื่อมโยงความเชื่อทางศาสนาและอัตลักษณ์ท้องถิ่น เข้ากับความเป็นชาติในระดับสากล (ผกามาศ บุญเผือก, 2556) การบูชาพระสุพรรณกัลยาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางศาสนาและวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเชื่อและความศรัทธาในองค์พระสุพรรณกัลยาและมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของผู้คนในท้องถิ่น โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ที่พระสุพรรณกัลยากลายเป็นสัญลักษณ์ของการมุ่งมั่นและการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของชุมชน (สุนทร ชูติธรรานนท์, 2562)

ในทัศนะของ สุนทร ชุตติธรรานนท์ (2560) เปรียบเทียบวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศขณะนั้นว่าเป็นการสูญเสียเอกราชอีกครั้ง แม้มิใช่การสูญเสียเอกราช ในรูปแบบเดียวกับอดีต แต่เป็นการสูญเสียเอกราชทางด้านการเงินและการคลัง เนื่องจากประเทศต้องต้องอยู่ภายใต้การควบคุมด้านการบริหารการเงินและงบประมาณโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) สุนทร ชุตติธรรานนท์ (2560) ยังแสดงข้อมูลให้เห็นว่า ผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากวิกฤตินี้มากกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะผู้หญิงซึ่งทำงานในภาคบริการและการผลิต และเมื่อผู้ชายในบ้านตกงานผู้หญิงต้องเข้ามาทำหน้าที่หารายได้ให้กับครอบครัว บางรายจำเป็นต้องทำงานเสริม เช่นเดียวกับ ภัสสร ลิมานนท์ (2544) ที่พบว่าสตรีที่มีฐานะยากจนต้องทำงานหนักเพิ่มมากขึ้นเพราะต้องการรายได้เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว ในยามที่ประเทศต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมไทย สุนทร ชุตติธรรานนท์ (2562) อธิบายว่า ผู้คนในสังคมโดยเฉพาะผู้หญิง มักหาทางออกทางจิตใจเพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยใช้ความเชื่อและศรัทธาในการเป็นเครื่องมือในการเอาชนะปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ผู้นำธุรกิจหญิงที่สามารถนำพาธุรกิจให้ฝ่าวิกฤตและสร้างผลกำไรได้ โดยมีแรงขับเคลื่อนจากศรัทธาที่ต่อพระสุพรรณกัลยา ตำนานเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาถูกสร้างขึ้นโดยหลวงปู่โง่น โสรยา ช่วยให้พระสุพรรณกัลยากลับมามีชีวิตใหม่ในฐานะสตรีผู้เสียสละและสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิพลต่อชุมชน โดยผู้คนในจังหวัดพิษณุโลกและพื้นที่ใกล้เคียงเชื่อมั่นในพระสุพรรณกัลยาและนำไปสู่กระแสศรัทธาที่ขอพรและขอโชคลาภจากท่าน

ตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ในหลายพื้นที่ของประเทศไทยและในจังหวัดพิษณุโลกมีการสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาให้พบเห็นเคียงคู่กับสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้แก่ พระเจดีย์ ณ วัดบ้านน้ำฮู อำเภอบางบาล จังหวัดมณฑลยโสธร ที่เชื่อกันว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสร้างถวายพระสุพรรณกัลยา และภายในพระเจดีย์ได้บรรจุเส้นพระเกศาของพระสุพรรณกัลยาไว้ด้วยพระรูปพระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ ณ ตำบลบ้านสระ อำเภอสามสูง จังหวัดสุพรรณบุรี มีคำเล่าสืบทอดกันมาว่าบริเวณวัดลาดสิงห์ เคยเป็นที่พักทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ก่อนออกสงครามยุทธหัตถีกับพม่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสร้างวัดนี้ขึ้นมาภายหลังจากที่ประสบชัยชนะในสงครามยุทธหัตถีและทรงทราบข่าวว่าพระสุพรรณกัลยาที่เป็นตัวประกันอยู่ที่เมืองพม่าถูกประหารชีวิตโดยพระเจ้าหน่พู่เป็นการล้างแค้นที่พระมหาอุปราชสิ้นพระชนม์ พระองค์จึงทรงสร้างวัดเพื่ออุทิศพระกุศลให้แก่พระสุพรรณกัลยา ภายในบริเวณเป็นที่ประดิษฐานของอนุสาวรีย์ 3 พระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา ให้ประชาชนทั่วไปได้กราบไหว้บูชาในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ และอีกสถานที่หนึ่งที่มีพระรูปพระสุพรรณกัลยา คือ พระตำหนักสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์

จังหวัดสุพรรณบุรี (ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศคณะสงฆ์ภาค 14, 2568) และในจังหวัดพิษณุโลกโดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกมีการสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาให้พบเห็นหลายแห่ง จังหวัดพิษณุโลกเป็นสถานที่ประสูติและใช้ชีวิตก่อนการเดินทางไปประทับที่พม่าของพระสุพรรณกัลยา พบว่า สิ่งก่อสร้างดังกล่าวล้วนเป็นการสร้างจากภาคประชาชนไม่ได้เกิดจากการสร้างของรัฐ ในทัศนะของสุนทร ชุตินานนท์ (2562) เห็นว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องบังเอิญแต่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับบ้านเมือง ในขณะที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2545) มองว่า ปรากฏการณ์การบูชาพระสุพรรณกัลยาในช่วงนี้เป็น “ลัทธิพิธีสุพรรณกัลยา” เป็นความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนา การบูชาพระรูปของพระสุพรรณกัลยาในฐานะวัตถุมงคล เพื่อขอพรในเรื่องการค้าขายและโชคลาภ ปรากฏการณ์ข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้ความเชื่อทางศาสนาเพื่อการพัฒนาชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม การบูชาพระสุพรรณกัลยาในลักษณะนี้จึงไม่เพียงแต่มีมิติทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม

อย่างไรก็ตาม จังหวัดพิษณุโลกยังคงเผชิญกับปัญหาสังคมหลายด้าน ได้แก่ การย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่เขตเมือง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ได้แก่ การศึกษาและการสาธารณสุข อีกทั้งปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืนยังเป็นประเด็นที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชากรในระยะยาว (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิษณุโลก, 2565) จังหวัดพิษณุโลกมีความเป็นพลวัตเกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่เกิดขึ้นในหลายมิติอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จังหวัดพิษณุโลกได้ถูกพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและโลจิสติกส์ที่สำคัญในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย เนื่องจากที่ตั้งที่เชื่อมโยงระหว่างภาคเหนือและภาคกลาง รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมา ลาว และเวียดนาม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเมืองและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการศึกษา ช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาอย่างรวดเร็วในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค ทั้งนี้ พลวัตของพิษณุโลกยังสะท้อนถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อทางศาสนาและการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น ได้แก่ การบูชาพระสุพรรณกัลยา ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา แต่ยังสะท้อนถึงการใช้ความเชื่อในการพัฒนาชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 นอกจากนี้ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังคงเป็นเอกลักษณ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวตลอดจนเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคเหนือตอนล่างทั้งหมดนี้ทำให้พิษณุโลกเป็นตัวอย่างของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องที่เชื่อมโยงทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นและภูมิภาค

การที่พิษณุโลกเป็นเมืองที่มีความสำคัญด้านทางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยบทบาทที่เป็นทั้งเมืองหน้าด่าน ศูนย์กลางการปกครอง และจุดเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค ทำให้พิษณุโลกมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์และวัฒนธรรมมาโดยตลอด เรื่องราวของกระแสนักราชพระสุพรรณกัลยาที่เกิดขึ้นในบริบทเมืองพิษณุโลกในช่วงเวลาวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นั้นจะถูกนำเสนออย่างละเอียดในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในพิษณุโลก

บทนี้นำเสนอการเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ หรือ “วิกฤตต้มยำกุ้ง” วิกฤตินี้ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในจังหวัดพิษณุโลก การตกต่ำทางเศรษฐกิจในครั้งนั้น ทำให้ประชาชนเริ่มมองหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อบรรเทาความทุกข์ รวมถึงวิธีการฟื้นฟูเศรษฐกิจและจิตใจหนึ่งในนั้นคือการมีศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยา ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงเวลานั้น

พระสุพรรณกัลยาเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ได้เสียสละเพื่อชาติและเกือบถูกลืมไปในเวลาหนึ่ง แต่ภายหลังกลับกลายเป็นแรงบันดาลใจในการเสริมสร้างความหวังและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ในขณะเดียวกัน การเกิดกระแสศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยานำไปสู่การสร้างสัญลักษณ์และพระรูปของพระสุพรรณกัลยาเพื่อเคารพบูชาตามสถานที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะในจังหวัดพิษณุโลกที่มีการสร้างอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มมีกระแสศรัทธาใน พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นที่ยอมรับและเคารพทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ สามารถสรุปประเด็นที่จะนำเสนอได้ดังนี้

5.1 กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา ใน พ.ศ. 2540 - 2567

5.2 สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่กายภาพ

5.3 สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์

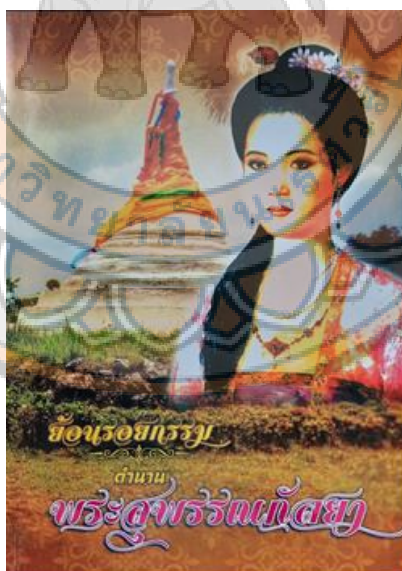
5.1 กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา ใน พ.ศ. 2540-2567

จากการศึกษาจากเอกสารงานวิชาการ การทบทวนวรรณกรรม และข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาไม่ได้เกิดจากการส่งเสริมหรือการสร้างของรัฐ แต่เกิดจากการบอกเล่าและเผยแพร่ผ่านปากต่อปากจากบุคคลธรรมดาที่มีประสบการณ์และความศรัทธาในพระสุพรรณกัลยา เป็นการจุดประกายและกระตุ้นให้เกิดกระแสที่ขยายวงกว้าง จนกลายเป็นปรากฏการณ์สำคัญในสังคมไทย ในช่วงก่อน พ.ศ. 2529 เกิดการเล่าขานเรื่องราวในระดับชุมชนภูมิภาคเหนือตอนล่างโดยสาธุศิษย์หลวงปู่โง่น โสรโย สะท้อนถึงความเชื่อและความศรัทธาของผู้คนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา กระแสนี้ค่อย ๆ ขยายตัวออกไปสู่ชุมชนใกล้เคียงผ่านการเผยแพร่ที่เป็นปากต่อปากและได้สร้างกลุ่มผู้ที่มีความเชื่อร่วมกัน ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเดินทางไป

สักการะพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่ต่าง ๆ โดยไม่ได้จำกัดเพียงแค่จังหวัดพิษณุโลก แต่ยังขยายไปยัง จังหวัดใกล้เคียงและจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย กระแสศรัทธาได้รับการส่งเสริมและขยายตัวมากขึ้นจนกลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญ สามารถแบ่งกระแสศรัทธานี้ออกเป็น 5 ช่วงเวลาหลัก ดังนี้

5.1.1 ช่วงเริ่มต้นศรัทธา (พ.ศ. 2529-2541)

กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาเริ่มต้นจากหลวงปู่โง่น โสรโย วัดพระบาทเขารวก จังหวัดพิจิตรที่รวบรวมเรื่องราวพระสุพรรณกัลยา เป็นหนังสือออกเผยแพร่ว่าแก่สาธุศิษย์ ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2529 อย่างไรก็ตามต้นฉบับนั้นมีการจัดพิมพ์ขึ้นใหม่ภายหลังใน พ.ศ. 2541หลวงปู่โง่น จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงพระสุพรรณกัลยาเข้ากับความเชื่อในพุทธศาสนา จากหนังสือที่บันทึกว่าท่านสามารถติดต่อกับพระสุพรรณกัลยาผ่านนิมิต ต่อมาเป็นผู้อัญเชิญดวงวิญญาณของพระสุพรรณกัลยาจากพม่ากลับมายังไทย จากหนังสือ “ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา” (หลวงปู่โง่น โสรโย, 2541) หนังสือได้รับความนิยมในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ภาพพระสุพรรณกัลยาในนิมิตถูกถ่ายทอดเป็นภาพวาดบนปกหนังสือ ดังนี้

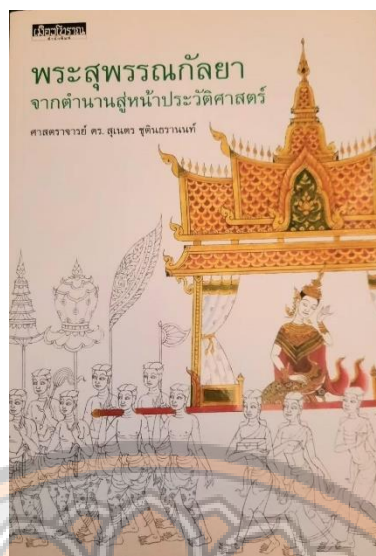
ภาพ 2 หน้าปกหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา หลวงปู่โง่น โสรโย

ตำนานพระสุพรรณกัลยาฉบับของหลวงปู่โง่นได้ยกระดับพระสุพรรณกัลยาจากสตรีผู้สูงศักดิ์ในประวัติศาสตร์ กลายเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องการเคารพผีเมืองของสังคมไทย สอดคล้องกับงานของวสุนธรา ยืนยง (2556) ศึกษาความเชื่อและวัฒนธรรมไทยจาก

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พบว่า พระนเรศวรและสถาบันพระมหากษัตริย์สะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ความเชื่อในเทวราชา เครื่องรางของขลัง และการบูชาผู้ล่วงลับ รวมทั้งพุทธพาณิชย์ที่มีการซื้อขายตามความเชื่อในพื้นที่ของพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวร และนุสรรา จิตตเกษม (2558) ศึกษากระบวนการสร้างความหมายให้กับรูปเคารพขนาดใหญ่ทางศาสนา พบว่า รูปเคารพนี้สะท้อนความเคารพในพุทธศาสนาและความเชื่อในผีโหราศาสตร์และพราหมณ์ ซึ่งการสร้างรูปเคารพใหญ่เป็นการแสดงตัวตนและความปรารถนาของผู้สร้างและผู้ศรัทธา เช่นเดียวกับการยกระดับพระสุพรรณกัลยาในตำนานพระสุพรรณกัลยาฉบับหลวงปู่โง่นที่กลายเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนความเชื่อในการเคารพผีเมืองของสังคมไทย และสังคมท้องถิ่นพิษณุโลก ว่า พระสุพรรณกัลยาจะยังคงอยู่ปกป้องรักษาบรรพชนรุ่นหลัง และความศรัทธาต่อสิ่งลี้ลับที่แพร่หลายในสังคมไทย กระแสศรัทธานี้ได้สร้างการยอมรับในพระสุพรรณกัลยาในฐานะเทพผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งยังคงมีอิทธิพลในหมู่ศิษย์ของหลวงปู่โง่นมาจนถึงปัจจุบัน และ ใน พ.ศ. 2530 มีการแพร่ภาพละครโทรทัศน์ทางไทยทีวีสีช่อง 3 เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดย คุณรัช นุญชอุวง นักแสดงหญิงรับบทเป็นพระสุพรรณกัลยา ได้รับการสนับสนุนการจัดสร้างจากกองทัพบก เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

5.1.2 ช่วงฟื้นฟูจิตวิญญาณและกระแสฟีเวอร์ (พ.ศ. 2542)

แพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ประธานกรรมการบริษัท กิฟฟารีน สกายไลน์ ยูนิตี้ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทำให้สังคมไทยกลับมารู้จักพระสุพรรณกัลยาอีกครั้ง ในฐานะตัวแทนของผู้หญิงที่ต้องเผชิญกับปัญหาชีวิตและวิกฤตเศรษฐกิจ แพทย์หญิงนลินีได้ทำการผลิตข้อความของความเสียสละและความเข้มแข็งจากเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา โดยใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการประกอบธุรกิจและต่อสู้ผ่านวิกฤตเศรษฐกิจฟองสบู่แตก จนสามารถนำพาธุรกิจไปสู่ความสำเร็จ แพทย์หญิงนลินียังสนับสนุนให้มีการวิจัยเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ซึ่งนำไปสู่การเผยแพร่หนังสือ “พระสุพรรณกัลยา: จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์” พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2542 สุเนตร ชุตินธรานนท์ (2562) นักวิชาการที่วิจัยเรื่องพระสุพรรณกัลยา ในมิติประวัติศาสตร์ ได้กล่าวถึงพระสุพรรณกัลยา ว่า “ผู้ที่เป็ idol ให้คุณหมอยืนหยัดสู้ชีวิตคือพระสุพรรณกัลยา...ความสำเร็จของคุณหมอนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่สวนกระแสกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น” และมีการแพร่ภาพออกอากาศทางโทรทัศน์เป็นละครเวที เรื่องพระสุพรรณกัลยา จัดขึ้นโดยมูลนิธิช่วยการสาธารณสุขในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (สุเนตร ชุตินธรานนท์, 2562) ปรากฏตามตัวอย่างภาพที่จะนำเสนอต่อไปนี้

ภาพ 3 หน้าปกหนังสือพระสุพรรณกัลยา: จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.สุเนตร ชุตินธรานนท์ พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2542

5.1.3 ช่วงก่อสร้างกระแส (พ.ศ. 2542 - 2546)

นักสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ปรากฏการณ์ศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยา เช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์และคนในสังคม ในฐานะผู้ส่งผ่านข้อเท็จจริงและข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ ในช่วง พ.ศ. 2542 - 2546 ว่าเรื่องของพระองค์ได้รับความสนใจจากผู้ชมอย่างกว้างขวางอย่างไร นอกจากนี้ เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยายังปรากฏในสื่อหลากหลายรูปแบบในช่วงเวลานั้น ได้แก่ ใน พ.ศ. 2542 นวนิยายไทยอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง พระพี่นางสุพรรณกัลยา ของ กาญจนา นาคนันทน์ ได้เล่าเรื่องราวที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างพระสุพรรณกัลยากับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระพี่นางสุพรรณกัลยาในเรื่องมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและช่วยเหลือสมเด็จพระนเรศวรในการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของแผ่นดิน นอกจากนี้ยังมีการพรรณนาถึงความรักชาติและความเสียสละของพระสุพรรณกัลยา ซึ่งเป็นการตีความและเพิ่มเติมรายละเอียดจากประวัติศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความรู้สึกของผู้อ่าน ใน พ.ศ. 2546 นวนิยายไตรภาคชุด “กษัตริยา” ผลงานของทมยันตี ตอน “แก้วกัลยา” เล่าถึงพระสุพรรณกัลยาในมุมมองที่มีความละเอียดและเข้าถึงตัวละครอย่างลึกซึ้งซึ่งพระสุพรรณกัลยาถูกนำเสนอในบทบาทของพระพี่นางที่มีความกล้าหาญและเข้มแข็งเป็นผู้หญิงที่มีความอดทนและมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับกองทัพของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เรื่องราวในตอน “แก้วกัลยา” มีการเล่าถึงชีวิตของ พระสุพรรณกัลยาก่อนที่จะได้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนพระนเรศวรในการกอบกู้แผ่นดินจากการรุกรานของพม่า พระสุพรรณกัลยาถูกมองว่าเป็นหญิงที่มีสติปัญญาและความรักใน

ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์มีการถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างพระสุพรรณกัลยา กับพระนเรศวรมหาราช ผู้เป็นทั้งพระพี่นางและผู้พระนเรศวรให้ความเคารพรัก พระสุพรรณกัลยาอยู่ในบทบาทของผู้หญิงที่มีความมุ่งมั่นในการกิจการปกป้องแผ่นดินและความรักที่มีต่อบ้านเมือง เป็นสิ่งที่สำคัญในเรื่องราวของนวนิยายไตรภาคชุดนี้ พระสุพรรณกัลยาไม่เพียงแต่เป็นตัวละครที่มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นตัวแทนของความแข็งแกร่งทางจิตใจ ความเสียสละ และการต่อสู้เพื่อความถูกต้อง นอกจากนี้ยังมีบทเพลงและบทกวีต่าง ๆ ที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อยกย่องพระสุพรรณกัลยาอย่างต่อเนื่อง การเผยแพร่เรื่องราวเหล่านี้ ไม่เพียงแต่สร้างความสนใจให้กับคนในสังคม แต่ยังช่วยส่งต่อเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาไปสู่คนรุ่นหลัง ทำให้เรื่องราวนี้ยังคงเป็นที่รู้จักและสืบทอดต่อมาในวงกว้าง ต่อมาบริษัทกันตนา ได้นำนวนิยายของทมยันตรี เรื่อง กษัตริยา ตอน แก้วกัลยาแห่งแผ่นดินมาดัดแปลงให้เข้ากับเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาเป็นละครโทรทัศน์แพร่ภาพออกอากาศทางช่อง 7 โดยมีคุณวรวิทย์ นิลคุหา รับบทพระสุพรรณกัลยา (วันชนะ ทองคำเภา, 2552)

5.1.4 ช่วงวิพากษ์ประวัติศาสตร์ (พ.ศ. 2542 - 2543)

กลุ่มนักประวัติศาสตร์ได้ชี้ให้เห็นถึงความคลุมเครือในกระแสศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในสังคมไทย โดยมองในฐานะตัวแทนทางวิชาการที่มีหน้าที่ชี้แนะและตรวจสอบความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ งานวิจัยและการศึกษาของนักประวัติศาสตร์อ้างอิงเอกสารหลักฐานสำคัญ ได้แก่ พงศาวดาร จดหมายเหตุของพม่าและไทย รวมถึงบันทึกจากต่างชาติ (พิมาน แจ่มจรัส, 2550) ซึ่งถูกนำมาใช้ในการจัดเสวนาในสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับปรากฏการณ์ศรัทธาดังกล่าว โดยเฉพาะการมีตัวตนของพระสุพรรณกัลยาที่ถูกตั้งคำถามจากนักวิชาการหลายท่านส่งผลให้เกิดความสับสนและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับตัวตนของพระสุพรรณกัลยา ปัญหาดังกล่าวได้กระตุ้นให้เกิดการเรียกร้องให้มีการทบทวนและชำระประวัติศาสตร์ใหม่ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องนี้

ใน พ.ศ. 2542 มีการจัดเสวนาเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ณ ศูนย์พม่าศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก และในช่วงเดือนสิงหาคมเดียวกัน ได้มีการสัมมนาวิชาการที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าราชวรดิฐ กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-พม่า ในงานสัมมนาดังกล่าว มิกกี ฮาร์ท (Myint Hsan Heart) นักวิชาการอิสระ ชาวพม่า ได้เสนอข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ทั้งไทยและพม่า ซึ่งระบุว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ และทรงประทับอยู่ที่เมืองหงสาวดีในพระราชวังของพระเจ้าบุเรงนอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2112 โดยทรงมีพระชนมายุ 17 พรรษา ในปีเดียวกันกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโครงการชำระประวัติศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปที่ตรงกันของนักวิชาการประวัติศาสตร์ไทยว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นสตรีที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ และไม่ใช่แค่เรื่องเล่า

จากตำนานแต่อย่างใด ต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2543 กรมศิลปากรได้จัดสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูล พระสุพรรณกัลยา และความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-พม่า และในเดือนกันยายนของปีเดียวกัน ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้จัดสัมมนาวิชาการในหัวข้อ “พระสุพรรณกัลยา... จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์”

ในขณะที่ พลับพลึง คงชนะ (2543) ตั้งข้อสังเกตว่า หลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นการเทิดทูนตัวบุคคลทำให้ยากต่อการวิพากษ์หรือท้าทายเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ซึ่งส่งผลให้คนไทยจำนวนมากพร้อมที่จะเชื่อเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาโดยไม่ได้แยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หรือตำนาน ทั้งที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยคือการสอนที่เน้นการท่องจำมากกว่าการวิเคราะห์หรือการใช้ความคิดเชิงวิพากษ์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ยังคงเน้นการเทิดทูนบุคคลสำคัญโดยมักมองข้ามการวิพากษ์หรือตั้งคำถามต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงความรู้จากอดีตสู่ปัจจุบัน การเรียนรู้แบบนี้ทำให้ยากที่จะเข้าใจถึงความซับซ้อนของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง

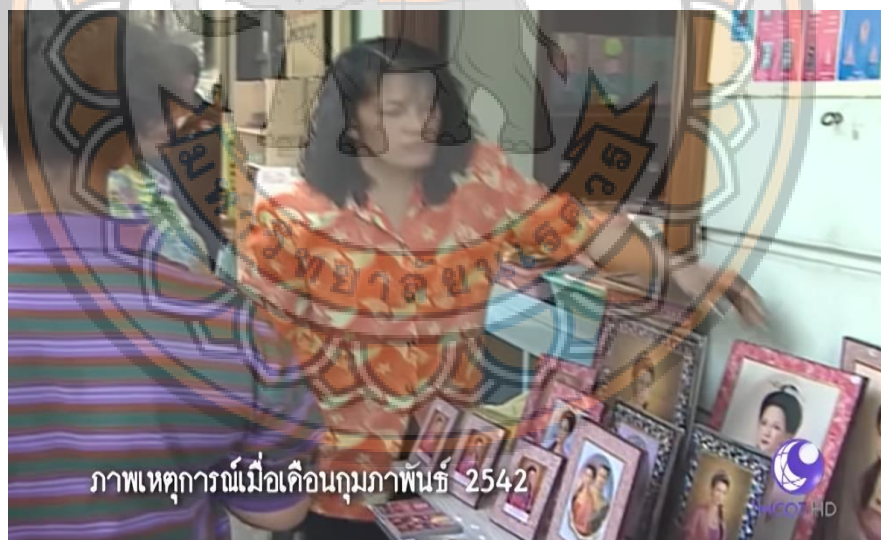
5.1.5 ช่วงภาพยนตร์ยิ่งใหญ่ (พ.ศ. 2550 - 2558)

จากภาพยนตร์ตำนานพระนเรศวรมหาราช ภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ กำกับ การแสดงโดยหม่อมเจ้าชาตรี เฉลิมยุคล ที่เริ่มฉายตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2550 - 2558 ภาพยนตร์เสนอเรื่องราวของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หนึ่งในกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของอาณาจักรอยุธยา และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในยุคพระองค์ ภาพยนตร์มีทั้งหมด 6 ภาค ได้แก่ ภาคหนึ่งองค์ประกันหงสา ภาคสองประกาศอิสรภาพ ภาคสามยุทธนาวี ภาคสี่ศึกนันทบุเรง ภาคห้ายุทธหัตถี และภาคหกอวสานหงสา ในแต่ละภาคมีเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาแทรกอยู่ตั้งแต่สมเด็จพระนเรศวรทรงพระเยาว์ ช่วงเวลาการหลบหนีจากการเป็นองค์ประกัน ช่วงเวลาการทำสงครามศึกสงคราม เพื่อประกาศอิสรภาพจนถึงการเสด็จสวรรคต ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับการยกย่องอย่างสูงด้านการถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ การสร้างฉากสงครามที่ยิ่งใหญ่ และการแสดงที่ทรงพลัง เป็นการนำเสนอสร้างภาพจำเรื่องราวประวัติศาสตร์ไทยในรูปแบบที่น่าสนใจและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ชม นักแสดงหญิงผู้รับบทพระสุพรรณกัลยา คือ คุณเกรซ มหาดำรงกุล

การนำเสนอบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในภาพยนตร์ ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สะท้อนถึงความเสียสละและความรักชาติของพระสุพรรณกัลยาได้อย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าพระสุพรรณกัลยาจะเป็นตัวละครรองที่แต่ก็มีความโดดเด่นและมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเคารพนับถือจากผู้ชม ภาพยนตร์ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในฐานะพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ผู้ที่พร้อมยอมเสียสละชีวิตเพื่อปกป้องอาณาจักรและความปลอดภัยของสมเด็จพระนเรศวร

ในภาคแรกของภาพยนตร์ พระสุพรรณกัลยาได้ถูกส่งไปเป็นองค์ประกันที่กรุงหงสาวดีพร้อมกับสมเด็จพระนเรศวร ซึ่งสะท้อนการทำหน้าที่ขัตติณาริสูงศักดิ์ที่ต้องเสียสละความสุขของพระองค์เพื่อความปลอดภัยของกรุงศรีอยุธยาและเพื่อป้องกันไม่ให้สมเด็จพระนเรศวรตกอยู่ในอันตรายจากการเป็นเชลยหรือถูกบีบบังคับ พระสุพรรณกัลยาจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของความจงรักภักดีและความรักชาติที่ไม่ยอมจำนนต่อสถานการณ์ใด ๆ การนำเสนอพระสุพรรณกัลยาในภาพยนตร์นั้นทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงความกล้าหาญและความยึดมั่นในอุดมการณ์เพื่ออาณาจักรและชาติบ้านเมือง อีกทั้งยังสร้างความประทับใจและเป็นการกระตุ้นให้คนไทยรุ่นหลังได้รู้จักและจดจำบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในประวัติศาสตร์ที่ไม่ควรลืม การใช้สื่อภาพยนตร์ในการถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างภาพจำและความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติอย่างมีอิทธิพล

ใน พ.ศ. 2560 รายการ “ข่าวดั่งข้ามเวลา: พระสุพรรณกัลยา ความรัก ศรัทธา แผ่นดิน” ที่เผยแพร่โดยสำนักข่าวไทย ออกอากาศในวันจันทร์ที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2560 เวลา 20.45 น. ทางช่อง 9 MCOT HD ปรากฏตามตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพ 4 พระรูปพระสุพรรณกัลยา จากสำนักข่าวไทย ข่าวดั่งข้ามเวลา พ.ศ. 2560

ภาพ 5 พระรูปพระสุพรรณกัลยา จากสำนักข่าวไทย ข่าวดังข้ามเวลา พ.ศ. 2560

ที่มา: <https://tna.mcot.net/tna-146836>

ในเวลาต่อมา มีนักแสดงหญิงอีกหลายท่านที่รับบทเป็นพระสุพรรณกัลยา อาทิเช่น พ.ศ. 2560 - 2562 คุณพจนมน นนทภา ในละครตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เดอะซีรีส์ และ คุณณิชากร อารีย์กุล ในละครจอมใจโยธยา ออกอากาศวันที่ 14 กุมภาพันธ์ - 14 มีนาคม พ.ศ. 2568 จากบทประพันธ์ของ คุณวรินทร์รา นาทองบ่อจรัส พัฒนวิรุณ

5.2 สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่กายภาพ

จากกระแสความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก ส่งผลทำให้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 - 2567 มีการสร้างพระรูปและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของพระสุพรรณกัลยาอย่างแพร่หลาย มากกว่า 20 แห่ง ในรูปแบบต่าง ๆ และมีการสร้างอย่างต่อเนื่องสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยา ปรากฏอยู่ตามลำดับเวลาดังต่อไปนี้

พระสุพรรณกัลยา ในจังหวัดพิษณุโลก

ภาพ 6 พื้นที่ที่มีการสร้างพระรูปและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก

ที่มา: ธัญวดี กำจัดภัย, 2567

1. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพอากาศที่ 3) อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2541
2. ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา ณ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2541
3. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2542

4. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ บริษัททวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก ของ ดร. สมไทย วงษ์เจริญ
ประธานบริหารบริษัททวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2543
5. สระว่ายน้ำสุพรรณกัลยา ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2544
6. สระพระสุพรรณกัลยา ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2544
7. อาคาร 4 ร่มเกล้าสุพรรณกัลยา ณ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2545
8. สวนเทิดพระเกียรติ พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศ
รถ ณ โรงเรียนญาณนเรศวรพัฒนาพิทยาคม ตำบลท่างาม อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ
พ.ศ. 2545
9. สะพานสุพรรณกัลยา เป็นสะพานข้ามแม่น้ำน่านเชื่อมระหว่างวัดจันทร์ตะวันออก และ
วัดจันทร์ตะวันตก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2548
10. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วิหารวัดโพธิญาณ ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2550
11. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดตาลสุวรรณ ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2554
12. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดหอกลอง ตำบลหอกลอง อำเภอพรหมพิราม
จังหวัดพิษณุโลก ประดิษฐานเมื่อวันศุกร์ที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2554
13. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
สร้างเมื่อ พ.ศ. 2555
14. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ พลับพลานฤทัยนเรศวร 5 พระองค์วัดนางพญา
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2558
15. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ พระตำหนักภักดินเรศวร วัดบึงกระดาน
ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2559
16. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ พุทธมณฑล ตำหนักพระนเรศ อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ พ.ศ. 2559
17. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดเทพกษุธร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ
พ.ศ. 2560
18. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดโบสถ์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก สร้างเมื่อ
พ.ศ. 2566

19. พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจุฬามณี อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

20. พระรูปพระสุพรรณกัลยา (ภาพวาด) ณ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร ชั้น 3 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษาพบรูปแบบการสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก มีทั้งพระรูปประทับยืนและนั่ง ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบที่ 1 เป็นพระรูปประทับยืน

1.1 พระรูปประทับยืนพระองค์เดียว พระหัตถ์ยืนเท้าสละว ปรากฏที่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา ณ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

1.2 พระรูปประทับยืน พระหัตถ์วางข้างลำตัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ พระอนุชา ปรากฏที่ วิหารวัดโพธิญาณ และสวนเทิดพระเกียรติพระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ ณ โรงเรียนญาณนเรศวรพัฒนาพิทยาคม วิหารวัดโพธิญาณ

1.3 พระรูปประทับยืน พระหัตถ์ขวาลือพัด พร้อมด้วยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ พระอนุชา ปรากฏที่ วัดโบสถ์

1.4 พระรูปประทับยืน พระหัตถ์ขวาลือพัดกับพระราชธิดา พร้อมด้วยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ปรากฏที่ พระตำหนักภักดินเรศวร

2. รูปแบบที่ 2 เป็นพระรูปประทับนั่ง

2.1 พระรูปประทับนั่งพระองค์เดียว ปรากฏที่ พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก

2.2 พระรูปประทับนั่ง พร้อมด้วยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ปรากฏที่ บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก

2.3 พระรูปประทับนั่งพร้อมด้วยพระราชวงศ์ ประกอบด้วย พระมหาธรรมราชา พระราชบิดา พระวิสุทธิกษัตริ์ พระราชมารดา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ พระอนุชา ปรากฏที่ วัดตาลสุวรรณ พลับพลาณหฤทัยนเรศวร 5 พระองค์ วัดนางพญา พุทธมณฑล ตำหนักพระนเรศ และวัดเทพกฤษ

นอกจากพระรูปที่เป็นปฏิมากรรมต่าง ๆ ตามสถานในจังหวัดพิษณุโลกแล้ว ยังปรากฏสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลาย ได้แก่ คาถาบูชา ปฏิทิน เครื่องรางของขลัง หนังสือการ์ตูน ตลอดจนถึงบทเพลงและคำจารึกถึงพระประวัติของพระสุพรรณกัลยา

ในการบูชาพระสุพรรณกัลยานั้น ผู้บูชาจะต้องตั้งนะโมสามจบ คือ การกล่าวคำ "นโม ตัสสะ ภควโต อระหะโต สัมมาสัมพุทธะ" สามครั้ง เป็นการทำความเคารพและน้อมรับพระรัตนตรัย ได้แก่

พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ แล้วกล่าวคำบูชาว่า “เอหิภุโต มหาภุโต สมะนุสโส สะเทวะโก กะโรหิ เทวะทิตานัง อาคัจเฌยยะ อาคัจฉาหิ เอหิวิญญานะ สุพรรณกัลลเยชา เทวะทิตา อาคัจเฌยยะ อาคัจฉาหิ มานิมามา” และตั้งจิตอธิษฐานสิ่งที่ปรารถนา เพื่อให้บรรลุสิ่งที่ปรารถนา คำบูชานี้เป็นคำในภาษาบาลีที่มีความหมายเกี่ยวกับการเรียกขานและเชิญชวนวิญญานหรือเทพเจ้า โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ซึ่งแปลความหมายได้ว่า “จงมาเถิด พระภุโต ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้เป็นสมณะ ผู้เป็นเทวะ จงมารับการเชิญจากเรา จงมาเถิด วิญญานของพระสุพรรณกัลยา เทพผู้ทรงอำนาจ จงมาเถิด ขอให้ท่านมาหาเราเถิด จงมาให้การคุ้มครองแก่เรา เพื่อให้เราได้รับการปกป้องและโชคดี” คำบูชาเป็นการขอให้วิญญานของพระสุพรรณกัลยา หรือเทพที่มีอำนาจมาอยู่ใกล้และให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตามความเชื่อและการบูชาในพื้นที่ที่มีพระรูปพระสุพรรณกัลยา

เมื่อวิเคราะห์ การบูชาพระสุพรรณกัลยาผ่านคำบูชาภาษาบาลีตามแนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรมของ Barthes จะเห็นว่า การกล่าวคำบูชาไม่เพียงแต่เป็นการขอความช่วยเหลือ แต่ยังเป็นการสร้างและถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมที่มาจากความเชื่อในจิตวิญญานและอำนาจเหนือธรรมชาติของผู้บูชา คำบูชาที่กล่าวถึงการเชิญพระสุพรรณกัลยาและการตั้งจิตอธิษฐาน สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลกวิญญาน ซึ่งผู้บูชามีความเชื่อว่า พระสุพรรณกัลยามีอำนาจในการคุ้มครองและช่วยเหลือชีวิตของผู้บูชา เสริมสร้างความมั่นใจและความหวังในการบรรลุสิ่งที่ปรารถนา พระสุพรรณกัลยาในบทบูชาจึงเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจที่สามารถช่วยเหลือความต้องการทางจิตใจ ของมนุษย์ที่มองหาความคุ้มครองและการสนับสนุนจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่าตัวเอง คำบูชา พระสุพรรณกัลยาดังภาพ

ภาพ 7 คำบูชาพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

ตัวอย่าง ผู้มีจิตศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาได้จัดทำปฏิทินปีใหม่ที่มีภาพพระสุพรรณกัลยา เพื่อแจกจ่าย เสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธีบวงสรวงและประชาชนทั่วไปที่วัดจันทร์ ตะวันออก ดังนี้

ภาพ 8 ปฏิทินสวัสดีปีใหม่พระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

เครื่องรางของขลัง ได้แก่ เหรียญ ที่ห้อยไว้ในรถยนต์ ยันต์ ที่มีภาพหรือสัญลักษณ์ของ พระสุพรรณกัลยา เพื่อให้ผู้มีความสนใจและศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาได้เช่าบูชาไปใช้เป็นเครื่องราง ของขลังในการเสริมโชคลาภหรือความเป็นสิริมงคลคุ้มครองให้ปลอดภัย ปรากฏตามสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดจันทร์ตะวันออก เป็นต้น

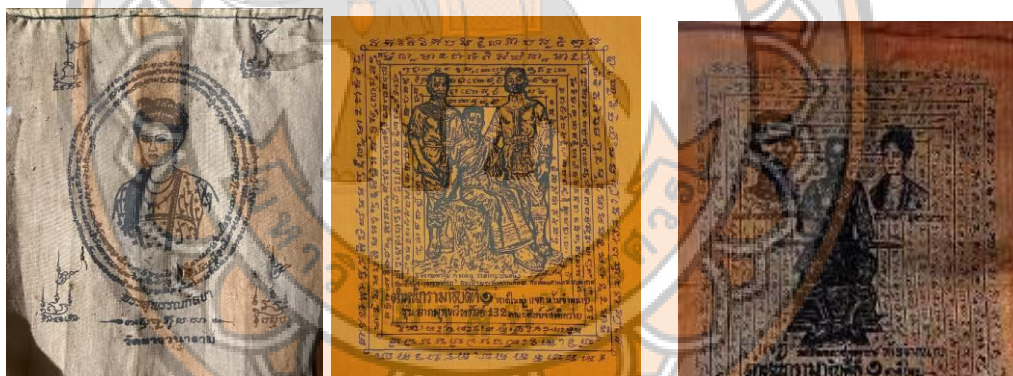
ภาพ 9 เหรียญพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 10 ที่ห้อยหน้ารถยนต์ ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 11 ผ้ายันต์ติดอยู่ตามร้านค้าและบ้านเรือน จังหวัดพิษณุโลก

นอกจากนี้ยังมีการประพันธ์บทเพลง คณานันท์ที่เขียนขึ้นจากพระรูปหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลกเพื่อรำลึกถึงพระสุพรรณกัลยา ความว่า

...เอกองค์กษัตริย์ ทรงพลีชีพเพื่อชาติไทย พระสุพรรณกัลยาอมเสียสละเรือนกาย
สร้างวีรกรรมยิ่งใหญ่ ล้ำค่าในธานี สละพระองค์ ทนทุกข์แทนราชภู่ สุดอนาถโศกเศร้ายอม
พลัดถิ่น วันเดือนเคลื่อนคล้อยน้ำตาหลังริน トラบจนสิ้นมิกกลับมาชีวาวย พระสุพรรณกัลยา
พระคุณล้นฟ้า เหนือยิ่งมิ่งมอญไทย ลูกหลานศรัทธาพระองค์สุดหัวใจ ไทยคือไทยเพราะ

พระองค์ ทรงนำมา ขอรำลึกบันทึกจดจำ วีรกรรมเทิดไว้ทั่วหล้า ทรงยังอยู่ในใจไทยประชา
พระสุพรรณกัลยา สถิตชั่วนิรันดร์

(พระมหาธนาศักดิ์ จินตทวี, 4 กุมภาพันธ์ 2564)

หมายเหตุ: เพลงดังกล่าว ได้รับการเรียบเรียง บันทึกเสียง ขับร้องและเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ เมื่อวันที่
30 มิถุนายน พ.ศ. 2567

ทั้งยังพบหนังสือการ์ตูนที่เกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ณ ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมสาธิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร อีกหลายรูปแบบ ปรากฏตามภาพ 12 และ 13 ดังนี้

ภาพ 12 หนังสือการ์ตูนความรู้ ชุด วีรชนไทย พระสุพรรณกัลยา โดย สำนักพิมพ์ E.Q. Plus

ภาพ 13 หนังสือการ์ตูน พระสุพรรณกัลยา

ยิ่งไปกว่านั้น พระนามของพระสุพรรณกัลยาถูกนำไปใช้ตั้งเป็นชื่อในสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ สะพาน ถนน อาคาร ห้องประชุม สระว่ายน้ำ และสระน้ำ การเลือกพระนามของพระสุพรรณกัลยา มาเป็นชื่อสถานที่ต่าง ๆ เป็นการใช้สัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ โดยเฉพาะในฐานะที่พระสุพรรณกัลยาเป็นพระพี่นางของ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นเทพและความเป็นมนุษย์ พระสุพรรณกัลยา ไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการรักษาและปกป้องแผ่นดินไทย การใช้พระนามของพระสุพรรณกัลยาในการตั้งชื่อสถานที่เหล่านี้จึงไม่เพียงแต่เป็นการแสดงความเคารพและยกย่องพระองค์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงภาพลักษณ์ของอำนาจการคุ้มครอง และความศักดิ์สิทธิ์ การตั้งชื่อสถานที่ด้วยพระนามของพระสุพรรณกัลยาจึงช่วยเสริมสร้างความเคารพในสถาบันกษัตริย์และอำนาจของราชวงศ์ พระสุพรรณกัลยาในฐานะพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของการเชื่อมโยงระหว่างความเป็นเทพ และความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความยิ่งใหญ่และความภาคภูมิใจของชาติไทย การตั้งชื่อสถานที่เหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกรักเคารพและศรัทธาต่อสถาบันกษัตริย์

ตามแนวคิดของ Barthes สัญลักษณ์ต่าง ๆ ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความหมายในระดับของการสื่อสารแต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างและยืนยันอำนาจ การนำพระนามของพระสุพรรณกัลยามาใช้ในชื่อสถานที่จึงเป็นการแสดงถึงการยอมรับและการเสริมสร้างอำนาจเหนือธรรมชาติที่เชื่อมโยงกับพระราชวงศ์ การตั้งชื่อสถานที่ในลักษณะนี้เป็นการ เชิญชวนปลั่งบวัก และการคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนถึงความเชื่อที่ว่าผู้มีพระนามในสถานที่นั้น ๆ จะช่วยให้สถานที่นั้นมีความสำคัญ และได้รับการคุ้มครองจากสิ่งที่เหนือกว่ามนุษย์ เช่น สะพานหรือถนนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน การส่งเสริม ความศรัทธา และการเคารพในสถาบันกษัตริย์ ปรากฏตามภาพดังต่อไปนี้

ภาพ 14 สะพานสุพรรณกัลยา เป็นสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน เชื่อมระหว่างวัดจันทร์ตะวันออก และวัดจันทร์ตะวันตก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

ภาพ 15 สะพานน้ำสุพรรณกัลยา ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 22 มีนาคม 2564

ภาพ 16 สระสุพรรณกัลยา ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 22 มีนาคม 2564

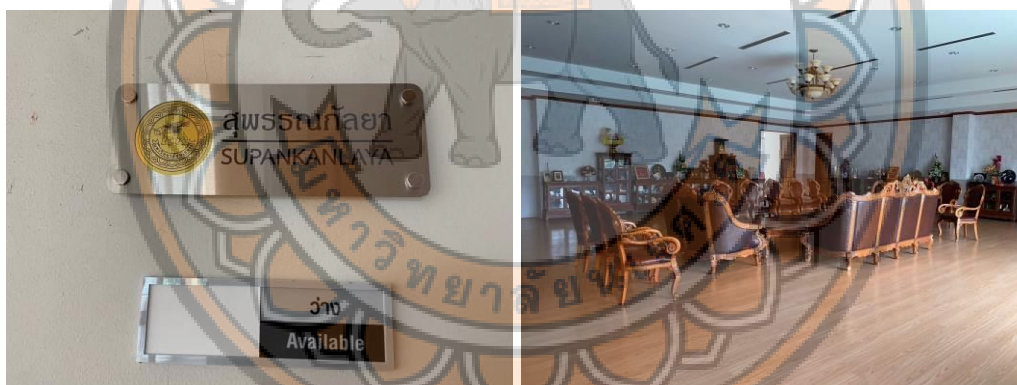
ภาพ 17 อาคาร 4 ร่มเกล้าสุพรรณกัลยา ณ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 มีนาคม 2564

ภาพ 18 ถนนพระสุพรรณกัลยา ซอย 1 อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2566

ภาพ 19 ห้องประชุมสุพรรณกัลยา ชั้น 3 ตึกสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 ตุลาคม 2567

จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2567 ผู้วิจัยพบว่า มีการสร้างสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามการนำเสนอสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในที่นี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่อำเภอเมืองพิษณุโลกเพราะเป็นพื้นที่ที่มีกระแสความเชื่อความศรัทธาในพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ทางกายภาพที่มีพระรูปของพระสุพรรณกัลยาตั้งอยู่ จำนวน 6 พื้นที่ ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระ

พระนเรศวรมหาราช (กองทัพภาคที่ 3) วัดจันทร์ตะวันออก โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี สมาคมสตรีศรีสองแคว และบริษัทวังษ์พาณิชย์ พิษณุโลก ดังต่อไปนี้

ภาพ 20 พื้นที่ศึกษาพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก

ที่มา: ธัญวดี กำจัดภัย, 2566

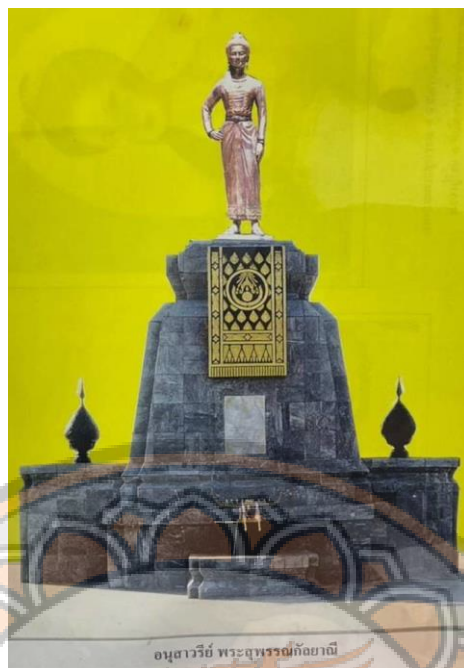
5.2.1 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพภาคที่ 3) อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2541 เป็นพื้นที่แรกที่มีการก่อสร้างพระรูปของพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก โดยสร้างในค่ายทหารที่มีความสำคัญของเมืองพิษณุโลก และตั้งอยู่ติดกับพระราชวังจันทร์ สถานที่ประสูติของพระสุพรรณกัลยา

ค่ายสมเด็จพระนเรศวรเริ่มก่อสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เพื่อเป็นที่ตั้งของหน่วยทหารและเป็นฐานทัพหลักของกองทัพภาคที่ 3 ครอบคลุมพื้นที่ในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย ค่ายสมเด็จพระนเรศวรถูกจัดวางในตำแหน่งที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ทำให้ค่ายมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนภารกิจทางทหารในด้านการปกป้องประเทศและการรักษาความมั่นคงในพื้นที่ภาคเหนือและชายแดน นอกจากนี้ค่ายนี้ได้รับการตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งกรุงศรีอยุธยา ผู้ทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยจากอำนาจต่างชาติในช่วงสมัยอยุธยา และเป็นผู้ที่ได้พระราชทานนโยบายด้านการทหารที่สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย (พิพิธภัณฑ์ทหารกองทัพภาคที่ 3 ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, 2567)

การก่อสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยา นำโดยหลวงปู่โง่น โสรโย ภายใต้การสนับสนุนจากผู้บัญชาการกองทัพอากาศที่ 3 ที่ดำรงตำแหน่งในขณะนั้น การสร้างพระรูปนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เป็นสัญลักษณ์ของความเคารพและยกย่องในพระเกียรติคุณของพระพี่นางสุพรรณกัลยาที่ทรงมีความเสียสละและปกป้องบ้านเมือง โดยเฉพาะในด้านการสนับสนุนและเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของอาณาจักรอยุธยา 2) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างราชวงศ์อยุธยาและพันธมิตร รวมถึงการส่งเสริมและปกป้องการปกครองของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 3) ส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในประวัติศาสตร์ไทยให้กับประชาชนและทหารที่มาศึกษาในค่ายสมเด็จพระนเรศวร ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “พระสุพรรณกัลยาได้รับการอัญเชิญเข้ามาในค่ายทหารโดยหลวงปู่โง่นที่มีนิมิตว่าพระสุพรรณกัลยาต้องการมาอยู่ในพื้นที่นี้ ท่านเข้ามาพูดคุยกับผมใช้เวลาไม่นาน ผมก็ตอบตกลง” (สมชาติ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

ฐานที่ตั้งพระรูปพระสุพรรณกัลยาได้รับการออกแบบให้เหมือนกันกับของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถพระอนุชาที่มีเดิมอยู่แล้ว ส่วนรูปแบบการสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาได้มาจากหลวงปู่โง่น โสรโย เป็นรูปยืน พระหัตถ์ขวาทำสรวเอวหล่อเนื้อทองเหลืองและทองแดง สร้างด้วยความประณีต ลงรักปิดทองประดับด้วยอัญมณีที่เป็นสมบัติของพระสุพรรณกัลยาตั้งแต่อดีตชาติ งบประมาณในการก่อสร้างได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการบริจาคจากประชาชนทั่วไป การก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2541

ภาพ 21 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

พระรูปพระสุพรรณกัลยามีพิธีเปิดที่จัดขึ้นอย่างสมพระเกียรติในวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 โดยมี พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร ผู้บัญชาการทหารบกเป็นประธานในพิธีเปิด และทำพิธีอัญเชิญพระรูปหล่อพระสุพรรณกัลยาขึ้นบนแท่นอนุสาวรีย์ โดยมีแม่ทัพภาคที่ 3 และทหารกองเกียรติยศเข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียงกัน ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดพิษณุโลก

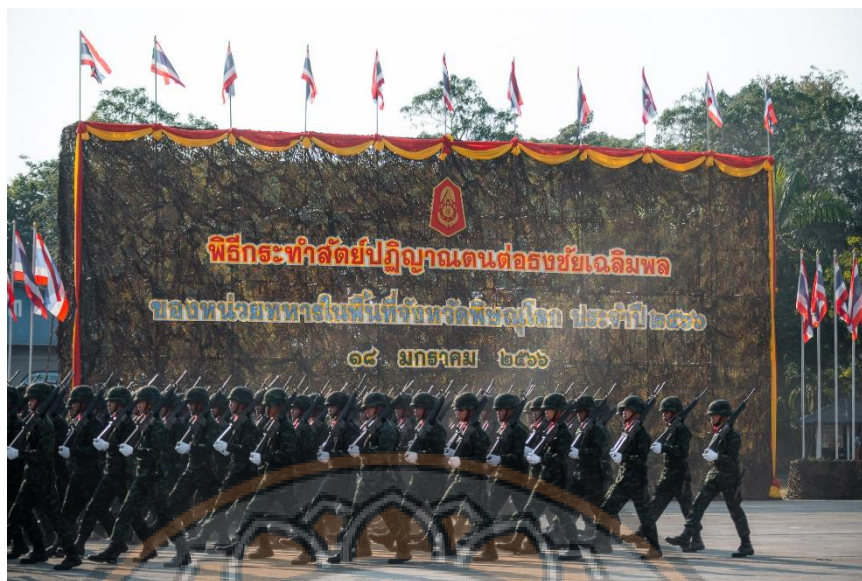
ในเวลาต่อมาพระรูปของพระสุพรรณกัลยาในค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้กลายเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวพิษณุโลกและบุคคลทั่วไป เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์แห่งความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความรักชาติ แม้กระทั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ในขณะนั้น) เมื่อเสด็จพระราชดำเนินมาปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ใน พ.ศ. 2562 ยังได้มาทรงวางพวงมาลัยถวายราชสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา (ศูนย์ประชาสัมพันธ์ กองทัพอากาศที่ 3, 2562)

ภาพ 22 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินปฏิบัติพระราชกรณียกิจในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันศุกร์ที่ 25 มกราคม 2562

ที่มา: <https://shorturl.asia/siam5>

ค่ายสมเด็จพระนเรศวร กองทัพภาคที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก จะจัดพิธีบวงสรวงร่วมกับวันกองทัพไทย ในวันที่ 18 มกราคม ของทุกปี เพื่อระลึกในวาระที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาของพม่า และทรงมีชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชา โดยถือเอาตามการคำนวณจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ระบุว่า พระองค์กระทำยุทธหัตถี ในวันจันทร์ แรม 2 ค่ำ เดือนยี่ ปีมะโรง จ.ศ. 954 คำนวณได้ ตรงกับวันที่ 18 มกราคม 2135 กองทัพภาคที่ 3 จึงได้ประกอบพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล เนื่องในวันกองทัพไทย ณ ลานอเนกประสงค์ ค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของอดีตวีรมหากษัตริย์ และเหล่าทหารที่ได้เสียสละชีวิต เพื่อปกป้องรักษาอธิปไตย และแผ่นดินไทย ทั้งยังเป็นวันที่ทหารใหม่ทุกคน จะได้แปลงสังฆะจากปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลอันศักดิ์สิทธิ์ แสดงถึงความพร้อมเป็นทหารของชาติโดยสมบูรณ์ที่มีเกียรติศักดิ์ศรี และอุดมการณ์อันแน่วแน่ มีระเบียบวินัยและความสง่างาม พร้อมทั้งเป็นการย้ำเตือนให้ทหารทุกคนได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่เพื่อประเทศชาติ และประชาชน (กองกำลังพล กองทัพภาคที่ 3, 2566) ปรากฏดังคำสัมภาษณ์ของอดีตแม่ทัพภาคที่ 3 กล่าวว่า “ปกติทุกปีในวันกองทัพไทยค่ายนเรศวรก็จะจัดทำพิธีร่วมกันทั้งสามพระองค์อยู่แล้วแต่จะให้ความสำคัญไปที่สมเด็จพระนเรศวรมากที่สุด”(สมชาติ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 23 กิจกรรมจากเว็บไซต์ของกองกำลังพล กองทัพภาคที่ 3 เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2566

ที่มา: <https://shorturl.asia/Ypkol>

5.2.2 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2555 ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของวัด

วัดจันทร์ตะวันออกตั้งที่ถนนสังฆบูชา ตำบลในเมือง อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก ติดกับเชิงสะพานสุพรรณกัลยาที่เชื่อมต่อกับถนนคนเดินของจังหวัดพิษณุโลก ในทุกเย็นของวันเสาร์จะมีร้านค้ามาตั้งและผู้คนมาเดินซื้อของ วัดจันทร์ตะวันออก มีประวัติการก่อตั้งมายาวนานตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2276 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยในอดีตเคยเป็นสถานที่ตั้งทัพ เนื่องจากที่ตั้งของวัดอยู่ริมแม่น้ำน่าน นอกจากนี้ วัดจันทร์ตะวันออกยังเป็นสถานที่ตั้งของสหกรณ์วัดจันทร์ ซึ่งเป็นสหกรณ์แห่งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2459

การริเริ่มโครงการการสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยา เกิดขึ้นจากความร่วมมือของพระครูพิพิธพัฒนานุยุต รองเจ้าอาวาสวัดจันทร์ตะวันออก พร้อมด้วยพระมหาธนศักดิ์ จินตทวี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร พลเอก ศิริ ทิวะพันธ์ และบุคคลสำคัญอื่น ๆ ซึ่งได้จัดตั้งโครงการดังกล่าวเพื่อระลึกถึงพระรูปพระสุพรรณกัลยา โดยได้ดำเนินการก่อสร้างพระพุทธรูปปาง นาคปรก และพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร พระสุพรรณกัลยา ซึ่งได้รับการเฉลิมพระนามว่า “พระพุทธรูปสุพรรณมัจฉินทรวีรภิกษุ” โดยใช้เวลาในการก่อสร้างระหว่างวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ถึงวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2556 รวมงบประมาณทั้งสิ้น 1,550,000 บาท การก่อสร้างพระรูป พระสุพรรณกัลยาได้เสร็จสมบูรณ์และได้รับการเฉลิมฉลองในงานสมโภชพระรูปพระสุพรรณกัลยา

ใน พ.ศ. 2558 ซึ่งในโอกาสนี้ได้จัดทำหนังสือ “สร้อยกัลยา สมเด็จพระสุพรรณกัลยา” ขึ้นเป็นที่ระลึก ภายในหนังสือมีการรวบรวมพระราชประวัติของพระสุพรรณกัลยา ประวัติการสร้างพระรูป และประวัติวัดจันทร์ตะวันออก (พระครูพิพิธพัฒนานุยุต และพระมหาธนศักดิ์ จินตกี, 2558)

...การสร้างพระสุพรรณกัลยาเริ่มในช่วงที่ ผู้ว่าชีควาย มาอยู่พิษณุโลก [ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกช่วงนั้นเป็นคนพิจิตร แต่ท่านมีภาพลักษณ์ของคนท้องถิ่น คือความเป็นลูกทุ่ง และมีภาพจำคือท่านชีควายและมีสี้นำไปเผยแพร่-ผู้วิจัย] การที่มาสร้างที่วัดจันทร์ก็อาจเกี่ยวกับที่มีสะพานพระสุพรรณกัลยาตั้งอยู่ก่อนด้วย

(สมควร นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

จากคำสัมภาษณ์ของรองเจ้าอาวาสวัดจันทร์ตะวันออก ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาสะท้อนว่าผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกในขณะนั้นเห็นถึงความสำคัญของการสร้างที่อาจเกี่ยวข้องกับการมีอยู่ของสะพานสุพรรณกัลยาก่อนหน้านั้นแล้ว รวมถึงการจัดทำพิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยาที่ทางวัดจันทร์ตะวันออกร่วมกับชุมชนวัดจันทร์ตะวันออกเป็นประจำทุกปีในเดือนธันวาคม ในพิธีจะมีบุคคล กลุ่มบุคคลในท้องถิ่นมาเข้าร่วมอย่างมากมาย โดยเฉพาะกลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแควที่จะมาร่วมงานเป็นประจำทุกปี ปรากฏดังคำสัมภาษณ์ของคุณสมศรีข้าราชการบำนาญกระทรวงสาธารณสุขดำรงตำแหน่งนายกสมาคมสตรีศรีสองแคว กล่าวว่า

...ได้เข้าร่วมกิจกรรมการสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก โดยเฉพาะในวัดจันทร์ตะวันออกและค่ายทหาร ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการบวงสรวงและสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาอย่างต่อเนื่อง ปีนี้ก็นำนางรำมาร่วมรำถวาย

(สมศรี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

สอดคล้องกับคุณสมสวยข้าราชการครูบำนาญที่ทำหน้าที่เป็นอุปนายกคนที่ 1 ของสมาคมสตรีศรีสองแคว กล่าวว่า

...สมาคมไม่ได้จัดสร้างพระรูปเอง แต่ได้เข้าร่วมพิธีที่มีการบวงสรวงพระสุพรรณกัลยาที่วัดจันทร์ตะวันออกเป็นประจำทุกปี

(สมสวย นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

จากคำสัมภาษณ์พบว่า พิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยาที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีของ วัดจันทร์ตะวันออกไม่ใช่เพียงแค่พิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังแสดงถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มสตรีในชุมชน ได้แก่ สมาคมสตรีศรีสองแควที่ร่วมนำการแสดงรำถวายพระสุพรรณกัลยาแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือและความเคารพที่ชุมชนท้องถิ่นมีต่อสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยา

ในการจัดพิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยาที่วัดจันทร์ตะวันออก นอกจากจะเป็นการร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และประชาชน แล้ว ในพิธีกรรมดังกล่าว จะมีพระสงฆ์ของวัดจันทร์ตะวันออกเป็น ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และส่วนมาก ดร. สมไทย วงษ์เจริญ ศิษย์ใกล้ชิดหลวงปู่โง่น จะเป็นผู้นำในการประกอบพิธี นอกจากนี้ในแต่ละปีจะมีเจ้าภาพหลักจากจังหวัดต่าง ๆ ทั้งใกล้เคียงและไกลเปลี่ยนกันมาเป็นผู้จัดเครื่องพิธี ตลอดจนจัดหาผู้ประกอบพิธีมาดำเนินการหลังเสร็จสิ้นพิธีทางศาสนา ลักษณะของเครื่องพิธีบวงสรวงเป็นไปตามเครื่องพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วไปที่ปฏิบัติกัน ได้แก่ พานบายศรี และดอกไม้ เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และการเคารพ รูป ช่วยดึงดูดพลังศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อมต่อกับเทพเทวดา เทียน สื่อถึงการขอพรจากเทพเจ้าผ่านแสงสว่าง อาหารคาวหวาน และผลไม้ สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์และการขอพรให้ชีวิตมีความสุข ความเจริญ และไม่มี ความขาดแคลน โดยเฉพาะมะม่วงเปรี้ยวที่มีการเล่าต่อกันมาว่าเป็นผลไม้ที่พระสุพรรณกัลยาทรงโปรดเสวย อีกทั้งยังมีการนำชุดเครื่องประดับและผ้าสไบ จัดใส่พานไว้เพื่อทำการเปลี่ยนเครื่องทรง ทุกครั้งที่มีการจัดพิธีบวงสรวง พิธีกรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความศักดิ์สิทธิ์และเชื่อมโยงระหว่างโลกมนุษย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนถึงความเคารพในพระสุพรรณกัลยาว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเชื่อในพลังที่ช่วยคุ้มครองและนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ชีวิตของผู้เข้าร่วมพิธีบวงสรวง

ภาพ 24 การรำถวายในพิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 23 ธันวาคม 2566

ภาพ 25 พิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 27 ธันวาคม 2562

ภาพ 26 พิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 26 ธันวาคม 2563

5.2.3 ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา ณ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2541

ภาพ 27 ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา ถูกสร้างประมาณ พ.ศ. 2541 หลังจากโรงเรียนย้ายจากพระราชวังจันทน์ มาบึงแก่งใหญ่ ที่อยู่แถบชานเมืองพิษณุโลก ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา ตั้งอยู่ด้านหน้าขวาของทางเข้าโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม บนถนนเลี้ยวเมืองพิษณุโลก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 126 (ถนนเลี้ยวเมือง-วงแหวนทิศตะวันตก) ใกล้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ส่วนทะเลแก้ว มีเนื้อที่ 339 ไร่ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมเป็นโรงเรียนชายประจำจังหวัดพิษณุโลก และเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ถูกกำหนดจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานให้เป็นโรงเรียนมาตรฐานระดับสากล เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษา ปีที่ 1-6

โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมแรกก่อตั้งอยู่บริเวณ วัดนางพญา และศาลาโรงโขนของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ต่อมาย้ายไปตั้งบริเวณวัดราชคฤห์ (ด้านทิศตะวันออกของวัดนางพญา ปัจจุบันเป็นโรงเรียนจำการบุญ) และย้ายโรงเรียนอีกครั้งไปตั้งบริเวณโรงเรียนฝึกหัดครูมูลพิษณุโลกพิทยาคม เดิม คือ เขตพระราชวังจันทน์และเขตพระราชฐานสระสองห้อง หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ทางราชการยกเลิก “มณฑล” เป็นเปลี่ยน “จังหวัด” ชื่อโรงเรียนจึงเปลี่ยนเป็น “โรงเรียนประจำจังหวัดพิษณุโลก” ต่อมากระทรวงศึกษาธิการตั้งชื่อเฉพาะขึ้นใหม่เป็น “โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม” มาจนกระทั่งปัจจุบัน ภายในโรงเรียนเป็นที่ตั้งของศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นที่เคารพสักการะและเป็น

ความภูมิใจของชาวพิษณุโลก ใน พ.ศ. 2537 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จนำ คณะทหารและนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าทัศนศึกษาบริเวณพระราชวังจันทน์ทรงมี พระราชดำริให้อนุรักษ์เป็นโบราณสถานและจัดทำเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ โดยให้หาสถานที่จัดตั้ง โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมในสถานที่แห่งใหม่ คือ บริเวณบึงแก่งใหญ่ (หนังสือ 100 ปี โรงเรียน พิษณุโลกพิทยาคม, 2542)

ใน พ.ศ. 2548 โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม มีการสร้างอาคารเรียน จำนวน 12 หลัง ประกอบด้วย อาคาร 1 อาคารวังจันทน์ อาคาร 2 อาคารร่มเกล้านครสวรรค์ อาคาร 3 อาคารร่มเกล้า เอกาทศรถ อาคาร 4 อาคารร่มเกล้าสุพรรณกัลยา อาคาร 5 อาคารร่มเกล้ามหาธรรมราชา อาคาร 6 อาคารร่มเกล้าวิสุทธิกษัตริย์ อาคาร 7 อาคารโรงงานอาชีพและเทคโนโลยี อาคาร 8 อาคารงาน เกษตร อาคาร 9 อาคารงานบ้าน อาคาร 10 อาคารดนตรีไทยและนาฏศิลป์ อาคาร 11 อาคารดนตรี สากล อาคาร 12 อาคารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (หนังสือ 100 ปี โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม, 2542)

ในวันที่ 18 มกราคม เป็นวันที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงกระทำยุทธหัตถี ได้ชัยชนะเหนือพระมหาอุปราชา โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม จัดประกอบพิธีบวงสรวงดวง พระวิญญาณสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เนื่องในวันกองทัพไทย ณ พระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระนเรศวร เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ แสดงความจงรักภักดีและน้อมรำลึกในพระมหา กรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ทรงประกาศอิสรภาพ กอบกู้แผ่นดินไทยไม่ให้ ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ณ พระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช โรงเรียนพิษณุโลก พิทยาคม คณะผู้บริหารคณะครูและนักเรียนเข้าร่วมพิธีโดยพร้อมเพรียง ทั้งยังมีการบวงสรวงศาล สมเด็จพระนเรศวรที่มีพระรูป ของพระมหาธรรมราชา พระวิสุทธิกษัตริย์ พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระ นเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ พร้อมกันไปด้วย ปราบภูตัง คำสัมภาษณ์ของ คุณสมไทยดีดีข้าราชการครูบำนาญที่เคยสอนวิชาฟิสิกส์ที่โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม กล่าวว่า

...โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมไม่มีการสร้างพระรูปของพระสุพรรณกัลยาโดยตรง แต่มีการสักการะและบวงสรวงพระนเรศวรเป็นหลัก โดยมีการจัดกิจกรรมสำคัญในทุกปี... ไม่ทราบชัดว่าใครเป็นผู้นำพระรูปของพระสุพรรณกัลยามา แต่เข้าใจว่ามีการอัญเชิญมา หลายพระองค์โดยไม่ได้ขออนุญาตในช่วงแรก ภายหลังได้รับการอนุญาตจากผู้อำนวยการ โรงเรียนในยุคนั้น

(สมไทย นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 28 กิจกรรมจากเว็บไซต์ของโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2567

ที่มา: <https://shorturl.asia/lg7CU>

5.2.4 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2557

โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2466 โดยพระยาศรีสุริยราชวรานุวัตร (สุข ดิษยบุตร) และพระข้าंनाาญขบวนการสอน (เฉย สุกุมาลนันท์) เพื่อแยกการศึกษาให้นักเรียนหญิง โดยใช้สถานที่ของสโมสรเสือป่าที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามวัดใหญ่ จนถึง พ.ศ. 2468 โรงเรียนได้ย้ายมาอยู่ที่ตั้งปัจจุบัน โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีมีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก โรงเรียนได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาหลายครั้ง โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ โรงเรียนยังคงมีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาและพัฒนาเยาวชนในท้องถิ่น

ใน พ.ศ. 2543 โรงเรียนได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในการเปิดศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ ต่อมา ใน พ.ศ. 2557 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีได้พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเฉลิมขวัญศึกษาขึ้นสอนนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน ประกอบด้วย สารการเรียนรู้ 3 หน่วยการเรียนรู้คือ หน่วยที่ 1 เรียนรู้อดีต หน่วยที่ 2 พัฒนาปัจจุบัน และ หน่วยที่ 3 สานฝันในอนาคต โดยในหน่วยที่ 1 นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับ พระสุพรรณกัลยาบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลกเพิ่มเติม ณ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา (ผกามาศ บุญเฟือก และคณะ, 2557) ปรากฏคำสัมภาษณ์ว่า “โรงเรียนทำพระรูปของพระสุพรรณกัลยาในพิพิธภัณฑ์ของโรงเรียนตั้งแต่

ช่วงที่มีการบูรณะอาคาร เป็นโซนที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์สามพี่น้อง เพื่อแสดงถึงบุคคลสำคัญของ จังหวัดพิษณุโลก” (สมรัตน์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2566) การเปลี่ยนแปลงนี้ เกิดขึ้น ในช่วงประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา เพราะเมื่อย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2536 ในเอกสาร ประกอบการเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 จังหวัดพิษณุโลกหมวดวิชาสังคม ศึกษาของโรงเรียน เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาจะมีปรากฏแทรกอยู่ในพระประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเท่านั้น (สุภาภรณ์ สงวนให้, 2536)

5.2.5 สมาคมสตรีศรีสองแคว จังหวัดพิษณุโลก

ภาพ 29 โลโก้ของสมาคมสตรีศรีสองแคว จังหวัดพิษณุโลก

สมาคมสตรีศรีสองแคว จังหวัดพิษณุโลก “พลังกลุ่มผู้หญิงระดับท้องถิ่นกับการพัฒนาเมืองพิษณุโลก” ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2539 ตรงกับวันสตรีสากล เดิมคือ ชมรมสตรี ศรีสองแคว เป็นการรวมตัวของกลุ่มผู้นำสตรี ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และ จังหวัดที่มีอุดมการณ์ร่วมกันในการทำงานเพื่อสังคม วัตถุประสงค์ของชมรมในช่วงนั้น คือ การพัฒนาศักยภาพสตรีให้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนา เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของ ท้องถิ่นใน ประเด็นหลักเรื่อง การยกระดับคุณภาพชีวิต พัฒนา ประชาธิปไตย จรรโลงวัฒนธรรมไทย อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ชมรมสตรีศรีสองแคว ประกอบด้วย สตรี หลากหลายอาชีพ จากภาครัฐ และภาคเอกชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข ครู นักบัญชี นักศึกษา และแม่บ้าน จำนวน 15 คน และ สตรีผู้นำท้องถิ่นระดับตำบล อำเภอ

ในจังหวัดพิษณุโลก สมัครเข้าเป็น สมาชิกรวม 60 คน ซึ่งมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กร ภาค ประชาสังคม และกลุ่มองค์กรสตรี อื่น ๆ ในพื้นที่

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2549 ได้รับการรับรองเป็นองค์กร สาธารณประโยชน์จากกระทรวง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และใน พ.ศ. 2555 ชมรมสตรีศรีสองแคว ได้มีโอกาสทำงาน กับ องค์กรระหว่างประเทศ คือ USAID (United States Agency for International Development) ชมรมสตรีศรีสองแควได้ยกระดับเป็นสมาคมสตรีศรีสองแคว ปัจจุบันมีสมาชิกมากกว่า 500 คน และมีเครือข่ายในทุกอำเภอของจังหวัดพิษณุโลก สมาชิก ประกอบด้วยสตรีในทุกสาขาวิชาชีพ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมที่สำคัญคือ ทุกคนทำงานด้วยความเสียสละ ซึ่งมุ่งเน้นในการ รวมกลุ่มพลังผู้หญิงระดับท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเมืองพิษณุโลก วัตถุประสงค์หลักของสมาคมสตรี ศรีสองแคว คือ การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสตรี เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส โดยมุ่งเน้นการจรรโลงธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม รวมทั้งการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้าง ความร่วมมือและอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมุ่งส่งเสริมสิทธิสตรีและ การมีส่วนร่วมทางการเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยยึดหลัก ความเป็นกลาง และไม่สนับสนุนการเงินหรือทรัพย์สินแก่นักการเมืองหรือพรรคการเมืองใด ๆ และ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้หญิงทุกระดับ (รุ่งกานต์ ศรีลัมพ์ และคณะ, 2557)

สัญลักษณ์ของสมาคมเป็นรูปสตรีสวมเสื้อสีม่วงและนุ่งผ้าซิ่นสีเขียว ทำทาง การนั่งพับเพียบสื่อถึงความเป็นไทยและความสง่างาม โดยมีกรอบวงรีสีทองและริบบิ้นที่ระบุชื่อ สมาคม พร้อมข้อความที่สะท้อนคุณค่าหลักในการส่งเสริมบทบาทของสตรีที่อุทิศตนเพื่อสังคม พื้นหลังสีม่วงไล่เฉดสะท้อนถึงความสง่างามและความเป็นสากลของผู้หญิง

ปัจจุบันสมาคมสตรีศรีสองแควได้นำพระรูปของพระสุพรรณกัลยามาใช้เป็น สัญลักษณ์ของความเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีข้อความ “ผู้หญิงผู้เสียสละสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม” สะท้อนถึงแนวคิดหลักของสมาคมที่เน้นบทบาท ของสตรีในการเสียสละและทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม (รุ่งกานต์ ศรีลัมพ์ และคณะ, 2557)

ปรากฏดังคำสัมภาษณ์ของนายกสมาคมสตรีศรีสองแควอดีตข้าราชการบำนาญที่อุทิศ เวลาทำประโยชน์ต่อสังคมมาอย่างยาวนาน เล่าว่า “เพราะเห็นว่า พระสุพรรณกัลยาเป็น สตรีผู้เสียสละ มีบทบาทสำคัญเบื้องหลังการกอบกู้ชาติของพระนเรศวร และเพื่อส่งเสริมให้เห็นคุณค่า ของสตรีในสังคม” (นายกสมาคมสตรีศรีสองแคว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566) สมาคมสตรี ศรีสองแควจัดกิจกรรมทางสังคมที่สำคัญมายาวนาน ในยุคแรกเริ่ม มีการทำงานกับหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุขในการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพ สตรีในด้านการคิด วิเคราะห์ การวางแผน และการทำงานเป็นทีม รวมทั้งการเสริมสร้างเจตคติและ การตระหนักในคุณค่า ของตนเองผ่านการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการต่อรองเพื่อหลีกเลี่ยง

การติดเชื้อเอชไอวี ในยุคปัจจุบัน มีการร่วมมือกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ กรมอัยการในการช่วยเหลือสตรีและเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว การสร้างเครือข่าย ครอบครัวยุติธรรม เพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรง รวมถึงการร่วมงานกับชมรมพัฒนา ประชาธิปไตย จังหวัดพิษณุโลก และสถาบันพัฒนาการเมืองในการพัฒนาศักยภาพสตรีเกี่ยวกับการ เมืองและการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมไทย ได้แก่ การทอดผ้าป่าหัวเรือและแห่ผ้าห่มหลวงพ่อพระพุทธรชินราช และการร่วมมือกับ USAID (United States Agency for International Development) ในการพัฒนาศักยภาพสตรีจังหวัดพิษณุโลก รวมทั้งการสืบค้นและแก้ปัญหาชุมชนและการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับชาติผ่าน เครื่องมือทางวิชาการ (รุ่งกานต์ ศรีลัมพ์ และคณะ, 2557)

5.2.6 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก ของ ดร.สมไทย วงษ์เจริญ ประธานบริหารบริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2543

ภาพ 30 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 27 ธันวาคม 2563

ศาลาไม้ทรงไทยบริเวณหน้าทางเข้าฝั่งขวาภายในบริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก สร้าง เมื่อ พ.ศ. 2543 โดย ดร.สมไทย วงษ์เจริญ ประธานบริหาร ผู้มีความศรัทธาเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ โง่น โสโร วัดเขารวก จังหวัดพิจิตร บนศาลาไม้ทรงไทยบริเวณตรงกลางประดิษฐานพระพุทธรูปปาง มารวิชัยขนาดใหญ่ สีเขียวเข้ม ด้านขวาของพระพุทธรูปเป็นพระรูปของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ด้านซ้ายของพระพุทธรูปเป็นพระรูปพระสุพรรณกัลยาทรงชุดไทยโบราณสีทอง อยู่ในท่าพับเพียบ มือซ้ายวางบนตัก ส่วนมือขวาประดับด้วยพวงมาลัยดอกไม้มงคล แสดงถึงความสงบ นอบน้อม และ

ความอ่อนโยน อันเป็นคุณสมบัติของสตรีไทยในยุคโบราณ ภายในศาลายังมีพระรูปพระสุพรรณกัลยา จากนิมิตของหลวงปู่โง่น โสรโย แขนงอยู่ ปรากฏดั่งคำสัมภาษณ์ของคุณสมโภชน์ผู้สร้างว่า “พระสุพรรณกัลยาถูกปลุกขึ้นมาโดยหลวงปู่โง่น โสรโย ผมเป็นศิษย์หลวงปู่มานาน อายุประมาณ 6 ขวบ ก็สพาย่ตามเดินตามท่านแล้ว หลวงปู่โง่นทำพิธีปลุกเสก และบวงสรวงพระสุพรรณกัลยาในที่ต่าง ๆ และท่านก็ยังได้การสร้างเสาหลักเมืองหลายจังหวัดรวมถึงพิษณุโลกด้วย” (สมโภชน์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

ระหว่าง วันที่ 26 - 27 ธันวาคม ของทุกปี บริษัทวังษ์พาณิชย์ พิษณุโลก ช่วงเย็นได้ จัดพิธีบวงสรวงเทพเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงบูรพมหากษัตริย์ไทย โดยเฉพาะสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระสุพรรณกัลยา ในช่วงเช้าจะมีการทำบุญตักบาตรกับพระเกจิอาจารย์ที่ได้รับ ความเคารพนับถือ ช่วงสายจะมีการทำพิธีแบบพราหมณ์ โดยมี ดร.สมไทย วงษ์เจริญ เป็นเจ้าพิธี ลักษณะของเครื่องพิธีบวงสรวงเป็นไปตามเครื่องพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปฏิบัติกันทั่วไป ได้แก่ พานบายศรี ดอกไม้ ธูป เทียน อาหารคาว ผลไม้และของหวาน โดยจะจัดขนมหวานไทย ได้แก่ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ตามคำบอกเล่าของหลวงปู่โง่น โสรโย ที่บอกว่าพระสุพรรณกัลยาทรงโปรด เสวยขนมหวานไทย ตลอดจนการแสดงความยินดีและอวยพรวันเกิดจากครอบครัว หลังเสร็จสิ้น พิธีบวงสรวงทางเจ้าภาพจะมีโรงทานเลี้ยงอาหารให้กับผู้เข้าร่วมในพิธี ปรากฏดั่งคำสัมภาษณ์ของคุณสมโภชน์ กล่าวว่า

...ผมจัดพิธีบวงสรวงทุกปีที่ลานตรงหน้าบริษัท เชิญคนใกล้เคียงรวมถึงพนักงานของเรา ด้วยจะได้ทำบุญร่วมกัน ท่านทั้งหลาย [ทวยเทพ บูรพมหากษัตริย์ไทย สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระสุพรรณกัลยา -ผู้วิจัย] มีบุญคุณกับพวกเราคนไทยมาก
(สมโภชน์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 31 พิธีบวงสรวงเทพเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ บริษัททวงษ์พาณิชย์ พิชณุโลก อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 26 ธันวาคม 2563

ภาพ 32 พระรูปพระสุพรรณกัลยาในพิธีบวงสรวงเทพเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ บริษัททวงษ์พาณิชย์
พิษณุโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 26 ธันวาคม 2563

5.3 สัญญาพระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์

ในพื้นที่ออนไลน์ ได้แก่ Facebook และ Line Group ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยามีการเผยแพร่ข้อมูลและภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาในลักษณะต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของเนื้อหาประวัติศาสตร์ พิธีกรรม ความเชื่อ และกิจกรรมทางสังคม สัญญาพระสุพรรณกัลยาจึงถูกขยายออกไปสู่การรับรู้ของคนในวงกว้าง ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนที่ไม่อาจเข้าถึงพื้นที่กายภาพได้ โดยเฉพาะในปัจจุบันมีการใช้สื่อออนไลน์อย่างแพร่หลายและสามารถเข้าถึงได้มากขึ้น จากการศึกษาสัญญาพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏบนพื้นที่ออนไลน์ สามารถสรุปได้ดังนี้

5.3.1 เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา **อนุ บัญ ๓ ๗๗** Prasuphankanlaya ย้อนรอยกรรม ตามรอยกรรม เป็นกลุ่มสาธารณะ มีสมาชิก 9,300 คน ปรากฏภาพและข้อความ ดังนี้

ภาพ 33 ภาพหน้าเพจพระสุพรรณกัลยา ย้อนรอยกรรม ตามรอยกรรม

ปรากฏข้อความ “พระสุพรรณกัลยา **อนุ บัญ ๓ ๗๗** Prasuphankanlaya ย้อนรอยกรรม ตามรอยกรรม”

5.3.2 Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว ปรากฏข้อความและรูปภาพ ดังนี้

ภาพ 34 ข้อความและรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ใน Line Group ของสมาคมสตรีศรีสองแคว

ปรากฏข้อความ “วอนคนไทยอย่าลืมท่าน พระสุพรรณกัลยา” “ผู้หญิงผู้เสียสละสุขส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวม”

5.3.3 Line Group (กลุ่มปิด) ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา ปรากฏข้อความและรูปภาพ ดังนี้

ภาพ 35 ข้อความและรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ใน Line Group ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา

ปรากฏข้อความ “ชาวไทยสำนึกพระคุณสมเด็จพระสุพรรณกัลยาที่มีต่อประเทศไทย”

การนำเสนอสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ มีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างความเชื่อมโยงและศรัทธาในกลุ่มผู้คนที่เกี่ยวข้อง โดยใช้สัญลักษณ์และคำพูดที่คล้ายคลึงกันเพื่อส่งเสริมการบูชาและการปฏิบัติทางศาสนา ในพื้นที่กายภาพ การนำเสนอมักจะสร้างประสบการณ์ทางสัมผัสที่เป็นทางการ ได้แก่ การเห็นพระรูปพระสุพรรณกัลยา การได้ยินเสียงการบูชา และการสัมผัสบรรยากาศของพิธีกรรม ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างประสบการณ์ทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง ในขณะที่การนำเสนอในพื้นที่ออนไลน์จะใช้สื่อดิจิทัล ได้แก่ วิดีโอและภาพถ่าย เพื่อเข้าถึงผู้คนในวงกว้างและสะดวกสบาย แม้จะขาดการสัมผัสทางกายภาพ แต่ยังคงสามารถกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสร้างความศรัทธาในกลุ่มผู้ใช้สื่อออนไลน์ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น การสร้างสัญญาณพระสุพรรณกัลยาทั้งพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ จึงไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ เนื่องจากทั้งสองมีความสัมพันธ์และเสริมสร้างซึ่งกันและกันใน กระบวนการเผยแพร่สัญญาณพระสุพรรณกัลยา พื้นที่กายภาพยังคงเป็นที่ที่ผู้ศรัทธาสามารถสัมผัส ประสบการณ์ทางจิตวิญญาณได้อย่างเต็มที่ ผ่านการเข้าร่วมพิธีกรรมและบรรยากาศที่มีความหมาย ลึกซึ้ง ซึ่งไม่สามารถทดแทนได้ในพื้นที่ออนไลน์ ในขณะที่เดียวกัน พื้นที่ออนไลน์ก็สามารถขยาย ขอบเขตการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในวงกว้าง โดยให้โอกาสแก่ผู้คนที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมใน สถานที่จริงได้ ในเรื่องของระยะเวลาและระยะทาง พื้นที่ออนไลน์สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาและ ไม่จำกัดสถานที่ ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่กายภาพที่จำกัดในด้านระยะทาง เวลาและสถานที่ ได้แก่ การเข้าร่วมพิธีกรรมในช่วงเวลาที่กำหนดและในสถานที่ที่ต้องเดินทางไปยังจุดบูชาที่เฉพาะเจาะจง ทั้งสองพื้นที่จึงทำงานร่วมกันช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางศาสนาและขยายพลังศรัทธาให้ กว้างขวางและเข้าถึงได้มากยิ่งขึ้น ในยุคดิจิทัลที่การเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วมผ่านสื่อออนไลน์ เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในแง่ของการจัดข้อจำกัดด้านเวลาและระยะทาง ทั้งนี้ การนำเสนอใน ออนไลน์ช่วยให้ผู้คนจากที่ต่าง ๆ ทั่วโลกสามารถเข้าถึงการบูชาและการมีส่วนร่วมได้ในเวลาที่สะดวก และยังสามารถเสริมสร้างความเชื่อมโยงกับสัญญาณพระสุพรรณกัลยาได้ในรูปแบบที่แตกต่างจากพื้นที่ กายภาพ

จากข้อสังเกตการนำเสนอสัญญาณพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ ออนไลน์ พบว่า แต่ละรูปแบบมีข้อดีและข้อจำกัดของตนเอง การนำเสนอในพื้นที่กายภาพสามารถ สร้างประสบการณ์ที่จับต้องได้และเสริมสร้างความศรัทธาในทางปฏิบัติผ่านการสัมผัสบรรยากาศและ การมีส่วนร่วมในพิธีกรรม แต่การเข้าถึงพื้นที่กายภาพอาจมีข้อจำกัดในแง่ของการเข้าถึงสำหรับผู้ที่อยู่ ห่างไกลหรือไม่สามารถเข้าร่วมได้ ขณะที่การนำเสนอในออนไลน์ช่วยขยายการเข้าถึงและการมีส่วน ร่วมในวงกว้าง โดยใช้สื่อดิจิทัล ได้แก่ วิดีโอและโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ผู้คนที่ไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรม ได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางศาสนาได้ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอในพื้นที่ออนไลน์อาจขาดความรู้สึก สัมผัสจากพิธีกรรมจริง ซึ่งอาจทำให้ประสบการณ์ทางศาสนาไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ทั้งสองพื้นที่จึงมี บทบาทสำคัญในการเสริมสร้างการบูชาและความเชื่อมโยงทางศาสนา โดยการใช้ร่วมกันสามารถเพิ่ม ประสิทธิภาพในการเผยแพร่และขยายพลังศรัทธาในสังคมปัจจุบัน

ผู้วิจัย พบว่า ความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและยึดเหนี่ยวจิตใจในช่วงเวลาที่ยากลำบาก พระสุพรรณกัลยาได้รับการเชิดชูในฐานะวีรสตรีผู้เสียสละ ไม่เพียงในประวัติศาสตร์แต่ในจิตสำนึกของคนไทย การสร้างพระรูป การจัดพิธีบวงสรวง และบทสวดมนต์ที่เกี่ยวกับพระองค์สะท้อนถึงความพยายามสร้างความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับความเป็นชาติ ในด้านวัฒนธรรม เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้ถูกผลิตซ้ำในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ บทเพลง

วรรณกรรมพิธีกรรมบวงสรวง และงานสมโภชน์ประเพณีประจำท้องถิ่น เป็นการนำบุคคลในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาทำให้กลายเป็นต้นแบบที่สอดคล้องกับความเชื่อและความศรัทธาในสังคมไทย

กระแสศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเชื่อทางศาสนา ความศรัทธาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกเกิดขึ้นในช่วงที่สังคมไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ โดยประชาชนหันมาพึ่งพาสัจดีสิทธิ์เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ กระแสศรัทธาได้รับการส่งเสริมผ่านพิธีกรรม ได้แก่ การบวงสรวงที่ใช้วัตถุและกิจกรรมทางวัฒนธรรม อีกทั้งการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน และสื่อออนไลน์ยังช่วยเพิ่มการรับรู้และความสนใจในพระสุพรรณกัลยาเชื่อมโยงกับคนในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ในบทที่ 6 ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาศึกษาการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

บทที่ 6

การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา

บทนี้นำเสนอการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรมของ Roland Barthes (1967, แปลโดย Lavers & Smith, 1964; 1970 อ้างถึงใน นพพร ประชานุกูล, 2544; คมลักษณ์ ไชยยะ, 2562) 1970 อ้างถึงใน นพพร ประชานุกูล, 2544; คมลักษณ์ ไชยยะ, 2562; 1964 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560) เป็นแนวคิดในการทำความเข้าใจ ศึกษาสัญลักษณ์ (Sign) 2 ลักษณะ คือ รูปสัญลักษณ์ (Signifier) และความหมายสัญลักษณ์ (Signified) ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความหมายในวัฒนธรรมมนุษย์ รูปสัญลักษณ์ เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้ ได้แก่ สัญลักษณ์รูปภาพ ข้อความ ส่วนความหมายสัญลักษณ์เป็นความหมายที่เป็นการเชื่อมโยงกับรูปสัญลักษณ์นั้น มีการนำค่านิยม ความรู้สึก หรือประสบการณ์ทางวัฒนธรรมเข้าไปทำหน้าที่ร่วมกับ สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา บนพื้นที่กายภาพในจังหวัดพิษณุโลก เมื่อวิเคราะห์รูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา สามารถแสดงเป็นตารางสัญลักษณ์และรูปสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกได้ดังนี้

ตาราง 2 แสดงสัญลักษณ์และรูปสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

สถานที่	สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)
1. ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพภาคที่ 3) อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
2. โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
3. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
4. บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลกของ ดร. สมไทย วงษ์เจริญ ประธานบริหาร บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร

สถานที่	สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)
5. มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	สระว่ายนํ้าสุพรรณกัลยา	สถานที่ออกกำลังกายกลางแจ้ง (ว่ายนํ้า)
6. มหาวิทยาลัยนเรศวร ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	สระพระสุพรรณกัลยา	สถานที่กักเก็บน้ำ และสถานที่ พักผ่อนหย่อนใจของบุคลากร นิสิต ประชาชนทั่วไป ของมหาวิทยาลัยนเรศวร
7. โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก	อาคาร 4 ร่มเกล้าสุพรรณกัลยา	สถานที่สำหรับการเรียนการสอน ของโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม
8. โรงเรียนญาณเรศวรพัฒนาพิทยาคม ตำบลท่างาม อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัด พิษณุโลก	สวนเทิดพระเกียรติ พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็น สถานที่เทิดพระเกียรติ พระนางสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ ของ โรงเรียนญาณเรศวรพัฒนา พิทยาคม
9. สะพานสุพรรณกัลยา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	สะพานปูนข้ามแม่น้ำน่าน เชื่อมต่อ วัดจันทร์ตะวันออก และวัดจันทร์ตะวันตก	เป็นสะพานใช้สัญจรข้ามแม่น้ำ น่านเชื่อมระหว่างชุมชนวัด จันทร์ตะวันออกและชุมชนวัด จันทร์ตะวันตก
10. วิหารวัดโพธิญาณ ตำบลหัวรอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
11. วัดตาลสุวรรณ ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
12. วัดหอกลอง ตำบลหอกลอง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
13. วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร และจุดศูนย์รวมจิตใจของชุมชน
14. พลับพลาณฤทัยนเรศวร 5 พระองค์ วัดนางพญา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
15. พระตำหนักภักดินเรศวร วัดบึงกระดาน ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร

สถานที่	สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)
16. พุทธมณฑล ตำนานพระนเรศ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
17. วัดเทพกุญชร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
18. วัดโบสถ์ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
19. วัดจุฬามณี อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร
20. โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยนเรศวร ชั้น 3 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา (ภาพวาด)	พื้นที่แสดงเรื่องราวของ พระสุพรรณกัลยาผ่านภาพวาด

จากตาราง 2 แสดงสัญลักษณ์และรูปสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกในหลายมิติ โดยปรากฏในรูปสัญลักษณ์ที่หลากหลาย ทั้งในฐานะวัตถุศักดิ์สิทธิ์สำหรับกราบไหว้ขอพรผ่านพระรูปที่ประดิษฐานอยู่ในวัดและสถานที่สำคัญต่าง ๆ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดจันทร์ตะวันออก และพลับพลาหนุทัยนเรศวร สะท้อนบทบาททางจิตวิญญาณและความเชื่อของชุมชนในด้านการศึกษา พระสุพรรณกัลยาถูกยกย่องเป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ผ่านการตั้งชื่ออาคารเรียน สระว่ายน้ำ สวนเทิดพระเกียรติ และการจัดแสดงภาพวาดในสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม และมหาวิทยาลัยนเรศวร ขณะที่ในชีวิตประจำวัน พระนามของพระสุพรรณกัลยาถูกนำมาใช้กับสถานที่สาธารณะอย่างสะพานสุพรรณกัลยา สระว่ายน้ำ และสระน้ำ ในมหาวิทยาลัยนเรศวร แสดงถึงการผสมผสานระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ การปรากฏของสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในบริบทเหล่านี้ไม่เพียงรักษาความทรงจำทางประวัติศาสตร์ แต่ยังสร้างอัตลักษณ์ร่วมให้ชุมชน โดยเน้นคุณค่าของความเป็นสตรีต้นแบบการเสียสละ ความกล้าหาญ และ ความอดทน สะท้อนให้เห็นกระบวนการสร้างความหมายใหม่ให้กับบุคคลทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

จากข้อมูลดังกล่าว สัญลักษณ์ไม่ได้มีความหมายตายตัว แต่ถูกสร้างขึ้นตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ในการวิเคราะห์สัญลักษณ์ของ Barthes จึงมีความหมายใน 2 แบบ คือ ความหมายนัยตรง (denotation) คือความหมายขั้นพื้นฐานหรือความหมายตรงของสัญลักษณ์ ซึ่งมักเป็นความหมายทางกายภาพหรือความหมายที่ชัดเจน และความหมายแฝง (connotation) คือ

ความหมายความหมายที่ถูกสร้างขึ้นจากสัญลักษณ์ ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือคุณค่าในแต่ละสังคมสามารถสรุปประเด็นที่จะนำเสนอได้ดังนี้

- 6.1 การสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก
- 6.2 การใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

6.1 การสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

6.1.1 พื้นที่กายภาพ

จากการศึกษาพบว่า มีการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในลักษณะที่เป็นรูปสัญลักษณ์ในพื้นที่ทางกายภาพ ในสถานที่ที่เป็นหน่วยงานสำคัญ และองค์กรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพภาคที่ 3) อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพ 36 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

พระรูปประทับยืนพระองค์เดียว พระหัตถ์ขวาเท้าสะเอว จากข้อความในหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา ของหลวงปู่โง่น โสรโย (2529) ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในขณะที่พระสุพรรณกัลยาทรงส่งกระแสดิจิตให้กับน้องชายก่อนการจากไป ระบุว่า

...ในขณะที่น้องชายของฉันจากไปนั้น ฉันมีความรู้สึกสังหรณ์ใจว่า จากนี้ไปภายหน้า ตลอดชีวิตฉันจะไม่ได้เห็นน้องชายทั้งสองของฉันอีกแล้ว จึงได้ยืนแต่ส่งคำเดียวว่า ไปนะแม่ ไปนะแม่ น้องทั้งสองจะจดจำคำว่า แม่ แม่ ไว้ในห้วงแห่งดวงใจตลอดไป ท่านขาในคราวนั้นเองฉันรู้สึกวาดวงตาดวงใจของฉันมันหลุดลอยออกจากร่าง มันทำให้จิตใจเวิ้งว้าง ว่าเหว ไม่มีฟ้า ไม่มีดิน ได้ยินแต่เสียงน้องสั่งว่า ไปนะแม่ ไปนะแม่ ถึงเขาจะออกเดินไปแล้วจนสุดสายตาแต่เสียงสั่งลาของน้องก็ยังก้องอยู่ในโสตประสาทของฉันไม่มีวันลืมเลือน ฉันจึงยืนขึ้น เอามือขวาค้ำสะเอว ส่งกระแสดิจิตรให้รุนแรงว่า ไปดีเนื่อน้อง ไปดีเนื่อน้อง มันเป็นเคล็ดลับอย่างหนึ่งนะท่านที่พระราชบิดาของฉันสอนเอาไว้ว่า ถ้าจะอวยชัยให้พรใคร เมื่อเขาจากไป ถ้าเป็นผู้หญิงให้ใช้มือซ้าย ถ้าเป็นผู้ชายให้ใช้มือขวา ถ้าเป็นทั้งหญิงทั้งชาย ให้ใช้ทั้งสองมือ ดูแต่คราวที่พวกคณะเราจะจากท่านมาทั้งสองครั้ง ท่านก็ใช้พระหัตถ์ทั้งสองข้างของท่าน ค้ำสะเอว เราจึงไปมาอย่างปลอดภัย เมื่อเขากลับไปแล้ว

(หลวงปู่โง่น โสรโย, 2541, น.14)

ผู้วิจัย พบว่า จากข้อความที่ตามหนังสือย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา ของ หลวงปู่โง่น โสรโย ดังที่กล่าวมา สามารถแปลความหมายได้ว่าการยืนขึ้นและใช้มือขวาค้ำสะเอว ของพระสุพรรณกัลยาในขณะที่ส่งกระแสดิจิตรนั้นสามารถตีความได้หลายมิติ โดยเชื่อมโยงกับการปฏิบัติในสังคมไทยที่มีการใช้มือขวาในการแสดงความเคารพหรือการอวยพร โดยเฉพาะในกรณีของบุรุษหรือบุคคลที่มีความสำคัญในวงศ์ตระกูล การใช้มือขวาค้ำสะเอวในกรณีนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ของการปกป้องและอวยพรให้มีความปลอดภัยและความสำเร็จตามประเพณีที่สืบทอดมาในครอบครัวหรือสังคมไทยการกระทำเช่นนี้ได้รับการสอนจาก พระราชบิดา ของพระสุพรรณกัลยา ที่ให้ความสำคัญกับการใช้มือขวาในการอวยพร โดยเฉพาะในกรณีของชายหนุ่มที่ออกไปเผชิญโลกภายนอก ปรากฏตามคำสัมภาษณ์ว่า “ผมได้เข้าใจก็ตอนได้อ่านหนังสือของหลวงปู่โง่นเลยรู้ว่าการที่พระสุพรรณกัลยาใช้มือขวาค้ำสะเอวเป็นการอวยพรให้กับผู้ชายตามที่ท่านได้รับการสอนมาส่วนใหญ่แล้วในค่ายทหารก็เป็นผู้ชายก็เหมือนท่านอวยพรให้พวกเราตลอดเวลาเข้าออกค่าย”

(สมชาติ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2566)

สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่เป็นเครื่องรางของขลัง เหรียญที่มีภาพหรือสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยา ใช้เป็นเครื่องรางของขลังในการเสริมโชคชะตาหรือความเป็นสิริมงคล

ภาพ 37 เหรียญพระสุพรรณกัลยา ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

2) วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพ 38 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

พระรูปประทับนั่งพระองค์เดียว จากหนังสือ สร้อยกัลยา สมเด็จพระสุพรรณกัลยา
วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ระบุว่า

...ดังนั้น พระสงฆ์และฆราวาส จึงพร้อมใจกันสร้างพระรูปแห่งการรำลึก
ณ แดนประวัติศาสตร์วัดจันทร์ตะวันออก แห่งนี้ เสมือนการอัญเชิญพระองค์เสด็จกลับสู่
มาตุภูมิเมืองพิษณุโลกสองแควที่พระองค์ทรงผูกพัน และเพื่อเตือนสติให้คนไทยมีใจรัก
กัน ไม่ควรลืมเลือนพระวีรกรรมอันกล้าหาญ และพระคุณอันยิ่งใหญ่ที่พระองค์ทรงมีแก่ชาติ
ไทย ควรที่เราทั้งหลายจะสำนึกจารึกไว้ในจิตทุกเวลา เทิดทูนบูชาสักการะภักดี แสดง
กตเวทิตาคุณเป็นราชพลีและถวายเกียรติคุณนี้ ให้ปรากฏไพศาลสืบไปตราบนานเท่านาน ฯ

(พระมหารณศักดิ์ จินตทวี, 2558, น. จ)

ผู้วิจัย พบว่า จากข้อความที่ตามหนังสือสร้อยกัลยา สมเด็จพระสุพรรณกัลยา
วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ดังที่กล่าวมา สามารถแปลความหมายได้ว่าพระรูป
ประทับนั่งเสมือนเป็นการอัญเชิญพระสุพรรณกัลยากลับบ้านเกิดที่เมืองพิษณุโลก เป็นสถานที่
ที่พระองค์มีความผูกพันอย่างลึกซึ้ง เป็นการเตือนสติให้คนไทยมีความรักและความภักดีต่อชาติ
บ้านเมือง ไม่ควรลืมเลือนพระวีรกรรมที่พระองค์ได้ทำไว้ด้วยความกล้าหาญ รวมทั้งพระคุณอันยิ่งใหญ่
ที่พระองค์มีต่อชาติไทย ปรากฏตามคำสัมภาษณ์ของพระรูปหนึ่ง ว่า

...อาตมาให้ช่างที่อยู่ในกรมศิลปากรที่ติดต่อกันเองเพื่อทำการปั้นรูปพระสุพรรณ
กัลยา ไม่ได้ลงมือทำอะไรด้วยตัวเองมากนัก คิดว่าหน้าตาและท่าทางของพระสุพรรณกัลยา
เช่น การห้อยพระบาท เป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุดแล้ว เพราะเป็นปางสวยงามที่ประทับมาจาก
บ้านเมืองของเรากี่เพียงพอแล้ว โดยไม่ต้องทำอะไรเพิ่มมากนัก แล้วให้ช่างสะเก็ดภาพและ
ศึกษาความเหมาะสมก่อนที่เลือกปางห้อยพระบาทเพราะคิดว่าจะได้แตกต่างจากรูปแบบ
อื่น ๆ ที่มีอยู่แล้ว ทำให้รูปปั้นดูโดดเด่นและไม่ซ้ำซากกับที่เห็นในเว็บไซต์หรือรูปที่มีแต่
รูปปั้นที่ยืนเท้าสละ

(สมปอง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

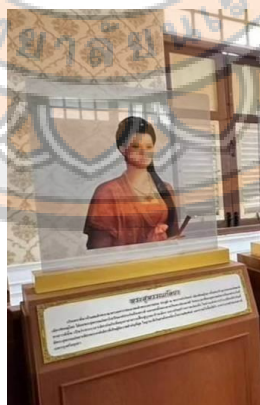

ภาพ 39 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และ
พระสุพรรณกัลยา โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

3) จากภาพเป็นพระรูปของพระสุพรรณกัลยาที่อยู่ภายในศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ด้านหน้าของทางเข้าโรงเรียนโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คณะครูนักเรียน และประชาชน เข้ามาสักการะ กราบไหว้ ขอพร

4) ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบ พระชนมพรรษา โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพ 40 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เฉลิมพระเกียรติ 6
รอบพระชนมพรรษา โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 20 มีนาคม 2567

จากภาพเป็นพระรูปของสุพรรณกัลยาที่อยู่บริเวณชั้น 2 ภายในศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี เป็นพื้นที่ที่ใช้เพื่อการเรียนรู้ในรายวิชา เฉลิมขวัญศึกษา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทุกคน มีรายละเอียดได้ภาพ ดังนี้

...พระสุพรรณกัลยา เป็นพระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ประสูติ ณ พระราชวังจันทน์ เมืองพิษณุโลก ครั้นพระเจ้าบุเรงนองยกทัพมาตีเมืองพิษณุโลก ได้ขอพระสุพรรณกัลยาไปเป็นองค์ประกันที่หงสาวดี และแต่งตั้งพระนางเป็นพระอัครมเหสี จังหวะเวลาที่ พระสุพรรณกัลยาเป็นองค์ประกันที่หงสาวดีนั้นเป็นจังหวะเวลาเดียวกันกับที่อยู่อยุธยาสามารถฟื้นฟูบูรณะบ้านเมือง และเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในช่วงแห่งการปรับเปลี่ยนที่สำคัญนี้ มีพระสุพรรณกัลยาเพียงพระองค์เดียวที่เป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด ในฐานะที่เป็นสายใยเหนี่ยวรั้งความสัมพันธ์ และความไว้วางใจ เชื่อใจ ระหว่างราชสำนักหงสาวดีและกรุงศรีอยุธยา

ภาพ 41 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 20 มีนาคม 2566

ภายในบริเวณชั้น 2 ของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมฯ ยังมีพระรูปพระสุพรรณกัลยา ประทับยืนและนั่ง ตั้งไว้เพื่อสักการะกราบไหว้อีกด้วย

5) สมาคมสตรีศรีสองแคว จังหวัดพิษณุโลก

ภาพจากเอกสารการจัดกิจกรรมของสมาคมสตรีศรีสองแคว ปรากฏตามภาพ

ภาพ 37 พระรูปพระสุพรรณกัลยาจากเอกสารการจัดกิจกรรมของสมาคมสตรีศรีสองแคว

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 12 กันยายน 2563

ภาพเอกสารการจัดกิจกรรมของสมาคมสตรีศรีสองแคว แสดงประวัติความเป็นมาของสมาคมสตรีศรีสองแคว ที่ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2539 มีกรรมการ 15 คน สมาชิก 60 คน จนกระทั่ง พ.ศ. 2555 มีสมาชิกกว่า 500 คน วัตถุประสงค์ของสมาคมสตรีศรีสองแคว ตลอดจนมีการใช้พระรูปของพระสุพรรณกัลยา ประกอบคำได้ภาพว่า “ผู้หญิงผู้เสียสละสุขส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวม” แสดงถึงการมีพระสุพรรณกัลยาเป็นแบบอย่างในการทำงานเสียสละเพื่อสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

6) บริษัทวังษ์พาณิชย์ พิชณโลก

ภาพ 38 พระรูปพระสุพรรณกัลยา ณ บริษัทวังษ์พาณิชย์ พิชณโลก ของ ดร.สมไทย วงษ์เจริญ
ประธานบริหาร กลุ่มวังษ์พาณิชย์ กรุ๊ป

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

จากภาพเป็นพระรูปของพระสุพรรณกัลยาประทับนั่งที่อยู่ในศาลาไม้ทรงไทย บริเวณด้านขวาของทางเข้าสำนักงานใหญ่วังษ์พาณิชย์ พิชณโลก เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้สักการะกราบไหว้ ขอพร

ภาพ 39 ภาพพระสุพรรณกัลยา ณ บริษัททวงษ์พาณิชย์ พิชญโลก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2564

นอกจากพระรูปของพระสุพรรณกัลยาที่อยู่ภายในศาลาไม้ทรงไทยแล้วยังมีพระรูปที่เกิดจากนิมิตรของหลวงปู่โง่น โสรโย เนื่องจาก ดร.สมไทย วงษ์เจริญ เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่โง่น โสรโย ที่มีความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาอย่างยิ่ง

จากการศึกษาพบว่า ความหมายของพระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่กายภาพถูกสร้างผ่านพระรูปในพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดจันทร์ตะวันออก โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี สมาคมสตรีศรีสองแคว และบริษัททวงษ์พาณิชย์ พิชญโลก ข้อมูลจากผู้แทนกลุ่มองค์กร หน่วยงานของทั้ง 6 พื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ความหมายโดยตรงของ พระสุพรรณกัลยาร่วมกันว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร

คำสัมภาษณ์ของคุณสมทรงอดีตข้าราชการกระทรวงสาธารณสุขที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกตลอดตั้งแต่เกิด เรียนหนังสือ ทำงานจนกระทั่งเกษียณ กล่าวว่า “พี่รู้เป็นพระพี่นางขององค์ดำ องค์ขาว ท่านเป็นคนที่แข็งแกร่ง และเสียสละ” (สมทรง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2567) เป็นความหมายเดียวกันกับคุณสมนารี แม่บ้านทหารค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและเป็นอาสาสมัครมัคคุเทศก์ที่ศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทร์ กล่าวว่าเมื่อได้ยินพระนามของพระสุพรรณกัลยาก็จะรู้ว่าท่านคือ “ท่านเป็นพี่สาวของสมเด็จพระนเรศวร”(สมนารี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2567) รวมถึงความหมายที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติของพระสุพรรณกัลยากับพระมหาธรรมราชา พระวิสุทธิกษัตริย์ และสมเด็จพระศรีสุริโยไท ในคำสัมภาษณ์ของคุณสมวารอดีตแม่ค้าขายอาหารและเป็นแม่บ้านทหารค่ายสมเด็จพระนเรศวร

มหาราช ได้กล่าวว่า “ท่านเป็นพี่สาวพระนเรศวร เป็นหลานสาวของพระศรีสุริโยไท มีพระมหาธรรมราชา เป็นพ่อมีพระวิสุทธิกษัตริย์เป็นแม่ เป็นลูกสาวคนโต ท่านเป็นคนที่ยุติธรรม” (สมวาริ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2567)

ตามคำให้สัมภาษณ์ของคุณสมชายผู้นำชุมชนวัดจันทร์ตะวันตก กล่าวว่า “พระสุพรรณกัลยาท่านเป็นพระพี่นางของพระนเรศวรและพระเอกาทศรถ เป็นบุคคลในราชวงศ์ เป็นเจ้าหญิงที่เสียสละไปเป็นองค์ประกันแทนน้องทำให้กอบกู้เอกราชได้สำเร็จ” (สมชาย นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2566) สรุปได้ว่า การรับรู้ความหมายนัยตรงสัญญาพระสุพรรณกัลยา เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในส่วนความหมายแฝงของพระสุพรรณกัลยา ทุกกลุ่มตัวแทนมีเห็นใน ทิศทางเดียวกันอีกว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ของความเสียสละเพื่อความสุขและความสงบ ของบ้านเมือง พระสุพรรณกัลยามีบทบาทสำคัญในการสร้างประวัติศาสตร์ของชาติไทย ทั้งในฐานะ องค์ประกัน เพื่อช่วยเหลือสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและเพื่อความอยู่รอดของชาติ ได้แก่ กลุ่มผู้นำ ชุมชนวัดจันทร์ตะวันตก มองว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นเจ้าหญิงผู้ยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องแผ่นดิน กลุ่มประชาชนในพื้นที่พิษณุโลกให้ความหมายว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นตัวแทนของการเสียสละที่ทำให้ รู้สึกสงบใจเมื่อได้ระลึกถึง รวมถึงกลุ่มผู้นำพิธีกรรมบวงสรวงและนักวิชาการท้องถิ่นที่ต่างชื่นชม ความกล้าหาญของพระสุพรรณกัลยาในฐานะวีรสตรี

ในส่วนของคุณสมหมายพนักงานสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัด พิษณุโลกมีความถนัดในการเป็นผู้นำพิธีกรรมบวงสรวง กล่าวว่า “พระสุพรรณกัลยาท่านเป็นหญิง ผู้เสียสละ ความหมายที่รู้ซึ่งคือ สมัยเรียน ปริญญาตรี ได้ศึกษาบางนิคหน้อย ดุละคร ดูหนัง เรื่อง ตำนาน พระนเรศวรมหาราช ได้ซาบซึ้งความเสียสละของพระองค์ท่านที่ไปเป็นองค์ประกันแทน พระนเรศวร ให้หนีกลับมาได้” (สมหมาย นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2566) และคุณสมรักษ์นักวิชาการท้องถิ่นในพิษณุโลก กล่าวว่า “พระสุพรรณกัลยามีความหมายเป็นตัวแทน แห่งความเสียสละเพื่อชาติ โดยเฉพาะในเรื่องของการเสียสละความสุขและชีวิตเพื่อให้สมเด็จพระ นเรศวรได้กลับมา และเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องเป็นวีระชาติดิยนาที่เสียสละเพื่อชาติไทย” (สมรักษ์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2567)

สำหรับความคิดของคุณสมสมัยมัคคุเทศก์อาสาสมัครในจังหวัดพิษณุโลกกล่าว เช่นกันว่า “ท่านเป็นผู้หญิงที่เก่ง เสียสละเพื่อชาติ เพื่อพี่น้อง พระองค์ท่านไม่ยอมกลับพระนเรศวร ยกทัพกลับระหว่างกลับมาเจอแม่ทัพพม่า มาเสียใจอีกทีตอนพระพี่นางสวรรคต” (สมสมัย นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2567) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของคุณสมจรรย์มัคคุเทศก์อาสาสมัครอีก ท่านหนึ่งกล่าวว่า “ผมมองว่าพระสุพรรณกัลยา เป็นสตรีไทยที่เสียสละมาก ๆ ด้วยความที่บ้านเมือง เรา ใน พ.ศ. นั้นความเป็นกลุ่มมันจะด้อยกว่าพม่าความเก่งกล้าสามารถของบุเรงนองด้วยแล้วก็ ผู้ยิ่งใหญ่ของพม่า เพราะฉะนั้นพระราชบิดาให้ทำจะชอบไม่ชอบก็ต้องทำเพื่อบ้านเพื่อเมือง

เพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติบ้านเมืองในสมัยนั้น” (สมจริง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2566)

ในขณะที่ผู้แทนกลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแคว มองว่าพระสุพรรณกัลยาทรงทำหน้าที่เป็นเบื้องหลังของความสำเร็จในการกอบกู้บ้านเมือง แม้จะไม่ได้ออกรบแต่เป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมและโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ต่างเห็นพ้องว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นเจ้าหญิงที่เสียสละชีวิตเพื่อชาติ โดยการยอมไปเป็นพระสนมของบุเรงนองเพื่อความปลอดภัยของน้องและบ้านเมืองเป็นความเสียสละเพื่อชาติและครอบครัว ตามคำสัมภาษณ์ของนายกสมาคมสตรีศรีสองแควว่า “ท่านมีความเสียสละยอมไปเป็นตัวประกัน ยอมไปเป็นอะไรเขา เพื่อให้พระนเรศวรกลับมากู้ชาติให้ได้ มันเป็นแรงกระตุ้นก็เลยมองว่าเป็นคนสำคัญ ปิดทองหลังพระอยู่เบื้องหลังในความรู้สึกของเรา” (นายกสมาคมสตรีศรีสองแคว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566) อุปนายกคนที่ 1 ของสมาคมสตรีศรีสองแคว กล่าวว่า “พระสุพรรณกัลยาท่านก็บุคคลที่เสียสละเป็นที่หนึ่งของความเสียสละที่ผู้หญิงตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งที่สู้รบไม่เป็นจะทำให้บ้านเมืองได้” (อุปนายกคนที่ 1 ของสมาคมสตรีศรีสองแคว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

คุณสมศักดิ์ดีดีข้าราชการทหารอากาศที่เป็นผู้ชายที่สนใจทำงานร่วมกับสมาคมสตรี กล่าวว่า “ท่านก็เป็นผู้เสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง ผู้หญิงก็ทำได้ ท่านไม่ต้องออกรบแต่เป็นเบื้องหลังของความสำเร็จให้น้อง” (สมศักดิ์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2567) และคุณสมหวังคุณครูสังคมก็เป็นผู้ชายอีกท่านที่เข้ามาทำงานร่วมกับกลุ่มสตรีกล่าวว่า “พระองค์ท่านไปฐานะองค์ประกัน เป็นพระพี่นางของพระนเรศวรพระเอกา ที่เราเคารพนับถือศรัทธามาตั้งแต่เด็กที่แล้ว ในฐานะที่ท่านเป็นลูกของพระมหาธรรมราชา พระสุพรรณยอมเสียสละตัวเองไปเป็นตัวประกันที่พม่า” (สมหวัง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2567)

ส่วนคุณสมโภชน์ผู้แทนกลุ่มนักธุรกิจ มองว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นวีรสตรีที่เสียสละทั้ง พระชนม์ชีพ แต่คนไทยไม่ค่อยได้ระลึกถึง กล่าวว่า “วีรสตรีคนไทย ที่คนไทยทั้งชาติลืมเลือนท่าน วีรสตรีไทยที่เสียสละทั้งพระชนม์ชีพ เพราะวางแผนให้พระนเรศวรมาได้สำเร็จ แต่คนไทยไม่ได้นึกถึงพระองค์ท่านเลย” (สมโภชน์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2566) และคุณสมไทยดีดีข้าราชการครูโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม มองไปในทิศทางเดียวกันว่า “พระสุพรรณกัลยาเป็นเจ้าหญิงที่เสียสละ ท่านคงได้เชื้อสายมาจากพระศรีสุริโยทัย ก็ดูจากภาพยนตร์ เป็นผู้หญิงที่เสียสละเพื่อบ้านเมืองต้องลำบากไปเป็นพระสนมของบุเรงนอง” (สมไทย นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2566)

คุณสมรัตน์คุณครูชำนาญพิเศษโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี กล่าวไว้ในคำสัมภาษณ์อีกว่า “พระสุพรรณกัลยาท่านเป็นผู้หญิงที่เสียสละ คือ ไปเอาตัวเองไปไปแทนน้องให้น้องกลับมาเพื่อมาดูแลประเทศชาติบ้านเมืองของตัวเอง แล้วก็ตัวเองก็แปลกเหมือนไปเป็นประกันแทนเป็นผู้หญิงที่เสียสละ” (สมรัตน์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2566)

ความหมายแฝงเหล่านี้ได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญจนในที่สุดพระสุพรรณกัลยาได้รับการเคารพนับถือในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนสามารถขอพรได้เสมือนเทพเจ้า โดยพบว่าบางพื้นที่ได้รับการยกย่องให้เป็นพื้นที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและวัดจันทร์ตะวันออก มิได้เป็นเพียงสถานที่สำหรับประดิษฐานรูปเคารพหรืออนุสรณ์สถานเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพิธีกรรมบวงสรวงและกิจกรรมเสวนาเชิงวิชาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยเฉพาะวัดจันทร์ตะวันออกเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ชุมชนเข้ามาสักการะขอพร ช่วยส่งต่อคุณค่าแห่งความศรัทธาจากรุ่นสู่รุ่น ส่งเสริมความศรัทธาและการเคารพนับถือ ทำให้ความหมายของพระสุพรรณกัลยาไม่เพียงแต่เป็นเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ แต่ยังมีบทบาทเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนสามารถพึ่งพิงทางจิตใจขอพรให้สำเร็จได้

นอกจากนี้พระสุพรรณกัลยายังมีความหมายแฝงที่สะท้อนถึงบทบาทของสตรีที่เป็นแบบอย่างในสังคมไทย โดยเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้หญิงหลายคน ด้วยความเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อบ้านเมือง แสดงถึงความกล้าหาญ และความจงรักภักดีต่อครอบครัว นอกจากนี้ ยังถูกยกย่องในฐานะลูกที่ดีที่เชื่อฟังคำสั่งของบิดามารดา และเป็นพี่สาวที่ปกป้องดูแลน้องชายให้สามารถทำหน้าที่สำคัญเพื่อชาติได้สำเร็จ

คุณสมสมรอดีตครูโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก กล่าวว่า “พระสุพรรณกัลยาเป็นกุลสตรีที่ดีของเมืองไทย” (สมสมร นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2567) สอดคล้องกับคุณสมหญิงผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัวในจังหวัดพิษณุโลกกล่าวถึงพระสุพรรณกัลยาว่า “ท่านเป็นผู้หญิงที่เสียสละ เวลาไม่สบายใจก็จะไปไหว้ท่าน ไหว้แล้วสบายใจ” (สมหญิง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566) และตัวแทนประชาชนคนรุ่นใหม่ที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยกล่าวเช่นเดียวกันว่า “ตอนเด็ก ๆ อยากรู้ว่าสะพานสุพรรณกัลยาเป็นชื่อของใครเลยถามย่าค่ะ ย่าบอกว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นพี่สาวพระนเรศวร ได้ดูหนังก็เลยรู้ว่าท่านมีความเสียสละมากเพื่อน้องมีความกล้าหาญ เวลาขับรถผ่านก็จะยกมือไหว้ขอพรแล้วรู้สึกดีค่ะ” (สมใจ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2567) จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าว สะท้อนถึงการรับรู้เชิงประวัติศาสตร์ที่ชัดเจน และยืนยันถึงบทบาทของ พระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญทางสถาบันกษัตริย์ของไทยในชุมชน

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่กลุ่มผู้แทนที่เป็นทหารมองต่างออกไปว่า พระสุพรรณกัลยาใช้ยุทธศาสตร์ในการรบโดยเป็นตัวแทนของคนไทย ที่ไปอาศัยอยู่ในแผ่นดินข้าศึก และเป็นผู้เก็บข้อมูลและนำข้อมูลสำคัญมาบอกกับสมเด็จพระนเรศวรที่กำลังคิดวางแผนคืนความเป็นเอกราชให้

ประเทศไทย มุมมองดังกล่าวเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปไม่สามารถมองเห็นได้แบบทหาร ตามการบอกเล่าของคุณสมชาติ ผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างพระรูปในค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มองว่าพระสุพรรณกัลยาเป็นเสมือนผู้สื่อสารที่ช่วยส่งข่าวให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ปรากฏตามคำสัมภาษณ์ว่า “ท่านก็เหมือนคนที่คอยเก็บข้อมูลสำคัญเพราะท่านอยู่กับพม่าเป็นเมียของบุเรงนองและคอยส่งข่าวให้น้อง” (สมชาติ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2566) สามารถสรุปเป็นตารางการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ตาราง 3 แสดงการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)	
	ความหมายนัยตรง (Denotation Signified)	ความหมายแฝง (Connotation Signified)
1. ผู้นำชุมชน/ประชาชนในชุมชนวัดจันทร์ตะวันออก	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	สตรีผู้ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้
2. พระสงฆ์วัดจันทร์ตะวันออก/ผู้นำพิธีกรรมบวงสรวง	พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ	ความสำนึกในพระคุณของการเสียสละที่ให้คนไทย เป็นสถานที่เตือนสติให้คนไทยมีใจภักดิ์รักกัน ผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้
3. สมาคมสตรีศรีสองแคว	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ตัวแทนของผู้หญิงที่มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง
4. นักวิชาการท้องถิ่น	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ขัตติยนารีผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง มีความอดทนเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง ความสำเร็จที่มีความเฉลียวฉลาด
5. โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ขัตติยนารีผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง เป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้
6. โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	วีรสตรีท้องถิ่นผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง เป็นขัตติยนารี ผู้มีความเพียบพร้อมของกุลสตรี
7. นักธุรกิจ	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ขัตติยนารีผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง เป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)	
	ความหมายนัยตรง	ความหมายแฝง
	(Denotation Signified)	(Connotation Signified)
8. ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ขัตติยนารีผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง เป็นผู้อยู่เบื้องหลังมีความเป็นผู้นำที่มีความฉลาดเป็นผู้สื่อสารในการวางแผนให้กับสมเด็จพระนเรศวร
9. เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ขัตติยนารีผู้มีความเสียสละ อดทน เพื่อบ้านเมือง เป็นสตรีที่มีความเฉลียวฉลาด เป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้

จากตาราง 3 แสดงการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนวัดจันทร์ตะวันออก มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ สตรีผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองขอพรได้
2. กลุ่มพระสงฆ์วัดจันทร์ตะวันออก/ผู้นำพิธีกรรมบวงสรวง มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ในขณะที่ความหมายแฝง คือ ความสำนึกในพระคุณของการเสียสละที่มีให้คนไทย เป็นสถานที่เตือนสติให้คนไทยมีใจรักดีร่วมกัน ผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้
3. กลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแคว มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ ตัวแทนของผู้หญิงที่มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง
4. กลุ่มนักวิชาการท้องถิ่น มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ ขัตติยนารีผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง มีความอดทนเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จที่มีความเฉลียวฉลาด
5. กลุ่มโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ ขัตติยนารีผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง เป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้

6. กลุ่มโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ วีรสตรีท้องถิ่นผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง เป็นชาตินายกผู้มีความเพียบพร้อม

7. กลุ่มนักธุรกิจ มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ ชาตินายกผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง เป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้

8. กลุ่มค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ ชาตินายกผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง เป็นผู้อยู่เบื้องหลังมีความเป็นผู้ที่มีความฉลาดเป็นผู้สื่อสารในการวางแผนให้กับสมเด็จพระนเรศวร

9. กลุ่มเพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา มีการสร้างความหมายนัยตรงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ ชาตินายกผู้มีความเสียสละ อดทนเพื่อบ้านเมือง เป็นสตรีที่มีความเฉลียวฉลาด เป็นผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้

จากข้อมูลพบว่า การสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 9 กลุ่ม มีความหมายนัยตรงเหมือนกันคือ การรับรู้ว่าเป็น “พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร” ส่วนความหมายแฝงมีทั้งจุดร่วมในความเสียสละเพื่อบ้านเมือง กล่าวถึงบทบาท “ผู้ปกป้องคุ้มครอง ขอพรได้” แต่ละกลุ่มก็มีลักษณะเฉพาะตามบริบท คือ กลุ่มพระสงฆ์วัดจันทร์ตะวันออกและผู้นำพิธีกรรมบวงสรวง กลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนวัดจันทร์ตะวันออก เน้นการเป็นศูนย์รวมจิตใจและเตือนสติ กลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแควสร้างความหมายผ่านมุมมองสตรีนิยม โดยเน้นย้ำบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะ “ตัวแทนของผู้หญิงที่มีความเสียสละ” ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่นที่มักเชื่อมโยงพระสุพรรณกัลยากับสมเด็จพระนเรศวรที่เป็นชาย โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีก็ให้ความสำคัญกับมิติความเป็นสตรีเช่นกัน แต่เพิ่มมิติของ “ความเพียบพร้อมของกุลสตรี” เพื่อใช้เป็นแบบอย่างทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมและนักวิชาการท้องถิ่น เน้นการเป็น “ชาตินายก” ที่มีทั้งความเฉลียวฉลาดและความอดทน สะท้อนการนำประวัติศาสตร์มาใช้ในการปลูกฝังคุณธรรม กลุ่มค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชสร้างความหมายที่ต่างออกไปโดยเชื่อมโยงพระสุพรรณกัลยากับยุทธศาสตร์ทางการทหาร ในฐานะ “ผู้สื่อสารและวางแผน” และนักวิชาการท้องถิ่นเน้นความเป็นผู้นำและความฉลาดทางยุทธศาสตร์ ขณะที่เพจ Facebook รวมทุกความหมายเข้าด้วยกัน

การสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่แตกต่างเป็นการสะท้อนการนำบุคคลในอดีตทางประวัติศาสตร์มาใช้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่ม พระสุพรรณกัลยาถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์ที่มีความยืดหยุ่น แต่ละกลุ่มสามารถดัดแปลงสร้างความหมายเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะของกลุ่ม โดยยังคงความหมายหลักของ “ความเสียสละ” และ “การเป็นแบบอย่าง” ไว้ แสดงให้เห็น

พลวัตของความหมายทางวัฒนธรรม และยังชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ไม่เคยเป็นเรื่องอดีตที่ตายตัว หากแต่ถูกนำมาสร้างความหมายใหม่เสมอเพื่อตอบสนองบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งการสร้างอัตลักษณ์ร่วม การปลูกฝังค่านิยม หรือการสร้างความชอบธรรมทางสังคม โดยยังคงเค้าโครงคุณค่าหลักของสังคมไทยที่เชิดชูความกตัญญู บูรณาการ ชาติ ศาสนา และชุมชนเข้าด้วยกัน

นอกจากนี้ยังมีการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่กายภาพขององค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก โดยความหมายนัยตรงและความหมายแฝงสะท้อนถึงการมองพระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลที่มีบทบาทเชิงสัญลักษณ์ เป็นทั้งตัวแทนของความเสียสละ ความกล้าหาญ ผู้สื่อสาร และความเป็นกุลสตรีที่คนในสังคมให้ความเคารพศรัทธา อีกทั้งยังเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจในช่วงเวลาที่ผู้คนต้องการความสงบสุขใจและแรงบันดาลใจ สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 4 แสดงการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่กายภาพขององค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่กายภาพ	สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)	ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)	
			ความหมายนัยตรง (Denotation Signified)	ความหมายแฝง (Connotation Signified)
1. ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพภาคที่ 3)	พระรูป	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์	พระที่นั่งของสมเด็จพระนเรศวร	ความเสียสละ
	พระสุพรรณกัลยา	กราบไหว้ขอพร		เพื่อบ้านเมือง เป็นผู้สื่อสาร
2. วัดจันทร์ตะวันออก	พระรูป	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์	พระราชธิดาของสมเด็จพระมหา	ความสำนึกใน
	พระสุพรรณกัลยา	กราบไหว้ขอพร	ธรรมราชาและ	พระคุณของการ
		เทิดทูนบูชา	สมเด็จพระวิสุทธิ	เสียสละที่มีให้
		สักการะ	กษัตริย์ พระพินาง	คนไทย
		ถวายพระเกียรติ	ของสมเด็จพระ	เป็นสถานที่
			พระนเรศวรมหาราช	เตือนสติให้
			และสมเด็จพระ	คนไทยมีใจภักดี
			พระเอกาทศรถ	รักกัน

พื้นที่กายภาพ	สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)	ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)	
			ความหมายนัยตรง (Denotation Signified)	ความหมายแฝง (Connotation Signified)
3. โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม	ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ กราบไหว้ขอพร	พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร	ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง
4. โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของจังหวัดพิษณุโลก	พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร	ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง
5. สมาคมสตรีศรีสองแคว	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	สถานที่ตั้งสมาคม กราบไหว้ขอพร	พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร	ขัตติยาริผู้มี ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง
6. บริษัทวงษ์พาณิชย์พิษณุโลก	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ กราบไหว้ขอพร	พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร	ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง

จาก ตาราง 4 แสดงการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่กายภาพในจังหวัดพิษณุโลก สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพภาคที่ 3) มีพระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร มีความหมายนัยตรง คือ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร ในขณะที่ความหมายแฝง คือ การเสียสละเพื่อบ้านเมืองและบทบาทสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในการเป็นผู้สื่อสารที่ช่วยให้การรบของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชประสบความสำเร็จ

2. วัดจันทร์ตะวันออกมีพระรูปพระสุพรรณกัลยา เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร เทิดทูนบูชาสักการะ ถวายพระเกียรติ และระลึกถึงพระสุพรรณกัลยา ความหมายนัยตรง คือ พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ส่วนความหมายแฝง คือการสำนึกถึงพระคุณของ

พระสุพรรณกัลยาที่เสียสละเพื่อบ้านเมือง และยังเป็นการเตือนสติให้คนไทยมีใจรักชาติและความสามัคคี

3. โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมมีศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และพระสุพรรณกัลยา เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร มีความหมายนัยตรง คือ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การเคารพในความเสียสละ

4. โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี มีพระรูปพระสุพรรณกัลยาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของจังหวัดพิษณุโลก ความหมายนัยตรง คือ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร และความหมายแฝง คือ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของจังหวัดพิษณุโลก การสื่อถึงความสำคัญของการเสียสละเพื่อชาติ

5. สมาคมสตรีศรีสองแควมีพระรูปพระสุพรรณกัลยาสถานที่ตั้งสมาคม กราบไหว้ขอพรมีความหมายนัยตรง คือ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร และความหมายแฝง คือ การเคารพในความเสียสละของพระสุพรรณกัลยาที่เป็นตัวอย่างของขัตติยนารีผู้มีความกล้าหาญและเสียสละเพื่อบ้านเมือง

6. บริษัทวังษ์พาณิชย์ พิษณุโลกมีพระรูปพระสุพรรณกัลยาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพรมีความหมายนัยตรง คือ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร และความหมายแฝง คือ ความเคารพความเสียสละเพื่อบ้านเมือง

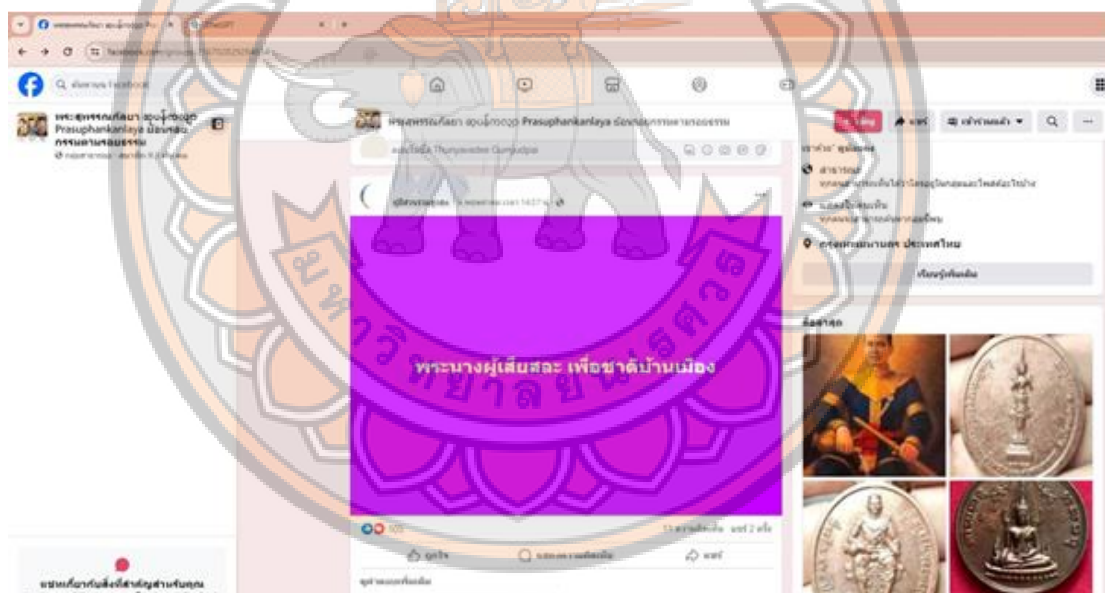
จากข้อมูลพบว่า สถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ถึงแม้ว่าจะมีสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน แต่มีการสะท้อนถึงความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และการเคารพต่อความเสียสละของพระสุพรรณกัลยาผู้เป็นพระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในสถานที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ พระรูปของพระสุพรรณกัลยาได้รับการพัฒนาเป็นการสะท้อนถึงความเคารพและการระลึกถึงบทบาทสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในการช่วยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และยังเป็นสัญลักษณ์ของการเสียสละเพื่อชาติ การรักชาติ และความสามัคคีของคนไทย การนำพระสุพรรณกัลยามาประดิษฐานในพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่ วัด โรงเรียน สมาคม บริษัท และหน่วยงานราชการ ไม่เพียงแต่เป็นการเคารพบูชา แต่ยังเป็นการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน สถานที่เหล่านี้ถูกใช้เพื่อการเคารพบูชา ยกย่องให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างชุมชนและบุคคลในประวัติศาสตร์ การแสดงความภาคภูมิใจในรากเหง้าของท้องถิ่นและการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับชุมชนในบริบทปัจจุบัน ตัวอย่างกิจกรรมที่จัดขึ้นในสถานที่เหล่านี้ ได้แก่ การประกอบพิธีทางศาสนา การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการเคารพและยกย่องบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อย่างพระสุพรรณกัลยา การสะท้อนถึงการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นนี้ช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างความรู้เชิงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่นจังหวัด

พิษณุโลก นอกจากนี้ยังเป็นการยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเป็นสัญลักษณ์ของความเสียสละเพื่อบ้านเมืองที่ยังคงส่งผลต่อความรู้สึกภาคภูมิใจในชุมชนจนถึงปัจจุบัน

6.1.2 พื้นที่ออนไลน์

ในพื้นที่ออนไลน์ ได้แก่ Facebook และ Line Group ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา มีการเผยแพร่ข้อมูลทั้งประวัติศาสตร์ พิธีกรรม ความเชื่อ และกิจกรรมทางสังคม ทำให้ความหมายของพระสุพรรณกัลยาขยายออกไปในวงกว้างและสามารถเข้าถึงกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่กายภาพได้ จากการศึกษาพบการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏบนพื้นที่ทางสังคมออนไลน์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา สุพรรณกัลยา Prasuphankanlaya ย้อนรอยกรรม ตามรอยกรรม เป็นกลุ่มสาธารณะ ปรากฏภาพและข้อความ ดังนี้

ภาพ 40 โพสต์ ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2567

ปรากฏข้อความ “พระนางผู้เสียสละ เพื่อชาติบ้านเมือง”

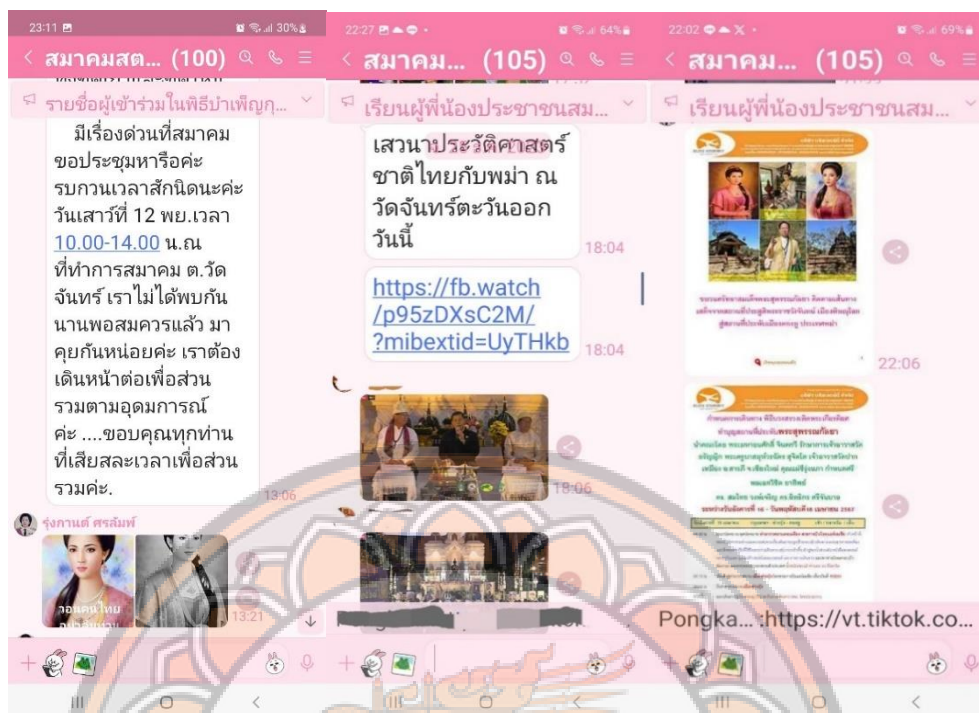

ภาพ 46 โพสต์ ลงวันที่ 30 มีนาคม 2567

ปรากฏข้อความ “ขบวนศรัทธาสมเด็จพระสุพรรณกัลยา ติดตามเส้นทางเสด็จจากสถานที่ประดิษฐานพระราชวังจันทน์เมืองพิษณุโลก กำหนดการเดินทาง พิธีบวงสรวงเทิดพระเกียรติยศทำบุญสถานที่ประทับพระสุพรรณกัลยา ณ เมืองตองอู ประเทศเมียนมา ระหว่างวันอังคารที่ 16 เมษายน ถึงวันพฤหัสบดีที่ 18 เมษายน 2567”

จากภาพและข้อความที่ปรากฏในเพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา อรุณรังษี Prasuphankanya ย้อนรอยกรรม ตามรอยกรรม ที่เคยกตัญญูอย่างมานั้น ผู้วิจัยพบว่ามีความหมายนัยตรงของพระสุพรรณกัลยา คือ การระลึกถึงพระสุพรรณกัลยาที่มีความดีงามและเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง และเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการกอบกู้แผ่นดิน ส่วนความหมายแฝง คือ การเน้นย้ำถึงความสำคัญและคุณค่าของพระสุพรรณกัลยาในประวัติศาสตร์ไทย ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเคารพและชื่นชมความกล้าหาญและการเสียสละของพระสุพรรณกัลยา ส่วนการเดินทางตามเส้นทางเสด็จและการทำบุญเทิดพระเกียรติยศ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของการเดินทางในฐานะการแสดง ความเคารพและศรัทธาที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการบูชาพระสุพรรณกัลยา และเป็นการสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศเมียนมาในเชิงวัฒนธรรม

2) Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว ปรากฏข้อความและรูปภาพ ดังนี้

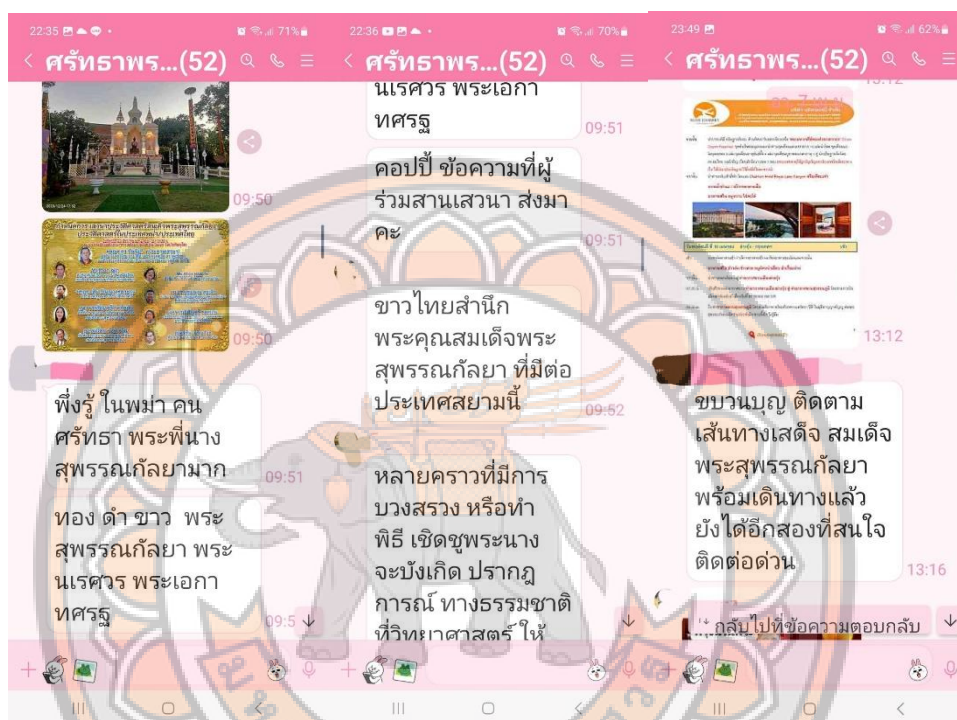
ภาพ 47 ข้อความและรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา
ใน Line Group ของสมาคมสตรีศรีสองแคว

จากข้อความและรูปภาพใน Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว ปรากฏพระรูปพระสุพรรณกัลยากับข้อความ “ผู้หญิงผู้เสียสละสุขส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวม” “วอนคนไทยอย่าลืมพระสุพรรณกัลยา” “ขอบคุณทุกท่านที่เสียสละเวลาเพื่อส่วนรวม” และภาพกิจกรรม เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2566 สมาชิกสมาคมสตรีศรีสองแควเข้าร่วมพิธีบวงสรวง พระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก และภาพกิจกรรม เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2566 สมาชิกสมาคมสตรีศรีสองแควเข้าร่วมฟังเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา ประวัติศาสตร์ในประเทศไทย พม่า/ประเทศไทย ณ วัดจันทร์ตะวันออก และภาพประชาสัมพันธ์ขบวนศรีท้าวพระสุพรรณกัลยา ติดตามเส้นทางเสด็จจากสถานที่ประสูติพระราชวังจันทน์เมืองพิษณุโลก พิธีบวงสรวงเทิดพระเกียรติยศทำบุญสถานที่ประทับพระสุพรรณกัลยา ณ เมืองตองอู ประเทศเมียนมา ระหว่างวันอังคารที่ 16 – วันพฤหัสบดี 18 เมษายน 2567 เพื่อให้กลุ่มสมาชิกที่สนใจเข้าร่วม

ผู้วิจัย พบว่า สมาคมสตรีศรีสองแควจะเข้าร่วมและเชิญชวนให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก และยกย่องพระสุพรรณกัลยาว่า เป็นผู้หญิงที่เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และเรียกร้องให้คนไทยระลึกถึงพระสุพรรณกัลยา นำความเสียสละของพระสุพรรณกัลยามาเป็นแบบอย่างในการทำงานเพื่อสังคมและพัฒนาท้องถิ่นพิษณุโลกในมิติการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ปัจจุบันสมาคมสตรีศรีสองแควมี

สมาชิกอยู่มากกว่า 500 คนใน 9 อำเภอ และยังทำงานต่อเนื่องโดยใช้ข้อมูลการณ์ของความเสียสละ
เวลาการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน

3) Line Group (กลุ่มปิด) ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกลียา ปรากฏข้อความและ
รูปภาพ ดังนี้

ภาพ 48 ข้อความและรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกลียา ใน Line Group
ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกลียา

จากรูปภาพและข้อความใน Line Group ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกลียา ปรากฏพระรูปพระสุพรรณกลียากับข้อความ “ชาวไทยสำนึกพระคุณสมเด็จพระสุพรรณกลียาที่มีต่อประเทศสยาม” และ “พั่งรู้ในพม่าคนศรัทธาพระพินางสุพรรณกลียามาก” และภาพกิจกรรม เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2566 สมาชิกกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกลียาเข้าร่วมพิธีบวงสรวงพระสุพรรณกลียา ณ วัดจันทร์ตะวันออก และภาพกิจกรรม เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2566 งานเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกลียา ประวัติศาสตร์ในประเทศพม่า/ประเทศไทย ณ วัดจันทร์ตะวันออก และภาพประชาสัมพันธ์ขบวนศรัทธาพระสุพรรณกลียาติดตามเส้นทางเสด็จจากสถานที่ประสูติพระราชวังจันทน์เมืองพิษณุโลก พิธีบวงสรวงเทิดพระเกียรติยศทำบุญสถานที่ประทับพระสุพรรณกลียา ณ เมืองตองอู ประเทศเมียนมา ระหว่างวันอังคารที่ 16 - วันพฤหัสบดี 18 เมษายน 2567 จาก

ข้อความ“ขบวนติดตามเส้นทางเสด็จสมเด็จพระสุพรรณกัลยาพร้อมเดินทางแล้ว ยังได้อีกสองที่สนใจติดต่อด่วน” ผู้วิจัย พบว่า กลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา มีการสร้างความหมายของพระสุพรรณกัลยา ในฐานะวีรสตรีของชาติที่มีบทบาทสำคัญและเป็นที่ยอมรับในประวัติศาสตร์ไทย มีความสำคัญในพระคุณการสร้างภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญที่มีความศรัทธาทั้งในประเทศไทยและประเทศเมียนมา เป็นการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างสองประเทศ

จากการศึกษาในพื้นที่ออนไลน์ ในเพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา **อุบรุคอุย** Prasuphankanlaya ย้อนรอยกรรม ตามรอยกรรม, Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว และ Line Group ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา สามารถสรุปเป็นตารางการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์ได้ดังนี้

ตาราง 5 แสดงการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์

พื้นที่ออนไลน์	สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)	ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)	
			ความหมายนัยตรง (Denotation Signified)	ความหมายแฝง (Connotation Signified)
1. เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา อุบรุคอุย พระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	พื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์
2. Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	พื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์
3. Line Group (กลุ่มปิด) ของ กลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา	พระรูปพระสุพรรณกัลยา	พื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์	พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร	ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์

จาก ตาราง 5 แสดงการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์ช่องทางการสื่อสารและแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาทางออนไลน์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา สุพรรณกัลยา Prasuphankanlaya ย้อนรอยกรรม ตามรอยกรรม มีพระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏ เป็นพื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์ มีความหมายนัยตรง คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์

2. Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว มีพระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏ เป็นพื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์ มีความหมายนัยตรง คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์

3. Line Group ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา มีพระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นพื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์ ความหมายนัยตรง คือ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์

จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ออนไลน์ทั้งสามกลุ่มมีการสร้างความหมายของพระสุพรรณกัลยาเหมือนกัน โดยความหมายนัยตรงของพระสุพรรณกัลยา คือ เป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร และความหมายแฝง ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์มีการใช้สัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและย้ำถึงความสำคัญของการทำงานเพื่อส่วนรวม สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะส่งเสริมให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าของการเสียสละ รักบ้านเมือง และมีจิตสาธารณะ อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างในการสื่อสารของแต่ละกลุ่ม โดยใน Facebook มุ่งเน้นการเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างไทยและเมียนมาเพื่อแสดงให้เห็นบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ในคำสัมภาษณ์ของผู้แทนกลุ่มเพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา สุพรรณกัลยา Prasuphankanlaya ย้อนรอยกรรม มองว่า พระสุพรรณกัลยามีบทบาทเบื้องหลังเช่นกลุ่มสตรีศรีสองแคว เป็นผู้หญิงที่มีความฉลาดมาก และมีความอดทนรอคอยโอกาสในการกระทำการที่สำคัญตามคำสัมภาษณ์ของคุณสมประสงค์เจ้าของเพจพระสุพรรณกัลยา กล่าวว่า “ผมมองท่านว่าท่านอยู่เบื้องหลัง และเบื้องหลังนั้นคือพระสุพรรณกัลยา มองว่าพระองค์ท่านมีความหมายในเรื่องของความอดทนสิ่งที่ท่านอดทนนั้นไม่ได้อดทนอย่างคนโง่ที่แบบออยู่ไป โดยที่ท่านรอโอกาสแล้วท่านก็เป็นคนเข้มงวด มีความฉลาดมาก โดยลักษณะอุปนิสัยของพระพี่นางกับพระนเรศวร” (สมประสงค์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2566)

ในขณะที่ Line Group ของสมาคมสตรีศรีสองแควให้ความสำคัญกับการนำคุณค่าและอุดมการณ์ของพระสุพรรณกัลยาไปใช้ในการพัฒนาชุมชนและการสร้างประโยชน์ส่วนรวม ส่วน Line Group ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยานั้น เน้นการยกย่องและการสร้างความสำนึกในพระคุณของพระสุพรรณกัลยาที่ได้รับการยอมรับทั้งในประเทศไทยและเมียนมา เพจ Facebook และกลุ่มปิด Line ของกลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแควและกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา การแสดงออกทางออนไลน์เหล่านี้ส่งเสริมการรับรู้ถึงพระสุพรรณกัลยาในฐานะพระปิ่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และเป็นสัญลักษณ์ของความจงรักภักดีและการเสียสละเพื่อบ้านเมืองเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ การสร้างความหมายของพระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยยังพบว่า การสร้างความหมายของพระสุพรรณกัลยาผ่านพิธีกรรมบวงสรวงที่ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพนาคที่ 3) วัดจันทร์ตะวันออก และบริษัทวังษ์พาณิชย์ พิษณุโลก พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออกถึงความเคารพและจงรักภักดี แต่ยังเป็นการความเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณระหว่างชุมชนเข้ากับพระสุพรรณกัลยา โดยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นและสะท้อนคุณค่าแห่งการเสียสละและความกล้าหาญซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก ทั้งนี้ กลุ่มบุคคลสำคัญ เช่น องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน ผู้นำชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น สมาคมสตรีศรีสองแคว และประชาชนในพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาและถ่ายทอดความหมายของพระสุพรรณกัลยาไปยังคนรุ่นหลังผ่านการจัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูล ความพยายามเหล่านี้ช่วยรักษาความต่อเนื่องของความหมายเชิงสัญลักษณ์ให้ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ และทำให้พระสุพรรณกัลยายังคงมีบทบาทสำคัญในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ความสามัคคี และความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังส่งเสริมศักยภาพของท้องถิ่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและนำเสนอคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นพิษณุโลก ในบริบทการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

จากแนวคิดสัญวิทยา ของ Barthes สามารถอธิบายได้ว่า ความหมายโดยตรงของพระสุพรรณกัลยา คือ พระปิ่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ เป็นวีรสตรีที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างประวัติศาสตร์ชาติไทย พระสุพรรณกัลยาถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้เพื่อความสงบและสันติภาพในบ้านเมือง สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยในหมู่คนรุ่นใหม่ การรับรู้ถึงความหมายโดยตรงนี้ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนในจังหวัดพิษณุโลกในการรักษาและสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่า ส่วนความหมายแฝงที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาสะท้อนถึงค่านิยมทางสังคม ได้แก่ ความเสียสละ ความเข้มแข็ง และความสามารถในการเผชิญกับอุปสรรค บทบาทพระสุพรรณที่มีในปัจจุบัน ทำให้ผู้หญิงมีภาพลักษณ์ที่ดีในสังคมช่วยส่งเสริมการเคลื่อนไหวเพื่อความเท่าเทียมทางเพศในท้องถิ่น และการมองเห็นบทบาทของผู้หญิงในฐานะ

ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น จะส่งผลให้เกิดการสนับสนุนการพัฒนาผู้สูงอายุมากขึ้น จากความหมายนัยตรงและความหมายแฝงนำไปสู่การยอมรับเรื่องการสร้างภาพตัวแทนของ พระสุพรรณกัลยา ส่งผลให้ผู้คนรู้สึกถึงความเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน โดยมีพระสุพรรณกัลยา เป็นแบบอย่างของผู้หญิงที่มีความเสียสละและเข้มแข็ง สามารถกระตุ้นแรงบันดาลใจให้กับผู้สูงอายุในปัจจุบันให้กล้าหาญในการต่อสู้เพื่อความสำเร็จและความเท่าเทียมในสังคม

6.2 การใช้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

6.2.1 พื้นที่กายภาพ

การใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาโดยแต่ละองค์กรในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพบกที่ 3) วัดจันทร์ตะวันออก โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี กลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแคว บริษัททวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก นักวิชาการท้องถิ่น และประชาชน แสดงให้เห็นถึงการให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาแบบส่งเสริมที่มีความแตกต่างกันในบริบทของการพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก และได้ใช้พระสุพรรณกัลยา เป็นสัญลักษณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม ในหลายด้าน

จากการศึกษาพบว่า ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพบกที่ 3) มีภาพลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับความภาคภูมิใจทางประวัติศาสตร์และความรักชาติในสายตาของประชาชน จังหวัดพิษณุโลก โดยถือเป็นสัญลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ วีรบุรุษ ผู้กล้าหาญที่มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ และมีพระสุพรรณกัลยาเป็นวีรสตรีผู้อยู่เบื้องหลังคอยสนับสนุน มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง ภาพลักษณ์นี้สะท้อนถึงความกล้าหาญ ความเสียสละและการปกป้องบ้านเมือง ค่ายทหารยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อย การช่วยเหลือประชาชนในยามวิกฤต การสนับสนุนโครงการพัฒนาท้องถิ่น และการบรรเทาสาธารณภัย สร้างความไว้วางใจและรู้สึกปลอดภัยแก่ชาวพิษณุโลก อีกทั้งค่ายยังเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ได้แก่ งานประเพณีและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนเรศวร สมเด็จพระเอกาทศรถและพระสุพรรณกัลยาช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น จึงทำให้กองทัพบกที่ 3 เป็นทั้งผู้ปกป้องและผู้ดูแลชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในจังหวัดพิษณุโลก

วัดจันทร์ตะวันออก ใช้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาเป็นตัวแทนของความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในพิธีกรรมบวงสรวงและกิจกรรมทางศาสนาที่เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน มีการใช้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาเพื่อส่งเสริมความศรัทธาและความสัมพันธ์ที่ดี

ระหว่างชุมชนในพื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะทางจิตใจและการเชื่อมโยงระหว่างประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมและโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ในการส่งเสริมคุณค่าความเสียสละและความเข้มแข็งในหมู่ นักเรียน ผ่านรายวิชาและกิจกรรมของทางโรงเรียน ได้แก่ การจัดพิธีรำลึกและการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเน้นการสร้าง ความภาคภูมิใจและการเรียนรู้เรื่องราวของวีรสตรีท้องถิ่นเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียนในรายวิชา เฉลิมขวัญศึกษา มุ่งเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกับชุมชนและความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการใช้ในบริบททางการศึกษา สัญญาพระสุพรรณกัลยาถูกเชื่อมโยงกับการเสริมสร้าง การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในมิติท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับรากเหง้าและคุณค่า ของบุคคลในประวัติศาสตร์ของพิษณุโลก อย่างไรก็ตาม การสร้างภาพลักษณ์และบทบาทของ พระสุพรรณกัลยาในมิติระดับท้องถิ่นและระดับประเทศยังไม่สามารถแยกขาดจากภาพลักษณ์และ บทบาทของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ ตามคำสัมภาษณ์ของคุณสมรัตน์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่าย วิชาการโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี กล่าวถึงที่มาว่า “มีการนำเอารูปปั้นพระสุพรรณกัลยาเข้ามาเป็น ส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียน เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น” (สมรัตน์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

กลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแควและกลุ่มผู้หญิงในท้องถิ่น ใช้สัญญาพระสุพรรณกัลยา เป็นตัวแทนของความเสียสละและความเข้มแข็งของผู้หญิงในการพัฒนาสังคม องค์กรเหล่านี้เน้น การใช้สัญญาพระสุพรรณกัลยาเพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในชุมชนผ่านกิจกรรมฝึกอบรมและ การส่งเสริมเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยการพัฒนาอาชีพของผู้หญิงและการสนับสนุนบทบาทผู้หญิงใน ครอบครัวและชุมชน

บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก เป็นธุรกิจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมทรัพยากรธรรมชาติ จากขยะวัสดุเหลือใช้ ที่กระจัดกระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศและของโลก เข้าสู่ระบบของ การบริหารจัดการ ปรับสภาพเปลี่ยนให้เป็นแร่พื้นฐานบริสุทธิ์ และมีคุณภาพตามมาตรฐาน อุตสาหกรรม ทำให้เกิดความร่วมมือพนักงกำลังในการสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบเครือข่ายเพื่อสร้าง สังคมทรัพยากรหมุนเวียนที่ยั่งยืน ดร.สมไทย วงษ์เจริญ มีความเกี่ยวข้องเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่โง่น โสรโย เกจิอาจารย์ชื่อดังจังหวัดพิจิตรผู้เขียน หนังสือ “ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา” (หลวงปู่โง่น โสรโย, 2541) เป็นเอกสารสำคัญที่ช่วยให้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้รับ การเผยแพร่เป็นที่รับรู้มากขึ้นในสังคมไทย ดร.สมไทย วงษ์เจริญ ผู้ก่อตั้งบริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก ได้นำความเชื่อและศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาที่ได้มาจากหลวงปู่โง่น โสรโย มาเสริมสร้างภาพลักษณ์ ของบริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลกในหลายด้าน โดยการเชื่อมโยงความเชื่อ ความศรัทธา ในเรื่องราว ของพระสุพรรณกัลยามาช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่มีคุณค่าให้กับบริษัท สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อ

สังคมและสิ่งแวดล้อมช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบริษัทกับชุมชนท้องถิ่น การใช้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาเป็นส่วนหนึ่งของภาพลักษณ์ยังเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เนื่องจากพระสุพรรณกัลยาเป็นที่รู้จักในฐานะสัญลักษณ์ของความกล้าหาญและการเสียสละ

สรุปได้ว่า แต่ละองค์กรในจังหวัดพิษณุโลกใช้สัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาในการส่งเสริมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นผ่านมิติที่แตกต่างกัน ทั้งด้านการศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา บทบาทสตรี การท่องเที่ยว และการวิจัย ซึ่งล้วนมีส่วนช่วยในการสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาในพื้นที่

6.2.2 พื้นที่ออนไลน์

การใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในพื้นที่ออนไลน์ ได้แก่ เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา อุบัติกมล พระพินางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว และ Line Group (กลุ่มปิด) ของกลุ่มสตรีทรา พระสุพรรณกัลยา แสดงให้เห็นถึงการให้ความหมายของพระสุพรรณกัลยาแบบส่งเสริมที่มีความแตกต่างกันในช่องทางการเข้าถึง

จากการศึกษาพบว่า เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา อุบัติกมล พระพินางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญของชาติไทย โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดพิษณุโลก มีการใช้ภาพถ่ายของพระรูป หรือสถานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบทความและสารคดีสั้นเพื่อสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในบทบาทของพระสุพรรณกัลยาเป็นพื้นที่สำหรับการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ซึ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ติดตาม

Line Group (กลุ่มปิด) สมาคมสตรีศรีสองแคว ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อและขออนุญาตจากผู้ก่อตั้งกลุ่ม Line อย่างเป็นทางการก่อนเข้าร่วมกลุ่ม และได้แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างชัดเจน รวมถึงขอบเขตและวิธีการใช้ข้อมูล การดำเนินการทั้งหมดเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และพร้อมให้ข้อมูลเพิ่มเติมหากมีข้อสงสัย กลุ่ม Line ถูกจัดตั้งโดยสมาคมสตรีในจังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครือข่ายของผู้หญิงที่สตรีทราในพระสุพรรณกัลยาเป็นพื้นที่ปิดแบบออนไลน์ของกลุ่มสมาชิกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อสังคม ได้แก่ การทำบุญ พิธีกรรม และการสนับสนุนบทบาทสตรีในพื้นที่ การใช้ชื่อและสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยากระตุ้นการทำการกิจกรรม ส่งผลให้สมาชิกรู้สึกเชื่อมโยงกับความเป็นสตรีผู้เสียสละและบทบาททางประวัติศาสตร์ ทำให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมในกลุ่ม เสริมสร้างความภาคภูมิใจในเพศสภาพและบทบาทของสตรีในสังคม ช่วยกระตุ้นให้สมาชิกเห็นคุณค่าความสำคัญของตนเอง ทำให้กิจกรรมของกลุ่มมีความน่าสนใจและความหมายในเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมทำบุญหรือ การช่วยเหลือชุมชน โดยใช้ชื่อ

พระสุพรรณกัลยาเพื่อเป็นตัวแทนของการเสียสละและการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นทำให้สมาชิกมีกำลังใจในการทำงานและเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ทุกคนเข้าใจและรู้สึกผูกพัน ช่วยกระตุ้นการสนทนาในกลุ่ม ทำให้การสื่อสารในกลุ่มมีความหมายและชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้สมาชิกมองเห็นเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันอย่างชัดเจนมากขึ้น และรู้สึกว่าได้รับแรงบันดาลใจจากความเสียสละของ พระสุพรรณกัลยาในการสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม เป็นตัวแทนของอุดมการณ์และความหมายการทำงานของกลุ่มสมาชิกที่ช่วยให้สมาคมสตรีศรีสองแควสามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่นและส่งเสริมบทบาทสตรีในจังหวัดพิษณุโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Line Group (กลุ่มปิด) กลุ่มสตรีท้าวพระสุพรรณกัลยา ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อและขออนุญาตจากผู้ก่อตั้งกลุ่ม Line อย่างเป็นทางการก่อนเข้าร่วมกลุ่ม และได้แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างชัดเจน รวมถึงขอบเขตและวิธีการใช้ข้อมูล การดำเนินการทั้งหมดเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และพร้อมให้ข้อมูลเพิ่มเติมหากมีข้อสงสัย กลุ่มนี้จัดตั้งโดยกลุ่มผู้นำชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วยบุคคลที่มีความศรัทธาและเคารพในพระสุพรรณกัลยา ทั้งในมิติทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม มีเป้าหมายร่วมกันในการเผยแพร่ความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาให้กว้างไกลยิ่งขึ้น มีการสนทนาเกี่ยวกับความเชื่อและศรัทธาในพระสุพรรณกัลยา โดยมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับการบูชาและสักการะพระสุพรรณกัลยา ได้แก่ การจัดพิธีบวงสรวง และการทำบุญออนไลน์ มีการเผยแพร่บทสวด คาถา และการตั้งจิตอธิษฐานเพื่อความสำเร็จในชีวิต ช่วยให้สมาชิกสามารถสื่อสารและประสานงานได้อย่างรวดเร็ว แม้จะอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลกัน ทำให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกในกลุ่มสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มสมาชิกที่มีความเชื่อและศรัทธาในพระสุพรรณกัลยาเหมือนกัน

สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในพื้นที่ออนไลน์แสดงออกผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยแต่ละช่องทางมีวัตถุประสงค์และรูปแบบเฉพาะตัว เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา [suphannakalya](#) เน้นการเผยแพร่ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และบทบาทของพระสุพรรณกัลยา ในฐานะบุคคลสำคัญระดับชาติ ผ่านสื่อรูปภาพ บทความ และสารคดี พร้อมเปิดพื้นที่ให้ผู้ติดตามแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสนทนาเชิงสร้างสรรค์ ในขณะที่ Line Group (กลุ่มปิด) สมาคมสตรีศรีสองแคว ทำหน้าที่เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสานงานกิจกรรมในชุมชน โดยใช้ชื่อและสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาเป็นแรงบันดาลใจในการส่งเสริมบทบาทของสตรี การทำกิจกรรมเพื่อสังคม และการพัฒนาท้องถิ่น และ Line Group (กลุ่มปิด) กลุ่มสตรีท้าวพระสุพรรณกัลยา มุ่งเน้นการสร้าง ความเชื่อและศรัทธาทางศาสนา โดยจัดกิจกรรมทางจิตวิญญาณ ได้แก่ พิธีบวงสรวงและการทำบุญออนไลน์ รวมถึงเผยแพร่บทสวดและคาถา เพื่อเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่ม แม้จะอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลกัน ความหมายและบทบาทที่แตกต่างกันของช่องทางเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้สัญลักษณ์

พระสุพรรณกัลยาเพื่อการสื่อสารที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะกลุ่ม ตั้งแต่การกระตุ้นการเรียนรู้เชิงสาธารณะ การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ไปจนถึงการเสริมสร้างศรัทธาทางศาสนาในพื้นที่ออนไลน์ สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะในกรอบของบทบาททางประวัติศาสตร์ แต่ยังถูกนำมาใช้ในมิติร่วมสมัยเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม ความหมายในพื้นที่ออนไลน์ช่วยให้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยากลายเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีความยืดหยุ่น และตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย

อย่างไรก็ตาม การที่พระสุพรรณกัลยาถูกยกย่องในฐานะวีรสตรีและเป็นผู้เสียสละ ทำให้ผู้คนจำนวนมากในจังหวัดพิษณุโลกและทั่วประเทศไทยมีความศรัทธาต่อพระนางในฐานะที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจ คนในท้องถิ่นมีการสักการะบูชาพระรูปและวัตถุมงคลที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ในศาลเจ้า วัด และสถานที่อื่น ๆ ที่จัดสร้างขึ้น ความหมายนี้สร้างผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นในด้านการเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความหวัง และความเป็นสิริมงคลในชีวิต โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากในชีวิตหรือประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจ

พระสุพรรณกัลยายังถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในทางสังคมและการสร้างอัตลักษณ์ขององค์กรและชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยา ในฐานะขัตติยนารีที่เสียสละ จากความหมายดังกล่าวทำให้ถูกนำมาใช้ในบริบทของการสร้างภาพลักษณ์องค์กรต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานทางศาสนา โรงเรียน และธุรกิจ สัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างแรงบันดาลใจให้กับชุมชนและเยาวชน

ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปของพระสุพรรณกัลยาจากขัตติยนารีสู่วีรสตรีที่เสียสละเพื่อชาติ ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูพิธีกรรมและการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระนาง ทั้งในเชิงศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดพิธีบวงสรวงและการสักการะพระสุพรรณกัลยาเป็นประจำทุกปีในจังหวัดพิษณุโลก ทำให้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวเข้าร่วมในพิธีกรรมเหล่านี้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของชุมชน สร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งให้กับสังคมท้องถิ่น

พระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก ความหมายของพระสุพรรณกัลยาในฐานะที่เป็นตัวแทนของความเสียสละและความกล้าหาญได้ถูกนำมาใช้ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น คนในจังหวัดพิษณุโลกมีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา การเปลี่ยนแปลงความหมายนี้ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับวัฒนธรรมปัจจุบันสร้างแรงบันดาลใจในการส่งเสริมความเป็นไทยและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ในมิติที่เกี่ยวกับบทบาททางเพศระหว่างหญิงและชาย การที่พระสุพรรณกัลยาถูกนำเสนอในฐานะสตรีที่เสียสละและเข้มแข็งได้ส่งผลต่อการส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทย คนในจังหวัดพิษณุโลกและทั่วประเทศมองเห็นว่าผู้หญิงสามารถมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและ

ปกป้องสังคมร่วมกันกับผู้ชายได้ ภาพลักษณ์นี้ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความเป็นผู้นำในหมู่ผู้หญิงในชุมชนท้องถิ่น

อย่างไรก็ดี ในสังคมแบบชายเป็นใหญ่ โครงสร้างทางสังคมและอำนาจมักถูกควบคุมโดยผู้ชาย ผู้หญิงมักจะถูกมองว่ามีบทบาทรองและถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่สนับสนุนผู้ชายและครอบครัว ในกรณีของพระสุพรรณกัลยาและสมเด็จพระนเรศวร บทบาทของทั้งสองพระองค์ถูกสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างอำนาจของระบบชายเป็นใหญ่ที่มีอยู่ในสังคมไทยในอดีต พระสุพรรณกัลยาในประวัติศาสตร์และภาพยนตร์มักถูกนำเสนอในฐานะผู้เสียสละ ที่ยอมรับภาระการเป็นองค์ประกันเพื่อความปลอดภัยของพระนเรศวรและกรุงศรีอยุธยา บทบาทของพระสุพรรณกัลยาในแง่นี้สอดคล้องกับแนวคิดชายเป็นใหญ่ ซึ่งเน้นให้ผู้หญิงเป็นผู้อุทิศตนและทำหน้าที่เป็นผู้เสียสละเพื่อความสงบสุขของประเทศและผู้ชายในครอบครัว การที่พระสุพรรณกัลยาถูกส่งไปเป็นองค์ประกันยังสามารถถูกมองว่าเป็นการสะท้อนความเชื่อของสังคมในสมัยนั้นที่ผู้หญิงต้องทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือ” หรือ “สิ่งของ” เพื่อรักษาความมั่นคงของบ้านเมืองและอำนาจของผู้ชาย การที่พระสุพรรณกัลยาไม่มีอำนาจในการตัดสินใจหรือควบคุมชะตากรรมของตนเองแสดงให้เห็นถึงการกดขี่เพศหญิงในระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งผู้หญิงถูกบีบให้ทำตามบทบาทที่กำหนดโดยผู้ชายหรือสังคม เพียงเพราะพระสุพรรณกัลยาเป็นสตรีชั้นสูงของอยุธยา

บทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะผู้หญิงที่เสียสละและเป็นองค์ประกันในประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางอำนาจระหว่างเพศ ที่ผู้หญิงต้องรับหน้าที่ในการดูแลและปกป้องครอบครัวในรูปแบบที่แตกต่างจากผู้ชาย การที่พระสุพรรณกัลยาถูกให้รับบทบาทเป็นองค์ประกัน เป็นการสะท้อนการใช้ผู้หญิงเป็น “เครื่องมือ” ในการรักษาความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสองรัฐ โดยพระสุพรรณกัลยาถูกมองเป็นสัญลักษณ์ของความจงรักภักดีและการเสียสละโดยที่ไม่สามารถแสดงอิสรภาพทางเพศสภาวะของตนได้ การที่พระสุพรรณกัลยามีบทบาทในการสร้างความมั่นคงของบ้านเมือง แต่ในขณะเดียวกันก็ตกเป็นเหยื่อของโครงสร้างอำนาจชายเป็นใหญ่ในสังคมและวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในสังคมอดีตไม่ได้มีอิสรภาพในการกำหนดชีวิตและอนาคตของตนเองและ ถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่เสียสละเพื่อผลประโยชน์ของผู้ชาย

ผลการศึกษาในบทนี้แสดงการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา รูปสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในสถานที่ต่าง ๆ ของเมืองพิษณุโลก ทั้งที่อยู่บนพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ ได้แสดงความหมายนัยตรงที่คนพิษณุโลกรับรู้ร่วมกันคือ พระสุพรรณกัลยาหมายถึง พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร สมเด็จพระเอกาทศรถ และเป็นพระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ เป็นขัตติยนารีในชนชั้นสูง ความหมายนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ในขณะที่ความหมายแฝงของพระสุพรรณกัลยามีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและบริบททางสังคม โดยพบว่าเมื่อประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลง

ความหมายของพระสุพรรณกัลยา จากขัตติยนาวิสูตรที่เสียสละมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อและศาสนา ความหมายนี้ทำให้พระสุพรรณกัลยากลายเป็นที่พึ่งทางจิตใจสำหรับผู้คนที่ต้องการเสริมกำลังใจในช่วงเวลาที่ยากลำบาก โดยพบว่าผู้คนพิชฌุโลกที่มีความศรัทธา สามารถมาสักการะ และขอพรเพื่อความมั่งคั่ง สุขภาพ และความปลอดภัย

ในการใช้ความหมายของพระสุพรรณกัลยา โดยองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลกพบว่า มีการใช้ความหมายพระสุพรรณกัลยาในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์ทางการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ โดยพระรูปและวัตถุมงคลที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยานำมาใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และเชิงศาสนา การผสมผสานระหว่างบทบาททางศาสนาและเศรษฐกิจทำให้สร้างคุณค่าและส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นพิษณุโลก

นอกจากนี้ยังพบว่า ความหมายพระสุพรรณกัลยายังถูกนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ ที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ขององค์กร ได้แก่ องค์กรด้านสตรี สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อสังคม ในขณะที่ หน่วยงานทางศาสนา และองค์กรธุรกิจในพื้นที่ได้ยกฐานะพระสุพรรณกัลยาเป็นเทพยดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกับชุมชนเพื่อความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม หรือบริบททางการศึกษาในโรงเรียน พระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นสัญลักษณ์ในการส่งเสริมคุณค่าความเสียสละเพื่อสังคม ประเทศชาติ ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจผ่านกระบวนการการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในมิติบทบาทของวีรสตรีในท้องถิ่น เพื่อส่งต่อความหมายนี้ให้กับคนรุ่นต่อไป

เมื่อพิจารณาจากวิธีการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในพื้นที่กายภาพและทางออนไลน์ พบว่า มีทั้งลักษณะที่เหมือนและต่างกัน กล่าวคือ ในพื้นที่กายภาพการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ จะมุ่งเน้นไปที่การสร้างสถานที่เคารพที่สามารสมสัมผัสได้ ได้แก่ พระรูป และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการสร้างพื้นที่สำหรับการเคารพบูชาการใช้ความหมายนั้นในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างบุคคลในชุมชนและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านพิธีกรรม ได้แก่ การจัดพิธีบวงสรวง รวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรมรำลึกถึงพระสุพรรณกัลยา และการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

ในขณะที่พื้นที่ออนไลน์ การสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์จะมีรูปแบบที่แตกต่าง เพราะการเผยแพร่ข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ได้แก่ เพจ Facebook และ Line Group ช่วยขยายการเข้าถึงไปยังกลุ่มคนที่อยู่นอกพื้นที่เฉพาะ ได้แก่ ผู้คนจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัดหรือแม้แต่ต่างประเทศ นอกจากนี้ ในการสร้างความหมายบนพื้นที่ออนไลน์ จะมีลักษณะที่สมาชิกต่างมีส่วนในการสร้างความหมาย เนื่องจากมักมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การร่วมกิจกรรมออนไลน์ และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา สะท้อนถึงการใช้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในการสร้างความศรัทธาและการรับรู้ในวงกว้าง ผ่านการรวมกลุ่มตามความสนใจ รวมถึงการร่วมมือกัน

สร้างความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ระหว่างประเทศไทยและประเทศเมียนมา ผ่านกิจกรรมที่มีการเชิญชวนให้มีการเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางของพระสุพรรณกัลยาครั้งยังมีพระชนม์ชีพ

แม้ว่าจะมีความแตกต่างในวิธีการนำเสนอและการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย แต่ทั้งสองพื้นที่ต่างมีบทบาทในการส่งเสริมและยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์ของความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การสืบสานประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทำให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยามีความเชื่อมโยงและถูกนำมาใช้ในการส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านการสร้างแรงบันดาลใจ การพัฒนาท้องถิ่น และการสนับสนุนบทบาทของผู้หญิงในสังคม

กล่าวได้ว่า ความหมายที่เปลี่ยนไปและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยา ได้ส่งผลกระทบอย่างชัดเจนต่อวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก อิทธิพลของความหมายเชิงสัญลักษณ์เหล่านี้ไม่ได้เพียงสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชนกับประวัติศาสตร์ แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ ได้แก่ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา ซึ่งจะได้รับการวิเคราะห์ในบทที่ 7 ต่อไป

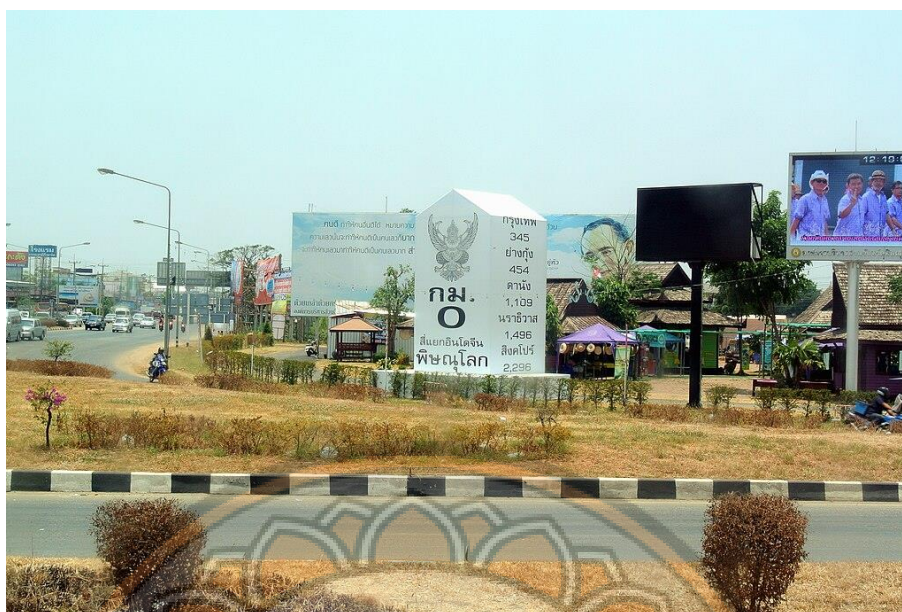

บทที่ 7

พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นพิษณุโลก

ผลการศึกษาบทนี้เสนอผลการศึกษาว่า ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกอย่างไรและด้านใดบ้าง จากการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดท้องถิ่นนิยม (พัฒนา กิตติอาษา, 2546) จะพบว่า พิษณุโลกในเชิงภูมิศาสตร์กายภาพเป็นท้องถิ่นที่มีความเป็นพลวัต สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปตามบริบทของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่นเดียวกับพระสุพรรณกัลยาที่ถูกนำเสนอใหม่ในลักษณะการฟื้นฟูวัฒนธรรม การสร้างอัตลักษณ์ และการสร้างคุณค่าใหม่ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนเกิดกระบวนการทางสังคมภายในท้องถิ่นที่พยายามสร้างภาพลักษณ์ พระสุพรรณกัลยาที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากพื้นที่อื่น ดังที่จะได้นำเสนอโดยละเอียดต่อไป

เมื่อวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540 ส่งผลกระทบรุนแรงทั่วประเทศรวมถึงจังหวัดพิษณุโลก ด้วยเศรษฐกิจของพิษณุโลกอยู่ในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นและมีรายได้ลดลง แนวทางหนึ่งในการฟื้นฟูเศรษฐกิจคือการมีนโยบายในการพัฒนาพิษณุโลกให้เป็นแหล่งการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว โครงการสี่แยกอินโดจีนเริ่มต้นหลังจากมติคณะรัฐมนตรีใน พ.ศ. 2540 กำหนดให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง จังหวัดพิษณุโลกได้รับบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางคมนาคม ด้วยทำเลยุทธศาสตร์ที่มีถนนสายหลักได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 11 (พิษณุโลก-อุตรดิตถ์) และทางหลวงหมายเลข 12 (ตาก-พิษณุโลก-ขอนแก่น) เชื่อมโยงเส้นทางระหว่างประเทศในภูมิภาคอินโดจีน สี่แยกอินโดจีน หรือที่เรียกว่าสี่แยกร้อยโพธิ์ เป็นจุดตัดสำคัญของถนนสายดังกล่าว จังหวัดพิษณุโลกได้ขอใช้พื้นที่ของกรมทางหลวงบริเวณสี่แยกอินโดจีน บนทางหลวงหมายเลข 11 ช่วงพิษณุโลก-อุตรดิตถ์ ประมาณ 9 ไร่ เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในรูปแบบศูนย์วัฒนธรรมไทย และศูนย์ข้อมูลวัฒนธรรมประเทศเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ ได้แก่ จีน พม่า ลาว เวียดนาม และมาเลเซีย (องค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข, 2567) แนวการพัฒนาพื้นที่ช่วงนี้เริ่มใน ช่วงเดียวกันกับการเกิดกระแสศรัทธาบูชาพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยและในจังหวัดพิษณุโลก

ภาพ 41 ภาพศูนย์ข้อมูลวัฒนธรรมประเทศเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ บริเวณสี่แยกอินโดจีน

หมายเหตุ: ปัจจุบัน พ.ศ. 2567 มีการปรับภูมิทัศน์เป็นวงเวียนสี่แยกอินโดจีน

ที่มา: www.wikipedia.org/wiki/สี่แยกอินโดจีน

ผลการศึกษาชี้ว่า การพัฒนาพิษณุโลกที่เกี่ยวข้องเนื่องจากพระสุพรรณกัลยา แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา สามารถสรุปประเด็นที่จะนำเสนอได้ดังนี้

7.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

7.2 ด้านเศรษฐกิจ

7.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา

7.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

การที่พระสุพรรณกัลยาเป็นหนึ่งในบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ของไทยที่เกือบจะถูกลืมเลือนไป แต่กลับมามีฐานะใหม่เป็นวีรสตรี เป็นตัวแทนของความเสียสละ ความกล้าหาญในปัจจุบัน ทำให้พระสุพรรณกัลยากลับมามีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วย คุณสมรักษ์อาจารย์ผู้สนใจด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลกได้เล่าว่า

...ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา พระสุพรรณกัลยาได้รับการยกย่องและเผยแพร่ผ่านสื่อหลายแบบ ทั้งเพลง นวนิยาย และภาพยนตร์ มีการจัดทำพระรูปและใช้รูปภาพพระสุพรรณกัลยาเพื่อเผยแพร่ความสำคัญของท่าน”

(สมรักษ์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2567)

การที่พระสุพรรณกัลยาได้รับความสนใจจากชุมชนในท้องถิ่นทำให้ผู้คนเกิดความเชื่อมโยงกันทางสังคม เกิดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น ได้แก่ การจัดงานสมโภชน์และพิธีบวงสรวงพระสุพรรณกัลยาในหลายพื้นที่ และมีความต่อเนื่องยาวนานนับสิบปี กิจกรรมดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมและตระหนักถึงบทบาทสำคัญของพระสุพรรณกัลยาและช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนในสังคมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัยหรือระหว่างกลุ่มคนต่างสถานะ

ตัวอย่างเช่น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาในโรงเรียนและชุมชนวัดจันทร์ตะวันออก ช่วยสร้างโอกาสในการทำงานร่วมกันและกระตุ้นให้เกิดความสามัคคีในระดับท้องถิ่น พระสุพรรณกัลยาจึงเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนตระหนักถึงบทบาทของตนในการส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมโดยรวม การใช้วัตถุและการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาช่วยเสริมสร้างความศรัทธาและความเชื่อในชุมชน รวมถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาว

ในขณะที่คุณสมหญิงตัวแทนประชาชนในพื้นที่พิษณุโลกที่เข้าร่วมพิธีกรรมได้กล่าวสนับสนุนว่า “วัดจันทร์ตะวันออกก็จัดงานฉลองพระสุพรรณ เหมือนกับพระนเรศวร ทำให้เป็นจุดหนึ่งของจังหวัดเป็นสัญลักษณ์ของพิษณุโลก พระพุทธชินราชก็เป็นที่เคารพเหมือนกัน เวลาเราได้ดูหนึ่งก็จะรู้เรื่องตลอดเวลาถ้าเกี่ยวกับพิษณุโลก การได้อยู่ในแผ่นดินนี้ ทำให้รู้สึกสงบและปลอดภัย” (สมหญิง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

คุณสมทรงอดีตทหารค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยา เมื่อ พ.ศ. 2541 ได้ให้สัมภาษณ์ในเชิงสนับสนุนเช่นกันว่า “ทำให้ไม่ลืมท่าน ยิ่งถ้ามีคนพิษณุโลกที่ท่านเป็นต้นตระกูล” (สมทรง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2567)

ในมิติทางวัฒนธรรม พระสุพรรณกัลยาได้ถูกนำเสนอเป็นตัวแทนของการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิษณุโลก ผ่านการจัดงานพิธีกรรม ได้แก่ พิธีบวงสรวง การสร้างรูปปั้นและพระรูปในสถานที่สำคัญตลอดจน คาถาบูชา วัตถุมงคลต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นเครื่องมือที่ช่วยรักษาความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ในฐานะสัญลักษณ์ของความเสียสละ ความเข้มแข็ง และความเป็นมงคลเพราะความเชื่อและศรัทธาเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในจังหวัดพิษณุโลก จากการสัมภาษณ์พระสมควรเจ้าอาวาสวัดในจังหวัด

พิษณุโลกพบว่า “การมีพระสุพรรณกัลยาช่วยเสริมสร้างความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่” (สมควร นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่า พระสุพรรณกัลยาไม่เพียงแต่เป็นที่เคารพในฐานะวีรสตรี แต่ยังมีสถานะเป็นเทพผู้ปกป้องรักษาเมืองให้สงบสุข ปกป้องรักษาชาวบ้านจากอันตราย จากการสร้างพื้นที่สักการะในสถานที่สำคัญของพิษณุโลกหลายแห่ง การสร้างวัดมุงคล ได้แก่ ล็อกเกตและเหรียญที่มีรูปพระสุพรรณกัลยา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อและความศรัทธาของคนในสังคมต่อพระสุพรรณกัลยา ช่วยสะท้อนถึงบทบาทและความหมายใหม่ของพระสุพรรณกัลยาในฐานะที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณของคนในพิษณุโลก

คุณสมสมรอดีตข้าราชการครูแสดงความรู้สึกในเรื่องนี้ว่า “มีความรู้สึกที่ว่าเหมือนมีท่านปกปักรักษา เหมือนว่าท่านเก่งกล้า เป็นหญิงเก่งอยู่ในเมืองบ้านของเรา อยู่ในประเทศไทยเรา” (สมสมร นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2567) เช่นเดียวกับคุณสมนารีแม่บ้านทหารค่ายสมเด็จพระนเรศวร กล่าวว่า รู้สึกแบบมีความสุขใจ ปลาบปลื้มใจ ที่มีพระองค์ท่าน คอยช่วยบ้านเมือง ก็รู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่าน กราบไหว้บูชาทุกครั้งที่ได้ไปกราบ การที่ยกย่องท่านขึ้นมา ลูกหลานจะได้รู้ว่า ท่านเป็นใคร มีพระคุณอย่างไรต่อบ้านเมือง” (สมนารี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2567)

จากข้อมูลจะเห็นว่า สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาถูกใช้ในการพัฒนาในทางสังคมและทางวัฒนธรรม ความเชื่อและศรัทธาของคนในจังหวัดพิษณุโลกที่มีต่อท่านว่าเป็นผู้ปกปักรักษาและที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยสร้างอัตลักษณ์ และกระตุ้นความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ช่วยสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น อันมีผลต่อการพัฒนาสังคมพิษณุโลกในระยะยาว

การนำเสนอบทบาทสตรีในอดีตผ่านพระสุพรรณกัลยาช่วยเปิดโอกาสให้ชุมชนพิษณุโลกสามารถถ่ายทอดคุณค่าเหล่านี้ไปสู่คนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะในด้านการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของสตรีในพื้นที่ การเชื่อมโยงบทบาทของพระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นจึงไม่เพียงแต่เน้นที่ความสำคัญในประวัติศาสตร์ แต่ยังสะท้อนถึงการใช้คุณค่าของอดีตในการสร้างอนาคตที่สตรีมีบทบาทสำคัญในสังคมปัจจุบัน ความหมายเชิงสัญลักษณ์นี้จึงมีพลังในการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์เข้ากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก ในมิติเพศภาวะ และบทบาทหญิงชาย พระสุพรรณกัลยาได้รับการจดจำในฐานะสตรีผู้ทรงคุณธรรม มีความกล้าหาญ และเสียสละเพื่อชาติในยุคที่สตรีในอดีตมักถูกมองว่ามีบทบาทรองในบริบททางการเมืองและสังคม แต่พระสุพรรณกัลยากลับเป็นแบบอย่างของการใช้บทบาทของสตรีในเชิงสนับสนุนการทูต และการสนับสนุนทางการเมืองที่ทรงพลัง ในฐานะสตรีผู้สูงศักดิ์ผู้เสียสละเพื่อชาติ ทำให้พระสุพรรณกัลยาได้รับการยกย่องให้เป็นต้นแบบของสตรีที่เข้มแข็งอดทนและเสียสละ

ในบริบทปัจจุบันของพิษณุโลก การสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาในค่ายสมเด็จพระนเรศวร ไม่เพียงแต่เป็นการรำลึกถึงพระเกียรติคุณของพระสุพรรณกัลยาเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมบทบาทของสตรีในพื้นที่ของบุรุษ เพราะค่ายทหารส่วนใหญ่มีการดำเนินกิจกรรมในที่มักเกี่ยวข้องกับบุรุษ การมีสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในพื้นที่ทหารแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยเฉพาะในเรื่องเพศสภาวะและบทบาทหญิงชาย การที่บุรุษร่วมส่งเสริมบทบาทของสตรีในประวัติศาสตร์ในการร่วมปกป้องชาติบ้านเมืองจึงเป็นการยอมรับและให้เกียรติสตรี นอกจากนี้ การที่หลวงปู่โง่นซึ่งเป็นพระภิกษุและบุรุษเพศเป็นผู้เริ่มต้นนำเสนอเรื่องพระสุพรรณกัลยา ทำให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาความเท่าเทียมระหว่างเพศในท้องถิ่น โดยในปัจจุบันพระสุพรรณกัลยา ถูกสร้างขึ้นในหลายพื้นที่ที่เป็นวัดและผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา คือ พระสงฆ์

ยิ่งไปกว่านั้น พระสุพรรณกัลยายังกลายเป็นแรงบันดาลใจสำคัญในการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในชุมชน กลุ่มสตรีในพื้นที่ได้นำสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยามาใช้ในการปลูกฝังคุณค่าเรื่องความเสียสละ ความอดทน ความกล้าหาญ และรักชาติบ้านเมืองผ่านกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้สตรีในท้องถิ่นตระหนักถึงบทบาทที่ไม่จำกัดเพียงในขอบเขตของครอบครัว แต่ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและชาติบ้านเมือง การนำสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามาใช้ในจังหวัดพิษณุโลกจึงเป็นการฟื้นฟูและยกระดับบทบาทของสตรีในท้องถิ่นมากขึ้น

คุณสมฤดีข้าราชการครูบำนาญที่สนใจทำงานด้านวิชาการเรื่องพระสุพรรณกัลยาหลังเกษียณอายุ กล่าวว่า “จากการที่ได้อ่านศึกษาเพิ่มและสังเกตกิจกรรมในปัจจุบันในบ้านเราเชื่อว่าการมีพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์จะช่วยเสริมบทบาทสตรีและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้หญิงในการพัฒนาบ้านเมืองและประเทศชาติ” (สมฤดี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของคุณสมศรีและคุณสมสวย อดีตข้าราชการครูที่ผันตัวเองมาทำงานในกลุ่มสมาคมสตรีหลังจากเกษียณที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การนำพระสุพรรณกัลยามาเป็นต้นแบบในการทำงานของกลุ่ม ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางด้านสังคมและเกิดการยอมรับบทบาทของผู้หญิงในชุมชนมากขึ้น

จากข้อมูลจะเห็นว่า พระสุพรรณกัลยามีบทบาทสำคัญในฐานะสัญลักษณ์ที่ช่วยส่งเสริมบทบาทของสตรีในชุมชนและสนับสนุนการพัฒนาสังคมในจังหวัดพิษณุโลก พระสุพรรณกัลยาเป็นตัวแทนของความเข้มแข็งและความเสียสละสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้หญิงในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้บทบาทของผู้หญิงในสังคมได้รับการยอมรับมากขึ้น ความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในฐานะตัวแทนสตรีช่วยเน้นย้ำถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนาท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้สตรีในพื้นที่ที่สามารถแสดงศักยภาพของตนเองในด้านการเป็นผู้นำชุมชน การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และการกำหนดนโยบาย

สาธารณะ การใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นแบบอย่างช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้หญิงในชุมชน โดยเฉพาะในแง่ของการแสดงบทบาทที่เท่าเทียมกับผู้ชายในกระบวนการพัฒนา

ปัจจุบันเรื่องของพระสุพรรณกัลยาถูกบูรณาการเข้าสู่กิจกรรมการศึกษาในโรงเรียนประจำจังหวัด ชายหญิง ที่มีความสำคัญกับท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม และโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี มีการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทยและบทบาทของ พระสุพรรณกัลยาในการเป็นแบบอย่างของความกล้าหาญและการเสียสละ ยกตัวอย่างหลักสูตร เฉลิมขวัญศึกษาได้สร้างและพัฒนาหลักสูตรให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทุกคน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ พระสุพรรณกัลยาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรียนรู้อดีต (Learning the past) นักเรียนจะได้เรียนรู้สำคัญและความภาคภูมิใจในบุคคลสำคัญของจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ บทบาทของสมเด็จพระพระนเรศวรและพระสุพรรณกัลยาที่มีต่อประเทศไทย โดยนักเรียนในโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีจะได้เรียนรู้จาก ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบ พระชนมพรรษา ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในขณะที่โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมถึงแม้จะไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ พระสุพรรณกัลยาโดยตรง แต่ปรากฏอาคารเรียนที่ใช้พระนามของพระสุพรรณกัลยาอยู่ตลอดจนมี พระรูปของพระสุพรรณกัลยาอยู่ในบริเวณโรงเรียนเคียงคู่กับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตลอดจน สมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ และสมเด็จพระเอกาทศรถ ทั้งยังมีพิธีกรรมบวงสรวงเป็นประจำทุกปี

การบูรณาการพระสุพรรณกัลยาในหลักสูตรการศึกษาช่วยปลูกฝังจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นให้กับเยาวชน นอกจากนี้ นักเรียนยังได้เรียนรู้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาผ่านพิธีกรรมและกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม สมรัตน์ข้าราชการครูชำนาญพิเศษโรงเรียนใจจังหวัดพิษณุโลกแห่งหนึ่งแสดงความคิดเห็นว่า “พระสุพรรณกัลยามีอิทธิพลในด้านความเชื่อและความเคารพศรัทธาต่อสตรีผู้เสียสละ ช่วยส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นและนักเรียนได้รับแรงบันดาลใจจากบทบาทของพระองค์” (สมรัตน์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

ภาพ 42 เทศบาลนครพิษณุโลกจัดเสวนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก ครั้งที่ 1 วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2565 ที่วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ที่มา: <https://shorturl.asia/IObES>

นอกจากนี้ สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ได้แก่ วัดจันทร์ตะวันออก ถูกใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อเผยแพร่ประวัติศาสตร์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา โดยใน พ.ศ. 2565 เทศบาลนครพิษณุโลก ร่วมกับมหาวิทยาลัยนเรศวรและวัดจันทร์ตะวันออก จัดโครงการเสวนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก หัวข้อเรื่องประวัติศาสตร์วัดจันทร์ตะวันออก เกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัดจันทร์ตะวันออก และบทบาทในอดีต ได้แก่ การเป็นที่ตั้งทัพและสหกรณ์แห่งแรกของไทย รวมถึงความเชื่อมโยงกับพระรูปพระสุพรรณกัลยา ซึ่งตั้งอยู่ภายในวัดจันทร์ตะวันออก พระรูปแห่งนี้ถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนถึงความเสียสละและพระมหากรุณาธิคุณของพระสุพรรณกัลยาพระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรการเชื่อมโยงพระรูปดังกล่าวเข้ากับโครงการเสวนาครั้งนี้ช่วยเน้นย้ำถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมืองพิษณุโลกในฐานะบ้านเกิดของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และพระสุพรรณกัลยากับเมืองพิษณุโลก กิจกรรมนี้มีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงมรดกทางวัฒนธรรมและบทบาทสำคัญของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองพิษณุโลก ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมการเสวนาได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน และบทบาทสำคัญของพระองค์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยเฉพาะในช่วงสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยาและพม่า

ในเรื่องนี้คุณสมบุรณ์มีคฤศก้อสาสมัครในศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ที่อาศัยอยู่ที่ชุมชนวัดจันทร์ตะวันออกได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ส่วนมากจะเป็นงานในเรื่องของวัฒนธรรมการต่อยอดวัฒนธรรมต่าง ๆ มีการใช้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนและนักเรียนจากโรงเรียนวัดจันทร์ตะวันออก โดยเฉพาะบริเวณลานใกล้พระรูปพระสุพรรณกัลยา” (สมบุรณ์ นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2567) เช่นเดียวกับคุณสมนารีชาวบ้านวัดจันทร์ตะวันออกที่เป็นแม่บ้านทหารค่ายสมเด็จพระนเรศวรที่กล่าวว่า “กิจกรรมที่จัดขึ้นร่วมกับวัดกับชุมชนทำให้มีแต่สิ่งดี ๆ การที่วัดมีพระรูปของพระสุพรรณกัลยา ชาวบ้านอย่างพวกเราที่ใช้เป็นที่เคารพบูชา เป็นที่เตือนใจว่าพระองค์ท่านทำเพื่อประเทศชาติบ้านเมือง ให้เด็กได้รู้ว่าท่านเป็นใครมีความสำคัญอย่างไร” (สมนารี นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2567)

จึงกล่าวได้ว่า ในด้านการศึกษา พระสุพรรณกัลยามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ในชุมชนและการปลูกฝังคุณธรรมในเยาวชน ช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน โดยเฉพาะในด้านการเสียสละต่อชาติบ้านเมืองและบทบาทของสตรีผู้กล้าหาญ การจัดพิธีกรรมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยายังส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความกล้าหาญและความเสียสละ และความรักในแผ่นดินเกิดของพระสุพรรณกัลยา เป็นการต่อยอดคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านวัดในฐานะแหล่งเรียนรู้ เป็นการใช้พระสุพรรณกัลยาในการเชื่อมโยงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการศึกษาเข้าด้วยกันการที่พระสุพรรณกัลยาเป็นที่เคารพบูชาได้เตือนใจถึงคุณค่าของการทำงานเพื่อชาติบ้านเมืองเป็นการช่วยกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงบทบาทเยาวชนที่ควรมีต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ

7.2 ด้านเศรษฐกิจ

พระสุพรรณกัลยาถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะพื้นที่วัดจันทร์ตะวันออก ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับถนนคนเดินและสะพานสุพรรณกัลยา การจัดพิธีบวงสรวงและกิจกรรมเสวนาเชิงวิชาการย้อนรอยประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยา ทำให้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและกระตุ้นธุรกิจท้องถิ่น การสร้างวัดมุงคล เหยี่ยวลือกเกตรูปเคารพที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับชุมชนในระยะยาว ปรากฏดังคำสัมภาษณ์ของพระสมปอง พระวัดจันทร์ตะวันออกที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา

...แน่นอนความเจริญ เพราะสะพานข้ามแม่น้ำมันใกล้มากขึ้นจากที่บ้านเราเป็นชุมชน บ้านนอกกลายเป็นชุมชนเมืองขึ้นเยอะ การขาย เป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว คนมันมากขึ้นในซอย ตั้งแต่ต้นซอยพอมีสะพานปู่ก็ไม่ว่างเลยเป็นพื้นที่ที่ติดหมดเลยก็เจริญ ส่วนมากวัดเราเป็นวัดชาวบ้านอยู่แล้วกิจกรรมต่าง ๆ ชาวบ้านมาร่วมกันเราเหมือนกึ่งบ้านนอก แต่เรื่องเงินเราไม่ได้ร่ำรวยอย่างนั้น ก็มีสงเคราะห์ผู้ป่วยติดเตียงบ้างเดือนละครึ่งมีกองทุนให้หนึ่งหมื่นบาท วัดเราเป็นหนึ่งในแก้ววัดทองเทียว

(สมปอง นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 พฤศจิกายน 2566)

ทั้งนี้สอดคล้องกับความคิดของคุณสมใจที่เป็นประชาชน และคุณสมไธข้าราชการบำนาญ ครูโรงเรียนในจังหวัดพิษณุโลกในพื้นที่พิษณุโลก และผู้ให้สัมภาษณ์อีกหลายคน ที่แสดงความคิดเห็นไปทำนองเดียวกันว่า พระรูปและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในประวัติศาสตร์ ในขณะเดียวกัน ช่วยส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่

นอกจากการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้ว ยังมีกลุ่มผู้หญิงอีกจำนวนหนึ่งที่มีอาชีพเป็นพนักงานขายกิฟฟารีน คุณสมหทัย หนึ่งในพนักงานขายของ บริษัท กิฟฟารีนเล่าว่า หลายครั้งที่แพทย์หญิงณลินี มาประชุมเครือข่าย กิฟฟารีน ที่พิษณุโลก ท่านจะเล่าให้ฟังเสมอว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้คุณหมอนลินีสู้ชีวิต โดยในปลาย พ.ศ. 2567 ที่ผ่านมานี้มีการประชุมเครือข่ายพนักงาน ฯ จำนวนประมาณ 200 คนที่โรงแรมแห่งหนึ่งในพิษณุโลก คุณสมหทัยเล่าว่าคุณหมอเล่าเรื่องพระสุพรรณกัลยาถูกจับเป็นตัวประกันที่พม่าแล้วต้องอดทนต่อความลำบาก

“พี่สังเกตเห็นว่าผู้หญิงหลายคนที่อยู่ในห้องประชุม ถึงกับน้ำตาไหล ด้วยความสงสารและความสำนึกในพระคุณของพระสุพรรณกัลยา แต่พอพี่ฟังแล้วก็ฮึดสู้ พอเจอปัญหาก็นึกว่าพระสุพรรณกัลยาเจอมากกว่าเรามาก” นอกจากนี้ คุณสมหทัย ยังเล่าต่อว่า เธอและพนักงานขายที่ส่วนมากเป็นผู้หญิงจะมีการรวมตัวกันไปสักการะขอพรพระสุพรรณกัลยา ให้การค้าขายประสบความสำเร็จและมีชีวิตที่มีความสุขในทุกปีอีกด้วย

ภาพ 43 ภาพถ่ายร่วมกันของพนักงานชาย บริษัท กิฟฟารีน พืชญโลก

ที่มา: สมฤทัย, 2567

แม้ว่าพนักงานชายเครื่องสำอางจะไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการขาย แต่การมีอาชีพขายก็เป็นทางออกที่ดีของผู้ที่มีรายได้น้อยและมีเงินลงทุนไม่มาก เนื่องจากคนในสังคมยังคงให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาความสวยงามของตนเอง ในกรณีนี้จะเห็นว่า กลุ่มผู้ขายเครื่องสำอางเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและเป็นอีกกลุ่มหนึ่งพระสุพรรณกัลยาถูกนำมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพ

จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ พระสุพรรณกัลยามีบทบาทสำคัญในฐานะสัญลักษณ์ที่ส่งเสริมการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น พระสุพรรณกัลยาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พระสุพรรณกัลยาเป็นตัวแทนที่ช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านการกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม ที่ทำให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะสถานที่สำคัญอย่างวัดจันทร์ตะวันออกที่เชื่อมโยงกับถนนคนเดินได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า การสร้างวัดมุงคลและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยายังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นในแง่ของการส่งเสริมธุรกิจ

ขนาดเล็กในชุมชน ในขณะที่เดียวกันท่านเป็นแรงบันดาลใจให้กลุ่มพนักงานขายได้มีรายได้เลี้ยงตนเอง และครอบครัวที่เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับบุคคลอีกด้วย

7.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมา

การจัดงานเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก จังหวัดพิษณุโลก ยังจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยใน พ.ศ. 2566 มีการจัดงานเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา ตอน ประวัติศาสตร์ในประเทศเมียนมาและในประเทศไทย และ ใน พ.ศ. 2568 ได้มีการจัดเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา เรื่อง ความลับในทองอุ้งจะถูกเปิดเผย แต่อย่างไรก็ตามการเสวนาดังกล่าวได้ขยายขอบเขตไปยังความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศเมียนมา

เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2566 มีการจัดเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา ในหัวข้อ "ประวัติศาสตร์ในประเทศเมียนมาและในประเทศไทย" ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีการถ่ายทอดสดผ่านเพจ Facebook ของชมรมชาวพิจิตรในพิษณุโลก ในงานเสวนาครั้งนี้มีตัวแทนจากประเทศเมียนมาเข้าร่วมและเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาในแง่มุมของประเทศเมียนมา โดยมีการนำเสนอหัวข้อหลากหลายจากวิทยากรที่มีชื่อเสียง ได้แก่ นายกร ทัทรงสี (ประธานเสวนา) พูดในหัวข้อ "วีรสตรีไทย: ประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ความศรัทธาและความเกี่ยวข้อง กับหลวงปู่โง่น ไสโร" Mr. Than Win นักธุรกิจชาวตองคูลี่เล่าเรื่อง "เจ้าฟ้าหญิงไทย พระสุพรรณกัลยา ในแดนพม่า" Ms. Khin Htar Yi ที่พูดถึง "ของใช้ส่วนตัวพระสุพรรณกัลยา" รองศาสตราจารย์ ดร. วศิน ปัญญาอุตรตระกูล ซึ่งนำเสนอ "หลักฐานทางประวัติศาสตร์" ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมพงษ์ สุขเล็ก พูดถึง "ปรากฏการณ์พระสุพรรณกัลยาในสังคมไทยด้านวิชาการ" อาจารย์ธัญวดี กำจัดภัย รายงาน "การติดตามงานวิจัยพระสุพรรณกัลยา" อาจารย์เพ็ญศรี รอดเกิด นำเสนอ "พระสุพรรณกัลยาจากงานเสวนาประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร" ดร.สมไทย วงษ์เจริญ เล่าถึง "ประสบการณ์กฤษฎาภินิหารพระสุพรรณกัลยา" และคุณสุทิน เจริญสังข์ ผู้รวบรวมงานเสวนาครั้งนี้เพื่อจัดทำหนังสือสรุปเนื้อหา และมีการถ่ายทอดสดผ่านเพจ Facebook ของชมรมชาวพิจิตรในพิษณุโลกให้ได้ รับชมและดูย้อนหลังได้ด้วย มีการนำสิ่งของที่ระบุว่าเป็นของใช้ส่วนตัวของพระสุพรรณกัลยามา จัดแสดงในบริเวณหน้าอนุสาวรีย์ของพระองค์ที่วัดจันทร์ตะวันออก กิจกรรมดังกล่าวช่วยสร้าง ภาพลักษณ์ใหม่ที่เชื่อมโยงอดีตที่เคยเป็นคู่สงครามให้กลายเป็นโอกาสสำหรับความร่วมมือและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

ภาพ 44 การถ่ายภาพร่วมกันของผู้จัดงานเสวนาและตัวแทนชาวเมียนมาที่ร่วมฟังเสวนา

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 25 ธันวาคม 2566

ภาพ 45 ข้าวของเครื่องใช้ที่ระบุว่าเป็นของใช้ของพระสุพรรณกัลยา

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 25 ธันวาคม 2566

จากกิจกรรมการเสวนาครั้งแรกนี้ ทำให้เกิดการเดินทางของขบวนศรัทธาพระสุพรรณกัลยา จากพิษณุโลกไปยังเมืองตองอู ประเทศเมียนมา สะท้อนถึงความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในฐานะ สัญลักษณ์แห่งการรวมพลังและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสองประเทศ กิจกรรมดังกล่าว ไม่เพียงส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม แต่ยังช่วยสร้างความตระหนักรู้ในประวัติศาสตร์ร่วม ซึ่งมีส่วนช่วยลดความตึงเครียดและอคติทางประวัติศาสตร์ที่เคยมีระหว่างสองประเทศ การเดินทางเชิงสัญลักษณ์นี้ยังแสดงถึงความเคารพต่อมรดกร่วมของทั้งสองประเทศ โดยมีประชาชนทั้งชาวไทย และเมียนมาเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในระดับชุมชนอาจนนำไปสู่ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในทิศทางที่ดีขึ้น มีการนำเสนอภาพกิจกรรมบนพื้นที่ทางสังคมออนไลน์

ภาพ 46 พิธีบวงสรวงเทิดพระเกียรติยศทำบุญสถานที่ประทับพระสุพรรณกัลยา ณ เมืองตองอู ประเทศเมียนมา ระหว่างวันที่ 16-18 เมษายน 2567

ที่มา: <https://shorturl.asia/eTZjq>

ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาสนับสนุนความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศ โดยเปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนนักวิชาการระหว่างสองประเทศ และการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิ การสนับสนุนการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่เมืองพิษณุโลกและเมืองตองอู มีความพยายามร่วมกันในการกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่นและสร้างประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน

การที่พระสุพรรณกัลยาได้รับการยกย่องและเคารพในทั้งสอง มีส่วนช่วยสร้างจุดร่วมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในทั้งสองประเทศจึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความสัมพันธ์ไทย-เมียนมา ให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ร่วมกัน

พระสุพรรณกัลยามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ระหว่างไทยและเมียนมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เดิมพระสุพรรณกัลยาถูกจดจำในฐานะผู้เสียสละเป็นองค์ประกันให้กับกรุงหงสาวดี แม้ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตช่วงสงครามที่ผ่านมาแล้วหลายร้อยปีแต่เป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างสองประเทศ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสัญญาณของพระสุพรรณกัลยาในพิษณุโลกได้ถูกนำกลับมาใช้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างสองประเทศ โดยมีการอ้างอิงถึงความเสียสละและความกล้าหาญ เพื่อสร้างบทเรียนร่วมกันในเชิงประวัติศาสตร์ การใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมจึงช่วยลดความขัดแย้งเชิงอารมณ์ในประวัติศาสตร์ และสร้างบทสนทนาใหม่ที่เน้นความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสองประเทศ ในลักษณะ “บ้านพี่เมืองน้อง” ที่เปรียบเทียบกับ ไทยและพม่า เป็นครอบครัวเดียวกัน ย่อมมีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง แต่ก็ยังรักกันเหมือนเดิมได้ (Than Win, 12 มกราคม 2568)

ในเรื่องนี้ คุณสมสมัยมัคคุเทศก์อาสาสมัครในศูนย์ประวัติศาสตร์พระราชวังจันทน์ แสดงความเห็นว่ “วัดจันทร์ตะวันออกตั้งแต่มีการเสวนาก็เป็นที่สนใจมากขึ้น อย่างวัดจันทร์ตะวันออกมีครู นักเรียนให้ความสนใจ ในการมีกิจกรรม ในยุคเปรมฤดี ก็ไปจัดเสวนา ทำให้คนสนใจ รู้จักมากขึ้น” (สมสมัย นามสมมติ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2567)

กิจกรรมเสวนาประวัติศาสตร์นี้ มีความเชื่อมโยงกับพระรูปพระสุพรรณกัลยา ซึ่งตั้งอยู่ภายในวัดจันทร์ตะวันออก พระรูปแห่งนี้ถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนถึงความเสียสละ และพระมหากรุณาธิคุณของพระสุพรรณกัลยา ที่ทรงมีบทบาทสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยเฉพาะในช่วงสงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยาและพม่า การเชื่อมโยงพระรูปดังกล่าวเข้ากับโครงการเสวนาครั้งนี้ช่วยเน้นย้ำถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมืองพิษณุโลกในฐานะบ้านเกิดของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และความสัมพันธ์ของพระสุพรรณกัลยากับเมืองพิษณุโลก ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงมรดกทางวัฒนธรรมและบทบาทสำคัญของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองพิษณุโลก

การที่พระสุพรรณกัลยาได้รับการยกย่องและเคารพในทั้งสองประเทศ มีส่วนช่วยสร้างจุดร่วมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในทั้งสองประเทศจึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความสัมพันธ์ไทย-เมียนมา ให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ร่วมกัน

เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2568 ได้มีการจัดเวทีเสวนาสาธารณะขึ้นอีกครั้ง ณ วัดจันทร์ ตะวันออก จังหวัดพิษณุโลก โดยเป็นความร่วมมือระหว่างหลายหน่วยงานในจังหวัด ได้แก่ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม สถาบันพัฒนาสีเขียวอินโดจีน บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก สมาคมสหพันธ์ท่องเที่ยวภาคเหนือจังหวัดพิษณุโลก และชมรมชาวพิจิตรในพิษณุโลก โดยผู้ร่วมเสวนาเป็นตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการชั้นนำของประเทศเมียนมา ได้แก่ Mr. Nyo Myint Tun รองอธิบดีกระทรวงการศาสนาและวัฒนธรรม ภาคโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ Dr. Mya Thang นักเขียนประวัติศาสตร์และบทกวีผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยประวัติศาสตร์ตองอู Ms. Ohmmar Myo นักวิจัยอาวุโสด้านโบราณคดี และ Mr. Than Win นักธุรกิจชาวตองอูผู้สนใจและศรัทธาในพระสุพรรณกัลยา โดยมี ดร.สมไทย วงษ์เจริญ จากบริษัทวงษ์พาณิชย์ ผู้ศรัทธาในพระสุพรรณกัลยาเป็นผู้ดำเนินการเสวนาในครั้งนี้ การสื่อสารระหว่างทั้งสองฝ่ายดำเนินผ่านล่ามชาวเมียนมา ซึ่งเป็นนิสิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยหัวข้อหลักของการเสวนาเน้นถึงบทบาทและความสำคัญของ พระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเมียนมา ทั้งในแง่วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และศิลปกรรม กิจกรรมนี้ถือเป็นก้าวสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทั้งสองประเทศ และยังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมผ่านพระสุพรรณกัลยาบุคคลสำคัญของทั้งสองประเทศ

ภาพ 47 บรรยากาศการเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา ความลับในทองอุจะถูกเปิดเผย โดยผู้เชี่ยวชาญโบราณคดีชาวเมียนมา ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 12 มกราคม 2568

จากการเข้าร่วมสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัย พบว่า การเสวนาในครั้งนี้แสดงถึงความพยายามความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก ในการที่จะขับเคลื่อนเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่วัดจันทรตะวันตก ในครั้งนี้มีการปักหมุดหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้นด้วยการเปิดพิพิธภัณฑ์พระสุพรรณกัลยาอย่างเป็นทางการ ทั้งยังเชิญผู้เสวนาเกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาโดยตรงจากประเทศเมียนมา ผู้เข้าร่วมในเวทีเสวนามีข้อเสนอให้สร้างความร่วมมือทางวิชาการที่ชัดเจนในการเขียนประวัติศาสตร์ร่วมกันสองแผ่นดินที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา และต้องการสร้างความสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวจากพิษณุโลกกับตองอู หรือ จากตองอูมาพิษณุโลก ผ่านความเชื่อความศรัทธาในเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา ซึ่งน่าจะทำให้ความสัมพันธ์ทางการเมืองดีขึ้นกว่าจากอดีต

ภาพ 48 การเปิดพิพิธภัณฑ์พระสุพรรณกัลยา เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2568 ณ วัดจันทรตะวันตก
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 12 มกราคม 2568

โดยเฉพาะ Mr. Than Win ได้นำพระรูปของพระสุพรรณกัลยาที่เมืองตองอุประกอบ คำอวยพรที่ประพันธ์โดย อุตานวิน มาแจกให้ผู้เข้าร่วมเสวนาเพื่อเป็นสิริมงคล และที่สำคัญท่านได้นำ วัตถุที่เป็นโลหะมีลักษณะคล้ายกระจกมาแสดง และสันนิษฐานว่าเป็นของใช้ของพระสุพรรณกัลยาที่ ตองอุเมื่อครั้งอดีต ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการที่จะร่วมกันพัฒนาให้พิพิธภัณฑ์พระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก เพื่อขยายพื้นที่และทำให้กลายเป็นที่รักษาของใช้ที่ชาวตองอุเชื่อว่าเป็นของ พระสุพรรณกัลยาในอดีต ในช่วงท้ายของการเสวนาคณะผู้จัดการเสวนาได้เชิญชวนผู้เข้าร่วมเสวนา ล้วงหน้าในการจะจัดทำพระพุทธรูปชินราชเพื่อนำไปประดิษฐานที่เมืองตองอุต่อไป

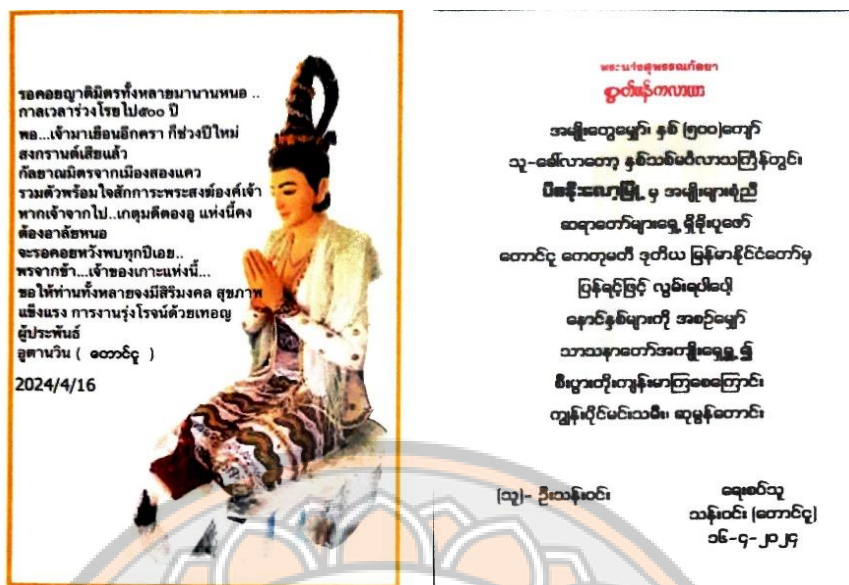

ภาพ 49 รูปภาพโลหะมีลักษณะคล้ายกระจกมาแสดงสันนิษฐานว่าเป็นของใช้
ของพระสุพรรณกัลยาที่ตองอุเมื่อครั้งอดีต ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ธัญวดี กำจัดภัย, ถ่ายเมื่อ 12 มกราคม 2568

...รอคอยญาติมิตรทั้งหลายมานานหนอ กาลเวลาร่วงโรยไป 500 ปี พอ...เจ้ามาเยือน
อีกครั้ง ก็ช่วงปีใหม่สงกรานต์เสียแล้ว กัลยาณมิตรจากเมืองสองแควรวมตัวพร้อมใจสักการะ
พระสงฆ์องค์เจ้า หากเจ้าจากไป...เกตุมดีตองอุ แห่งนี้คงต้องอาลัยหนอ จะรอคอยหวังพบ
ทุกปีเอย... พรจากข้า...เจ้าของเกาะแห่งนี้... ขอให้ท่านทั้งหลายจงมีสิริมงคล สุขภาพ
แข็งแรง การงานรุ่งโรจน์ด้วยเทอญ

(อุตานวิน, 16 เมษายน 2024)

ภาพ 50 พระรูปพระสุพรรณกัลยาที่เมืองตองอุประกอบคำอวยพร ประพันธ์โดย อุทานวิน
เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2568 ณ วัดจันทร์ตะวันออก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

การที่พระสุพรรณกัลยาได้รับการยกย่องในทั้งสองประเทศ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับซึ่งกันและกันในเชิงวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดการลดความตึงเครียดและภาพลักษณ์ที่เป็นลบเกี่ยวกับความขัดแย้งในอดีต นอกจากนี้ การให้ความสำคัญต่อบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ยังเป็นโอกาสในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การเรียนรู้ และความร่วมมือระหว่างไทยและพม่า ได้แก่ การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ร่วม การแลกเปลี่ยนนักวิชาการ และการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การยอมรับในบทบาทของพระสุพรรณกัลยาทำให้เกิดโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตที่แข็งแกร่งขึ้น เนื่องจากการที่ทั้งสองประเทศสามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ร่วมกันได้ ทำให้มีจุดร่วมในการเสริมสร้างความเข้าใจ และเปิดโอกาสสำหรับการพัฒนาความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรม นำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและดียิ่งขึ้นในอนาคต

ดังนั้น ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสร้าง
ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้นระหว่างไทยและเมียนมา ก่อให้เกิดความร่วมมือในมิติต่าง ๆ
ทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษา นับได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนา
ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในอนาคต

ผู้วิจัยพบว่า กระแสศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยามีความสำคัญทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และการพัฒนาสังคมท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์ของความเสียสละและความเข้มแข็ง ซึ่งได้รับการยกย่องจากความผูกพันทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิษณุโลก ที่ประชาชนมองพระสุพรรณกัลยาเป็นบุคคลสำคัญในท้องถิ่นและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในยามวิกฤต หน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียน วัด และค่ายสมเด็จพระนเรศวร มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนกระแสศรัทธานี้ผ่านกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและวิชาการ รวมถึงการสร้างพระรูปเพื่อส่งเสริมความสนใจของประชาชน บทบาทของสื่อมวลชนและการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ยังช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยากับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ทำให้เรื่องราวเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังความภาคภูมิใจในรากเหง้าของคนไทย

นอกจากนี้ กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยายังส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะในมิติการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจ อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจที่ประชาชนมองพระสุพรรณกัลยาเป็นต้นแบบของความเข้มแข็งและแรงบันดาลใจ สุดท้ายการยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะ “วีรสตรี” ยังสะท้อนถึงการเชื่อมโยงคุณค่าจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งช่วยสร้างความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การส่งเสริมบทบาทสตรี การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว ข้อค้นพบเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของพระสุพรรณกัลยาที่มีความสำคัญทั้งในเชิงจิตวิญญาณ วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชนที่ต่อเนื่องจนถึงระดับประเทศ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกและการนำพระสุพรรณกัลยามาเป็นสัญลักษณ์ของความเสียสละและความเข้มแข็ง แม้จะช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าของชุมชน แต่ก็อาจสะท้อนถึงกรอบความคิดที่ยังคงจำกัดบทบาทของสตรีให้อยู่ในพื้นที่เฉพาะ ได้แก่ การเสียสละและการเป็นผู้สนับสนุน มากกว่าการเป็นผู้นำหรือผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง นอกจากนี้ การเน้นย้ำบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะ “วีรสตรี ผู้เสียสละ” อาจกลายเป็นการตอกย้ำความคาดหวังทางสังคมที่ให้คุณค่ากับสตรีเฉพาะในบริบทของการเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยไม่ส่งเสริมการมองเห็นศักยภาพอื่น ๆ ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการ การเป็นผู้นำ หรือการมีบทบาทในเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมอัตลักษณ์ของ พระสุพรรณกัลยาควรครอบคลุมมิติที่หลากหลายมากขึ้น ได้แก่ การเน้นบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะต้นแบบของความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางสังคม อีกทั้งควรส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาบทบาทหญิงชายให้มีความสมดุล ได้แก่ การจัดเวทีเสวนาที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของสตรีในฐานะผู้มีบทบาทนำในชุมชนและในระดับนโยบาย การปรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการสร้างคุณค่าเทียมทางเพศ และการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงท่องเที่ยวที่เน้น

การมีส่วนร่วมของทั้งหญิงและชาย เพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเท่าเทียมในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาท้องถิ่นในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะวีรสตรีผู้เสียสละที่มีความกล้าหาญ จนกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญอีกอย่างหนึ่งของอัตลักษณ์ท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก เทียบเคียงคู่ไปกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช การยกย่องนี้ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของประชาชน พร้อมทั้งกระตุ้นความสามัคคีในชุมชนผ่านกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมด้วยการจัดพิธีบวงสรวง การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ตลอดจนการก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานพระสุพรรณกัลยาขึ้นมานั้น ล้วนอยู่ภายใต้ความศรัทธาความเชื่อที่ว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ของความเสียสละ ความเข้มแข็งและความอดทนยังช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้หญิงในชุมชน โดยเฉพาะการมองเห็นบทบาทของสตรีที่มีความสำคัญในสังคม

ผู้วิจัยพบว่า จังหวัดพิษณุโลกได้นำบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นที่มีชีวิตในอดีตกลับมาปรับใช้บ้านเมืองอีกครั้งอย่างพระสุพรรณกัลยา ผู้มีบทบาทสำคัญในอดีตสมัยอยุธยา กลับมามีส่วนช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นในบริบทปัจจุบัน โดยการนำเรื่องราวและคุณค่าของพระสุพรรณกัลยามาสร้างความเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน พระสุพรรณกัลยาไม่ได้ถูกยกย่องเพียงในฐานะตัวแทนแห่งความเสียสละในบริบททางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงศักยภาพและความสำคัญของสตรีในสังคมปัจจุบัน การนำคุณค่าดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในจังหวัดพิษณุโลกได้ขยายขอบเขตบทบาทของพระสุพรรณกัลยาให้เหมาะสมกับความต้องการในยุคใหม่ ได้แก่ การส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น การสร้างความสามัคคีในชุมชน และการสนับสนุนบทบาทของสตรีในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา

การกลับมาของพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์ของท้องถิ่นพิษณุโลกในปัจจุบันที่แตกต่างจากอดีต สะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนคุณค่าให้เข้ากับความต้องการของสังคมร่วมสมัย พระสุพรรณกัลยาไม่ได้เป็นเพียงตัวแทนแห่งการเสียสละในเชิงสัญลักษณ์ แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยการส่งเสริมบทบาทสตรีและการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับยุคสมัยในปัจจุบัน ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า แม้การยกย่องพระสุพรรณกัลยาจะช่วยส่งเสริมอัตลักษณ์และการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก แต่ปัจจุบันยังเป็นเพียงแรงกระตุ้นหนึ่งที่ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่สำคัญมีความจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างการเชิดชูบทบาทในประวัติศาสตร์กับการส่งเสริมบทบาทของสตรีในบริบทสมัยใหม่ เพื่อเป็นการสนับสนุนกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ให้สตรีมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและพัฒนาท้องถิ่น

จึงจะช่วยให้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาีมีผลต่อการพัฒนาสังคมท้องถิ่นในระยะยาวสามารถสรุปเป็นตารางแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในอดีตและปัจจุบันได้ดังนี้

ตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในอดีตและปัจจุบัน

ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาอดีต	ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาปัจจุบัน
ความหมายนัยตรง	ความหมายนัยตรง
- พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์	- พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์
- พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ	- พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ
- พระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนอง	- พระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนอง
- พระมารดาเจ้าหญิงเจ้านันทิ	- พระมารดาเจ้าหญิงเจ้านันทิ
ความหมายแฝง	ความหมายแฝง
- องค์ประกันเป็นสายใยทางการเมืองระหว่างอยุธยากับหงสาวดี	- ขัตติยาริผู้เสียสละเพื่อบ้านเมืองมีความอดทนเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ เป็นผู้สื่อสารที่มีความเฉลียวฉลาด
	- วีรสตรีท้องถิ่นผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง
	- ตัวแทนผู้หญิงผู้เสียสละความสุขส่วนตัว ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
	- ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองขอพรได้

จากตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในอดีตและปัจจุบัน สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาอดีต มีความหมายนัยตรง คือ พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ พระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนอง พระมารดาเจ้าหญิงเจ้านันทิ ในขณะที่ความหมายแฝง คือ องค์ประกันเป็นสายใยทางการเมืองระหว่างอยุธยากับตองอู

2. ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาปัจจุบัน มีความหมายนัยตรง คือ พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ พระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนอง พระมารดาเจ้าหญิงเจ้านันทิ ในขณะที่ความหมายแฝง คือ ขัตติยาริผู้เสียสละเพื่อบ้านเมืองมีความอดทนเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จเป็นผู้สื่อสารที่มีความเฉลียวฉลาด วีรสตรีท้องถิ่นผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง ตัวแทนผู้หญิงผู้เสียสละ

ความสุขส่วนตัว ทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วม ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองขอพรได้

จากข้อมูลพบว่า ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในอดีตและปัจจุบัน มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในความหมายแฝง ในแง่ของความหมายนัยตรง ทั้งสองยุคสมัยต่างระบุถึงสถานะทางประวัติศาสตร์ของพระสุพรรณกัลยาเหมือนกัน คือ พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ พระมเหสีของพระเจ้าบุเรงนอง และพระมารดาของเจ้าหญิงเจ้ากรุงซี สะท้อนถึงบทบาททางการเมืองระหว่างอยุธยากับหงสาวดี อย่างไรก็ตาม ความหมายแฝงมีความแตกต่างกันตามบริบทของยุคสมัย ในอดีต พระสุพรรณกัลยา ถูกมองในฐานะ “องค์ประกัน” และ “เครื่องมือทางการเมือง” ที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสองอาณาจักร ซึ่งเน้นมุมมองเชิงอำนาจและการทูตแบบเดิม ในขณะที่ปัจจุบัน ความหมายเปลี่ยนไปสู่การยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะ “วีรสตรีผู้เสียสละ” “แบบอย่างของสตรีในความเสียสละ” และ “ศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ” ของชุมชน เน้นคุณค่าด้านศีลธรรม การเสียสละเพื่อส่วนรวม และบทบาททางวัฒนธรรมมากกว่าบทบาททางการเมืองในอดีต การยกย่องบทบาทสตรี ความเป็นผู้นำทาง จิตวิญญาณ และการเสียสละเพื่อสาธารณะ การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของสังคมในแต่ละยุคที่ส่งผลต่อการนำความหมายของบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์มาปรับใช้ในการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน

บทที่ 8

บทสรุป

การศึกษาวิจัย เรื่อง พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษา การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธา พระสุพรรณกัลยาในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน ของจังหวัดพิษณุโลก การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก และอิทธิพลของความหมายเชิงสัญลักษณ์ พระสุพรรณกัลยาที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก โดยใช้แนวคิดสัญวิทยาวัฒนธรรมของ Roland Barthes (1967, แปลโดย Lavers, & Smith, 1964; 1970 อ้างถึงใน นพพร ประชานุกูล, 2544; คมลักษณ์ ไชยยะ, 2562) แนวคิดเพศภาวะ (Kabeer, 1999) และแนวคิดท้องถิ่นนิยม (พัฒนา กิตติอาษา, 2546) ภายใต้กรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์การวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน

กระแสศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกมีพัฒนาการที่ชัดเจนตั้งแต่ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหาความมั่นคงทางจิตใจของคนในชุมชน พระสุพรรณกัลยาในฐานะวีรสตรีผู้เสียสละได้รับการยกย่องให้เป็นต้นแบบของความเข้มแข็งและคุณธรรม ส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นหันมาสนใจเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยามากขึ้น กระแสศรัทธามีการแพร่ขยายจากพื้นที่ทางกายภาพสู่พื้นที่ออนไลน์

การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยามีรากฐานจากการสร้างภาพลักษณ์ ในฐานะสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเป็นสตรี โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวร วัดจันทร์ตะวันออก โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี บริษัทวังษ์พาณิชย์ พิษณุโลก และกลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแคว มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การจัดพิธีบวงสรวง การเสวนาเชิงวิชาการ งานนิทรรศการ และกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ การสร้างพระรูปในพื้นที่สำคัญยังช่วยกระตุ้นความสนใจและความศรัทธาของคนในชุมชน

นอกจากนี้ การนำเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา มาเผยแพร่ในสื่อมวลชน ได้แก่ รายการโทรทัศน์ บทความในนิตยสาร และพื้นที่ออนไลน์ ยังมีบทบาทสำคัญในการขยายกระแสศรัทธาไปสู่คนรุ่นใหม่ ทำให้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยา กลายเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังคุณธรรมและความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ ในด้านความหมายเชิงสัญลักษณ์ กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา สะท้อนถึงการปรับตัวของชุมชนในการเชื่อมโยงคุณค่าทางจิตวิญญาณเข้ากับบริบทปัจจุบัน ได้แก่ การใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นแรงบันดาลใจในการส่งเสริมบทบาทของสตรี การสนับสนุนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน และการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับยุคสมัย

จังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่ที่มีการสร้างความหมายสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา โดยประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น ในด้านประวัติศาสตร์จังหวัดพิษณุโลกมีความสำคัญกับพระสุพรรณกัลยา เป็นสถานที่ประสูติ ทำให้พระสุพรรณกัลยา มีความหมายเปรียบเสมือนคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ ในช่วงที่ประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก ต่างได้รับผลกระทบด้วยเช่นเดียวกันกับคนในประเทศ ทำให้ผู้คนโดยเฉพาะผู้หญิงต่างแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจเพื่อสร้างกำลังใจและความหวัง การกราบไหว้บูชาพระสุพรรณกัลยา เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้เป็นสัญลักษณ์ของความเสียสละและความเข้มแข็งของสตรีไทย ได้กลายเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของชีวิตของประชาชนในพิษณุโลกไม่ต่างจากการขอพรจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงความสำคัญของการแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในยามที่ประเทศและท้องถิ่นกำลังเผชิญกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ช่วยให้ประชาชนไม่ท้อแท้ แม้ในยามที่สิ้นหวัง การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน ผ่านการยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์ของคุณธรรม ความเสียสละ ความกล้าหาญ และความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ล้วนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน และสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

2. การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

การสร้างสัญลักษณ์และพระรูปของพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดแรงเสริมในการสร้างความหมายของพระสุพรรณกัลยาให้มั่นคงยิ่งขึ้น รวมถึงการส่งเสริมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นโดยเฉพาะจากภาคเอกชนและภาคประชาชน ล้วนช่วยกระตุ้นให้เกิดกระแสศรัทธาที่สืบทอดกันต่อเรื่อยมา

รูปสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในจังหวัดพิษณุโลกมีบทบาทสำคัญในการสร้างความหมายที่หลากหลาย โดยรูปภาพ รูปปั้น และข้อความต่าง ๆ ได้ช่วยสร้างการรับรู้และการยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์และศาสนา ได้แก่ ภาพพระสุพรรณกัลยาที่ปรากฏในปฏิทินหรือในสถานที่สาธารณะ ชื่อถนน ชื่อสะพาน หรือบทเพลงที่ใช้เพื่อรำลึกถึงพระสุพรรณกัลยา ไม่เพียงแต่สร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ แต่ยังทำให้เกิดความเชื่อมโยงกับความศักดิ์สิทธิ์และความเป็นสิริมงคลในชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่น

ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาถูกนำมาใช้ทั้งในแง่ของวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และการพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก รวมถึงประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสร้างความหมายและใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา ผลการศึกษาพบว่า แต่ละองค์กรสร้างความหมายและนำเสนอความหมายของพระสุพรรณกัลยาในรูปแบบที่เหมือนและแตกต่างกัน ความหมายที่เหมือนกันเป็นความหมายนัยตรง (denotative meaning) ที่ต่างรับรู้ตรงกันว่า พระสุพรรณกัลยา คือ พระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวร ผู้เสียสละได้รับการยกย่องอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการกอบกู้เอกราชของประเทศไทย ความหมายนี้ถูกส่งต่อในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในการจัดกิจกรรมบวงสรวง การจัดเสวนา การประชาสัมพันธ์ ในส่วนความหมายที่ต่างกัน หรือความหมายแฝง (connotative meaning) ของแต่ละองค์กร สรุปได้ดังนี้

1. ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (กองทัพภาคที่ 3) พระสุพรรณกัลยาได้รับการนำเสนอในฐานะสัญลักษณ์แห่งความเสียสละและความรักชาติ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ใช้พระสุพรรณกัลยาในการสร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่น การจัดพิธีบวงสรวงและการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเชื่อมโยงประชาชนเข้ากับรากเหง้าทางวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในพื้นที่

2. วัดจันทร์ตะวันออก ใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นศูนย์กลางของความเชื่อและจิตวิญญาณ โดยการจัดงานบวงสรวงและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติที่เกี่ยวข้อง วัดยังเป็นสถานที่สำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านพิธีกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม และโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นบูรณาการสำหรับการเรียนการสอนในฐานะแรงบันดาลใจทางประวัติศาสตร์และต้นแบบของความเสียสละ โดยเฉพาะโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีมีการบูรณาการเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาของโรงเรียน ได้แก่ การจัดนิทรรศการและกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

4. กลุ่มสมาคมสตรีศรีสองแคว ใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ในการส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในชุมชนผ่านกิจกรรมพัฒนาทักษะอาชีพ การสนับสนุนเศรษฐกิจในครัวเรือน และการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของผู้หญิงในพื้นที่ พระสุพรรณกัลยาถูกมองว่าเป็นตัวแทนของความเข้มแข็งและความเสียสละที่ผู้หญิงสามารถนำไปเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองและชุมชน โดยไม่หวังผลตอบแทน

5. กลุ่มนักธุรกิจท้องถิ่น บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก ใช้พระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับการส่งเสริมเศรษฐกิจและการพัฒนาท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยากับการสร้างคามภาคภูมิใจในพื้นที่ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และยกย่องพระสุพรรณกัลยาให้เป็นตัวแทนของสตรีที่มีความเสียสละ การเคารพบูชาพระสุพรรณกัลยาผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเดินทางตามเส้นทางประวัติศาสตร์ และการเข้าร่วมพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ช่วยสร้างความสามัคคีและความรู้สึกเชื่อมโยงในระดับชุมชน

6. กลุ่มต่าง ๆ บนพื้นที่ออนไลน์ การเผยแพร่ข้อมูลผ่านเพจออนไลน์ ได้แก่ เพจ Facebook ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ช่วยกระจายข้อมูลทางประวัติศาสตร์และความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในบริบทของท้องถิ่นและระดับชาติ การจัดกิจกรรมออนไลน์ ได้แก่ การจัดเสวนาเชิงประวัติศาสตร์ และมีการเสนอบนพื้นที่ออนไลน์ ช่วยดึงดูดความสนใจจากคนทั่วไปเป็นจำนวนมากขึ้น และช่วยให้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาได้รับการเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง การนำเสนอซ้ำ ๆ บนสื่อออนไลน์ช่วยทำให้พระสุพรรณกัลยาเป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำทางสังคม ช่วยให้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาไม่ถูกลืมและถูกตีความใหม่ในยุคดิจิทัล การส่งเสริมบทบาทสตรีในประวัติศาสตร์ นำเสนอพระสุพรรณกัลยาในฐานะ สตรีผู้ทรงอิทธิพลอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของสมเด็จพระนเรศวร เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความเห็นและตีความประวัติศาสตร์ร่วมกัน การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาในพิษณุโลก ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลกทั้งพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์สะท้อนถึงความพยายามในการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์เข้ากับปัจจุบันในบริบทที่หลากหลาย ความหมายที่ถูกสร้างขึ้นนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นในด้านวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยองค์กรเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสร้างความหมายและสื่อสารคุณค่าของพระสุพรรณกัลยาให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มและบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน เป็นความพยายามในการ สร้างอัตลักษณ์ กระตุ้นการมีส่วนร่วมของสังคม และนำบุคคลทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในยุคปัจจุบัน สะท้อนได้ว่าประวัติศาสตร์ไม่เคยตายตัว แต่ถูกตีความและนำเสนอใหม่ตามบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย

เช่นเดียวกับการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

3. อิทธิพลของความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

ผลการวิจัยพบว่า ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

พระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพิษณุโลก ถูกใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การจัดงานสมโภชและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา ได้แก่ การบวงสรวงและการเฉลิมฉลองในชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทและคุณค่าของพระสุพรรณกัลยาในฐานะผู้เสียสละเพื่อชาติ ความหมายเชิงสัญลักษณ์ดังกล่าวยังสะท้อนถึงความเข้มแข็งและความสามัคคีในสังคม โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ในแง่มุมทางวัฒนธรรม พระสุพรรณกัลยาได้รับการนำเสนอในฐานะตัวแทนของการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม โดยการจัดสร้างพระรูปและวัตถุมงคล ได้แก่ ล็อกเก็ตและเหรียญพระสุพรรณกัลยา รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การบวงสรวงที่จัดขึ้นในสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของรากเหง้าทางวัฒนธรรม การยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะเทพผู้ปกป้องรักษาเมืองยังสะท้อนถึงความเชื่อที่ว่าพระสุพรรณกัลยามีบทบาทในการคุ้มครองบ้านเมืองและสร้างความสงบสุขให้กับชุมชน

นอกจากนี้ พระสุพรรณกัลยาถูกใช้ให้เป็นตัวแทนของคุณธรรมและความเสียสละในสถาบันการศึกษา โดยมีการบูรณาการบทเรียนเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาในรายวิชาเฉลิมขวัญศึกษาและการจัดกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ การจัดนิทรรศการและการเรียนรู้ผ่านโครงการพิเศษในโรงเรียน ช่วยปลูกฝังคุณค่าทางประวัติศาสตร์และความภาคภูมิใจในรากเหง้าท้องถิ่นให้แก่เยาวชน

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

การนำพระสุพรรณกัลยามาใช้เป็นสัญลักษณ์ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ในจังหวัดพิษณุโลก ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การบวงสรวงในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญมีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ เป็นการสร้างรายได้และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่

3.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเมียนมา

บทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์แห่งความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมระหว่างไทยและเมียนมาได้รับการเน้นย้ำในกิจกรรม ได้แก่ การจัดงานเสวนาประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา เปิดโอกาสให้ทั้งสองประเทศได้แลกเปลี่ยนมุมมองทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การจัดพิธีบวงสรวงในเมืองตองอู ประเทศเมียนมา เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงการยอมรับร่วมกันในบทบาทของพระสุพรรณกัลยา ความร่วมมือในลักษณะนี้ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลดความตึงเครียดจากประวัติศาสตร์สงครามในอดีต และเปิดโอกาสสำหรับความร่วมมือในด้านวัฒนธรรม การศึกษาทางประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวในอนาคต

อภิปรายผล

1. การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในช่วง พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกสะท้อนถึงการแสวงหาความมั่นคงทางจิตใจของคนในท้องถิ่น ด้วยการสร้างความหมายการต่อสู้ของคนในท้องถิ่นต่อภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ สอดคล้องกับ แนวคิดท้องถิ่นนิยมที่เริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นในสังคมไทยหลังจากที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างหนัก (Hewison, 1999) พัฒนา กิตติอาษา (2546) ได้ชี้ให้เห็นว่า ท้องถิ่นนิยมเป็นทางเลือกแบบหนึ่งในการปฏิรูประเบียบสังคมที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การที่ท้องถิ่นสามารถรักษาเอกลักษณ์และความเป็นตัวของตัวเอง ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมกับความทันสมัยและการพัฒนาเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน ซึ่ง สุนทรชัย ขอบยศ (2562) ได้ชี้ว่าท้องถิ่นนิยมต้องมีสามองค์ประกอบหลัก คือ มนุษย์ ชุมชน และรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ และวีรชาติ รักดี (2563) ที่เห็นว่า ความเป็นท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วยปัจจัยทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเอง ดังนั้น ในกรณีพิษณุโลกจะเห็นว่า ท้องถิ่นมีบทบาทในการสร้างและถ่ายทอดเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นจริงของพิษณุโลก ในช่วงที่ต้องการความมั่นคงทางจิตใจและสิ่งยึดเหนี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ สุเนตร ชุตินธรานนท์ (2562) ที่ให้ความเห็นว่าเมื่อสังคมตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกรุมเร้าด้วยปัญหา และกลไกด้านการเมืองยังไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ ประชาชนจำเป็นต้องหาความมั่นคงให้ชีวิตอย่างมีความหวังต่อไป

ทั้งนี้ เนื่องจากท้องถิ่นไม่เคยดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว และมีความเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองทั้งในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับโลกเสมอ ดังนั้นในการทำความเข้าใจท้องถิ่น จึงไม่สามารถตัดขาดจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ (พัฒนา กิตติอาษา, 2546; Giddens, 1991; ธนิกานูจน์ จินาพันธ์, 2552; อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2561) ในกรณีของ พระสุพรรณกัลยา การฟื้นฟูเรื่องราวของบุคคลในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้กลับมาปรับใช้สังคมปัจจุบัน หรือ

การฟื้นฟู (Revitalization) เป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น (แถมสุข นุ่มนนท์, 2522) อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูอดีต บางครั้งอาจถูกนำเสนอเพื่อสะท้อนถึงความเป็นอิสระหรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีนัยทางการต่อต้านกับประวัติศาสตร์ของชาติ (ยงยุทธ ชูแว่น, 2562)

ภายใต้ความเป็นท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลกพระสุพรรณกัลยาถูกเล่าผ่านหนังสือสร้อยกัลยา สมเด็จพระสุพรรณกัลยา ประพันธ์โดย พระมหาธนศักดิ์ จินตทวี สามารถสรุปเรื่องราวได้ว่า พระสุพรรณกัลยาเป็น “วีรสตรีที่โลกลืม” ด้วยบทบาทอันยิ่งใหญ่แต่กลับถูกละเลยในทางประวัติศาสตร์ชาติไทย พระสุพรรณกัลยาทรงเป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ผู้เสียสละทั้งชีวิตเพื่อกอบกู้เอกราชของชาติ โดยทรงยอมเป็นองค์ประกันและกับพระเจ้าบุเรงนอง แม้ต้องทนทุกข์ทรมานในหงสาวดีนานนับ 400 ปีก็มีเคยย่อท้อ หลวงปู่โง่น โสรโย คือผู้ปลุกความทรงจำเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาขึ้นใหม่ ด้วยการอัญเชิญดวงวิญญาณของพระสุพรรณกัลยาไปสู่แผ่นดินไทย หนังสือเล่มนี้เน้นย้ำถึงความกตัญญูและความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของพระสุพรรณกัลยา ทั้งการสละความสุขส่วนตน สละความสาว และแม้แต่ชีวิต เพื่อปกป้องครอบครัวและชาติ โดยเฉพาะเมื่อทรงให้กำลังใจสมเด็จพระนเรศวรก่อนเสด็จกลับอยุธยา แสดงถึงน้ำพระทัยอันเปี่ยมด้วยความรักชาติ แม้ชัยชนะของสมเด็จพระนเรศวรจะนำมาซึ่งอิสรภาพของไทย แต่ก็แลกด้วยชีวิตของพระสุพรรณกัลยา ทำให้เป็น “ชัยชนะแห่งความสูญเสีย” ปัจจุบันมีการสร้างพระรูปและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หลายแห่งในพิษณุโลกเพื่อรำลึกถึงพระสุพรรณกัลยา สะท้อนความพยายามของคนไทยที่จะชดเชยความหลงลืมในอดีต และเทิดทูนพระเกียรติคุณของพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์แห่งความกตัญญู การเสียสละ และความรักชาติ ที่จะคงอยู่ในความทรงจำของคนไทยตลอดไป

อย่างไรก็ตาม ในกรณีพระสุพรรณกัลยา การฟื้นฟูอดีตแม้ว่าจะมาพร้อมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของท้องถิ่น และการมุ่งเน้นการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น แต่ก็ยังมีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติไทยมากกว่าที่จะเป็นอิสระตามที่แนวคิดท้องถิ่นนิยมเสนอ เพราะการเสียสละเพื่อประเทศชาติเป็นอุดมการณ์ระดับชาติ พระสุพรรณกัลยาจึงเป็นสัญลักษณ์ของชาติและประวัติศาสตร์ระดับประเทศด้วย ข้อค้นพบนี้ อาจสรุปได้ว่า พระสุพรรณกัลยาเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่นแต่ขณะเดียวกันก็เชื่อมโยงกับชาติอย่างแยกไม่ออก

ข้อค้นพบประการต่อมา คือ การเกิดขึ้นของกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกในช่วงที่ประเทศเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 นั้น เดิมไม่ได้เกิดจากอำนาจรัฐ หากแต่เกิดจากประชาชนเป็นผู้สถาปนาขึ้น การนำสตรีสูงศักดิ์ในอดีตที่แทบไม่ปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยกลับมารับใช้สังคม มีจุดเริ่มต้นจากหลวงปู่โง่น โสรโย ในช่วง พ.ศ. 2529-2541 ผู้เชื่อมโยงพระสุพรรณกัลยากับความเชื่อในพุทธศาสนาและยกพระสุพรรณกัลยาเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ขอพรได้ (หลวงปู่โง่น โสรโย, 2541) จากนั้นกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาได้รับ

ความสนใจต่อเนื่อง ใน พ.ศ. 2542 โดยแพทย์หญิงนลินี ไพบูลย์ ได้นำพระสุพรรณกัลยาไปเป็นแรงบันดาลใจในการเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจและใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการประกอบธุรกิจ (สุนทร ชุตินทรานนท์, 2562) และผลักดันให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องพระสุพรรณกัลยาในเชิงวิชาการ

ข้อค้นพบนี้จึงแตกต่างจากงานของ วราภรณ์ เผือกเล็ก (2547) ที่ศึกษา เรื่อง การสร้างวีรสตรีสามัญชน ได้แก่ ท้าวสุรนารี ท้าวเทพกษัตรี และท้าวศรีสุนทร ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม วีรสตรีดังกล่าวเกิดจากอำนาจของรัฐเป็นผู้สร้างและเผยแพร่เรื่องราวไปยังทุกคนในสังคมด้วยสื่อและเครื่องมือของรัฐที่มี เพื่อตอบสนองอุดมการณ์รัฐที่เป็นรัฐชาติ ทำให้กลายเป็นความจริงที่สังคมยอมรับโดยปริยาย ตรงข้ามกับพระสุพรรณกัลยาที่ถูกสถาปนาจากประชาชนทั่วไปให้เป็นวีรสตรีผู้เสียสละเพื่อชาติ โดยเฉพาะในจังหวัดพิษณุโลกจะเห็นได้ว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจะเป็นการริเริ่มจากภาคเอกชน ภาคประชาชน และมีหน่วยงานของรัฐเข้าร่วมเท่านั้น

ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2542-2545 นักสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ บทละครและบทเพลง ทำให้กระแสศรัทธาขยายไปสู่สาธารณะและได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่ (วสุนธรา ยืนยง, 2556) จากปรากฏการณ์กระแสเคารพศรัทธาของพระสุพรรณกัลยาจากสื่อมวลชน ทำให้ นักวิชาการต่างสะท้อนความแตกต่างและความเหมือนกันในกระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยาอย่างกว้างขวาง ได้แก่ งานวิจัยของวสุนธรา ยืนยง (2556) และสุนทร ชุตินทรานนท์ (2562) โดยแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการบูชาเทวราชากับการเคารพเมืองในสังคมไทย ขณะเดียวกัน พลัปลึง คงชนะ (2543) ได้ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งในวิพากษ์ประวัติศาสตร์และความสับสนในตัวตนของพระสุพรรณกัลยาในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ของไทย จนนำไปสู่การตั้งคำถามการมีตัวตนของพระสุพรรณกัลยา การวิพากษ์ประวัติศาสตร์ และนำไปสู่การชำระประวัติศาสตร์ในที่สุด (พิมาน แจ่มจรัส, 2550; พลัปลึง คงชนะ, 2543) จากนั้นจึงมีการนำเสนอเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาในภาพยนตร์ "ตำนานพระนเรศวรมหาราช" ในช่วง พ.ศ. 2550 - 2558 สื่อภาพยนตร์จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพจำของพระสุพรรณกัลยาในฐานะตัวละครที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อความรักชาติ (ชาตรี เฉลิมยุคล, 2549)

กระแสเหล่านี้ได้ทำให้เกิดข้อถกเถียง การวิพากษ์และการวิจัย และได้ข้อสรุปว่าพระสุพรรณกัลยามีตัวตนในประวัติศาสตร์ นำไปสู่การยกย่องพระองค์เป็นต้นแบบของคุณธรรมในสังคม การแพร่กระจายของกระแสศรัทธานี้ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในพื้นที่ทางกายภาพของจังหวัดพิษณุโลก แต่ยังขยายไปสู่พื้นที่ออนไลน์และสื่อมวลชนต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ทำให้เรื่องราวของ พระสุพรรณกัลยาเป็นส่วนหนึ่งของการปลูกฝังคุณธรรมและความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ เกิดการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่ และเป็นการเชื่อมโยงการศึกษาประวัติศาสตร์ไปสู่คนรุ่นใหม่

2. การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษาพบว่า การสร้างและการใช้ความหมายของพระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก ได้รับการขับเคลื่อนจากหลายองค์กรในท้องถิ่น โดยมีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสัญลักษณ์และการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในหลายมิติ โดยสามารถสรุปได้ว่า การสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกถูกสร้างขึ้นอย่างมีขั้นตอนและความร่วมมือจากหลายฝ่ายดังนี้

การสร้างสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาได้รับการขับเคลื่อนจากองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดจันทร์ตะวันออก และโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งต่างมีการสร้างสัญลักษณ์ผ่านพระรูปพระสุพรรณกัลยา และการเผยแพร่ข้อความเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ได้แก่ การใช้พระรูปพระสุพรรณกัลยาในปฏิทินหรือในสถานที่สาธารณะ ได้แก่ ชื่อถนน ชื่อสะพาน เหยียบรูปเคารพ คาถาบูชา รวมถึงบทเพลงที่ใช้รำลึกถึงพระสุพรรณกัลยา เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น ช่วยสร้างการรับรู้ ยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะบุคคลสำคัญในด้านประวัติศาสตร์และศาสนา ทำให้เกิดความเชื่อมโยงกับความศักดิ์สิทธิ์และสิริมงคลหลอมรวมไปกับการใช้ชีวิตประจำวันของคนในท้องถิ่น

การสร้างพระรูปพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เป็นการนำเสนอความหมายทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน โดยสะท้อนทั้งความสำคัญของประวัติศาสตร์และอุดมการณ์สังคม การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดสัญวิทยาของ Barthes (1967, แปลโดย Lavers, & Smith, 1964; 1964 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2560) ช่วยให้เห็นว่าความหมายพระสุพรรณกัลยาถูกสร้างและส่งต่ออย่างไร จากการศึกษพบว่า การสร้างความหมายของพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ตามแนวคิดสัญวิทยาของ Barthes พบว่า พระสุพรรณกัลยามีความหมายในสองระดับ คือ ความหมายนัยตรง ได้แก่ พระปิ่นางของสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถ ชาติดนารีสตรีสูงศักดิ์ พระราชธิดาในพระมหากษัตริย์และพระวิสุทธิกษัตริย์ ความหมายแฝง ได้แก่ วีรสตรีผู้เสียสละเพื่อบ้านเมือง ผู้เป็นสื่อสารอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นสัญลักษณ์ของการเสียสละเพื่อชาติ การรักษาชาติ และความสามัคคีของคนไทย เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาบ้านเมืองและขอพรได้ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Barthes ที่มองว่าความหมายเกิดขึ้นจากการสร้างสัญลักษณ์ในสังคม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์การสร้างและการส่งต่อความหมายของพระสุพรรณกัลยาในท้องถิ่นได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้มีความแตกต่างจากแนวคิดสัญวิทยาของ Barthes ในส่วนพื้นที่ของการศึกษาที่มีการขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่การสร้างและใช้ความหมายบนพื้นที่ออนไลน์ จากการศึกษพบว่าความหมายนัยตรงและความหมายแฝง ที่ถูกสร้าง

ทั้งในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ มีทิศทางเดียวกันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในสังคมปัจจุบันที่ข้อมูลข่าวสารสามารถเข้าถึงได้อย่างไม่มีข้อจำกัดเรื่องระยะทาง เวลา หรือสถานที่ การใช้พื้นที่ออนไลน์จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการส่งต่อและสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา เช่นเดียวกับพื้นที่ทางกายภาพ และข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นถึงการขยายพื้นที่การสร้างความหมายไปยังสื่อออนไลน์ ซึ่งยังไม่เคยถูกกล่าวถึงในงานของ Barthes

การยอมรับและยกย่องพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลก เป็นผลจากการสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากตำนานและประวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น การนำสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามาใช้บนพื้นที่สาธารณะทั้งทางกายภาพและทางออนไลน์ จึงกลายเป็นวิธีการสร้างความหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและสร้างจิตวิญญาณให้กับชุมชน สอดคล้องกับ งานของ วริศรา อนันตโท (2559) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการผลิตซ้ำของตำนานพระนางจามเทวีในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้เห็นว่าการนำตำนานนี้มาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน เพื่อแสดงออกของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบริบทของการท่องเที่ยว ชชาติพันธุ์ และประวัติศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่นอย่างไรก็ตาม พระสุพรรณกัลยาไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ของท้องถิ่นเช่นเดียวกับพระนางจามเทวีเท่านั้น แต่ยังถูกยกย่องเป็นสัญลักษณ์ของความเสียสละและความรักชาติ ที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติไทยในระดับชาติที่มีความเชื่อมโยงกับท้องถิ่น

ความหมายของพระสุพรรณกัลยาได้เปลี่ยนแปลงจากขัตติยนารีที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของราชวงศ์อยุธยาเข้ามาเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา สังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาท้องถิ่นปัจจุบัน กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้กับประชาชนในท้องถิ่นพิษณุโลก โดยเฉพาะในช่วงที่สังคมต้องการการสนับสนุนทางด้านจิตวิญญาณและความหวัง จึงกล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาได้ถูกสร้างและแปรเปลี่ยนความหมายไปตามบริบททางสังคมและการใช้ประโยชน์จากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก

จากการวิเคราะห์บทบาทของพระสุพรรณกัลยากับแนวคิดเทศสภาวะ (Kabeer, 1999) พบว่า การเชิดชูพระสุพรรณกัลยาในฐานะสตรีผู้เสียสละเพื่อชาติ แม้จะสะท้อนถึงคุณค่าและความเข้มแข็งของสตรีในสังคมไทย แต่ก็ไม่สอดคล้องกับแนวคิดเทศสภาวะที่เรียกร้องความเท่าเทียม และการยอมรับบทบาทสตรีในฐานะผู้มีศักยภาพหลากหลายในปัจจุบัน เพราะการนำพระสุพรรณกัลยามาเป็นสัญลักษณ์ในด้านการพัฒนาท้องถิ่น สังคม เศรษฐกิจ และศาสนา ยังคงเน้นบทบาทของสตรีในฐานะผู้เสียสละและผู้สนับสนุนที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของบุรุษ โดยไม่ได้ส่งเสริมบทบาทสตรีให้เทียบเท่ากับผู้ชายในเชิงโครงสร้างสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกที่มีการยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะวีรสตรีผู้เสียสละเพื่อชาติ ถึงแม้จะมีการส่งเสริมบทบาทสตรีผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ แต่การยกย่องและยอมรับบทบาทของสตรีเกิดขึ้นเฉพาะบางกลุ่ม บางพื้นที่ หรือบางเหตุการณ์ ได้แก่ ในพิธีบวงสรวง เป็นต้น และถึงจะมีกลุ่มสตรีที่นำ

พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ในการทำกิจกรรม สร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน เพื่อสังคม ก็ยังมีเพียงจำนวนไม่มากพอที่จะชี้ว่า สิ่งเหล่านี้จะสามารถสร้างความเท่าเทียมทางเพศในสังคมได้ การยกย่องพระสุพรรณกัลยาในฐานะวีรสตรีผู้เสียสละเพื่อชาติ เป็นการตอกย้ำบทบาทของผู้หญิงผ่านมุมมองที่เชื่อมโยงกับชาย ทำให้บทบาทของพระสุพรรณกัลยายังคงเป็นสตรีที่ไม่ได้เป็นอิสระจากบริบททางสังคมต้องอยู่ในกรอบเพื่อเป็นตัวเสริมความแข็งแกร่งให้กับบุรุษผู้ทรงอำนาจเช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชผู้มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย

การใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกเกิดจากความร่วมมือกันของหลายองค์กรทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ออนไลน์ โดยแต่ละองค์กรได้นำเสนอความหมายและสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาในรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่ยังคงมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคม การส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาในสื่อสังคมออนไลน์ทำให้เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยาสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ชมที่กว้างขวาง และช่วยส่งเสริมการเข้าใจและการยอมรับคุณค่าของพระสุพรรณกัลยาในระดับที่กว้างขึ้น สามารถสรุปแสดงเป็นตารางการสร้างและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลกได้ดังนี้

ตาราง 7 แสดงผู้สร้างและผู้ใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก (พื้นที่กายภาพ)

สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)	ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)		ผู้สร้าง ความหมาย	ผู้ใช้ความหมาย
		ความหมายนี้	ความหมาย		
		ตรง (Denotation Signified)	แฝง (Connotation Signified)		
1.พระรูป พระสุพรรณ กัลยา	สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์กราบ ไหว้ขอพร	พระพี่นางของ สมเด็จพระ นเรศวร	ความเสียสละ เพื่อบ้านเมือง การเป็นผู้ สื่อสาร	ค่ายสมเด็จพระ นเรศวรมหาราช (กองทัพภาคที่ 3)	ทหาร ประชาชน
2.พระรูป พระสุพรรณ กัลยา	สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์กราบ ไหว้ขอพร เทิดทูนบูชา สักการะ ถวาย	พระราชธิดา ของสมเด็จพระ มหาธรรมราชา และสมเด็จพระ พระวิสุทธิ	ความสำนึกใน พระคุณของการ เสียสละที่มีให้ คนไทย เป็น สถานที่เตือนสติ	วัดจันทร์ ตะวันออก	พระสงฆ์ ประชาชน

สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)	ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)		ผู้สร้าง ความหมาย	ผู้ใช้ความหมาย
		ความหมายนี้	ความหมาย		
		ตรง (Denotation Signified)	แฝง (Connotation Signified)		
	พระเกียรติ	กษัตริย์ พระพี่ นางของสมเด็จพระ พระนเรศวร มหาราชและ สมเด็จพระ พระเอกาทศรถ	ให้คนไทยมีใจ รักดีต่อกัน		
3.ศาลสมเด็จพระ พระนเรศวร มหาราช สมเด็จพระ เอกาทศรถ และพระ สุพรรณกัลยา	สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์กราบ ไหว้ ขอพร สมเด็จพะ เอกาทศรถ และพระ สุพรรณกัลยา	พระพี่นางของ สมเด็จพระ พระนเรศวร	ความเสียสละ เพื่อบ้านเมือง	โรงเรียนพิษณุโลก พิทยาคม	บุคลากรทางการ ศึกษา นักเรียน ประชาชน
4.พระรูป พระสุพรรณ กัลยา	สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ เป็น แหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับบุคคล สำคัญของ จังหวัด พิษณุโลก	พระพี่นางของ สมเด็จพระ พระนเรศวร	ความเสียสละ เพื่อบ้านเมือง	โรงเรียนเฉลิมขวัญ สตรี	บุคลากรทางการ ศึกษา นักเรียน ประชาชน
5.พระรูป พระสุพรรณ กัลยา	สถานที่ตั้ง สมาคม กราบไหว้ขอ พร	พระพี่นางของ สมเด็จพระ พระนเรศวร	ขัตติยนารีผู้มี ความเสียสละ เพื่อบ้านเมือง	สมาคมสตรี ศรีสองแคว	สมาชิกสมาคม สตรีศรีสองแคว
6.พระรูป พระสุพรรณ กัลยา	พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ กราบไหว้ขอ พร	พระพี่นางของ สมเด็จพระ พระนเรศวร	ความเสียสละ เพื่อบ้านเมือง	บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลกสร้าง	ผู้บริหาร พนักงาน ลูกค้าบริษัทวงษ์ พาณิชย์ พิษณุโลก ประชาชน

จากตาราง 7 แสดงผู้สร้างและผู้ใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดพิษณุโลก สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สัญลักษณ์พระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญลักษณ์ คือ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับกราบไหว้ขอพร ส่วนความหมายนัยตรง คือ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร ขณะที่ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การเป็นผู้สื่อสาร ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีฐานะเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ใช้ความหมาย คือทหารและประชาชน

2. สัญลักษณ์พระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญลักษณ์ คือ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพรเทิดทูนบูชาสักการะ ถวายพระเกียรติส่วนความหมายนัยตรง คือ พระราชบิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและสมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถ ขณะที่ความหมายแฝง คือ ความสำนึกในพระคุณของการเสียสละที่มีให้คนไทย เป็นสถานที่เตือนสติให้คนไทยมีใจรักดีต่อกัน วัดจันทร์ตะวันออก มีฐานะเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ใช้ความหมาย คือพระสงฆ์และประชาชน

3. สัญลักษณ์ศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ และสมเด็จพระพี่น้องสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญลักษณ์ คือ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร ส่วนความหมายนัยตรง คือ พระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวร ขณะที่ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมมีฐานะเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ใช้ความหมาย คือบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และประชาชน

4. สัญลักษณ์พระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญลักษณ์ คือ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญของจังหวัดพิษณุโลก ส่วนความหมายนัยตรง คือพระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวรขณะที่ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีมีฐานะเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ใช้ความหมาย คือบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และประชาชน

5. สัญลักษณ์พระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญลักษณ์ คือ สถานที่ตั้งสมาคมกราบไหว้ขอพร ส่วนความหมายนัยตรง คือพระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวรขณะที่ความหมายแฝง คือ ขัตติยนาถผู้มีความเสียสละเพื่อบ้านเมือง สมาคมสตรีศรีสองแคว มีฐานะเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ใช้ความหมาย คือสมาชิกสมาคมสตรีศรีสองแคว

6. สัญลักษณ์พระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญลักษณ์ คือ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้ขอพร ส่วนความหมายนัยตรง คือพระพี่น้องของสมเด็จพระนเรศวรขณะที่ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง บริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลกสร้างมีฐานะเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ใช้ความหมาย คือ ผู้บริหาร พนักงาน ลูกค้าบริษัทวงษ์พาณิชย์ พิษณุโลก และประชาชน

จากข้อมูลพบว่า ผู้สร้างและผู้ใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกสะท้อนให้เห็นกระบวนการสร้างความทรงจำร่วมผ่านวัตถุทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยทุกสัญลักษณ์ต่างมีโครงสร้างความหมายนัยตรงและความหมายแฝงที่ชัดเจน กล่าวคือ ในระดับความหมายนัยตรง ต่างยึดโยงพระสุพรรณกัลยากับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในฐานะ “พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร” เป็นหลัก ส่วนในระดับความหมายแฝงเป็นการเน้นย้ำ “ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง” เป็นสำคัญ แม้จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละองค์กร ส่วนของผู้สร้างความหมาย ซึ่งประกอบด้วยทั้งสถาบันทางศาสนา ได้แก่ วัดจันทร์ตะวันออก สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม และโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี องค์กรธุรกิจ คือ บริษัททวงษ์พาณิชย์ และองค์กรสตรี คือ สมาคมสตรีศรีสองแคว ต่างนำสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาไปปรับใช้ตามวัตถุประสงค์เฉพาะขององค์กร กล่าวคือ วัดเน้นการสร้างจิตสำนึกเชิงศีลธรรม โรงเรียนมุ่งการปลูกฝังประวัติศาสตร์ชาติ องค์กรธุรกิจใช้สร้างภาพลักษณ์เชิงวัฒนธรรม ขณะที่องค์กรสตรีนำไปเป็นต้นแบบของสตรีผู้เสียสละ ในกลุ่มผู้ใช้ความหมายก็มีความแตกต่างกันตามองค์กรเช่นกัน โดยกลุ่มนักเรียนพระสงฆ์ สมาชิกสมาคมสตรี และกลุ่มทั่วไปอย่างประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมผ่านการกราบไหว้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า พระสุพรรณกัลยาได้ถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์ข้ามกลุ่มที่สามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมที่หลากหลาย ทั้งในแง่จิตวิญญาณ การศึกษา และอัตลักษณ์ท้องถิ่น อาจมองได้ว่า แม้จะมีความหลากหลายในรายละเอียด แต่ทุกสัญลักษณ์ต่างร่วมกันสร้างวาทกรรมหลักเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา ในฐานะ “วีรสตรีผู้เสียสละ” เป็นการสะท้อนถึงความพยายามขององค์กรในพิษณุโลกที่ต้องการสร้างอัตลักษณ์ร่วมผ่านการตีความประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นศูนย์กลางของความทรงจำร่วมที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน

ตาราง 8 แสดงผู้สร้างและผู้ใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์

สัญลักษณ์ (Sign)	รูปสัญลักษณ์ (Signifier)	ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)		ผู้สร้างความหมาย	ผู้ใช้ความหมาย
		ความหมาย ตรง (Denotation Signified)	ความหมาย แฝง (Connotation on Signified)		
1.พระรูป พระ สุพรรณ กัลยา	พื้นที่ออนไลน์ ที่ยกย่องให้ เกียรติต่อ สถาบัน กษัตริย์	พระพี่นางของ สมเด็จพระ พระนเรศวร	ความเสียสละ เพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้ เกียรติต่อ สถาบัน กษัตริย์	เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา อุบลราชธานี พระพี่นางในสมเด็จพระ พระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ	สมาชิกในกลุ่มเพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา
2.พระรูป พระ สุพรรณ กัลยา	พื้นที่ออนไลน์ ที่ยกย่องให้ เกียรติต่อ สถาบัน กษัตริย์	พระพี่นางของ สมเด็จพระ พระนเรศวร	ความเสียสละ เพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้ เกียรติต่อ สถาบัน กษัตริย์	Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคม สตรีศรีสองแคว	สมาชิกในกลุ่ม Line Group (กลุ่มปิด) ของ สมาคมสตรี ศรีสองแคว
3.พระรูป พระ สุพรรณ กัลยา	พื้นที่ออนไลน์ ที่ยกย่องให้ เกียรติต่อ สถาบัน กษัตริย์	พระพี่นางของ สมเด็จพระ พระนเรศวร	ความเสียสละ เพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้ เกียรติต่อ สถาบัน กษัตริย์	Line Group (กลุ่มปิด) ของกลุ่มศรัทธา พระสุพรรณกัลยา	สมาชิกในกลุ่ม Line Group (กลุ่มปิด) ของ กลุ่มศรัทธา พระสุพรรณกัลยา

จากตาราง 8 แสดงผู้สร้างและผู้ใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สัญลักษณ์พระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญลักษณ์ คือ พื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์ ส่วนความหมายนัยตรง คือพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร ขณะที่ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์

เพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา **สุพรรณกัลยา** พระพี่นางในสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ให้ความหมาย คือสมาชิกในกลุ่มเพจ Facebook พระสุพรรณกัลยา

2. สัญญะพระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญญะ คือ พื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์ ส่วนความหมายนัยตรง คือพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรขณะที่ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์ Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรี ศรีสองแควเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ให้ความหมาย คือ สมาชิกในกลุ่ม Line Group (กลุ่มปิด) ของสมาคมสตรีศรีสองแคว

3. สัญญะพระรูปพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปสัญญะ คือ พื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์ ส่วนความหมายนัยตรง คือพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรขณะที่ความหมายแฝง คือ ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง การยกย่องให้เกียรติต่อสถาบันกษัตริย์ Line Group (กลุ่มปิด) ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยาเป็นผู้สร้างความหมาย โดยมีกลุ่มผู้ให้ความหมาย คือ สมาชิกในกลุ่ม Line Group (กลุ่มปิด) ของกลุ่มศรัทธาพระสุพรรณกัลยา

จากข้อมูลพบว่า ผู้สร้างและผู้ให้ความหมายเชิงสัญญะพระสุพรรณกัลยาบนพื้นที่ออนไลน์ สะท้อนปรากฏการณ์ที่น่าสนใจหลายประการ ประการแรก พบว่ากลุ่มออนไลน์ต่าง ๆ ทั้งเพจ Facebook และกลุ่ม Line (กลุ่มปิด) ต่างสร้างวาทกรรมในลักษณะเดียวกัน โดยใช้รูปสัญญะเป็น “พื้นที่ออนไลน์ที่ยกย่องสถาบันกษัตริย์” เป็นการแสดงถึงการยอมรับพระสุพรรณกัลยาในฐานะส่วนหนึ่งของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ประการที่สอง คือ ความหมายนัยตรงทุกกลุ่มเน้นย้ำฐานะทางประวัติศาสตร์เช่นเดียวกัน คือ “พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวร” ขณะที่ความหมายแฝงต่างให้ความสำคัญกับคุณลักษณะ “ความเสียสละเพื่อบ้านเมือง” และ “การยกย่องสถาบันกษัตริย์” เป็นหลัก ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพระสุพรรณกัลยาถูกทำให้เป็นสัญลักษณ์ของความจงรักภักดีและความรักชาติในยุคดิจิทัล ในขณะที่กลุ่มผู้ให้ความหมายส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในกลุ่มปิดหรือผู้ติดตามเพจเฉพาะทาง เป็นการสะท้อนลักษณะของการสร้างชุมชนออนไลน์ที่รวมตัวกันด้วยอุดมการณ์และความศรัทธาร่วมกัน อาจมองได้ว่าการนำเสนอพระสุพรรณกัลยาในโลกออนไลน์มีลักษณะเป็นการสร้างความทรงจำร่วมแบบใหม่ที่ผสมผสานระหว่างประวัติศาสตร์ชาติกับค่านิยมร่วมสมัยเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ ถึงแม้จะอยู่ในพื้นที่ออนไลน์ที่แตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มต่างมีแนวทางการสร้างความหมายที่คล้ายคลึงกัน โดยเน้นย้ำบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในฐานะแบบอย่างของความจงรักภักดีและความเสียสละ สะท้อนถึงการตอกย้ำวาทกรรมหลักเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และประวัติศาสตร์ชาติไทยผ่านสื่อสมัยใหม่

3. อิทธิพลของความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษาพบว่า ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกในสามด้าน ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทยและประเทศเมียนมา สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นและส่งเสริมการพัฒนา รวมถึงการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและความร่วมมือระหว่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงความพยายามของชุมชนในการฟื้นฟูและเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การนำเสนอพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์แห่งการเสียสละและความรักชาติ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สอดคล้องกับการศึกษาของจิราภรณ์ สถาพรวรรณ (2554) ที่พบว่า เรื่องราวของพิษณุโลกมักถูกนำไปผูกโยงกับประวัติศาสตร์ชาติไทย ได้แก่ การเป็นศูนย์กลางการปกครองและจิตวิญญาณของเมือง ทำให้การฟื้นฟูภาพลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์ของพิษณุโลกกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเด่นชัด

ในด้านสังคมและวัฒนธรรม พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ของความเสียสละและความเข้มแข็งที่ไม่เพียงแต่สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น แต่ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนผ่านการสนับสนุนบทบาทของผู้หญิงและการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การบวงสรวงและการเฉลิมฉลองในชุมชน ช่วยสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของการรักษามรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และมีการนำเสนอพระสุพรรณกัลยาในฐานะตัวแทนของการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างพระรูปและการจัดกิจกรรมเชิงประวัติศาสตร์ในโรงเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การปลูกฝังคุณค่าทางประวัติศาสตร์ให้กับเยาวชนในพื้นที่ก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าท้องถิ่นและการเรียนรู้บทบาทที่พึงมีต่อท้องถิ่นและสังคมในฐานะเยาวชนที่จะต้องรับผิดชอบอนาคตของประเทศชาติ

แม้ว่าการยกย่องบทบาทพระสุพรรณกัลยาจะทำให้ความเท่าเทียมทางเพศจะเกิดขึ้นในบางช่วงเวลา และบางบริบท แต่กลับเป็นการสร้างพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้สตรีในท้องถิ่นได้แสดงศักยภาพในเชิงสร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม เป็นส่วนที่น่าจะช่วยเหลือผลักดันไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศได้ในอนาคต การยกย่องบทบาทของพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ออนไลน์ สร้างปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจในแง่ความเท่าเทียมทางเพศ แม้นับเบื้องต้นอาจดูเหมือนเป็นเพียงการเชิดชูวีรสตรีทางประวัติศาสตร์ แต่ได้เปิดพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ที่สำคัญสำหรับการทบทวนบทบาทสตรีในสังคม โดยเฉพาะในจังหวัดพิษณุโลก การนำเสนอพระสุพรรณกัลยาในฐานะแบบอย่างของสตรีผู้เสียสละและกล้าหาญ ช่วยทำลายกรอบความคิดเดิมที่มักจำกัดบทบาทสตรี

ในประวัติศาสตร์ชาติ การที่พระสุพรรณกัลยาถูกยกสถานะให้เทียบเท่าบุรุษนักรบในประวัติศาสตร์ สร้างบรรทัดฐานใหม่ที่แสดงว่าสตรีก็สามารถมีบทบาทสำคัญในเวทีสาธารณะและการเมืองได้เช่นกัน

การสร้างพระรูปและการกล่าวถึงพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่ต่าง ๆ ส่งผลเชิงบวกต่อสตรีท้องถิ่นในพิษณุโลกหลายด้าน กล่าวคือ ประการแรก กลายเป็นแหล่งพลังใจและแรงบันดาลใจให้สตรีกล้าแสดงออกมากขึ้น ตัวอย่างเห็นชัดจากกิจกรรมของสมาคมสตรีศรีสองแควที่ใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ขับเคลื่อนงานด้านสตรี ประการที่สอง สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ ที่เปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงความคิดเห็นและร่วมสร้างเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่สำคัญ และประการที่สาม ก่อให้เกิดการตีความใหม่เกี่ยวกับบทบาทสตรีในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่ไม่จำกัดอยู่เพียงบทบาทแม่บ้านหรือผู้สนับสนุนหลังฉาก

อย่างไรก็ตาม อาจจะต้องพิจารณาในประเด็นของการยกย่องพระสุพรรณกัลยา ในเรื่องของความเสียสละ ซึ่งอาจสวนทางกับแนวคิดสตรีนิยมสมัยใหม่ที่เน้นการยืนยันทนความเท่าเทียม การจะทำให้การยกย่องนี้ส่งผลต่อความเท่าเทียมทางเพศได้นั้น จำเป็นต้องพัฒนาการนำเสนอให้มีหลากหลายขึ้น โดยเปิดพื้นที่ให้เห็นแง่มุมอื่นของพระสุพรรณกัลยา ได้แก่ ความเป็นผู้นำ ผู้มีปัญญา และการตัดสินใจ ดังนั้น การรื้อฟื้นเรื่องราวของพระสุพรรณกัลยานับเป็นก้าวแรกที่สำคัญในการสร้างสมดุลทางเพศในประวัติศาสตร์ชาติ หากสามารถต่อยอดด้วยการส่งเสริมให้สตรีร่วมตีความและนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มากขึ้น จึงจะช่วยปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมไปสู่ความเท่าเทียมได้อย่างแท้จริงในระยะยาว

ในด้านเศรษฐกิจ การใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ทางพาณิชย์ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ในจังหวัดพิษณุโลกมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การบวงสรวงและการจัดงานเฉลิมพระเกียรติที่สถานที่สำคัญช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดรายได้และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในชุมชน การใช้พระสุพรรณกัลยาในเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างการรักษาอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น

แม้ว่าการฟื้นฟูความหมายของพระสุพรรณกัลยาจะทำให้ชาวพิษณุโลกเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และใช้ช่วยเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ากระแสศรัทธา พระสุพรรณกัลยามีผลต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นไม่ชัดเจนนัก เพราะยังมีบางพื้นที่ได้รับประโยชน์ในบางช่วงเวลา

นอกจากนี้การฟื้นฟูอัตลักษณ์ท้องถิ่นยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการรักษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ ท่ามกลางการปรับตัวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น การสร้างพระรูปและพิธีกรรมที่อาจเน้นตอบสนองความคาดหวังของนักท่องเที่ยวมากกว่าความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน

จากแนวคิดท้องถิ่นนิยมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวในท้องถิ่น แต่กระแสนครัทธาพระสุพรรณกัลยากลับไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ระดับท้องถิ่น การเผยแพร่ความหมายเชิงสัญลักษณ์ผ่านสื่อออนไลน์ทำให้กระแสนครัทธานี้ขยายออกไปสู่ระดับชาติและนานาชาติ อีกทั้งการพึ่งพานักท่องเที่ยวจากภายนอกเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาจนำไปสู่ความไม่มั่นคงหากไม่สามารถรักษาความสนใจของนักท่องเที่ยวในระยะยาวได้

นอกจากนี้ การเชื่อมโยงประวัติศาสตร์เข้ากับการพัฒนาท้องถิ่นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างอัตลักษณ์ในชุมชนเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างรายได้และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับพระสุพรรณกัลยาสามารถเปิดมิติใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น

ในการศึกษาพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สี่แยกอินโดจีน มีการใช้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาในการพัฒนาท้องถิ่นและการส่งเสริมเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าการใช้สัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาในพิษณุโลกมีความคล้ายคลึงกับการใช้สัญลักษณ์ “นาค” ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) จังหวัดมุกดาหาร ตามที่ Phutthanathanapaa et al. (2020) เสนอ โดยผลการศึกษา พบว่าทั้งสองกรณีใช้สัญลักษณ์ทางศาสนาและประวัติศาสตร์ในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยสัญลักษณ์ทั้งสองช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมความภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการดึงดูดนักท่องเที่ยวและการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่

พระสุพรรณกัลยาและนาค ในการรับรู้ของคนทั่วไปในสังคมแล้วคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอพรได้ อาจแตกต่างกันตรงที่พระสุพรรณกัลยาถูกเชิดชูให้เป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ในแง่ของความเป็นวีรสตรีผู้เสียสละ ส่วนนาคตามความเชื่อของพระพุทธศาสนาคือสัตว์ที่ทรงอิทธิฤทธิ์ในตำนานมีลักษณะเป็นงูใหญ่ มีความเชื่อมโยงกับพระพุทธเจ้า ในการบำเพ็ญบุญบารมีและการคุ้มครองพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม การใช้สัญลักษณ์ทั้งสองในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันในเชิงรายละเอียดของการนำเสนอและการประยุกต์ใช้ ในมุกดาหาร การใช้สัญลักษณ์ “นาค” มีการนำไปใช้ในหลากหลายรูปแบบผ่านประติมากรรม สถาปัตยกรรม และพิธีกรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อและศิลปะท้องถิ่น ขณะที่ในพิษณุโลก มีการใช้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาหลายรูปแบบเช่นกันโดยมุ่งเน้นไปที่การเชื่อมโยงประวัติศาสตร์และความเป็นมาของบุคคลสำคัญในท้องถิ่นที่เป็นสตรี โดยการนำเสนอพระสุพรรณกัลยาในฐานะสัญลักษณ์ของสตรีที่เสียสละและจงรักภักดีต่อชาติ ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในท้องถิ่นและยกระดับความภาคภูมิใจในบทบาทสตรีที่มีต่อการพัฒนา

ข้อค้นพบสำคัญในการศึกษานี้ คือ พระสุพรรณกัลยาช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเมียนมาขึ้นมาอีกครั้ง การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการจัดพิธีบวงสรวง ทั้งในพิษณุโลก และในเมืองตองอู ประเทศเมียนมา สะท้อนถึงการยอมรับร่วมกันในบทบาทของพระสุพรรณกัลยา ความร่วมมือนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ยังลดความตึงเครียดจากประวัติศาสตร์สงครามที่ผ่านมา เปิดโอกาสสำหรับความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ได้แก่ วัฒนธรรม การศึกษา และการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสร้างประโยชน์ร่วมกันทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

การจัดพิธีกรรมบวงสรวงและงานเสวนาประวัติศาสตร์พระสุพรรณกัลยา ณ วัดจันทร์ตะวันออก จังหวัดพิษณุโลก อย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงการสร้างสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่ออัตลักษณ์และอุดมการณ์ของชุมชน เนื่องจากการสร้างความหมายใหม่ผ่านการตีความและการจัดการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ พิธีกรรมบวงสรวงและงานเสวนาที่มีตัวแทนจากประเทศเมียนมามาร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยาถือเป็นการบ่งบอกถึงการบูรณาการทางวัฒนธรรมที่ข้ามพรมแดน การนำเสนอประวัติศาสตร์จากมุมมองของเมียนมาพร้อมกับข้าวของเครื่องใช้ที่เชื่อมโยงกับพระสุพรรณกัลยาสะท้อนถึงการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการสนทนาเกี่ยวกับการรับรู้ร่วมกันในการขยายขอบเขตของประวัติศาสตร์ การยกระดับการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ทำทลายให้สังคมพิษณุโลกไม่เพียงแต่รักษาเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของตนเอง แต่ยังสามารถเรียนรู้จากประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างสังคมที่เปิดกว้างและมีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

อาจสรุปได้ว่า พระสุพรรณกัลยาได้รับการเคารพนับถือเป็นสตรีผู้เสียสละเพื่อบ้านเมือง และได้กลายมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์กราบไหว้เพื่อขอพร มีบทสวด บทเพลงสรรเสริญความดี เพื่อเป็นการระลึกถึง โดยเฉพาะในจังหวัดพิษณุโลก พระสุพรรณกัลยาได้รับการบูชาควบคู่กับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระอนุชาของพระองค์ ผู้เป็นวีรกษัตริย์ที่กอบกู้เอกราชของชาติไทย การยกย่องพระสุพรรณกัลยาได้พัฒนาเป็นรูปแบบที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน ได้แก่ รูปเคารพ สถานที่สักการะ ถนน สะพาน ห้องประชุม ตึกเรียน เหมียวบูชา พิธีกรรม บทสวด บทเพลง และสิ่งอื่น ๆ ที่พบได้ในสถานที่ราชการ วัด บริษัท บ้านเรือนประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก การเคารพศรัทธาต่อพระสุพรรณกัลยาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องความสำเร็จและ ความหวัง กำลังใจ และการคุ้มครอง การสร้างความหมายของพระสุพรรณกัลยาจากองค์กรต่าง ๆ ในพิษณุโลกมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยการจัดพิธีบวงสรวงและการนำพระรูปไปตั้งในสถานที่สำคัญต่าง ๆ ช่วยสร้างการยอมรับและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น สะท้อนถึงการนำสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามาใช้ในฐานะกลไกของการเสริมสร้างอำนาจของชุมชนท้องถิ่น

การศึกษาวิจัย เรื่อง พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก ได้ช่วยสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของพระสุพรรณกัลยาในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลก รวมถึงการนำเสนอความหมายเชิงสัญลักษณ์ในรูปแบบที่ร่วมสมัย ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ งานวิจัยยังสามารถเป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ระดับชาติ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศเมียนที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านผ่านบทบาทของพระสุพรรณกัลยา

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. เชิงวิชาการ

1.1 การขยายขอบเขตพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การสร้างความหมายและการใช้ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของพระสุพรรณกัลยาในจังหวัดพิษณุโลกมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่ ส่งผลต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวและการส่งเสริมเศรษฐกิจในบางพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่จำกัดอยู่ในเขตเมืองพิษณุโลกอาจจำกัดการเข้าใจบทบาทของสัญลักษณ์ในระดับที่กว้างขึ้น ดังนั้น จึงควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา หรืออำเภออื่นภายในจังหวัดพิษณุโลก รวมถึงการศึกษาผ่านพื้นที่ในจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดพิจิตร ที่มีความเกี่ยวข้องกับการก่อเกิดกระแสพระสุพรรณกัลยา โดยหลวงปู่โง่นที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดพิจิตร และยังมีสานุศิษย์อีกมากที่สนใจในเรื่องราว พระสุพรรณกัลยา เพื่อนำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทของสัญลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังสามารถศึกษาความหลากหลายในการใช้สัญลักษณ์ในการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าใจภาพรวมได้ดีขึ้นและสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 การศึกษาผ่านวิธีการวิจัยเชิงปริมาณหรือ แบบผสมผสาน

การวิจัยนี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์ที่กว้างขึ้น ดังนั้นควรพิจารณาเพิ่มการศึกษาผ่านวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) หรือวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-method) เพื่อให้สามารถอธิบายและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในเชิงลึกและเชิงกว้างได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาท้องถิ่น ก่อให้เกิดการรับรู้ความหมายสัญลักษณ์อย่างไร

2. เชิงนโยบาย

2.1 การขยายการศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาในโรงเรียนและชุมชน

จากการศึกษาพบว่า เรื่องราวของพระสุพรรณกัลยามีการนำเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าที่ควร ควรสนับสนุนให้ขยายการศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาไปยังโรงเรียน สถาบันการศึกษาและชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น รวมถึงการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพระสุพรรณกัลยา

2.2 การพัฒนาพิพิธภัณฑ์พระสุพรรณกัลยา

จากการศึกษาพบว่า วัดจันทร์ตะวันออกเริ่มต้นการสร้างพิพิธภัณฑ์พระสุพรรณกัลยา ในต้น พ.ศ. 2568 ที่ผ่านมา แต่การจัดแสดงยังไม่ได้น่าสนใจเท่าที่ควร ควรมีการพัฒนาการจัดแสดงให้มีความน่าสนใจมากขึ้น โดยการจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาควรมีป้ายแสดงรายละเอียดเพื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าใจประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ของสิ่งที่จัดแสดงกับพระสุพรรณกัลยาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และต่อยอดเป็นพิพิธภัณฑ์พระสุพรรณกัลยาในพื้นที่ออนไลน์ที่ช่วยให้ผู้คนทั่วไปเข้าถึงการเรียนรู้ หรือเข้าชมนิทรรศการได้อย่างเท่าเทียม โดยไม่ต้องเดินทางลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่

2.3 การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า ความหมายเชิงสัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยามีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและเมียนมา ควรส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การจัดงานเทศกาลหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ และสนับสนุนการพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของพื้นที่ นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมาให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล & วรณา ทองสีมา. (2548). *ผู้หญิงในวาทกรรมสิทธิทางเพศ*. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2551). *มิติ “เพศ” ในประชากรและสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). *เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนไปในสังคมไทย*. ใน สุรีย์พร พันพื้ง และมาลี สันภูวรรณ (บก.). *จุดเปลี่ยนประชากร จุดเปลี่ยนสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ประชากรและสังคม.
- กษริน วงศ์กิตติขลิท. (2552). *ภาพตัวแทนของพระสุริโยทัยในวรรณกรรมไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กองกำลังพล กองทัพอากาศที่ 3. (2566). *กิจกรรมกองทัพอากาศที่ 3*. สืบค้น 17 ธันวาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/7WyGe>
- กาญจนา แก้วเทพ, และสมสุข หินวิมาน. (2560). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: อินทนิล.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2542). *การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรส โปรดัก.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2555). *สื่อเก่า-สื่อใหม่: สัญญา อัตลักษณ์ อุดมการณ์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กิตติ วัฒนมะหาตม์. (2553). *ตำนานนางกษัตริย์*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว. (2557). *นางเลื้อยขาว: ตำนานท้องถิ่นและพลังศรัทธาทางพระพุทธศาสนาบนคาบสมุทรภาคใต้*. *วารสารกึ่งวิชาการ*, 35(4), 23-33.
- คมลักษณ์ ไชยยะ. (2562). *พื้นฐานแนวคิดสัญญาวิทยาของโรลันด์ บาร์ตส์*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(2), 27-61. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2544). *ภาษาถิ่นอันบดบังมิได้* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- จรรยา รับศิริเจริญ. (2552). *การประยุกต์ใช้เทคนิคการสังเคราะห์อย่างอิสระในการวิจัยแนวเรื่องเล่า: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำและผู้ถูกกระทำจากความรุนแรงในครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จังหวัดพิษณุโลก. (2564). สืบค้น 1 กันยายน 2564, จาก <http://www.phitsanulok.go.th>
- จิรัชติ สันติยะศ. (2553). *การสร้าง “พระราชราชาเจ้าดารารัศมี” ให้เป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ ทศวรรษ 2500 ปัจจุบัน*. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, 30(1), 25-39.

- จิราภรณ์ สถาปวรธนะ. (2554). *ประวัติศาสตร์เมืองพิษณุโลก: บทนำเสนอโครงสร้างเนื้อหาสำหรับงานเขียน. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 28(2), 1-18.
- จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์. (2550). บทบาทสตรีในเรื่องเล่าประสบการณ์ชีวิต: เชื่อมโยงของพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 14(2), 85-97.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2555). *เล่าเรื่องเบื้องต้น: สตรีศึกษา สตรีนิยม*. กรุงเทพฯ: วนิดาการพิมพ์.
- ชาดา นนทวัฒน์. (2549). *การเมืองไทยสมัยสมเด็จพระนเรศวร*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ชาติเฉลิม ยุคล, ม.จ. (2549). *ตามรอยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). *สัญญาวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). *สัญญาวิทยา โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี. (2557). เจ้าแม่สองนาง: การสร้างความหมายของความเชื่อและบทบาทในการเสริมพลังท้องถิ่น. *วารสารแพรวา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 1(2), 32-63.
- ณัฏฐิณพ สุขใส. (2554). จตุคามรามเทพ: กระบวนการสร้างความหมาย. *Veridian E-Journal SU*, 4(1), 605-622.
- ดลยา แก้วคำแสน & ปฐม หงส์สุวรรณ. (2563). การประกอบสร้างความหมายผู้หญิงในชาดกล้านนา. *วารสารสันติศึกษาปริทัศน์*, 9(4), 1366-1382.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2522). *พื้นที่อดีต*. กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์.
- ทรงภพ ขุนมธูรส. (2549). *ขัตติยนาถในนวนิยายไทยอิงประวัติศาสตร์* (ปริญญาณิพนธ์ปริญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทวีลักษณ์ พลราชม. (2560). ปริทัศน์หนังสือ เรื่อง “ผู้หญิงอยุธยา” สิ่งที่ถูกซ่อนทางประวัติศาสตร์ ความเป็นแม่ ความเป็นเมีย และความเป็นคน. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, 17(1), 157 – 164).
- ทัศนียาภรณ์ สุขสง, และพัชลินจ์ จินนุ่น. (2563). การสืบทอดเรื่องเล่าเกี่ยวกับนางเลือดขาวในบริบทสมัยใหม่. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11* (น. 399-347). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

- ทิพอาภา วรสุข. (2551). *ศึกษาวิเคราะห์บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในครัวเรือน กลุ่มแม่ค้าหาบเร่แผงลอย: ความสัมพันธ์ทางบุคลิกภาพ 3 แบบ (เขตนิกมอุตสาหกรรม เครื่องสพพัฒนศรีราชา ตำบลหนองขาม อำเภศรีราชา จังหวัดชลบุรี)* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทพมนตรี ลิปพยอม. (2542). พระสุวรรณกัลยา (สุวรรณกัลยา): พัฒนาการของไสยศาสตร์มาสู่นิคม และความผันกับการศึกษาประวัติศาสตร์. *ศิลปวัฒนธรรม*, 20(6), 81-96.
- เทศบาลนครพิษณุโลก. (2564). สืบค้น 1 กันยายน 2564, จาก <https://www.phsmun.go.th/>
- ธนิกาญจน์ จินาพันธ์. (2552). *โลกาภิวัตน์วัฒนธรรม: สื่อกับท้องถิ่นนิยมในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชรรัตน์ พรหมวิเศษ. (2562). ตำนาน “ไอ้ไข่เต็กเจดีย์” กับกระบวนการทำให้ศักดิ์สิทธิ์. *วารสารรัฐมิตแล*, 40(1), 35-54.
- ธิดา สารยา. (2542). จากคำนำเสนอ "การเมืองในประวัติศาสตร์ราชสำนักหงสาวดี-ศรีอยุธยา พระสุวรรณกัลยา จากตำนาน สู่หน้าประวัติศาสตร์". ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ธีรเดช โพธิ์ทอง. (2564). สืบค้นอินโดจีน: กระบวนการและกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ในจังหวัดพิษณุโลก. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 9(2), 755-765.
- ธีรภาพ โลหิตกุล. (2548). *ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). แพรว.
- นพพร ประชากุล. (2544). “โรลิ่งด์ บาร์ตส์ กับสัญศาสตร์วรรณกรรม.” ใน *มายาคติ: สรรนิพนธ์จาก Mythologies ของ Roland Barthes* (วรรณพิมล อังคศิริสรพ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- นภาพร หะวานนท์. (2552). วิธีการศึกษาเรื่องเล่า: จุดเปลี่ยนของการวิจัยด้านสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 5(2), 1-20.
- นริสรา พิงโพธิ์ส. (2550). ปัจจัยจำแนกระดับสถานะสุขภาพของผู้หญิงวัยทำงาน. *วารสารประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 23(2), 19.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545). *ก่อนยุคพระศรีอารีย ว่าด้วย ศาสนา ความเชื่อ และศีลธรรม*. มติชน.
- บุญยิ่ง ประทุม. (2562). พุทธ: ไสย ไอ้ไข่เจดีย์กับกระบวนการกลายเป็นสินค้า. *วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 9(2), 1-18.
- บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข, และวสิน ปัญญาบุตรกุล. (2558). *พิศโลกเมื่อแรกเที่ยว: พัฒนาการท่องเที่ยว ในจังหวัดพิษณุโลก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แม็กซ์พริ้นติ้ง.
- ปรวรรณ ดวงรัตน์. (2557). สัญศาสตร์และความหมายที่แปรเปลี่ยน. *สุทธิปริทัศน์*, 28(88), 1-14.
- ปรานี วงษ์เทศ. (2559). *เพศและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นาคาเอก.

- ปาริชาติ ไชยชนะ. (2544). *กระแสการสื่อสารพื้นอดีต: ศึกษากรณีพระสุพรรณกัลยาและพันท้ายนรสิงห์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ผกามาศ บุญเผือก. (2557). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาโรงเรียนศึกษา เพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ของโรงเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยผสมผสาน: กรณีศึกษาโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี.
- วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 16(1), 98-107.
- พรรณี บัวเล็ก. (2557). บทที่ 8 วิถีชุมชนเครื่องมือ 7 ชิ้นที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก.
- วารสารร่วมพฤษภา มหวิทยาลัยเกริก*, 32(3), 155-169.
- พระครูพิพิธพัฒนานุยุต, และพระมหาธนศักดิ์ จินตกวี. (2558). *สร้อยกัลยา สมเด็จพระสุพรรณกัลยา*. พิษณุโลก: ม.ป.พ.
- พระมหาธนศักดิ์ จินตกวี. (2567). สืบค้น 30 มิถุนายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/VehFU>
- พระราชวังบวรและพระตำหนักพระสุพรรณกัลยา, หงสาวดี ประเทศพม่า. (2562).
- สืบค้น 11 พฤษภาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/S7zVf>
- พลับพลึง คงชนะ. (2543). *กระแสศรัทธาพระสุพรรณกัลยา: ปราบปรามการที่สะท้อนปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์*. *วารสารประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 25(1), 17-28.
- พัฒนาณ ทุลธรรม. (2563). *ปริทรรศน์การวิจัยแนวเรื่องเล่าทางสังคมศาสตร์สู่งานสังคมสงเคราะห์*. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 11(1), 91-93.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสภานโยบายแห่งชาติ.
- พิเชฐ แสงทอง. (2562). จาก “จตุคามรามเทพ” ถึง “ไอโซ” จากการพึ่งอำนาจรัฐสู่การพึ่งอำนาจราษฎร. *บทความพิเศษ วารสารรัฐสมัย*, 40(2), 27-32.
- พิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. (2564). สืบค้น 1 กันยายน 2564, จาก <https://shorturl.asia/hYXIT>
- พิมาน แจ่มจรัส. (2550). *นเรศวรมหาราช สุพรรณกัลยา เอกาทศรถ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- พิษณุ อภิสมการโยธิน. (2559). *ประชากรและการอนามัยเจริญพันธุ์*. พิษณุโลก: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิสิษฐ์ นาสี. (2561). “ครูบาสมัยใหม่” คุณค่าแบบล้านนาสู่ผู้เชื่อถือศรัทธาในระดับสากล. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 9(2), 49-86.

- เพิ่มศักดิ์ วรธยากร. (2551). *สมเด็จพระนเรศวรมหาราช วัดใหญ่ชัยมงคล และเรื่องพระสุพรรณกัลยา*. พระนครศรีอยุธยา: วัดใหญ่ชัยมงคล.
- ฟ้ารุ่ง มีบุตร & นพรัตน์ รัตนประทุม. (2563). *ยุทธศาสตร์การพัฒนามีผลต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชน: กรณีศึกษาพิษณุโลก 2020 เขตเศรษฐกิจใหม่สี่แยกอินโดจีน* (รายงานผลการวิจัย). พิษณุโลก: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กันธกานต์ กิมทอง. (2550). *ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา ย้อนรอยกรรม ชีวิตต้องสู้เพื่อวีรสตรีที่โลกลืมจากจิตสัมผัส หลวงปู่โง่น โสรโย. ธัญญพัทธ์*.
- ภัสสร ลิมานนท์. (2544). *บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาคภูมิ สุขเจริญ. (2558). *มุมมองทางคติชนวิทยากับปรากฏการณ์ความศรัทธาต่อพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภาสกร กฤษณมัย. (2548). *การค้นคว้าวิจัยวีรชนไทย ตอน พระสุพรรณกัลยา*. กรุงเทพฯ: อีคิวพลัส.
- ภูกิจ ยลชญาวงศ์. (2560, 22 มิถุนายน). บทบาทของสถานที่ท่องเที่ยวทางจิตวิญญาณ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ชุมชนอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 8* (น. 1019 – 1031). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- มิกกี้ ฮาร์ท. (2559). *โยเดียกับราชวงศ์พม่า: เรื่องจริงที่ไม่ที่ใครรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2562). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.
- รุ่งกานต์ ศรีลัมพ์. (2557). *สตรีศรีสองแคว*. พิษณุโลก: ม.ป.พ.
- วรพจน์ แสงทอง. (2564). *พระสุพรรณกัลยา*. สืบค้น 1 กันยายน 2564, จาก <https://shorturl.asia/lmwCB>
- วรภรณ์ เพือกเล็ก. (2547). *การสร้างวีรสตรีสามัญชนในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรินทร์วงษ์มณี & วันชัย รัตนวงษ์. (2549). การศึกษาความเหมาะสมของสถานที่ตั้งศูนย์กระจายสินค้าสี่แยกอินโดจีน จังหวัดพิษณุโลก. ใน *การประชุมสัมมนาเชิงวิชาการประจำปี 2549 การจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน ครั้งที่ 6*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- วรินทร์นา ทาทองบ่อจรัส พัฒนวิรุณ. (2562). *จอมใจโยธยา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- วรศรา อนันต์โท. (2559). *จามเทวีบุชา: การผลิตซ้ำตำนานและการสร้างพิธีบวงสรวงในสังคมไทยร่วมสมัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วสุนธรา ปิ่นยง. (2556). *สังคมและวัฒนธรรมไทยจากพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตามแนวคิดบทบาทของพระมหากษัตริย์ ความเชื่อในเรื่องผี วิญญาณ และพุทธพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนเรศวร* (การศึกษาเฉพาะบุคคลปริญญาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันชนะ ทองคำเภา. (2552). ตัวละครพระพิณางสุพรรณกัลยาณี วีรสตรีทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับวาทกรรมประวัติศาสตร์. *วรรณวิทัศน์*, 9(2009), 26-43.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- วิกิพีเดีย. (2567). *การเสียดังครืออยุธยาครั้งที่หนึ่ง*. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/KksHW>
- วิระดา สมสวัสดิ์ (บก.). 2545. *พลวัตสังคมผ่านสายตานักวิชาการไทย: หกสิบปี ฉลาดชาย รมิตานนท์*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เมือง.
- วีระชาติ รักดี. (2563). ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมล้านช้างกับความเป็นท้องถิ่นนิยมริมฝั่งโขง. *วารสารรังสิตบัณฑิตในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 6(2), 45-62.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). *ลุ่มน้ำน่าน: ประวัติศาสตร์โบราณคดี ของ พิชณุโลก "เมืองเอกแตก"*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศคณะสังคมฯ ภาค 14. (2568). สืบค้น 1 เมษายน 2568 จาก <https://shorturl.asia/LYEWd>
- ศูนย์ปฏิบัติการจังหวัดพิษณุโลก. (2564). สืบค้น 20 กันยายน 2564, จาก <https://shorturl.asia/CwKNr>
- สตรีศรีสองแคว. (2555). สืบค้น 6 พฤษภาคม 2563, จาก <https://shorturl.asia/ZgP60>
- สมเด็จพระยามะยาดำรงราชานุภาพ. (2534). *พระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระนิพนธ์สมเด็จพระยามะยาดำรงราชานุภาพ*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรดดิ้ง.
- สมศรี จินสุข. (2545). *ความเชื่อและพิธีกรรมของทหารเรือและประชาชนที่มีต่อพระอนุสาวรีย์พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- สมสุข หินวิมาน. (2548). *ทฤษฎีสำนักรวัฒนธรรมศึกษา ใน ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญา นิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 13*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สรณี วงศ์เปี้ยสัจ. (2544). *กระบวนการสร้างความหมาย (signification)*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2564, จาก <http://www.ssuir.ssru.ac.th>.

- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (2562). บทบาทของขัตติยนารี ในประวัติศาสตร์ล้านนา. *วารสารประวัติศาสตร์*.
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 44 (สิงหาคม 2562 – กรกฎาคม 2563).
- สายฝน จิตนุกพงศ์. (2553). นางเลียดขาว: ตำนานกับการสร้างสินค้าทางวัฒนธรรม. *อาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 15(1), 135 – 143.
- สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2537). *ภาพลักษณ์ท้าวสุรนารีในประวัติศาสตร์ไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2541). จรรยาบรรณนักวิจัย. ใน *การประชุมคณะกรรมการบริหารสภาวิจัยแห่งชาติ*. สืบค้น 28 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://shorturl.asia/i1G9u>
- สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2547). *เพศภาวะ: การท้าทายร่าง การค้นหาตัวตน*. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2550). ผู้หญิง ผู้ชาย และเพศวิถี: เพศภาวะศึกษาในงานมานุษยวิทยา. *วารสารสังคมศาสตร์*, 19(1), 311 -357.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนารากฐานท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 17(2), 115-138.
- สุนทร ชุตินธรานนท์. (2550). *การเมืองในประวัติศาสตร์ราชสำนัก หงสาวดี-ศรีอยุธยา พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุนทร ชุตินธรานนท์. (2562). *พระสุพรรณกัลยา จากตำนานสู่หน้าประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2547). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาภรณ์ สงวนใจ. (2536). *เอกสารประกอบการเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 จังหวัดพิษณุโลก*. พิษณุโลก: หมวติวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จังหวัดพิษณุโลก.
- สุวิภา จำปาวัลย์, และนเรนทร์ ปัญญาภู. (2560). การรับรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น พระนางจามเทวี สู่แนวทางการพัฒนาในจังหวัดลำพูน. *วารสารวิจัยศิลป มหวิทยาลัยเชียงใหม่*, 8(2), 49-102.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2549). นวนิยายไตรภาคชุดกษัตริยา การเล่าเรื่องอดีตจากภาพอดีตที่ถูกนำเสนอ. *วรรณวิทัศน์*, 6, 72 – 117.
- หลวงปู่โง่น โสรโย. (2541). *ย้อนรอยกรรม ตำนานพระสุพรรณกัลยา*. นครสวรรค์: โรงพิมพ์นิวเสรินคร.
- อดิศร ศักดิ์สูง. (2560). มโนทัศน์เรื่องผู้หญิงในประวัติศาสตร์นิพนธ์ภาคใต้. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 12(1), 103 -123.

อนุชสรา เรืองมาก. (2559). *ขอได้ไหว้รับ: ไอ้ไข่ วัดเจตีย์. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์.*

นครศรีธรรมราช: สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

อรรณณ ปิลันธน์โอวาท. (2549). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรอนงค์ โฆสิตพิพัฒน์. (2562). แนวคิดสตรีนิยม: การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 7(1), 1 – 18.

อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2561). *สื่อศาสตร์ Mediumol โลกาภีพัฒนวัฒนธรรม. พระนครศรีอยุธยา: นาค.*

อาทิตยา จารุจินดา. (2555). *การสร้างภาพความเป็นหญิงในนวนิยายไทย สมัยจอมพล ป.*

พิบูลสงคราม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นต้น). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อานนท์ จิตรประกาศ. (2554). *การเมืองเรื่องอำนาจและวีรกรรมมหาบุรุษสมัยอยุธยาตอนกลาง.* กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.

อาษา ภาคอารีย์. (2561). *ภาพสะท้อนของสตรีที่ปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุทัย ปริญญาสุทธีรัตน์. (2561). *การพัฒนาชุมชน แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา ประเด็นปัจจุบัน และกรณีศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Apichayakul, O. S. (2014). *Uncovering camwomen: An ethnographic study of young Thai women who portray themselves sexually explicitly in online webcam chatrooms* (Doctoral dissertation). England: Loughborough University.

Barthes, R. (1967). *Elements of semiology* (A. Lavers, & C. Smith, Trans.). New York: Jonathan Cape. (Original work published 1964)

Barthes, R. (1970). *Writing degree zero and elements of semiology* (A. Lavers & C. Smith, Trans.). New York: Beacon Press.

Barthes, R. (1972). *Mythologies* (A. Lavers & C. Smith, Trans.). London: Jonathan Cape. (Original work published 1957)

Barthes, R. (1977). Rhetoric of the image. In *Image-music-text* (S. Heath, Trans.). New York: Hill and Wang.

Barthes, R. (1982). The imagination of the sign. In *A Barthes reader* (S. Sontag, Ed.). New York: Hill and Wang.

Barthes, R. (1990). *The fashion system* (M. Ward & R. Howard, Trans.). California: University of California Press.

- Benedict, R. (1952). *Thai culture and behavior: An unpublished wartime study dated September. Southeast Asia Program, Department of Far Eastern Studies.* Cornell: Cornell University.
- Chandler, D. (2002). *Semiotics: The basics.* New York: Routledge.
- Giddens, A. (1991). *Sociology* (4th ed.). Cambridge: Polity Press.
- Gottdiener, M. (1995). *Postmodern semiotics: Material culture and the form of postmodern life.* Blackwell: Blackwell.
- Hawks, T. (1977). *Structuralism & semiotics.* M.A.: Methuen.
- Jewitt, C., & Oyama, R. (2001). Visual meaning: A social semiotics approach. In T. Van Leeuwen & C. Jewitt (Eds.), *The handbook of visual analysis* (pp. 134–156). New York: SAGE Publications.
- Kabeer, N. (1999). *Reversed realities: Gender hierarchies in development thought.* Verso. N.P.: n.p.
- Karim, W. (Ed.). (1995). *Male and female in developing Southeast Asia.* U.K.: Berg Publishers.
- Karim, W., & Kevin, H. (1999). *Localism in Thailand: A study of globalization and its discontents* (Working Paper No. 39/99). Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation. U.K.: University of Warwick.
- Katherine, B. (2014). The Saint with Indra's Sword: Khurbaa Srivichai and Buddhist Millenarianism in Northern Thailand. *Society for Comparative Study of Society and History*, 56(3), 681–713.
- Keyes, C. F. (1977). *The golden peninsula: Culture and adaptation in mainland Southeast Asia.* London: Macmillan Publishing.
- Leeuwan, V. (2005). *Introducing social semiotics.* New York: Routledge.
- Mavers, D. (n.d.). *Social Semiotics.* Retrieved November 26, 2015, from [https://multimodalityglossary.wordpress.com/Social Semiotics/](https://multimodalityglossary.wordpress.com/Social-Semiotics/)
- McGuian, J. (1993). *Studying Culture: An Introductory Reader.* New York: Edward Arnold.
- Mee-Udon, F. & Rattanaprathum, N. (2020). Development and wellbeing: A case study of the phitsanulok 2020 indochina intersection new economic zone. *Journal of Mekong Societies*, 16(3), 95–115.

- Mee-Udon, F. (2017). Cross-cultural Marriage: Experience of rural women in Northeast Thailand. In *Paper presented in the 15th international conference on Social Science & Humanities (ICSSH)*. 20-21 June 2017. Kuala Lumpur: Kuala Lumpur Malaysia.
- Mee-Udon, F., Itarat, R., (2005). Women in Thailand: changing the paradigm of female well-being. *Female Well-Being: Toward a global theory of social change*, 0, 285 - 308.
- Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods*. New York: SAGE Publications.
- Mohd, H. S., Yakin, & Totu, A. (2014). *The semiotic perspectives of Peirce and Saussure: A brief comparative study*. N.P.: n.p.
- Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (pp. 169-186). New York: SAGE Publications.
- Phutthanathanapa, C., Narongchai, W., & Chumnannmak, R. (2020). The Utilization of the Naga Sign in the Special Economic Zone of Mukdahan Province, Thailand. *Journal of Mekong Societies*, 16(2). 116-142.
- Songsamphan, C. (2011). *Localizing Feminism: Women's Voices and Social Activism in Thai Context*. Retrieved May 6, 2019, from <https://shorturl.asia/9nD7c>
- Taylor, J. (2016). *Buddhism and Postmodern Imagining in Thailand the Religiosity of Urban Space*. New York: Routledge.
- Thiwaphan, S. (2018). *National Salvage Strategy* (3rd ed.). N.P.: The Trakul Thai Printing Limited Partnership.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เอกสารรับรองโครงการวิจัย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

COA No. 289/2023
IRB No. P2-0274/2566

AF 08-09/5.0

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

99 หมู่ 9 ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 เบอร์โทรศัพท์ 05596 8721

เอกสารรับรองโครงการวิจัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ดำเนินการให้การรับรองโครงการวิจัยตามแนวทางหลัก
จริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ได้แก่ Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ
International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice หรือ ICH-GCP

ชื่อโครงการ : พระสุพรรณบัฏยกย่องคุณงามความดีของปิตุภูมิไทย
ผู้วิจัยหลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัญจน์
สังกัดหน่วยงาน : คณะสังคมศาสตร์
วิธีทบทวน : แบบเร่งรัด
รายงานความก้าวหน้า : สัปดาห์ละครั้ง
เอกสารรับรอง :

1. IF-01 Research Ethical Application for Non-Intervention Study เวอร์ชัน 3.0 วันที่ 7 กันยายน 2566
2. IF-02 Conflict of Interest and Funding Form เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 17 กรกฎาคม 2566
3. IF-03 สำหรับอาสาสมัครอายุ 20 ปีขึ้นไป เวอร์ชัน 3.0 วันที่ 7 กันยายน 2566
4. IF-04 สำหรับอาสาสมัครอายุ 20 ปีขึ้นไป เวอร์ชัน 2.0 วันที่ 24 สิงหาคม 2566
5. IF-05 CV เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 17 กรกฎาคม 2566
6. IF-06 Budget เวอร์ชัน 1.0 วันที่ 17 กรกฎาคม 2566
7. Full Protocol เวอร์ชัน 3.0 วันที่ 7 กันยายน 2566
8. แบบสัมภาษณ์ เวอร์ชัน 2.0 วันที่ 24 สิงหาคม 2566

ลงนาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ คำดี)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

วันที่รับรอง : 13 กันยายน 2566

วันหมดอายุ : 13 กันยายน 2567

ทั้งนี้ การรับรองนี้มีเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ด้านหลังทุกข้อ (ดูด้านหลังของเอกสารรับรองโครงการวิจัย)

ภาคผนวก ข ประกาศบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เรื่อง อนุมัติให้นิติระดับ
ปริญญาเอกดำเนินการทำวิจัย

คณะสังคมศาสตร์
รับที่ 10693 วันที่ 3 พ.ค.
เวลา 14.31 น.

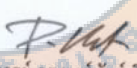
ประกาศบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เรื่อง อนุมัติให้นิติระดับปริญญาเอกดำเนินการทำวิจัย
ครั้งที่ ๐๘๘/๒๕๖๖

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้ นางธัญวดี กำจัดภัย รหัสประจำตัว ๖๒๐๓๐๕๔๙ นิติระดับปริญญาเอก
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ ดำเนินการทำวิจัยตามโครงงานวิทยานิพนธ์
ที่เสนอ

เรื่อง ภาษาไทย “พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก”
ภาษาอังกฤษ “PRINCESS SUPHANKALAYA AND LOCAL DEVELOPMENT
IN PHITSANULOK PROVINCE”

โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้ารุ่ง มีอุดร เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
จึงประกาศมาให้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๖

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)
รองคณบดีฝ่ายบริหาร รักษาราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาคผนวก ค แนวทางการสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นใน
จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 ชุด คือ

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นประชาชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับ
พระสุพรรณกัลยา ทั้งในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์ แนวคำถามแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นฐานทางครอบครัว ได้แก่

- เพศ
- อายุ
- อาชีพ
- ระดับการศึกษา
- ภูมิลำเนา
- รายได้

ประเด็นที่ 2 ข้อมูลความสนใจเรื่องพระสุพรรณกัลยาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นประชาชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา
ทั้งในพื้นที่กายภาพและพื้นที่ออนไลน์

อย่างไร

- ท่านและคนในชุมชนของท่านรู้จักพระสุพรรณกัลยาตั้งแต่เมื่อไหร่ รู้จักได้

อย่างไร

- ช่วงแรกที่ท่านรู้จักพระสุพรรณกัลยามีความหมายอย่างไรบ้าง
- พระสุพรรณกัลยามีความหมายอย่างไรต่อท่านและคนในชุมชนของท่าน

อย่างไร

- ขอให้ท่านช่วยเล่าประสบการณ์ตอนที่พระสุพรรณกัลยาเป็นกระแสโด่งดังใน
จังหวัดพิษณุโลกและประเทศไทย ในช่วง พ.ศ. 2540 ว่าเป็นอย่างไร

โดยใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์หรือไม่ อย่างไร

- ในชุมชนของท่านมีการใช้วัตถุที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาหรือจัดกิจกรรม

โดยมีพระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์หรือไม่ อย่างไร

- ถ้ามี ทำไมชุมชนของท่านจึงใช้วัตถุหรือมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระสุพรรณกัลยา
- เมื่อเวลาผ่านไปความหมายของพระสุพรรณกัลยาของท่านและคนในชุมชน
ของท่านมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร

สักการะคืออะไร

- ท่านเคยไปสักการะพระรูปพระสุพรรณกัลยาหรือไม่ และเหตุผลของการไป

สักการะคืออะไร

- ท่านเคยไปร่วมพิธีบวงสรวงหรือไม่ เพราะอะไร

พิษณุโลก - ท่านรู้สึกอย่างไรกับการมีพระรูปพระสุพรรณกัลยาปรากฏในพื้นที่จังหวัด

พิษณุโลก - ท่านคิดว่าพระสุพรรณกัลยามีอิทธิพลอย่างไรกับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัด

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นตัวแทนจากองค์กร แนวคำถามแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.2 ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นฐานทางครอบครัว ได้แก่

- เพศ
- อายุ
- อาชีพ
- ระดับการศึกษา
- ภูมิลำเนา
- รายได้

ประเด็นที่ 2 ข้อมูลความสนใจเรื่องพระสุพรรณกัลยาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นตัวแทนจากองค์กร

จังหวัดพิษณุโลก - องค์กรของท่านคือองค์กรอะไร ทำงานเพื่อพัฒนาอะไร มีหน้าที่อย่างไรใน

- ท่านทำหน้าที่อะไรในองค์กร

- องค์กรของท่านนำเอาวัตถุหรือมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาเข้ามาในองค์กรตั้งแต่เมื่อไหร่ โดยใคร และทำไม

- พระสุพรรณกัลยามีความหมายอย่างไรต่อองค์กรของท่าน
- เหตุใดองค์กรของท่านจึงเลือกใช้วัตถุที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาในการทำกิจกรรมอย่างใดบ้าง
- เมื่อเวลาผ่านไปความหมายของพระสุพรรณกัลยาในองค์กรของท่านมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร เพราะอะไร
- ขอให้ท่านช่วยเล่าประสบการณ์ตอนที่พระสุพรรณกัลยาเป็นกระแสโด่งดังในช่วง พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบันว่าองค์กรของท่านมีกิจกรรมหรือจัดพิธีกรรมใดหรือไม่ที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยา

- องค์กรของท่านเคยเข้าร่วมการสักการะหรือพิธีกรรมบวงสรวงพระสุพรรณกัลยาหรือไม่ ทำไมต้องไปสักการะหรือเข้าร่วมพิธีกรรม

- องค์กรของท่านได้จัดสร้างพระรูปหรือจัดกิจกรรมโดยใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์ให้ปรากฏในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกหรือไม่ อย่างไร

- องค์กรของท่านใช้สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยาอย่างไรกับการทำงานขององค์กร

- ท่านรู้หรือไม่ว่ามีองค์กรอื่นที่ใช้วัตถุหรือจัดให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

- ถ้ารู้ คือองค์กรใด มีการใช้ความหมายของพระสุพรรณกัลยาที่แตกต่างกับองค์กรของท่านอย่างไร เพราะอะไร

- ท่านคิดว่าการที่องค์กรของท่านใช้วัตถุหรือมีการจัดกิจกรรมโดยใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์นั้นมีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นพิษณุโลกหรือไม่ อย่างไร

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นที่เป็นตัวแทนจากชุมชนท้องถิ่น แนวคำถามแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นฐานทางครอบครัว ได้แก่

- เพศ
- อายุ
- อาชีพ
- ระดับการศึกษา
- ภูมิลำเนา
- รายได้

ประเด็นที่ 2 ข้อมูลความสนใจเรื่องพระสุพรรณกัลยาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- คนในชุมชนของท่านรู้จักพระสุพรรณกัลยาตั้งแต่เมื่อไหร่ และรู้จักได้อย่างไร

- พระสุพรรณกัลยามีความหมายต่อชุมชนของท่านอย่างไร

- เมื่อเวลาผ่านไปความหมายของพระสุพรรณกัลยาในชุมชนท้องถิ่นของท่านมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร

- ขอให้ท่านช่วยเล่าประสบการณ์ตอนที่พระสุพรรณกัลยาเป็นกระแสโด่งดังในช่วง พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบันว่าในชุมชนของท่านมีกิจกรรมหรือจัดพิธีกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาหรือไม่

- ในชุมชนของท่านเคยจัดให้มีการสักการะหรือพิธีกรรมบวงสรวงพระสุพรรณกัลยาหรือไม่

- ถ้ามี ทำไมชุมชนของท่านจึงจัดให้มีสักการะหรือพิธีกรรมบวงสรวงพระสุพรรณกัลยา

- ในชุมชนของท่านมีการใช้วัตถุที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาหรือจัดกิจกรรมโดยใช้พระสุพรรณกัลยาเป็นสัญลักษณ์หรือไม่ อย่างไร

- ท่านคิดว่าการที่ชุมชนของท่านใช้วัตถุหรือมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยานั้นมีข้อดีหรือไม่

- ท่านรู้หรือไม่ว่ามีชุมชนอื่นที่ใช้วัตถุหรือจัดให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยาในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

- ถ้ารู้ คือชุมชนใด มีการใช้ความหมายของพระสุพรรณกัลยาที่แตกต่างจากชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร

- ท่านคิดว่าการที่ชุมชนของท่านมีการใช้วัตถุหรือมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระสุพรรณกัลยานั้นช่วยให้เกิดการพัฒนาในท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร

ภาคผนวก ง หนังสือขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๓๒๓๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คุณรุ่งกานต์ ศรีลัมพ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางธัญติ กำจัดภัย รหัสประจำตัว ๖๒๐๓๐๕๔๔ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชา
พัฒนาสังคม สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้ารุ่ง มีบุตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุตม์)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๔๖-๘๘๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๔๖-๘๘๒๖

๒. นางธัญติ กำจัดภัย

โทร ๐๘ ๙๑๙๓ ๐๐๔๘

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๓๒๓๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ดร.สมไทย วงษ์เจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางธัญวดี กำจัดภัย รหัสประจำตัว ๖๒๐๓๐๙๙๙ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชา
พัฒนาศาสตร์ สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรัง มีบุตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาคอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นางธัญวดี กำจัดภัย

โทร ๐๘ ๙๑๙๓ ๐๐๔๘

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๓๒๓๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูปริยัติ กิจจานุกรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางธัญวดี กำจัดภัย รหัสประจำตัว ๖๒๐๓๐๙๙๙ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชา
พัฒนาศาสตร์ สังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรุณ มีอุดร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากพระคุณเจ้า บัณฑิต
วิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้าโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากพระคุณเจ้าด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นางธัญวดี กำจัดภัย

โทร ๐๘ ๙๑๙๓ ๐๐๔๘

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๓๒๓๐

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน จำสัเอกประมวล วันมี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นางธัญวดี กำจัดภัย รหัสประจำตัว ๖๒๐๓๐๔๔๔ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชา
พัฒนาสังคม สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้ารุ่ง มีอุตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย
จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามย์ นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๔๖-๘๘๓๑

โทรสาร ๐-๕๕๔๖-๘๘๒๖

๒. นางธัญวดี กำจัดภัย

โทร ๐๘ ๙๑๔๓ ๐๐๔๘

ภาคผนวก จ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชูตินธรรานนท์ Doctor of Philosophy สาขาวิชา History
Cornell University USA สถานที่ทำงาน สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน Doctor of Media & Cultural Studies University
of Sussex สถานที่ทำงาน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐานิดา บุญวรรณ Doctorat en Anthropologie
สาขาวิชา Anthropologie, Aix-Marseille Université, France.
สถานที่ทำงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๓๒๒๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ชุตินธรานนท์

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๓ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางธัญวดี กำจัดภัย รหัสประจำตัว ๖๒๐๓๐๕๕๙ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชา
พัฒนาลังคม สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พักรัง มีอุตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่าน
เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน
เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๘

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นางธัญวดี กำจัดภัย

โทร ๐๘ ๙๑๙๓ ๐๐๔๘

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๓๒๒๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางธัญวดี กำจัดภัย รหัสประจำตัว ๖๒๐๓๐๙๙๙ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชา
พัฒนาศาสตร์ สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พักรัง มีอุดร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่าน
เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน
เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามย์ นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๘

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นางธัญวดี กำจัดภัย

โทร ๐๘ ๙๑๙๓ ๐๐๔๘

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย งานวิชาการ โทร. ๘๘๓๓

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๓๒๒๔

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐานิดา บุญวรรณ

ด้วย นางธัญวดี กำจัดภัย รหัสประจำตัว ๖๒๐๓๐๔๔๔ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชา พัฒนาสังคม สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “พระสุพรรณกัลยากับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฟ้ารุ่ง มีอุตร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังที่แนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์

JRA04

ที่ อว ๘๐๖๔.๑(๔)/๐๑๕๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย เลขที่ ๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก
อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๔ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง แจ้งผลการพิจารณาบทความ

เรียน คุณธัญวดี กำจัดภัย, คุณฟ้ารุ่ง มีอุดร และคุณจักรพันธ์ ชัดชุมแสง

ตามที่ท่านได้ส่งบทความ เรื่อง “สัญลักษณ์พระสุพรรณกัลยา กับท้องถิ่นนิยมจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อ
ตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นั้น

อนึ่ง วารสารวิจัยวิชาการ จัดอยู่ในวารสารกลุ่มที่ ๑ วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์
ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI พ.ศ. ๒๕๖๓-
๒๕๖๗ โดยมีการประเมินคุณภาพโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) ในรูปแบบที่ผู้
พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา
บทความ (Double-blind Peer Review) ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จำนวน ๓ รูป/ท่าน

บัดนี้ กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาบทความดังกล่าวแล้ว เห็นควรตีพิมพ์ในวารสาร
วิจัยวิชาการ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๕ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๖๗) กองบรรณาธิการขอขอบคุณที่ท่านได้ให้เกียรติส่ง
บทความมาเข้าสู่กระบวนการพิจารณา และหวังว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เช่นนี้อีกในอนาคต

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)
บรรณาธิการวารสารวิจัยวิชาการ

ISSN ๒๖๗๒-๙๙๖๒ (Online)

โทร. ๐๙๙-๒๙๖๙๒๒๙

การเผยแพร่บทความ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra>

<https://www.facebook.com/journal.jra/>

ที่ อว ๘๐๖๔.๑(๔)/๐๓๓๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก
อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓๐ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง แจ้งผลการพิจารณาบทความ

เรียน คุณธัญวดี กำจัดภัย, คุณฟ้ารุ่ง มีอุตร และคุณจักรพันธ์ ชัดชุมแสง

ตามที่ท่านได้ส่งบทความ เรื่อง “พัฒนาการการศึกษาเรื่องพระสุพรรณกัลยาในสังคมไทย” เพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นั้น

อนึ่ง วารสารวิจัยวิชาการ จัดอยู่ในวารสารกลุ่มที่ ๑ วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) โดยมีการประเมินคุณภาพโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) ในรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review) ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จำนวน ๓ รูป/ท่าน

บัดนี้กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาบทความดังกล่าวแล้ว เห็นควรตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๕ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๖๘) กองบรรณาธิการขอขอบคุณที่ท่านได้ให้เกียรติส่งบทความมาเข้าสู่กระบวนการพิจารณา และหวังว่าจะได้รับการอนุเคราะห์เช่นนี้อีกในอนาคต

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)
บรรณาธิการวารสารวิจัยวิชาการ

ISSN ๒๖๓๒-๙๙๖๒ (Online)

โทร. ๐๙๙-๒๙๖๙๒๒๙

การเผยแพร่บทความ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra>

<https://www.facebook.com/journal.jra/>